

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJILJNICA

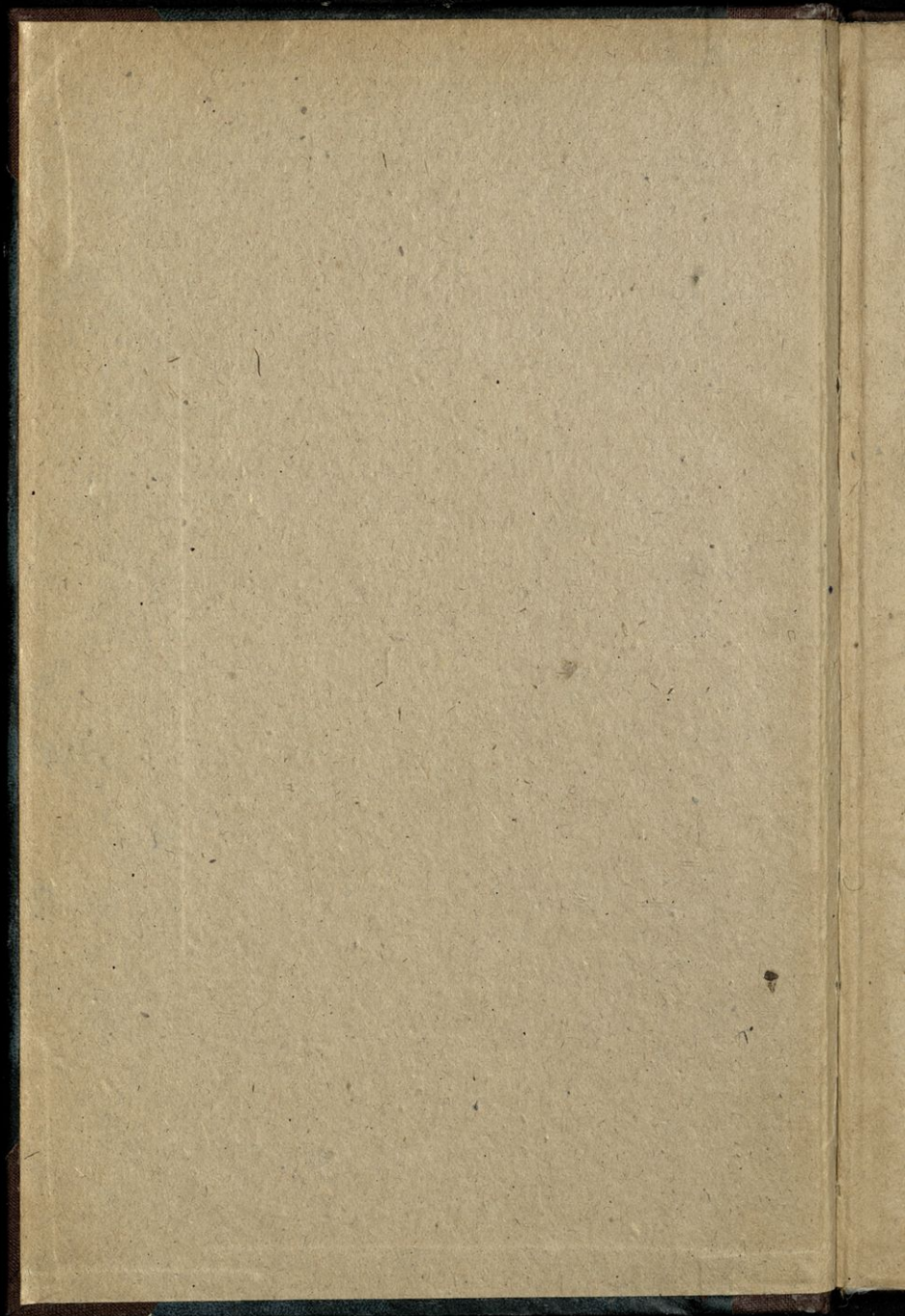
DS

I 134 792

195800200

COBISS

Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev.

Spisal

Dr. K. Štrekelj,

r. vseuč. prof. v Gradcu.

(Posebni natisek iz „Časopisa za zgodovino in narodopisje“
V. 38—103. in VI. 1—69, 115—128.)

Aug. Benjamen
1911.

Maribor, 1909.

Natisnila Cirilova tiskarnica.

76 3

134792

134792

(Prvi del spisa je bil donatisnjen konec junija 1908. leta,
ostalo pa konec junija 1909. leta.)

N 100/1958

Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev.

Izdaja besednega zaklada štajerskih Nemcev¹ me je napotila, da sem pregledal, koliko je slovanskega pri teh najbližjih naših nemških sosedih. Posledek te preiskave podajem na nastopnih straneh, ki naj bodo majhen prispevek v to, da se

¹ Steirischer Wortschatz als Ergänzung zu Schmellers bayerischem Wörterbuch gesammelt von Theodor Unger, für den Druck bearbeitet und herausgegeben von Dr. Ferdinand Khull. Graz 1903. Leuschner & Lubensky, Lex. 8° XXIV + 661. — 15 K.

To knjigo je sprejela nemška kritika zelo prijazno in ni ji, v kolikor je meni znano, očitala niti najmanjše pege. Pisatelj — sin znanega botanika Ungerja, torej slovenskega pokoljenjá — je umrl, preden je mogel prirediti svoj slovar za natisek, kar je po njegovi smrti storil profesor dr. Khull. Ta je, kakor pripoveduje v predgovoru, gledal pred vsem na to, da so se iz Ungerjeve zbirke izpustile besede, ki se v istem pomenu in isti obliki nahajajo že v bavarskem slovarju Schmellerjevem. Kako se je ob takem ravnanju mogla knjiga nazvati „Steirischer Wortschatz“, to mi je nedoumno; saj štajerski besedni zaklad obsega vendar tudi nalašč izpuščene besede! Ktere pa so te? Odkod naj vemo, katero besedo v Ungerjevi zbirki je Khull izbrisal in ktera Schmellerjeva beseda se govori tudi v štajerskih Nemcih, ktera pa ne? Tako ravnanje je torej povsem nekritično in zasluži najhujšo obsodbo, ker nam je ž njim zaprt vpogled v razširjenost takih besed. Izdatelj bi jih bil moral vsaj na kratko omeniti ter zavrniti na Schmellerja, če se je bal, da bi knjiga preveč narastla. Javnost je smela to zahtevati zlasti pri delu, v čegar podporo je prispevalo toliko mecenov — dunajska akademija znanosti, naučno ministrstvo, deželni zbor štajerski in štajerska hranilnica v Gradcu!

K sreči se izdatelj ni ravnal strogo po svojem načelu, kakor vse kaže; sicer bi bil moral namreč izpustiti: *Adel* „Jauche“ (Schmeller I. 34), *Barch* „verschnittenes männliches Schwein“ (I. 268), *beigen* „in Haufen übereinanderlegen“ (I. 215), *Peunte* „eingefriedeter vom Viehtrieb ausgeschlossener Platz“ (I. 395), *Äst* „Geschwür; Späise, Futter“ (I. 157 sub Aiß in Äss), *Auf* „uvula“ (I. 42), *räppig* „räudig“ (II. 128) itd. (Omenjam, da navajam tu in povsod v nastopnem le po nekaj besed v podkrépo svojega mnenja in da mi ni bila naloga, zbrati vse primere, ki govore zanje.) — Mnogo besed ni sprejetih, ki bi jim gotovo bilo prostora v slovarju in jih tudi v Schmellerju ni najti. Nekterih pisatelj ali izdatelj nista poznala in zato je o njih molčati; toda čudim se, da manjka, če se je že ovekovečil moderni *socifarb* „rot“, nekterih besed, ki so gotovo znane vsakemu Gradčanu, n. pr. tisti znameniti *Armenbeteilter*, ki skoraj dan

ščasoma zadela vrzel v znanosti o vzajemnem vplivanju Nemcev na Slovane in Slovanov na Nemce; ta znanost je zlasti v zadnjem oziru precej zanemarjena, nekaj zato, ker niso nemškim filologom (do prav malo izjem) znani slovanski jeziki, nekaj pa zato, ker se je s slovanske strani pristopalo k takim preiskavam preveč diletantično. Da sem jaz našel in prav objasnili

za dnev plaši po vseh graških listih, celo tistih, ki se bahajo, da pišejo „najboljšo“ nemščino; dalje pogrešam glagola *aushengen* ‚unterbrechen, aufhören: das Studieren auf einige Tage aushengen‘ (odtod naš *pre-je-njati*), in tako tudi *schnapsen* ‚Sechsendsechzig spielen‘.

Izdatelj izjavlja, da je dijalektične oblike, ker jih je bilo premalo in niso bile zapisane strogo znanstveno, prepisal v navadno knjižno nemščino. Če bi bilo to njegovo ravnanje pravo, potem bi bil moral tudi oblike, ki jih imajo besede v listinah, prav tako prepisati v knjižno nemščino. Saj so prav tako dijalektične in jih starost sama še ne bi ščitila! Edino pravo je, če se že hoče uvesti v slovar knjižna oblika, da se vsaj pristavi v oklepih tudi dijalektični zapis, pa bodi ta še tako pomanjkljiv, saj tudi znanstveni zapisovavec ne bo vselej zadel prave izreke. Kdo nam tudi more jamčiti, da je izdatelj res vse prav prepisal v ‚navadno‘ nemščino? Meni se nikakor ne zdi, da je zadel povsod pravo. Vprašati namreč smemo, zakaj piše proti svojemu načelu: *Beerwümel* za *Bärwinkel* (iz lat. *pervinca*, 60), *bedilt* namestu *bedielt* (59: seines bedillten [verstorbenen, auf die Diele, das Brett gelegten] Schwagers), *Packer* ‚Infanterist ohne Chargengrad‘ (madž. *baka*) namestu *Backa* (43), *anschinden* ‚anhussen, anreizen‘ nam. *anschünden* (25, prim. srgn. *schunden*, stgn. *scuntan* — *šuntati*), *Ausreuter* ‚schlechtes Mehl, Mehlabfall als Viehfutter‘ namestu *Ausreiter* 39, prim. srgn. *riter* ‚Sieb, Reiter‘) itd. K sreči in ne v škodo slovarju je izdateljja večkrat zapustila njegova težnja po knjižnih oblikah; prim. *Bomberl*, *Pomperl* ‚Erdapfel‘ (103, iz *Bodenbirne*, prim. *Fletsbirne*, *Grundbirne*); *Heurauch*, *Geheirauch* (*Koarauch*) (239 iz *Höhenrauch*); *Brat* ‚Grund. Platz‘ (106) nam. *Breite* (*Braiten* area, Schmeller I 370); *Türzwogel* ‚Torwart‘ (185) itd. Toliko glede sprejetega gradiva in ravnanja ž njim.

Kako je postopal izdatelj gledé na obdelavo tega gradiva? Tu je najprej pogledati, kako je sprejeto gradivo raztolmačil gledé pomena posameznih besed. Da si mnogokrat ne ve pomagati, kadar je določiti pomen iz listin, tega mu nihče ne bo štel v greh. V nekterih primerih pa je stvar vendar tako rekoč na dlani. Pri besedi *Tirasch* 155 misli n. pr. da bo to ‚Jagdhund‘ (to mnenje je pač zakrivil Bismarckov pes *Tiras*). toda že listinski izraz „ain Tirasch zum Wachtel*fangen*“ in, kar je isto, (184) „ein Düres *auf* die Rebhühner“ kaže, da je to frc. *tirasse* f. ‚das

vse v štajerski nemščini zdaj rabljene ali nekdam znane besede, tega si seveda nikakor ne domišljam: v to je treba še mnogo iskanja in premišljevanja. Tiste besede, o katerih mi ni jasno, so-li izvirno slovanske ali nemške, sem del v oglate oklepe, pri drugih sem svoje dvojbe posebej izrečno navel. Sprejete so v spodnji zaznamek tudi take neslovanske besede iz jutro-

Streichnetz für das Federwild'. *Eisenbratze* (197) je 'Handbretze, Handfessel'. *Kanariwerkel* (377) je 'Werkel zum Vorleiern von Melodien, damit der Kanarienvogel sie nachsingen lerne'. Kaj je *Mitterling* (461), bi bil izdalej lahko izvedel iz Lexerja in Überfelderja: 1) 'Insel im Flusse' in 2) 'ein in der Mitte zweier Grundstücke oder Wiesen liegender Grundstreifen'; slov. osrédek. *Korobe* f.: 'Koroben und Feigen' (405) so 'Bockshörndel, Johannisbrot', frc. *caroube*, ital. *carrube* iz arab. *charrob* itd. — Pri drugih besedah ni pomen razložen dovolj razločno in jasno. Tako mu je *ratschen* 488 'das *r* scharf aussprechen' nam 'r' schnarrend (Zäpfchen-r) aussprechen', kakor so ga v zadnjih letih začele gojiti graške dame, zapeljane po izgovoru gledaliških igravcev iz severne Nemčije. Neštajerec nikdar ne bo vedel, zakaj se *Mariatrost* imenuje tista 'Stellung im Kegelspiel, in der die beiden Flankenkegel (Bauern) allein stehen bleiben'; tu mora leksikograf navesti, da se tako imenuje po cerkvi Mariatrost pri Gradcu, ki ima dva stolpa. *Böxel* 'Taschenmesser' (105) se ne imenuje vsak nožič, ampak le tisti, ki je zakrivljen kakor divjega kozla (gamza) rog. *Landler* (zakaj ne po izdateljevem načelu *Ländler*?) je (425) med drugim 'Bewohner des Landels'; kaj pa je na Štajerskem *Landel*, ni nikjer povedano, niti niso nikjer omenjeni tudi na Štajerskem dobro znani *Heans'n*. Celo graški *Fetsenmarkt* ni gledé dni in dobe, kedaj je, označen prav.

Mnoge navedbe pomena so tudi očitno preozke, nekatere preširoke, druge celo napačne. *Alberbroß* (14) ni 'junger Zweig einer Pappel', ampak tak 'Sproß'. *Parapliewagen* se razlaga z 'Wagen ohne Bedachung, (50); če pa je *Dach* 'Regenschirm' (134), potem je pač nasprotno reči *Mehlmesser* (456) je 'beeideter Beamter, der das Abmessen und Versteuern des Mehles besorgte' (iz ktere listine se to sklepa?); jaz sem vedno slišal to besedo v pomenu 'Mehlverkäufer, Mehlhändler, der am Platz den Kunden das Mehl zumißt'. Nétóčno je razložen tudi 'Kolmanisegen' z 'Name eines Wettersegens' (403); ali nista sestavitelja slovarja nič slišala o 'Kulmonisegen'? O njem je pisal vendar v graški 'Tagespost' znani štajerski etnograf K. Reiterer l. 1897, v št. 132 (13. maja) v spisu 'Volksmedicamente' ter povedal, da je to 'ein Volksbüchlein, das jeden, der es trägt, schützt'. *Triesterstecken* se razlaga kot 'Peitschenstiel aus Zirbelholz'; prav je 'aus Zürgelholz' (*Celtis australis*); nemška beseda *Triester* je iz der + *Rüster* 'Ulme': *ulmus* in cel-

vih jezikov, o katerih se dá v kolikor toliko dokazati ali vsaj po njih naturi slutiti, da so jih Nemcem iz turščine, arabščine ali perzijsčine posredovali na zadnji stopinji Slovani. Nekaj je tudi takih, ki jih ni najti v spodaj ocenjeni Ungerjevi knjigi; zakaj sem jih sprejel, je razvidno že iz naslova mojemu spisu.

tis spadata v isto rastlinsko družino, vsled česar sta se drevesi lahko pomešali. Omembe vredno za karakteristiko vsega dela je tudi oznamilo besede *Porzunkerltag* kot 'Todestag der heil. Portiuncula' (104), kakor da bi sv. porcijunkula bila kaka svetnica ženskega spola, ki je nekeje sveto živela in sveto umrla!

Po kakih načelih je raztolmačeno vse gradivo gledé na njega postanek ali etimologijo, to ni povedano nikjer. Etimologija je zdaj navedena, zdaj zopet ne. Večinoma se zavrača na Schmellerjev, tu pa tam na Lexerjev (koroški) in na Grimmov slovar (DW.), toda ne povsod, kjer bi to pričakovali in bi se bilo lahko zgodilo, ne na škodo delu. Tako je pri *Arsch* 'Flußfahrzeug best. Form' opozoriti na Schmellerjev *Ürsch* 'Nachen der kleinsten Gattung' in *Asch* (I. 168, 165). *Pepi* 'penis' (57) se razlaga, kar je nemogoče, „aus der Verklng. von *Popper*, *Pöpperl*“ ki pomenja 'Puppe, Tocke, kleines Kind, Euterbeule', nikdar pa ne 'penis'; to ni nikaka „willkürliche Umstaltung“ navedenega *Pöpperl*, ampak čisto navadno ime *Pepi*, 'Josef', kakor se ta ud imenuje tudi *Hans* (slov. janez) ali *Zebedaeus* (št.-n. *Zebedé* 644). *Gaggolori*, 'Äuglein', (übtg.) Kindchen; 'Augengläser' (263) je lat. *oculäre* ali *ocularium*, prim. poljski *okulary*. *Forstat*, *Forstant* 'Name eines Kleiderstoffes' (248) je iz arab. *Fustât*, *Fostât* 'Name einer Vorstadt in Cairo' (mogoče po naslombi na *Vorstadt*, pa prim. tudi *fasch* — *farsch*, *faschieren* — *farschieren*). *Schmack* 'grünes Pulver von Rhus coriaria' bi bil moral izdatelj ločiti od *Schmack* 'Geschmack' ali vsaj zavrniti na *Somak*, *Sumak* (598). *Katembelwoche* 'zweite Woche in der Faste' (372) je iz *Quatember* (quatuor tempora). Pri italijanskih in francoskih besedah je izdajatelj izvirnico včasih navel, še večkrat pa ne, dasi je jasna. Predaleč bi nas zapejlalo, ko bi hoteli navesti vse primere, kjer bi bilo v tem oziru slovar popolniti. To bi napolnilo posebno razpravo, zato podamo le kopico tu pa tam po knjigi nabranih primerov:

Abschappen (Schülersprache) 'durchgehen, davonlaufen' (8), ital. *scappare*, * *excappare* 'die Mönchskaputze ablegen'. *Balester* 'Armbrüst' (46), it. *balestra*, balistra. *Parchet* f. 'Raubschiff' (50), it. *barchetta*. *Petesche* 'Fleckentypus' (59), fr. *pétéchies*, it. *petecchie*. *Benne*, *Bendel* 'geflochtener Wagenkorb' (66, 65), it. *benna* (že Grimm DW. I. 1473). *Besetten* pl. ('B. oder rothe flecklein zum färben', 73), pač it. *pessetta* 'Rosentuch'. *Poschan* 'einen P. haben = sich ein großes Ansehen zu

Da bo preiskovavcem lažje najti v spodaj podanem znamenku obravnavane besede, sem pridržal tisto abecedno razvrstitev, ki se je zavoljo južnonemškega izgovarjanja drži slovar Unger-Khullov. Ne razločujeta se potemtakem *b* in *p*, *d* in *t*, *f* in *v* na začetku in v sredi besed, in zategadelj je iskati

geben suchen“ 104), frc. *beau genre*. *Bransel* ‚Armband‘ (109), it. *braccialetto* id. *Bressilerl* ‚Art Rostbraten‘ (115), it. *braciola*, *bragiola*, ben. *brisiola*, *bresola*. *Pugnal* ‚Name einer Waffe‘ (127), it. *pugnale* ‚Dolch‘. *Dard*, *Tard* ‚leichter Wurfspieß‘ (143), it. *dardo*. *Tortsche*, *Torste* ‚Fackel‘ (161), it. *torcia*. *Torkel* ‚Presse, Kelter‘ (162), it. *torcolo*. *Tornosoll* n. ‚Name einer Arznei‘ (162), it. *tornasole* ‚Sonnenblume‘. *Tschorber* ‚taubstummer Knabe‘ (179), it. *sordo* ‚taub‘ (s konson. disimilacija). *Dunze* ‚dickes aufgedunsenes Frauenzimmer‘ (183), it. *donzella* ‚Fräulein‘. *Türsch* ‚verdorrter Baum‘ (185), it. *torso*, lat. *thyrsus* ‚Strunk, Strumpf‘ (= Turse, Durse), morda z naslombo na *dürr*, prim. *Durrke*, *Dürrke* v istem pomenu. *Fahrtel*, *Fartel* ‚kleine Ladung, kleine Last‘ (209), it. *fardello*. *Vaschelle* ‚Art kleiner Meerschiff‘ (212), it. *vascello*. *Figoni* m. ‚große Leimspindel‘ (234), it. *vergone*. *Fulte* ‚Warengewölbe‘ (258) it. *volta*, *volto* ‚Gewölbe‘. *Fum*, *Fumer* ‚eitle Einbildung, Hochmut, Aufgeblasenheit, Stolz‘ (258), it. *fumo*; uomo *fumoso* ‚altiero, superbo‘. *Furchgabel* je pač ‚Ofengabel‘ (*burklje*) (259), it. *furca*, *forca*. *Fussin* f. ‚Hammerwerk‘ (261), it. *fucina*, ben. *fusina* (slov. *fužina*). *Gatze* ‚Schöpfkelle, Schöpfgeschirr‘ (262), it. *cassa*, *cassuola*. *Garlwagen* in *Karlwagen* ‚zweirädiger karrenartiger Wagen‘ (268), it. *carro*. *Gula*, *Gulas* f., *Guli* m. ‚Narrenspange‘: „einem die Gula zeigen = Feige zeigen, Schimpfwort“ (313), it. *culo* ‚Hinterer‘; *mostrar il culo* eine der ärgsten Beschimpfungen. *Justakor*, *Justikor* ‚langer, gestickter Überrock‘ (371), it. *giustacuore*. *Kapért*, *Kopért* f. ‚Überdecke über ein Bett‘ (372), it. *coperta*. *Kanze* ‚Hohlmaß für Wein und Getreide‘ (377), it. *conzo* (*congius*). *Korazin* ‚Mittelding zwischen Harnisch und Stoffwams‘ (405), it. *corassina* ‚Küraß‘. *Korda*: „in die Korda nehmen, in scharfe Zucht nehmen“ (404), it. *corda* ‚Strick‘, torej takorekoč privezati koga. *Kurtalatsch* ‚Kneif‘ (421) ni *coltellaccio*, ampak *cortellaccio*. *Lustrin* ‚Art Modestoffes im 18. Jahrh.‘ (445), it. *lustrino* ‚Art seidenen Zeuges‘. *Mantschari* f. n. ‚Essen, Verköstigung, Mittagmahl‘ (448), it. *il mangiare*. *Mangári* adv. ‚meinetwegen, alles eins‘ (448), it. *magari*. *Medai* ‚Halsgehänge‘ (455), it. *medaglia*, ben. *medaja*. *Meselan*, *Mesulan* ‚Linzerzeug, auch für Mousselin‘ (459), it. *mezza lana* ‚buccherame, accellana‘ (slov. *meslan*); za *mousselin* se rabi *Meselan* samo vsled narodne etimologije. *Mintel* ‚Kinn‘ (462), it. *mento* ‚Kinn‘. *Mischkulanz* ‚Mischung, Gemisch‘ (463), it. *mescolanza*. *Netta* adv. ‚genau, gerade‘ (475), it. *netto* ‚just‘. *Ohrwuckel* ‚Ohrring im Gegensatz zum

besed s *p*, *t*, *v* tam, kjer bi stale, ako bi se namestu teh samoglasnikov sploh pisalo v nemščini le *b*, *d* in *f*.

* * *

Aba f. (st. j.) ‚Name eines groben weißen Tuches, pan-nus thessalonicus‘ (Unger 1); *Haba* f. ‚Name eines Stoffes‘ (Unger 316). — Beseda je znana vsem vzhodnoevropskim je-

Ohrgehänge‘ (484), frc. *boucle d' oreille* ‚Ohrring‘. *Sappel* ‚Hacke ohne Schneide mit Spitze‘ (514), it. *sappa*. *Scheia*, *Scheicha* ‚Art wälschen Tuches‘ (535), it. *saja* ‚Sarsche‘. *Stratsen* f. pl. ‚Hader, Zotten‘ (581), it. *straccio*, ben. *strasse*. *Straun* ‚männliches Schaf, kastrierter Widder, dummer Mensch‘ (582), it. *castrone* id. *Stufat* m. n. ‚gedünsteter Lendenbraten vom Rind, gedämpftes Rindfleisch‘ (537), it. *stufato*. *Stuff* ‚abgespannt, gleichgiltig, stumpfsinnig‘ (587), it. *stufo*. *Skatel* ‚Schachtel‘ (597), it. *scatola*. *Skatelle*, *Skutelle* ‚Schale, Schüssel‘ (597), it. *scodella* (lat. *scutella*). *Skandelet* ‚Wärmfanne‘ (597), it. *scaldaletti*. *Urn* (Ürn) ‚altes Maß für Flüssigkeiten‘ (612): *orna* (lat. *urna*). *Wif*, *wiff* ‚aufgeweckten Sinnes, munter, lebhaft‘ (633), it. *vivo*. *Zappe* ‚Art Stechschaukel‘ (641), it. *sappa*, prim. zgoraj *Sappel*.

Knjigi Unger-Khullovi je treba še nekaj pripomniti. Često manjkajo navedbe, kje je sicer v slovarju kaka sorodna beseda ali oblika. Tako bi se moralo pri *Zigret* ‚Abort‘ (651) zavrtni na *Secrét* (592), pri *Barch* na *Bork* (104, ital. *porco*), pri *Wisatz*, *Wisag* na *Posatz*, *Pusatz* (104). Tudi bi bilo tu pa tam še zavrtni na Schmellerja, kjer nahajamo isto besedo, dasi ne v prav enaki obliki, n. p. pri *Ropfen* ‚Räude‘ (506) na *Räpfen* (II. 131). Pri nekterih glagolih je pripisano po pomoti ‚schw. Z‘, n. p. *abreiten* ‚wegfliegen‘, saj se vendar pravi ‚der Auerhahn ist abgeritten‘. Tudi spol ni povsod določen prav: *Pint* n. p. je masc. in ne fem. (prim. slov. *pint*). Nekteri akcenti, katerih je sploh le malo, potem tiste pike pred iskalnimi besedami, ktere kažejo, da je dotična beseda redka ali malo znana, niso vselej prav postavljene. *Maskéra* n. p. je napak na mestu *Máskera* (482), sicer bi se moralo povdarjati tudi **Maskér* in **maskérn*. Beseda *Paten* (43) ‚Tuchleisten über den Rocktaschen‘ ni tako neznana, kakor bi se sodilo po pristavljeni piki; poznajo jo tako Štajerci (kajpada ne ves nemški narod, pač pa vsi krojači), kakor tudi Avstrijci, in bere se celo v državnem zakoniku. Pomeni včasih niso navedeni v redu, kakor so se očitno razvili: tako bi bilo pri besedi *Übertan* (601) postaviti na prvo mesto to, kar je pod št. 2 (‚Überwurf, Übertuch‘) potem pa še-le, kar stoji zdaj pod št. 1 (‚Leinwand, die über den Körper eines Verstorbenen gelegt wird‘).

Iz navedenega se razvidi, da ta slovar gledé kritičnosti ni na tisti stopnji, kakor štirideset let pred njim objavljeni koroški slovar Lexerjev ali tirolski Schöpfov. V koliko je kriv pomanjkljivosti njegov oča, v ko-

zikom v istih oblikah *aba*, *haba*, ki ju vsi imajo iz turščine, oziroma arabščine: *aba* 'grober Wollenstoff, Wollentuch, Mantel daraus' (Miklosich, Türkisch I. 5, Nachtr. I. 1, II. 71). Južnonemškim narečjem beseda sicer ni znana, v knjižno nemščino pa je pač prišla po drugi poti (potopisih in enakih spisih) ter se rabi le v oznamenilo neke arabske robe in obleke.

Anze (*Anasn*, *Änsn*) f. pomenja isto, kar sestavljenka *Anzdeichsel* 'Gabeldeichsel bei einspännigen Wagen'; druge sestavljenke so: *Ansenfuhr* 'Fuhrwerk mit Anzendeichsel'; *Ansengatter* 'Sammelausdruck für die beiden Deichselstangen bei einem zweirädigen Wagen', *Anzenstänger* 'Anzengabeln',

liko izdatelj, ni mogoče določiti. Prestrogo seveda takih knjig, zlasti če so posmrtni, ne smemo soditi. Miklosich je večkrat rekel, da je „vsak leksikograf velik grešnik“, toda taki „grešniki“ so znanosti potrebni, in pohvaliti jih je že zato, da so imeli toliko poguma in vstrajnosti, „grešiti“ za znanost. Tudi navedena knjiga bo torej dobro došla vsem preiskovavcem, in to ne samo nemškimi filologom, — doslej nimajo ti niti enega dijalektološkega spisa o katerikoli nemškoštajerskem narečju, kar je več ko čudno znamenje „živega“ zanimanja za domači jezik pri naših sosedih! — ampak tudi slavistom, ki najdejo v njem mnogo prelepe tvarine v razjasnilo svojega jezikovnega zaklada. Nedavno je vprašal Gartner v spisu „Fremdes im Wortschatz der Wiener Mundart“ (Zeitsch. f. hochd. Mundarten III, 1902, 151), ko je obravnaval besedo *promints*: „welche Sprache hat die Lautform *pro-geliefert*?“ Št.-n. oblika *Braunminse* mu dá odgovor na to vprašanje. Schuchardt (Slawod. 61) je smatral *brennte* v imenu *Brennte Gasse* (spalena ulice) za nekak čehizem, toda št.-n. *Hausbrennter* (scil. Schnaps, Unger 332) in enake tvorbe kažejo, da že Nemci sami delajo ta particip brez *ge-*, ki odpada pač po fonetičnem potu.

Tudi za primerjajčo semazijologijo bo našel filolog tu mnogo tvarine. Prim. n. p. *Ansprechen* (3. „der Vater bemühte sich dem Kind die Gesundheit zu erlangen mit Ansprechen und Wahrsagen“ 24), slov. *urok*, *zagovor*; *Verweiset* 'Schmalz' (228, bolj knjižno *Verweisset*, prim. Lexer 254), se strinja z našim *šabela*, *obela*, ker se je belilo z mlekom; *Hackert* 'in Kübeln oder kleinen Bottichen oder großen Geschirren eingelegter, zerschnittener Speck' (318), slov. *šáseka*; *begasten* 'als Gast aufnehmen, mit Speise und Trank versehen' (60, že Grimm DW. I. 1278), slov. *pogostiti*; *Pfaffenhode* 'Euonymus europaeus' (73), sbh. *popova muda*, č. *popovo moudí*, *Aristolochia clematitis*, *Colchicum*, *Plantanthera bifolia*; *pirchig* 'schmutzig' (85), slov. *bresast*, *breškast*, *breza* 'ime kravi'; *Arschkitzel* 'Hagebutte' (29), slov. *srbevka*, *srboritka*, frc. *gratecul*; *Bettseichel* 'Löwenzahn' (58), frc. *pissenlit* itd.

Ansenwagen, Answagen ,einspänniger, (oft) schmalspuriger Wagen mit Anzdeichsel'; *Anshaken* ,der die Anzen verbindende Haken' (Unger 26). Mimo *Anze* je kot štajersko - nemški za-beleženo tudi še *Fanse* ,einfaches Wagengespann, bei dem das Zugtier in einer Gabel und nicht an der Deichsel läuft' (Unger 363) in *Ainetsen* („die Ainetzen oder Gabel“, Unger 193 sub Einetzen.) Druge sestavljenke so: *Rossanze, Rossjanze* (Unger 510) in *Ochsenanze* (Unger 481). — Nemca Schmeller in Lexer sta hotela razlagati besedo iz nemškega *ans* ,Balken'. Da je pa nemška beseda iz slovanščine, so spoznali že drugi: Jarnik gledé kor.-tirolske *Änsen, Anase* (v koroščini po Lexerju 7, 8 *anäse*, v listinah *anitsen*) (Kres IV. 266); obeh besed skupnost je znana tudi Castelliju, Wörterbuch der Mundart unter der Enns 52 in 56, kjer piše: „*Anis'n, Ans'n*, wend. *ojnise*“, resp. „*ojnisa*“; to hoče spraviti v zvezo s staron. *einnis* ,mitten', kar pa je prevzel iz Popoviča (Unters. v. Meere 297: „wend. *woinsa*“); to je omenil potem tudi Schmeller v ,Bayrisches Wörterbuch' I. 117: *Änsen, Äns* (*Ans, Ens*) ,Gabeldeichsel für ein einzelnes Zugvieh; eigentlich jede der beiden Stangen einer Deichsel'. Tudi Schuchardt (Slawodeutsches 68) in Miklosich (Et. Wtb. 220) mislita enako, toda iz njunih besed se ne da določiti, menita li, da je beseda iz slovenščine ali da je iz češčine, kjer imamo v istem pomenu prav tako *ojnice* f. sg. Štajerska fraza *über die Ansen schlagen* ,untreu in der Ehe werden' in slovenska *iz ojníc skočiti, črez ojnice skakati, iz ojníc stopati, ojnice prestopati* kaže vsaj za alpske Nemce na slovenski izvir; v bavarščino je mogla beseda priti kajpada tudi iz Čehov. V bavarskem lesu se govori tudi *Gei~s'n* ,einfache Deichsel für ein Pferd' (Schmeller I. 928) in Tirolci poznajo *ämse* ,Deichsel' (Pustertal, Schöpf, Tirol. Idiot. 13), Švabi pa *äns*. K slovanskemu *ojnice* vtegne spadati tudi temna nemška beseda, ki jo nahajamo v staropruskem slovarčku elbinškem (Berneker, Die altpreuss. Sprache 239) 311 „Eunitze scaydy“, kar popravlja izdatelj v *staydy*; Kluge (Indogerm. Forsch. XXI. 359) misli sicer, da je za *Eunitze* brati *Emmice*

(*Emeß, Emits, Emeß*, Jochring, Grimm III. 419), kar je pak težko odločiti.

Asperl n. ‚kleinste türkische Silbermünze (16. und 17. Jahrh.)‘ (Unger 29). — Besedo so Nemcem posredovali pač južni Slovani: sbh. *aspra, asprica* ‚türkisches Silbergeld‘, nemam *aspre* ‚ich habe kein Geld‘; slov. *jaspra* f. in *jašper* ‚der Asper‘ iz turšk. *aspré* od grškega ἄσπρον ‚weißes Geld, Silbergeld‘ (Miklosich, Türk. II. 77); primerjaj slov. *belič*, ki je sprva tudi bil le srebrn denar.

Auer m ‚Ahorn‘ (Unt.- u. Ostst.), tudi v obliki *Ĵauer* (Unger 30, 303). — Beseda je, kakor spričuje *au*, iz slovanščine in to iz našega jezika; tudi pri slovenskih Štajercih se je končnica *or* prevrgla v *ar, er*: *javer* (prim. Enu mala besediše 19), odtod ime *Ĵavernik* za *Ĵavornik*. Mi sami imamo seveda besedo iz nemščine in štaj. Nemec jo je torej od nas vzel le nazaj. V našem *javor* ne stoji *v* za nemški *h* (iz *k*, prim. lat. *acer*), ampak zapira le zev med *a* in *o*, ker je iz *ahor-* (ngn. *ahorn*) nastalo pri nas najprej **aor*—. Lit. *ja~voras, jo~varas, o~varas* je iz slovanščine (Brückner, Die slav. Fremdw. 87), *aornas* pa naravnost iz nemščine. Knjižni nemški *Ahorn* se glasi v štaj. nemščini *Achen*, adj. *achern* (Unger 11).

Pabian m. (st. j.) ‚Überdecke für Betten‘ (v inv. 16. stol., Unger 42). — To stoji pač za *Pablan*; s tem je primerjati gr. πάπλωμα ‚Baumwolldecke, Bettdecke mit Baumwolle gestopft‘ iz ἐράπλωμα, kar je po posredovanju Hrvatov ali Srbov (*paplan, pablon, poplun*), morda kajkavcev (*poplun, paplan, pablon*), prešlo tudi k Nemcem, od prvih tudi k Madžarjem in dalje celo v češčino (Miklosich, Türk., Nachtr. II. 15 *pupla*).

Patschen, Potschen f. pl. ‚Schuhe aus Zeug oder Filz‘, *Patschenstiefel* ‚Filzstiefel‘ (Unger 44). — Iz romanščine (ital. *pappuccia, babbuccia*, frc. *babouches*) nemška beseda ne more biti, ker ima nemščina od tam le svoje *Paputsche*, kakor kaže akcent. Posredovati so jim morali besedo le Srbi ali Hrvatje ali pa Čehi ali Madžarji, ker se le iz naglaševanja teh

narodov dá razložiti haplogična skrajšba brez sile: *Pá-putschen* (prim. bav. *Pápotschen*, v bav. lesu *Pawótschen*, 'Stubenschuhe ohne Absätze und ohne Band oder Schnallen', Schmeller I. 399), *Patschen*; prim. č. *papuče*, sbh. *pàpuč* in *pàpuča*, madž. *papucs*. Beseda sama je tudi v teh jezikih tujka, prišla iz turšk.-perz. *papuš*, *papudš*. Koštiál (Slovanski življi v nemškem besednem zakladu, program II. gimn. v Ljubljani 1901, str. 24) izvaja nemško besedo iz č. *bác*, *bačkory* ter se sklicuje na Schuchardta (Sld. 65); toda te češke in podobne druge besede (kakor p. *baczmag*) so pač le pospeševale razvoj haplogije, če so sploh tu prihajale v poštev in ni mariveč vplival na to bolj nemški onomatopoični glagol *patschen*. Št.-n. *Botschger* 'Opanken' (Unger 99) je naravnost iz madž. *bocskor* 'Bundschuh, Riemenschuh' in ne iz slovanščine (č. *bačkory*).

Bager, *Pager* m. 'der Pfeifenrückstand' (Ostst., Unger 45). — Beseda je gotovo madž. *bagó* 'der Polak, Philister, der Überrest in einer nicht ausgerauchten Tabakspfeife'. Prememba madž. končnice v *er*, če se res tako govori, pa more sloneti samo na slov., iz madžarščine izposojenem *baga* 'Tabakspfeifensaft' (na Štaj., Dol.). Ločiti pa je nasproti Pleteršniku s. v. naš *baga* od sbh. *baga* 'eine Pferdekrankheit: Mauke, Fußgalle, Struppe', tudi 'Skrofeln', ker je to iz turšk. *baga* 'Frosch'; take bolezni se namreč pogostoma imenujejo z imenom 'žabe' ali 'krote' (prim. slov. č. *žába*, n. *Frosch*...). Iz tega *baga* je izpeljan sbh. *bägav* 'claudus', *bagljav* in *bagljiv*.

Paisen, *Paißen* pl. t. '1—1½ Schuh dicke Hanf- und Flachsbuschel'; dim. *Paisel* in *Paissel* (Obst., Unger 46); kor.-n. *Påasn* 'ein Bund Flachses'; prim. tudi *Pisn*, *Bissen* 'Buschel, Bündel, Bund meist aus Garben ausgedroschenem Strohes bestehend' (Überfelder 56, 45; ločiti pak je a *Poisl* 'ein wenig, ein Bisschen' iz ital. *posa*). — Beseda je slov. *po-vésno* n. 'der zusammengedrehte Bund gehechelten Spinnhaares, die Reiste', *povésno* detelje 'ein Bündel Klee'; *po-vésma* f. 'povesmo'. Končnico *-ma* zamenjuje rada končnica

n_b (prim. *pesma* in *pesen*, *basma* in *basen*); tako se je isto zgodilo pač tudi tukaj. Češčina pozna namreč poleg *powěsno* tudi *powěseň* ‚Handvoll Flachs oder Hanf, die Riste‘; prim. dalje tudi bolg. *veslo* ‚Bund‘. Iz zloga *ve* (*ve*) se je razvil, ko je intervokalni *v* onemel, najprej *i*, potem *ī*; za *o* imamo kakor sicer mnogokrat *a*. O slovanskih besedah prim. Miklosich, Et. Wtb. 56 d.

Balda f. ‚Stock mit eisernem Hammer‘ (Unger 46). — Slov. *balta* (Valvasor pripoveduje, da so jo vselej nosili Čiči), sbh. *balta* itd. v vseh slovanskih jezikih, ki imajo to besedo od Turkov (Miklosich, Türk. I. 20). Že ta svari v rečenem delu (Nachtr. II. 82 s. *barta*), da se naša beseda ne sme pomešavati z n. *Barte*, kar se je zgodilo tudi v Ungerju 50, kjer se št.-n. *Balte* (*Palte*) razlaga kot postranska oblika besede n. *Barte* (*Parschn*) ‚Hacke, Haue‘. Turščina ima namreč besedo iz orijentalnih jezikov in kot podstava se navaja babil.-asir. *pilakku*, sum. *balag* ‚Beil‘, g. *πῆλεκος* ‚Axt‘ (Prellwitz, Etym. Wtb.² 358).

Panterbrücken f. ‚die auf den Bodenraum der Scheune führende Rampe‘ (ok. Ljubigosta [Ligist]). Koroški Nemci poznajo „*Pater* ‚der obere Teil in Scheunen, wohin das Getreide schichtenweise gelegt wird (im Mölltate *Prater*)‘ (Überfelder 35); das *Gepatter* ‚Tenndecke‘ Jarnik 234, kar hoče Schmeller I. 300 spravljati v zvezo z *battern* ‚oft schlagen, schlägeln, prügeln‘; pa če bi to bilo res, potem bi bila beseda italijanska, ker je *battern* iz ital. *battere*. — Koroški *Pater* ni nič drugega kot naš slov. *peter* ‚der Dachboden in der Scheune oder Getreideharpfe; der Oberboden; der Seitenboden im Weinpreßgebäude; eine Stelage, ein Gerüst im Stalle oder auf der Tenne‘; na *petru* ‚auf dem Boden‘. Da je *Panterbrücke* v zvezi s tem, je spoznal samostojno kolega Murko, ki mi jo je prijavil. Slovenščina ima še druge oblike *pétre* ‚ein Brettergerüst zum Aufbewahren von Stroh oder Heu in Stallungen, Scheunen‘; stesl. *petro* ‚lacunar‘, sbh. *petar*, *-tra*, u Crnoj gori: gore pod krovom u svake zgrade, gdje nema tavana od dasaka, nego je n. p. od

ljese (dolje je pod, više poda petro, a pod podom konoba, a u Brdima izba); č. *patro*, *pátro* ‚Grindel, Gerüst, Scheuergerüst, Bühne, Decke, Stock, Stockwerk‘; p. *pietro*, *piatro* ‚Stockwerk, Stube‘; mlr. *pjatro* poleg *pl'ontro*, ki je vzeto iz poljščine, vr. *pjater* *pjatra* ‚Balkon‘. Zgodaj, ker je razširjen na več kajpada zapadnoslovanskih narečij, je nastopil po asimilaciji na nastopni *r* nov *r* za začetnim *p*: č. *přatra* = *patra* ‚Dachgeschoß, Hühnersteige, Geflügelstange‘; gs. *přatr* ‚Balken in der Scheune‘, p. *spršetr* ‚Scheune‘, kaš. *pršeter*; iz poljščine je mlr. *prsanter* ‚nebo vo rtu‘. Koroška druga oblika *Prater* kaže, da je tudi slovenščina imela kedaj poleg *peter* tudi **preter*. Taka oblika se je govorila tudi v polabščini: *přo~trü* in poleg te z obširnejšo asimilacijo *přo~tprü* ‚Gebälke in der Scheune, Heuboden‘ (Schleicher, Polabisch 162). Ker nahajamo *r* za začetnim *p* zlasti v tistih jezikih, ki poznajo *bratr*, bi vtegnil kdo pripisovati asimilacijo vplivu te besede, toda temu nasprotuje polabščina s svojim *brot*. Na vpliv n. *Breten*, *Breden* m. ‚großer Balken, Raum über der Tenne zum Auflegen der Garben‘ (Unger 112) tudi ni misliti, ker ta beseda menda ni znana nemškim sosedom nekdanjih Polabanov (spada pa k n. *Brett*, prim. *Ösen*, *Ásen*, *Dielen* in *Tafel*, ki se rabijo v pomenu ‚Balken‘, oz. ‚Brett‘, [v pluralu] pa v pomenu ‚Raum über der Scheune‘: prvotne deske so bile le obsekani ali obtesani hlodi).

Panzen v. ‚liegend schlafen, ruhen, ausruhen‘ (Obst., Unger 49); *heidelpanzen* ‚in der Wiege liegen‘ (Obst., Unger 336). — Beseda vtegne pač biti naš *spanec* ‚Schlaf‘, *spancati*, *spančkati* ‚schlafen‘ (v otročjem govoru); začetni *s* je izgubila pač vsled sestave z *aus*-.: sich *ausspanzen ‚sich ausschlafen, satt schlafen‘. Sestavljenka *heidelpanzen* izraža pomen spanja dvojno, ako je *heideln*, *heideln* res grški *εἰδέναι*, kakor se večkrat trdi.

Paripel pl. Unger 51 ne vé, kaj naj bi beseda pomenjala. Dotično mesto v listini slove: „zwei Paripel werden neben den Pferden im Stalle des Stiftes Reun gehalten (1544)“. Očividno imamo tu opraviti z besedo *parip*, ki se nahaja v

nekterih slovanskih jezikih: slov. kajk. *parip* ‚equus communis equitabilis‘, *paripec* ‚equellus‘ (Habelis); sbh. *parip* ‚Wallach‘, zdaj pa tudi ‚navaden konj‘ nasproti *at* ‚arabski konj‘; slovaški *parip*, enako rum. *parip*, madž. *paripa* ‚Reitpferd, Wallach, (iz zadnjega mlr. *paripa*, p. *parepa*); ng. *παρίπι* ‚kleines Pferd, Klepper‘ iz g. *παρίπιος*, pravzaprav ‚Nebenpferd‘, v pozni lat. *parhippus*, narejeno enako kakor *paraveredus* ‚Nebenroß‘ iz česar je n. Pferd, ital. palafreno itd. Torej je n. *Paripel* razlagati z ‚Reitpferd, Klepper‘.

Bassel n. ‚einstrophiges Liedchen, beim Tanze erfunden und gesungen‘ (Unger 53); tudi na Gorenjem Avstrijskem v Mühlkreisu *Basseln* ‚Liedchen beim Tanz‘ (Schmeller I. 286). — Beseda je v zvezi s slovanskim *basnъ*, ‚Fabel, Gedicht, Lied‘; slov. *basen*, *basma*, sbh. *basan*, *basma*, č. *báseň* ‚Erdichtung, Fabel, Gedicht‘; prim. še slov. *basen* ‚erdichtete Erzählung, etwas Erdichtetes‘. Tako so te pesmi imenovane, ker se zmišljujejo sproti. Kakor so iz *brusna* (sc. jagoda) napravili Nemci *Preissel*-beere, tako se je isto zgodilo z besedo *basn-*; posredujoča oblika je bila bržkone *bassnl* iz *bassenlîn*, kar je dalo dalje *bassll*, *bassl*.

Pass f. ‚die Lauer, Erwartung‘: auf der *Pass* sein ‚auf der Lauer liegen‘; *Passer* m. ‚Scherge‘ (Unger 53.), pri Schmellerju *Passerer* (I. 409); *passen* ‚lauern, erwarten, achthaben‘. Kluge hoče razlagati zadnjo besedo iz nizoz. *passen*, toda kako jo je razložiti v nizozemščini? Tje je vendar prišla iz nemščine in ne iz frc. *passer* ‚vorübergehen, vorbeilassen, durchlassen‘: kdor preži, ta vendar ne gré sam mimo, niti ne pušča mimo, ampak je njegovo dejanje ravno nasprotno. Dalje ni pozabiti, da je *passen* v nemščini prvotno, *Pass* pa še le iz tega izpeljano. Če bi to bil izprva res francoski izraz, bi vendar tudi v francoščini že pričakovali pomen ‚lauern‘, in če tega ne, vsaj ‚erwarten‘. Vsem težavam pridemo v okom, ako izvajamo besedo iz slovanskih jezikov ter jo enačimo slovan-skemu *pasti* ‚spähen‘, kar je namignil že nemški filolog, ki mu ga ni kmalu para, Schmeller I. 409. Prim. zastran pomena:

slov. *pasti* ‚auszuspähen suchen, belauern, beobachten‘: tako dolgo ga je pasel, da ga je izpasel ‚er gab so lange Obacht auf ihn, bis er ihn ertappte‘, zajca pasti ‚auf einen Hasen lauern‘; gs. *pasć* někoho ‚jemangen hüten, beobachten, bespionieren‘, *paseř* ‚Hüter, Hirt‘; č. *pásti, pásati* ‚acht geben, hüten, schützen‘, *pásti* po kom ‚čhati, čkati naň, aufpassen: po mně pasou, toť vím ‚man lauert mir auf‘ (pri Komenskem); mlr. *pasty* očima ‚sich scharf umsehen‘; r. *zapasatъ* ‚vorsehen‘. Slovanske besede so sorodne z latinskim *specio*, gr. σκοπεῖν ‚spähen‘, σκοπέω (z metatezo konsonantov), stind. *spācati, paçyati* ‚er sieht‘, alb. *pašë* ‚ich sah‘. Zadnji samoglasnik korena se more glasiti v slovanščini tudi *s* (iz g’): *pasiti* ‚achtgeben‘. — Beseda *passen* ‚achtgeben‘ se je razširila daleč v Nemce in je prešla v knjižno nemščino. Na Pruskem poznajo *passen* popolnoma v slov. pomenu ‚merken, aufmerken‘ in rabijo v opozarjanje zvezo: *Pass Achtung!* To je kakor *heidelpansen* ali *lintwurm* čisto navadni ἐν δὲ δούτῳ. V pomenu ‚beim Spiele passen‘ pak je beseda res francoska, ker ima pomen ‚das Spiel an sich vorbei lassen‘; poljščina in ruščina sta tu prevzeli tujko *pasować*, češčina in gorenja srbščina pa sta tujko naslonili na domači glagol *pásti* (*pasć*), kakor da bi hoteli videti v nji le pomen ‚gledati, toda ne igrati‘.

Pastuch m. ‚Wallachpferd, Wallach‘. — Da je beseda „aus dem Windischen“, je opazil že Unger-Khull 53; slov. *pastuh* ‚Hengst‘ (*pajstuh* ‚hartnäckiger Mensch‘), stesl. *pastuchъ* ‚θηλυμανής‘, kar spravlja Miklosich v zvezo s sbh. *pase se* ‚coitum appetit (de equa)‘, *opasti* ‚bespringen‘ p. *pastwić* się ‚furere‘, vse pod navadno besedo *pasti* ‚weiden, hüten, lauern‘ (Et. Wtb. 233 a). Toda naše *pastuchъ* je ločiti od *pastuchъ* ‚pastor‘ in beseda je pač v zvezi z lat. *pēnis* (iz *pesnis*), g. πῆς, πῶςθη ‚membrum virile‘, stind. *pāsas*, stgn. *fasel* ‚foetus, proles‘, *faselt* ‚penis‘, sgn. *vaselrint* ‚Zuchtstier‘ od idg. korena **pes-*: *pōs*, s katerim je paralelen istega pomena koren **peis-*: č. *opeška* ‚praeputium‘, *peskij, opeslj* ‚schändlich, schamlos‘, *pěchovij* ‚Hengst‘, *pěchúr* ‚uterus‘ (Walde 458).

Petak m. „Name einer alten venetianischen Münze im Werte von 1 Kreuzer; das Patent von 1578 verbot sie; doppelte Petaken erwähnt das Patent von 1638, schwarze Petaken das von 1606“ (Unger 57). — Najsi je tudi bil denar benečanski, ime *petak* je dobil še le v Slovencih, kjer je pač bil v obhodu ali je zamenil drugi domač denar; znano je, da Slovenci in Slovani sploh s končnico *ak* delajo imena za denar iz števnikov. Habelič ima *petak* „quinarius“ in tudi pozneje še pomenja to ime „Fünfer, Fünfkreuzerstück“, in celo „Fünfguldenstück“. Prim. še *petak* „die Abgabe von dem am Kirchthore verkauften Gebäck“ (Časopis za zgod. IV. 224), ker je ta davščina znašala en „petak“.

Petsche f. 1. „Kopftuch der Weiber, Frauenhut, Haube, Schleier“. Že Unger-Khull 59 kaže na slovenski izvir: „In Krain heißt das Haupttuch der Frauen *pesha*“. V slovenščino je prišla *peča* iz ital. *pessa* (Miklosich, Fdw.) Neposredno iz italijanščine imajo koroški Nemci svoj *pessen* „ein großes Stück, Pack“, *pesse* „gefüllter Getreide- oder Mehlsack“. — 2. „getrocknete Birne“ (Unger 59); *Petscheten* „gebratene Rüben“, (Lexer 23, ki prim. bav. *Beslein*, srgn. *bioza*, lat. *beta*). Iz slov. *pečena* (sc. hruška), *pečka* „gebratene Rübe“ (prim. Trstenjak Kres III. 113: *pečetina*, kor.-n. *Petschetn*). „Literarno“ nemško obliko „*Petsche*“, ki sta jo besedi dala še le izdajatelj štaj.-n. slovarja, je presoajati enako, kakor obliko *fause* iz *jušina* namesto *fausen*; končnico *en* sta namreč izdajatelj štela za končnico slabe deklinacije, v tem ko je v resnici del sufiksa (*-ena*). Češčina pozna *pecen* „hruška“ (Kott VII. 210).

Petschnigg fem.? „ $\frac{2}{3}$ tel theile Sackhzehend oder sogenannte Petschnigg in Golldorf bei Pettau“ (1757, Unger 59). — Oblika ne kaže, da bi to bil femininum, toda sicer tvorba ni jasna, ker ni naveden pomen. Če je to res „Sackhzehend“, more biti v zvezi s *pesse* „ein gefüllter Getreide- oder Mehlsack“, o čemer glej besedo *Petsche* 1, pa tudi z *beč* „Pfennig“.

Petschier f. „Siegelabdruck, Siegel, Petschaft“; odtod *Petschiergraber* in *Petschierstecher* (Unger 59). — Beseda

je slovanskega korena in sicer deverbativ, izveden iz n. glagola *petschieren* 'pečatiti'. Da bi bil v tem nemškem glagolu izpal *at*_b slovanske besede *pečat*_b, na to ni misliti. Tu je gotovo bila vmes narodna etimologija. Naše *pečat*_b (iz *pek-ēti-[s] izprva 'Brandzeichen', prim. *ῥέντης* gen. *ῥέντης-ος* 'Renner, Rennpferd', *ἑσῆτης* 'Kessel, Becken', Brugmann VG. II. 368) je prešlo v nemščino kot *Peschat*, iz česar je dalje nastalo *Petscheit* in *Petschschaft* (to nastavljam zavoljo izgovora *petšaft* z „dolгим“ *t*), *Petschaft*. *Petschschaft* se je seveda štel za zloženko z *Schaft*, in kot podstava določevalnici se je potem izluščilo *Petsch*, h čemur se je naredil nov glagol *petschieren*.

Peitsche f. 'Geisel'; *Teufelspeitsche* 'Silene acaulis' (Unger 152). — Iz č. slov. *bič*, p. *bics* itd., kar je že Schmeller spoznal (I. 416); „das wesentlich im Osten übliche, in Schwaben und dem deutschen Westen nicht volkstümliche *Peitsche*, schon bei Luther bezeugt, ist im 15. Jhdt. eingedrungen“, Kluge⁶ 293. Poljaki so svoj *pejcs* v istem pomenu sprejeli od Nemcev nazaj. Pri Schmellerju na rečenem mestu navedeno švabsko *Feitschen* 'Hure' pač nima z *bičem* nič opraviti; na *Karbatsche* v istem pomenu se ne moremo sklicevati, ker je to pač le iz *kurbača*, *kurvača*, naslonjeno na bolj znano Nemcem slovansko besedo; na *pica*, *pička* 'feminale' bi se dalo le misliti, če bi se dalo dokazati, da je beseda v nemščini stara.

Peier, *Peierich* m. 'Quicke, Triticum repens; der gestreifte Peier ist Phalaris Canariensis'; *peierig* 'voll Peier', *Peierwurz* (Unger 61); *Paier* (Quecke): „Die Felder sind von der Quecke (dem Paier) so verunreinigt, daß die Frucht halb erstickt wird“, Is. Bauer v „Grazer Volksbl.“ 1904, Nr. 432, str. 8; „durch das fleißige Eggen wird auch viel Wurzelunkraut und viel Samenunkraut vertilgt, besonders die Quecke (hier [t. j. in Mittelsteiermark] Paier genannt), eines der schädlichsten und lästigsten Unkräuter“, id., ibid. 1904, Nr. 572, str. 7. — Iz slovanskega *pir* m. 'Dinkel', *pira* 'Dinkelweizen' (*Triticum spelta*), *pirje* 'Queckengras', *pirika* 'gemeine Quecke' (*Triticum repens*) *pirjevica*, *pirih* 'Quecke' (prim. nemško obliko *Peierich*),

stesl. *pyro* ,far, milium', č. *pyř*, *pyří* itd., gr. *πυρός* ,Weizen' (Miklosich, Et. Wtb. 269 b). Beseda je prešla iz hrvaščine tudi v krško romanščino (veljotščino): *perik*, jarba *perika* ,Triticum repens' iz hrv. *pirika* (Bartoli, das Dalmatische II. 212).

Beizger, *Beitsker* m. ,Schlambeißer, Cobitis fossilis, (Unger 64). — Nemški *Beißker*, kteremu sta štajerski obliki na strani, je po Klugeju⁶ 38 iz slovanščine (č. *piškoř*, gs. *piškoř*): besedo so si Nemci izposodili okoli l. 1500 v ozemlju sleškem in ob Labi. Slov. *piškúr* ,Flusspricke (petromyzon fluviatilis)' in ,Schlammbeisser (Cobitis fossilis)' pak je v podstavo nemški, na Bavarskem, Avstrijskem in Štajerskem navadni obliki *Bißgurre*, ki se je prislonila po narodni etimologiji na *Bißgurre* ,zänkisches Weib', pravzaprav ,bissige alte Stute'. Slovanska beseda, ki jo je hotel Grimm razlagati iz nemščine (*Beitsker* iz *bīzen*, ,beißen', ker se v nemščini imenuje tudi *Steinbeißer*), spada pač h korenu *pisk-* *piskati* ,pfeifen, flöten' (idg. **speis-* ,blasen', lat. *spīrare*, stind. *picchorā* ,Pfeife, Flöte', sgn. *vīsen*, *vī(i)sten*, *vist*, gl. Walde 589). Potemtakem se beseda ne sme ločiti z Miklosichem (VG. II. 92) od č. *piškoř* ,Sackpfeife'; Cobitis fossilis spada namreč med tiste ribe, ki puščajo od sebe nekako piskanje. Sufiks *or*_ь nahajamo tudi še pri drugem ribjem imenu: *igor*_ь ,Al' Ker živé piškur in njegovi sorodniki v blatu, se je beseda *piskor*_ь pomešala z besedo *pěs*_ь*k*_ь; tako pozna ruščina poleg navadnega *piskar*_ь (z navadnejšim sufiksom *ar*_ь za *or*_ь) tudi obliko *pěskar*_ь kot oznamenilo za ribo Cyprinus gobio (Gründling), zvano r. tudi *pěskosob*_ь t. j. ,Sandesser', ime, ki se popolnoma strinja z nemškim *Schlammbeißer* (čegar drugi del seveda ni naš *piskor*); Ammodites, neka druga ribica, se imenuje ruski *pěskoroj*, to je ,Sandwühler'.

Penken m. ,Klotz, Strunk, Holztrumm'; *Penkwerk*, *Penkenwerk* ,knorriges Holzgetrümmer' (Unger 66). Tudi *Bieng*, *Pieng*, *Pienk* ,Knüttel, Prügel, Klotz, täppischer Geselle, Tölpel, verwachsener, zwerghafter Mensch', potem *Biengen*, *Pienken* ,Krüppel' z izvajankami vred (*bienget*, *biengen*, *pienken*,

Biengenholz) Unger 82) spada sem; bavarščina pozna *Pünken* (bayr. Wald) „Astwurzel im Stamm“, *Pünkenloch* „Astloch“, *pünket* „knollig, knotig“, von Menschen: „klein, höckericht, kurz und dick“ (Schmeller I. 395). — Teh besed, katerih so se neke pač naslonile na domače nemške tvorbe (*Bunke*, *punken* itd.), ni zavoljo pomena in konsonantičnega ogrodja mogoče ločiti od slovanskih, s št. sl. *ḫbūb* zvezanih besed: slov. (št.) *penj*, *penjêk*, *panj* „Baumstock, Riegelholz“, *panjač* „Baumklotz“; č. *peň* „Stamm, Stock, Klotz, Rumpf, Tölpel“, dim. *pník*; gs. *pjenk* (*pjen* ni več v rabi) „Stock, Wurzelstock des Baumes, Hackeklotz, Absatz des Stiefels“, winowy *pjenk* „Weinstock“, *pjenkaty* „voll von Stöcken“, *pjenkojty* „dickköpfig“.

Pernikel n. „buntes Steinkügelchen, Knabenspielzeug; das Pernikelspiel besteht im Fortschnellen eines Pernikels mit dem Daumen, damit es ein anderes treffe“ (Unger 69). — O tej besedi, ki se glasi v slovenščini *frnikola*, sem pisal v spisu „Zur slaw. Lehnwörterkunde“ 18; Vidossich (Archeografo triestino s. III, vol. II [XXX] str. 157) jo izvaja bolj prav iz rom. ital. *farñókola*; *p* za *f* kaže posredovanje Slovencev, ker „*preminocca*“ (*prnikola* bi bila potem *preminoccola*) je pač samo ad hoc naredil Vidossich.

Perwak m. „Zuname oder Spitzname windischer Volksaufhetzer“ (Unger 70) je moderna psovka nemških časnikaŕjev za naše rodoljube. Beseda ni pri nas še le prirojena nalašč za nasprotnike tako zvanih „mladoslovencev“ v letih sedemdesetih, ampak je že starejša, ker jo rabijo že Ravnikaŕ, pa tudi Burger in Veriti.

Pestak m. „cannabis sativa mas“: „ausgemachte Pestäckhen, das Pfundt per 173“ (Unger 71). Besede ni smeti ločiti od bav. *Pästnis* (*Besnis*) (Nürnb., Ansb.), der *Pästling*, *Pásteck* (AB.) „die sogenannte weibliche, eigentlich aber männliche Hanfpflanze, cannabis sativa mas“, Schmeller I. 412, kjer se po pravici že primerja č. *poskonná* konopě, *poskonnice*, p. *płoskoň*. Slovanska beseda ima isti pomen kakor nemška. Tudi bav. *Bösmits* „stupa“: „Den Flachs und *bösmits* zeuh

auch aus, riffel jn vnd mach püschel drauß“ (Hans Sachs, prim. Schmeller I. 294) spada pač sem. Za *Pästniz* nam je izhajati iz *paskon_Bnica*, za *Bösmits* iz *poskon_Bnica*. Po posredovalnih oblikah * *Päsknize*, * *Pösknize* je nastalo *Pästnize*, *Pöstnize*, *Pästniz*, *Pöstniz* (prim. kor.-n. *Pistoute* za *Biskotten*, *Biscuit*); iz zadnje oblike se je razvilo po kaki narodni etimologiji *Bösmits*. Za *Pästling* pak nam je izhajati iz *pasko(n_B)-nik* iz česar je nastalo *Pästnik*, ki je že vsled disimilacije moralo dati *Pästnik* in dalje *Pästling*. Zastran *Pästeck* prim. č. *poskonek*. Beseda je prešla tudi v madžarščino: *passkoncsa*. Ker ima Unger svojo besedo iz računa iz l. 1607, v katerem se piše v pluralu *pestäckhen*, smemo pač dvojiti, je-li iz te pisave prav izluščeno *Pestak* in se li v drugem zlogu res govori *a*.

Pickerl n. ‚kleines Holzpfeifchen‘ (Sulmtal, Unger 81). — Beseda je nastala iz *Pipkerl* in to iz *pipka* ‚Pfeifchen‘ od slov. *pipa*, kar je iz ital. *pipa*, srlat. *pipa*, srgn. *pfifa*. Labijal se je priličil guturalu kakor v *Lekkuchen* iz *Lebkuchen*, iz česar je potem narodna etimologija napravila *Leckkuchen*; primerjaj tudi izpad labijala pred dentali v *Leselt* iz *Lebselt*, od koder je naš *leceljt*.

Pikez m. ‚Brandflecke an Weinbeeren, die durch Sonnenschein nach Regen hervorgerufen werden‘ (Unger 83). — Iz slov. *pikec* ‚Traubenrost, Traubensenge, wenn die Trauben infolge der Senge dunkle Punkte bekommen‘, hrv. *pikac* ‚Rost (Traubenkrankheit)‘ od *piknoti*, *pikati* ‚punktieren, tüpfeln, stechen‘, *pika* ‚Tupf, Punkt‘. O izviru teh besed sem pisal v spisu „Zur slaw. Lehnw.“ 47.

Pischgerz, *Pischgritz* m. ‚Name eines alten Getreidemaßes, das fast nur in Unterst. im Gebrauche war‘ (Unger 86). — Iz slov. *piskrec* od *pisker* ‚Topf‘. O izviru te besede sem pisal v ravnokar omenjenem spisu str. 47—48 ter izrekel mnenje, da ona ni drugega ko srgn. *phister* iz lat. *pistrina* (ben. *pistoria*) ‚Bäckerei, Ofen zum Brotbacken‘. Za prehajanje pomena ‚Topf = Tiegel zum Brotbacken‘ (slov. črepnja, črepa,

čepa) v pomen ‚Ofen zum Brotbacken‘ primerjaj mimo tam navedenih primerov še arom. *tšireap* (= *črěpъ*) poleg *fūr(n)u* za rum. *cuptór* ‚Backofen‘, (lat. *coctorium*). Za stran menjave skupine *str* v *skr*, *škr* primerjaj pak še slov. *mojškra* ‚Stubenmagd, Zofe, Nähterin‘ iz *magistra, maistra*.

Bissack in **Wisag** f. Unger 636). Pri prvi besedi (str. 87) dvoji Unger o ženskem spolu te besede ter ne navaja nje pomena ‚Quersack‘. Iz starih računov navaja le to: ‚Ein Bishäkh machen lassen dar für 8 Fl.“ in „ain neue Bisäckhen auf ein pferth 4 fl.“. Iz zadnjega stavka je vendar očitno, da je beseda ženskega spola, kar je važno zastran določbe, kod je prišla beseda v štaj. Nemce. — Moški spol frc. *bis-sac* in pa to, da Nemci sicer ne poznajo te oblike, govorijo za to, da so jo štaj. Nemcem dali Slovani, katerim je znana vsem, razen Velikorusom (Miklosich, Fdw. 5, 6). Najprej prihajata seveda v poštev slovenščina in srbohrvaščina; tu imamo *bisaga* f., plur. *bisage* ‚Quersack‘ in poleg tega v srbohrvaščini še *bisak* m., plur. *bisaci*, gen. *bisákâ*. Ti jeziki je ne morejo imeti iz francoščine ali severnozapadnih ital. narečij, kjer se končuje na — *sac* (frc. *bissac*; pijem. *bersac*, *bersacca*); v bližnjih romanskih jezikih pak ne nahajamo podstave **bisaccus*, ampak le *bisaccium*. Misli si torej moramo, ali da so jo ta romanska narečja izgubila (kar bi ne bilo prav verjetno, ker je mlajša od te zadnje), ali pa da je na oblike slovanskih jezikov vplival kak drugi jezik, ker iz **bisaccus* samega (z dvojnim *k*) more nastati v njih le oblika *bisak*, ne pa tudi *bisaga*. Na veljotsko obliko *bisúk*, *bisúog* se ne moremo sklicevati, ker se Bartoliju samemu (Das Dalm. II. § 374, 1) zdi izposojena iz srbohrvaščine. Da bi bila tu vplivala grščina, ki pozna *δισάκιον*, *δισάκκι* in *βισάκι*, tudi ne moremo reči, ker bi grški *z* ostal pri nas *k*; mogoče pak je posredovanje Rumunov, ki so iz gr. *δισάκκι*, *δισάκιον* ‚Quersack‘ naredili najprej pl. *deságî* (beri *desádši*, prim. Miklosich, Beiträge zur Lautl. der rum. Dial., Cons. II. 68), k temu pluralu pa potem sg. *deságă* ‚eine der beiden Taschen des Zwerchsackes‘.

Iz križanja ital. oblike *bisaccia* in rumunske *desagă* je potem, najbrž na balkanskem polotoku, lahko nastala oblika *bisaga*, ki se je od Srbohrvatov in Bolgarov razširila k Slovencem, in dalje tudi na sever k Poljakom, Malorusom in dolnjeslužiškim Srbom. Sbh. *bisak* m. bi pač lahko bilo iz **bisaccus*; ker pa je ta oblika med slovanskimi jeziki znana le v Dubrovniku in Hercegovini, kakor vse kaže, je tudi to mogoče, da je na *bisaga*, *bisage* (dokazano že iz l. 1390) vplivala ali beseda *sak* ‚Art Heutrage; Garnsack‘ ali pa srg. βισάκι, βισάκι, kakor je na drugi strani n. *Sack* premenil č. obliko *bisah*, *visah* v *visák* (z naslombo na *visěti*). Štaj.-n. oblika sloni na pl. *bisage*. — Drugačna je stvar s štaj.-n. *Pasatse* (*Pastatse*) ‚Reittasche‘, *Posatz*, *Pusatz* ‚Reisesack, der quer über das Reittier gelegt wird‘ (Unger 42, 104), potem *Wisatz* (Unger 636), bav. *Posatz*, *Pusatz* f. (Schmeller I. 410): ta izvira pač iz ital. *bisaccia* f. pl., *bisacce* ‚Mantelsack, Quersack‘.

Plas m. ‚Bergrutsch; abgerutschtes Bergstück, Erdlawine‘, *plaseln* ‚bergabwärts rutschen, abkollern (bes. von Erdreich und Gerölle)‘ (Unterst., Unger 90); v sestavah: *abplasen*, *Abplasing* (Unger 1); sem spada pač tudi *pleseln*, *pleiseln* ‚mit dem Hinteren über eine geneigte Fläche hinunter gleiten‘ (Unger 92). — Vse iz slov. *plaz* ‚Sandlehne, Lawine‘, hrv. *plas* ‚Schneelawine‘ iz kor. **pels-* (Miklosich, Et. Wtb. 237).

Blechátsche f.: „gewisse fürstl. Sächsische sog. P. mit dem Münzwert v. 6 Kreuzer dürfen nicht umb 7½ Kreuzer ausgegeben werden“ (Unger 91). — Češki *plecháč* ‚Blehmünze: eine dünne aus Silberblech geschlagene Münze‘: „L. 1644 patenty cisařskými groše české, plecháče řečené, vyhlášeny, aby draže přes tři krejcary brány nebyly“ (Kott II. 581). Podstava je n. *blech*, ki se šaljivo še tu pa tam rabi v pomenu denarja; bav. *plechn* ‚zahlen‘.

Pletze (*Plötze*) f. ‚Rotaugen (ein Fisch)‘ (Mittelst., Unger 91). — O tej besedi, ki je med Nemci daleč razširjena (srgn. der *plos*, *plose*, bav. der *Blotsen* ‚Rotfeder‘, pruskon. *Plöts(e)*, *Pläts*, *Plets*, *Pletze* itd.) je pisal obširneje Schuchardt v ZfrPh.

XXVI. 423 in XXX. 726. Posledek njegove raziskave je ta: „*Plötze* scheint mir auch jetzt noch aus dem Slawischen (*plotica*) zu stammen“. Obliko *plotica* poznajo Hrvatje, Rusi, Poljaki (*plotica*), *platica* pa tudi Slovenci.

Pleschke f. ‚kahlmachende Flechte (herpes tonsurans), ein Hautausschlag des Rindes‘ (Unger 92). Kor.-n. *plösche* ‚eine Kälberkrankheit, Flechte‘ (Drautal), (Lexer 32). — Na izpeljavo od *Plesche* ‚Hieb, Schlag, Narbe‘ ni misliti, pa tudi ne na bav. (Oberpfalz) die *Blaschen* iz n. *Blässe* ‚Streif an der Stirne der Pferde, Ochsen‘ itd. (kar je v gor. srbsčini *plesa*, v slov. *blasa*), dasi bi slov. *lisa*, ki pomenja ‚Blässe‘ in ‚Glatze‘ govorilo za to. Protivi se taki izpeljavi končnica štaj.-n. besede *-ke*, ki je ne moremo staviti v isto vrsto z dolenjenemskim *-ke* za gn. *-chen* ter tudi ne stoji za *-te*. Ta končnica in nekaj tudi pomen kažeta mariveč na to, da je beseda iz slovanščine, kjer imamo poleg stesl. *plěšb* ‚Kahlheit‘, bolg. *plěšej* ‚herpes‘, slov. *pleša*, *pleš* m. ‚kahle Stelle, Glatze‘, *plěhi* ‚Masern‘, č. *pleš* in *plěška*, *plíška* ‚Glätzchen, apothecium, plod lišejníku‘, *plechy* ‚Kopfgrind‘, gs. *plěch*, *plěšk* ‚kahle Stelle, Glatze, Platte‘ slov. *pleša* ‚Glatze, Kahlheit‘, *plíš* ‚mesto, kjer je gozd posekan‘ itd. O slovanskih besedah gl. Miklosich, Et. Wtb. 250 a.

Plunzen vb., *aufplunzen* ‚aufblähen‘ (Unger 31). — Če primerjamo s tem kor.-n. *plutzig* ‚dickleibig‘ (Überfelder 52) in pruskon. *plûsig*, *plautzig* ‚aufgedunsen wie die Lunge, schwammig dick, völlig und rund im Gesicht: er hat ein plautziges Gesicht, — plautzige Hand (in Hamburg *plüssig*, in Bremen *plützig*)‘ (Frischbier II. 156), spoznamo precej, da je v štaj.-n. *plunzen* vrinjen *n* šele dodatno, kakor se to večkrat dogaja pred guturali in dentali tako v germanskih, kakor v romanskih in novejših slovanskih jezikih. Oblike brez *n*-a pa nas peljejo, kakor kaže že pomen, naravnost v slovanščino. Pruskonem. *Plautz*, *Plautze*, dol.-n. *Plûz* pomenja namreč ‚das Geschlinge, die Luftröhre eines geschlachteten Tieres nebst Lunge, die Lunge allein... Mir quillt die Plautze hört man den sagen, der in Zorn gerät. Man muß sich die Plautze aus dem Leib

ärgern... In Danzig giebt es eine *Plautzengasse*, in der man früher die Kaldaunen geschlachteter Tiere, nämlich Plautzen, feilbot“ (Frischbier II. 156). Nemška beseda je poljski *pluca*, gs. *pluco*, ds. *pl'uca* ‚Lunge, Plautze‘, polab. *pleuca*, stesl. *pljušta*, slov. *pljuča*, sbh. *pluča*. Poljska *plucka*, č. *pličky*, na Sleškem pri Opavi *plučka* so še zmerom ‚Lunge, Geschlinge zum Essen bereitet, das Wiener Bäuschel‘. Pljuča so tisti del človeškega telesa, ki se da najbolj napihnuti, zato-rej je *plůtsig*, *plautsig* ‚aufgedunsen, aufgebläht, dick‘. Ker se tudi črevo za klobase enako nadme, kadar se polni, se imenuje zategadelj v nemščini tudi klobasa, zlasti tista, ki je posebno debela, n. pr. krvavica, z imenom naših pljuč *Plunzen* ‚Wurst von Blut- und Speckstücken; Wurst, deren Inhalt hauptsächlich aus Blut besteht, Schweinsmagen, mit Blut gefüllt‘; zategadelj je *Plunse* m. dobilo tudi pomen ‚großer Bauch, Schmerbauch, schwerfälliger träger Mensch‘, *Plunse* f. ‚dicke, träge Weibsperson‘, *plunset*, *plunsat* ‚schwerfällig, schlaff, im Mölltal auch schwerhörig‘ (ker je tisti počasen, ki slabo sliši), Schmeller I. 459, Lexer 33. Cigale ima der *Plunz* ‚Klumpen, Wanst‘, die *Plunse* ‚Blutwurst‘.

Pöpperl, *Pepperl* n. ‚kugelartiger Kot der Ziege, des Hasen‘ (Unger 97); dol.-avstr. *Böba'l* ‚eine weiche Materie, welche in Gestalt hart geworden ist; so heißt der Unflat der Gais *Gasböbarl* (Castelli 89); kor.-n. *Pöpalan* ‚etwas kleines Abgerundetes, z. B. Gåas-Pöpalan, d. h. Unrat der Ziege‘ (Überfelder 54); bav. die *Poppen* (*Poppm*), das *Pöppelein* (*Pébal*, *Bépəl*) ‚Kügelchen‘, *Sam̃-Pépəl̃n* z. B. im Hopfen, *Mauspépəl̃n* ‚Excremente der Maus‘ (Schmeller I. 399 d.). — Beseda kaže biti v tem pomenu iz slovanščine, zlasti če pomislimo, da imajo Nemci sami podoben izraz za isto stvar. Pri Schmellerju I. 246 beremo namreč *Bönlein* (*Bé~l*, bayr. Wald *Bai~l*) ‚Excrementkügelchen vom Schaf, von der Ziege etc.‘ in tam se citira iz Plinija hist. nat. XIX. 12 „in *fabis* caprini fimi“, kar se popolnoma strinja s slovanskim *bob*, *bobek* v istem pomenu: slov. *kozji bob*, *ovčji bob* ‚Geiß-, Schafexcremente‘, *bobek*

‚Böhnchen, kleine Beere, kleiner Knollen, Ziegen-, Schafexcrementkügelchen‘; č. *bob*, *bobek* ‚kozí, ovčí, jelení, zaječí, myši = ‚lejno‘, *bobčiti* ‚drobné bobky srátí‘. Enako v poljščini *bobki* ‚Schaf-, Ziegenlorbeern, Mäusedreck‘; *bobetka* ‚Mistkäfer‘. Drugi bavarski izrazi za to so *Bollen*, *Böllein*, kar je pristno nemški *bolle* (Schmeller I. 332), in *Bömelein* (I. 241), česar Schmeller ne vé razložiti in je pač iz romanščine: ital. *pomo* ‚Apfel‘ (prim. slov. konjska *jabolka* ‚die Roßbollen‘).

Težko spadajo k slovenskemu *bob*-bavarske besede *Poppen*, *Pöpplein* v pomenu ‚Bläschen, Hitzblätterchen, Blatter‘. Prva teh besed kaže, da je druga le njen diminutiv in je torej tudi ni moči izvajati iz lat. *pāpūla*, *pāpilla* ‚Blase, Bläschen, Knospe‘; beseda je pač sorodna z angl. *bubble* ‚sprudeln, Wasserblase‘, s katero so gotovo v zvezi tudi bav. die *Poppen* pl. ‚Märchen‘, *poppeln*; *pofern*, *pobeln* ‚quellen, wirbeln: das Wasser poppelt im Sieden auf‘, kar je pač vse le onomatopoeičnega izvira prav tako kakor naš slov. *bobljati* ‚voda boblja, kadar se v njej mehurčki vzdigajo; nerazločno govoriti‘, č. *boblina*, *boblinka* poleg *bublina*, *bublinka* ‚Wasserblase‘, *bobolec* ‚kleine Geschwulst, ein Bläschen‘, *bublénka*, *bublanka* ‚Gallapfel‘; *boubel*, *boubol*, *būbol* ‚Hautblase‘, *boubelatij* ‚dick‘, sbh. *bubuljica* ‚Blatter, Pustel, Hitzbläschen, Hautfinne‘, *bubla* ‚Klumpen: „daruj nama, striko naša, oku brašna, bublu masla“; *būbūlj* ‚lappillus‘, čak. *babūlj* ‚lapis rotundus‘ (Nemanić II. 42), p. *bābel* ‚Wasserblase, Seifenblase, Hautblase‘ itd. Prim. Miklosich, Et. Wtb. 18: bombŭli. Zastran onomatopoeičnih besed, ki so v zvezi z bobljanjem vode, prim. Schuchardtove opomnje o lat. *galla* (ZfrPh. XXIX. 324).

Bodengret, *Bongret* ‚Pritsche in Almhütten oder Holzhauerhütten, bestehend aus Moos zwischen Baumstämmen‘ (Unger 99); *Bogerat*, *Bokrat* = Bodengret: „Sou broat wia d’ Hulzknechtthütt’n is ’s Bogarat herg’richt’ aus an Bergeheu oda aus kloang’hockt’n Grössat“ (Unger 100); bav. *Bo~grád* ‚Lager der Holzknechte‘, „im Kärntischen Deutsch heißt das hölzerne Bettgestell ob dem Ofen die *Pograden*“ (Jarnik p. 225,

Schmeller I. 986); *Pogrāt* ‚der Bretterboden ob dem Ofen zum Schlafen vorgerichtet‘ (Überfelder 52), kor.-n. še *Pongrāt* n. f. (im Lesachtal) ‚der über dem Ofen zum Liegen errichtete Bretterboden und ebenso die aus Brettern oder ein paar mit Moos und Laub bestreuten Baumstämmen gemachte Lagerstätte der Hirten und Holzknechte‘ (Lexer 123). Dalje se omenja: iz Pinzgaua *Bettbogreta* ‚Bettstätte‘, iz Salcburškega *Bankrat* ‚der hintere Theil in einer Holzknechtsölde oder Kopper, an der Fläche, wo die Holzknechte mit den Köpfen anliegen‘ (Schmeller I. 251), iz bistriške doline (Pustertal) *Bogritte* ‚schlechte Schafstallung‘, in že srgn. (?) *pogrot*, *pogret*, *pograten* v več ali menj enakem pomenu (Schuchardt, Slawod. 69). Ravno navedeni učenjak dvoji zategadelj tam, da bi bila beseda od Slovencev došla k Nemcem. Če pa imamo v Slovencih *po-grad* m. v pomenu ‚ein Gerüst an der Wand, das als Bett dient, die Pritsche, posebno pa slámnata postelja v planinskih kočah‘, in v pomenu ‚eine Art geflochtene Zwischenwand; če je nadalje nemška beseda omejena na južne Nemce in se njen pomen popolnoma strinja s pomenom v našem jeziku; če so dalje, kakor omenja Schmeller I. 986, hodili koroški Slovenci sekati drv za bav. soline: potem je Schuchardt-tova dvojba pač neopravičena. Zapadna češčina, ki bi bila mogla dati besedo Nemcem, je zdaj nima, ker nima stvari; pač pa jo imajo vzhodnji Moravci in Slovaki: *pohrada*, *pohrádka* ‚postel z prken, das Bettgestell, Bett‘; v Zlínu na Moravskem pri Napajedlu je znana ta beseda le še kot „stara“. Od vzhodnje Morave k bavorskim, štajerskim in drugim južnim Nemcem pa je vendar dalje kakor od nas; tudi je vprašanje, bi li jo bili ti Nemci potem sprejeli v oblikah z *g*. N. *Bodengret*, ki ga navaja Un-ger in stoji v njegovem slovarju na prvem mestu, vsled česar to imamo na prvem mestu tudi mi, se v resnici ne govori nikjer; izdatelja štajerskon. slovarja sta jo le brezmiselno posnela iz *Bongret*, *Bo~grat*, kjer je *n* vtaknjen tako, kakor v *Plun-sen* in mnogih drugih besedah pred guturali in dentali. Salcburški *Bankrat* je naslonjen na besedo *Bank*.

Potitze, Putize f. ‚schmackhaftes Gebäck nach Art der Widder aus Nüssen, Mohnsamen und Honig zubereitet‘ (Unger 99); dol.-avstr. *Budiz'n* ‚Eine Art Kuchen mit Fülle, zB. Nussbudiz'n, Magnbudiz'n‘ (Castelli 98); na Koroškem *Potitsen* ‚Flade; Art Wurstspeise in das Netzfell eingewickelt‘ (Jarnik 6, Schmeller I. 415). Kakor nihče, tako tudi izdatelja štaj. slovarja ne dvojita o slovenskem izviru te besede. Valvasor jo je (Ehre des Herzogt. Krain II. 474) izvajal po svoji „učeni narodni“ etimologiji iz *potiti*: „welcher Name wie Schwizbrot lautet von *potit* = schwitzen, weil die fette Fülle im Backen herausschwitzt“. Beseda je seveda v resnici *povitica* (prim. cerkljanski *pajtica* z *j* za *vi*); v nekterih krajih je pa že zgodaj nastopila metateza srednjih zlogov: *potivica*, iz česar je nastalo *potvica* in potem, ko se je *v* za trdim dentalom izgubil (prim. *trd, storiti* itd.), današnje *potica*. Da je beseda v zvezi z *viti*, kaže slov. *vijača* ‚Art Kuchen‘, mlr. *povytyća* in druge slične tvorbe: *gubana, gubanica*, r. *sagiba, sagibenja* itd., ki pomenjajo isto.

Pogatsche f. ‚Art Kuchen; Brotlaib aus feinem Weizenmehl (Weizenbrot); in älterer Zeit ist die Lieferung von Pogatschen Untertanendienst, daher in den meisten Urbaren verzeichnet‘; *Pogatschendienst* ‚Bezeichnung für eine Art von Grundleistung‘; *Pogatschenmehl* ‚feines Weizenmehl‘ (Unger 100). Beseda je znana tudi neštajerskim Nemcem. Prim. kor.-n. *Pogasn* ‚eine Art Gebäck‘ (Überfelder 52), bav. *Bugetschen* ‚ein kleines Weissbrod‘, Schmeller I. 217, ki spravlja besedo v zvezo z *Bochnits, Fochents* (685) (gl. tudi Schuchardt, Sld. 67), čemer sem se uprl v spisu „Zur slaw. Lehnw.“ 7. — Da je res iz slovanščine, za to imamo dokaz v konsonantu *p*; pozna jo že srg. nemščina: „*pógas* ist wohl slavisch“ (Miklosich, Et. Wtb. 254). V moškem spolu pozna besedo tudi češčina; ker se pa tam govori le *g* za pričakovani *h* in se rabi beseda na vshodnem Moravskem in Slovaškem (*pogáč, pagač* ‚bochnička‘, *pagačina* ‚Ölkuchen‘, *pagačar* ‚Kuchenbäcker‘), zato je pač prišla tje od Madžarjev, ki jo pak imajo iz slovanščine prav tako, kakor Rumuni v obliki *pogača*. Stara cerkvena slovan-

ščina je ne pozna; mesto, ki je navaja Miklosich v Lex. palaeoslov., je vzeto iz srbskega rokopisa XIV. stol. Ruski *pogačъ* ‚rodъ prěsnago piroga‘ zaznamuje Dalj s vprašajem in in je najbrž vzeto iz bolgarščine, kjer se za *pogača* piše tudi *pogačъ* (trizložno?). Potemtakem bi torej ostala kot najstarejša slovanska, pa le južnim Slovanom znana oblika *pogača*. Od kod jo imajo ti? Vasmer (Izvěstija II. odděl. XII [1907] 2. 266) misli na posredovanje Grkov, ker imajo tudi ti *φογάτζα* (Ducange 1686). Toda Grki sami imajo besedo od Italijanov, kjer slove pri Benečanih *fugassa*, v Trstu *fogasa* iz *focaccia*, vulgar-nolat. *focacia*. Iz oblike kakor *fogassa* (oz. starejšega **fogacia*) ne more v južnih slovanskih jezikih postati nič drugega kakor edino le *pogača*; prim. še veljotski *foguča* (*u = a*, Bartoli, Das Dalm. II. 49). Gledé stvari same omenjam, da je na Krasu pogača še vedno to, kar lat. *panis focacius* pri Isidoru 20, 2, 15, namreč ‚auf dem Herde in Asche gebackenes Brot‘; kranjska in štajerska pogača je kajpada že fin kruh. Pri Srbih ali Hrvatih je pogača še opresen, nekvašen kruh, kar je navadno (pa ne vselej) tudi na Krasu. Rumunska *bogača* je izposojena iz turškega *bogača*, kamer je prišla beseda iz slovanščine (bolg.).

Polăunitze, Polonitze, Polenitze f. ‚ein altes Getreidemaß von krainischer Herkunft‘ (1614, 1628, 1630, Unger 101). — Iz slov. *polovnica* ‚pol mernika; eno četrto mernika; mera štirih bokalov; mera osmih bokalov; Halbhube‘; po različenosti podstavne enote se je morala mera *polovnica* ‚die Halbe‘ kajpada vedno menjavati.

Polonik m. ‚ein im 18. Jahrh. in Unterst. hie und da vorkommendes Getreidemaß‘ (Unger 102, kjer se citira Oroschen [!], Bist. Lav. 5, 290). — Iz slov. *polovník* ‚pol mernika; der vierte Teil des österreichischen Metzens, Scheffel‘.

Polturak m. ‚kleine Münze im Werte eines halben Kreuzers oder 4—6 Pfennigen‘ (Unger 101); bav. *Poltrak* ‚kleine Münze‘ (Schmeller I. 389). — Slov. *poltorák* pri Habeliču je ‚numus Polonicus‘ (poljski *póltorak* ‚Anderthalbgroschenstück‘),

pri Vodniku *poltrák*, der Poldrack, eine polnische Münze, pri A. Murku *poltrak* ‚ein halber Groschen‘; poleg te oblike se rabi na Ogrskem *poltora* ‚ein Zweigroschenstück‘ in pri Pohlinu beremo *poltúra* ‚ein halber Groschen‘; od *polъ vьtora*, anderthalb. Prim tudi Schuchardt, Slawod. 71.

Pomáli adv. ‚langsam, nach und nach, taktweise, schrittweise‘ (Unger 103); dolenjeavstr. *bomali* ‚langsam, nach und nach, auch ruhig, stille und vorsichtig‘ (Castelli 92); bav. *po-mali*, *pomádi*, *pomádig* isto (Schmeller I. 391), tudi na Pruskem *pomade*, *pomadig* ‚gemächlich, langsam‘ (Frischbier II. 168). — Že Schmeller je na navedenem mestu spoznal, da je beseda slovanska: č. *pomálu*, *pomále*, slov. *pomali*, *pomalo*, *po-maloma*, *pomalem* ‚nach und nach‘ itd. Prim., kár piše o razširjenosti te besede v Nemcih Schuchardt, Slawod. 67; štaj.-n. *bamächlig* ‚allmählich‘ (kor. *bamachla*) je *pomalu* × *gemächlich*.

Borl m. ‚Föhre‘ (Unger 104 piše po Kindermannu 42 *Fähre*, najbrž z ozirom na dijalektični izgovor *Färchn*, *Färchl*). — Če je ta moja domneva resnična, imamo v nemški besedi slov. *bor* ‚Kiefer, Föhre‘, kteremu še ni najden etimon. Ker je beseda znana vsem Slovanom, ne more biti iz germanščine (prim. skand. *fura* ‚pinus‘) izposojena, ker bi v najstarejši dobi germ. *f* ne prešel v *b*, ampak v *p* (*b* za *f* imata v nekih novejših izposojenkah slovenščina in lužiška srbščina). Morda spada h korenu **fer-*, idg. **bher-*, lat. *ferire* in odgovarja idg. **bhoros* ‚Abschnitt; besonders auch zu Planken oder Brettern geschnittenes Holz‘; pomenjala bi torej ‚hlod, ki se lehkó dá obrezavati in klati‘; prim. ruski *zaborъ* ‚Zaun‘, č. *zábradli* ‚Gitter‘, stgn. *bara* ‚Schranke, Balken‘ (Gl. Walde 240: *forus*). — K slov. *bor* spada pač tudi gorenješt. *Badling* ‚kleiner verkrüppelter Nadelholzbaum‘ (Unger 44). Ko je pristopil sufiks *-ing* na *Bor-l* (kar dá v nemščini lehkó tudi *Barl*), je potem *-rl-* prešlo v *-dl-*, prim. *Kerl* - *Kedl*, *Mäuerling* = *Meidling*, *Adling* — *Arling*.

Bosniak m. ‚der aus Bosnien kommende, Bosnier; kleines Brotlaibchen aus Schwarzmehl‘ (Unger 105). — Iz slov.

sbh. *Bošnjak*; v drugi vrsti omenjeno pecivo se je svoj čas imenovalo na Dunaju *Hadži Loja-brod*, *-wecken*; baje se je začelo v obliki malih štručic iz ržene moke peči še le okoli l. 1878, ko so naši zaseli Bosno in zajeli voditelja ustašev hadži Lojo.

Posteln ob. ‚hin und herschicken‘ (Oberst. Unger 105). — Prim. slov. *poslati* ‚schicken‘; če beseda ni naravnost nemška tvorba iz *Post*, *Postel*, *Pöstlein* ‚Botschaft, Nachricht‘ (Schmeller I. 412 d.), kar ne kaže, ker bi bil potem pomen nekoliko drugačen (‚benachrichtigen‘ in ne ‚schicken‘) in bi tudi o moral biti preglashen (*pösteln*), imamo pač opraviti s slovansko tujko (*poslati*). Med *sl* je vrinjen *t* tako, kakor v *Brennestel* za *Nessel*, *Astel* za *Assel* (*Aissel* ‚Geschwür‘).

Od istega glagola *poslati* ali pravzaprav od substantiva, ki je iz njega izpeljan, se mi zdi primerno izvajati nekaj drugih nemških besed, ki jih hočem navesti v takem redu, da bo njih zveza s slovanskim glagolom bolj očitna. V slovanščini imamo namreč od *poslati* substantiv *posla*, ki pomenja ne samo ‚Gesandter, Abgeordneter, Legat‘, ampak (kakor bav. *Bote*-*Bott*) tudi ‚Laufbursche, Dienstbote, Diener‘. To vidimo n. p. v poljščini, kjer je *posel* ne samo ‚poslaniec‘ ampak tudi ‚chlopak do posylek, sluga miejski, sluga‘; prav enako imamo v slovenščini *posel* ‚Dienstbote‘, *posli* ‚Gesinde, Dienerschaft‘. Iz *posla* ‚Bote, Diener‘ pa se je razvil tudi pomen ‚Geschäft, Verrichtung, Arbeit‘: slov. brez *posla* biti ‚müßig sein‘, zimski *posel* ‚Winterarbeit‘. Te pomene zasledujemo tudi v nemščini: pr. *Pâslack*, *Passlack* je ‚freiwilliger Diener, Dienstbeflesener, dessen Hilfe andere gern und viel beanspruchen, Packesel‘, *Pâslackerei* ‚beschwerliche Arbeit ohne Entgelt‘, potem ‚Lumpenwirtschaft, Schlunzerei‘; *Pâslack* so Nemci iz poljskega *posel* razširili sami s poljskim sufiksom za deterioracijo *-ak*; iz nemščine je *Pâslack* prešlo potem v lužiško gorenjo srbščino (*paslak* ‚Pastler‘). Odtod je n. *pâslacken*, ki pomenja ‚umsonst und ohne eigenen Nutzen sich für andere abmühen, anderen ohne Dank und oft Gefälligkeiten erweisen, für andere gern

und meist ohne genügende Belohnung kleine Arbeiten verrichten' (in Pommern *päseln*, *pöseln*, Frischbier II. 124). Tudi ta pomen je iz *posel* razumljiv: posel zdanje kakor prejšnje dobe, ko še ni bila odpravljena tlaka in nesamosvojnost, misli, da se zastonj trudi, zastonj posluje za gospodarja. Da tako poslovanje, večkrat zelo težavno, prava tlaka, ni posebno navdušeno, ampak počasno, nespretno, navidežno, češ, „kakor se mi streže, tako mi kosa reže“, in da je vsled nespretnosti in nemarnosti slabo, kakor delovanje mojstra-skaze, kdo se bo temu čudil? Zato nahajamo v nemščini *pasteln* v pomenu ‚tändeln, ein Spielwerk machen, etwas Unnützes machen‘; pn. *basteln* ‚langsam, ungeschickt, geräuschvoll arbeiten‘ (Frischbier I. 57); št.-n. *basteln*, *baseln* ‚allerlei kleine Arbeit verrichten‘, *Bastelarbeit*, *Baselarbeit* ‚Beschäftigung mit kleinen Arbeiten, die Zeit und Geduld erfordern‘, *Bastler*, *Basler* ‚Faulpelz, Zeitvergeuder‘ (Unger 42), kor.-n. *baseln*, *basteln* ‚mit allerlei kleinen Handarbeiten umzugehen wissen, ohne sie handwerksmäßig gelernt zu haben, als schnitzeln, dreheln‘ (Überfelder 34); bav. *poßeln*, *pößeln*, *pöscheln* ‚kleine Arbeiten verrichten‘, *Poßel-Arbeit*, die in allerlei Kleinigkeiten besteht, der *Poßel*, *Poßler*, *Postler* ‚der sich zu allerlei geringen Arbeiten gebrauchen läßt‘; die *Poßel* ‚Magd‘, poleg tega *bäscheln* (*bäschln*, *bástln*) ‚kleine Schnitz- oder Schreiner- und Dreher-Arbeiten machen, ohne eben ein dergleichen Handwerker zu sein‘ (Schmeller I. 410, 297). Iz zadnjega je posneto gs. *paslič* ‚pasteln, Künsteleien machen‘ in *pasleš* ‚Pastler‘. Zoper razlago iz slovanskega *posylъ* govori sicer bav. *Poß* m. ‚Mühlknecht, welcher geringere Arbeiten verrichtet‘ (samo v Norimbergu); toda to je, če sploh spada sem, iz *Poßel* še le abstrahirano, ker se je zadnje štelo za diminutiv; da pa to naša beseda ni, kaže že manjkanje preglasa, ker bi pričakovali * *Pößel*. Na ital. *putto*, *putta* ‚Junge, Knabe, Mädchen‘ (Schmeller I. 410) tudi ni misliti, ker bi to dalo v nemščini vse kaj drugega. Z ozirom na to, da ima *basteln* nekod tudi pomen ‚ausbessern, flicken‘, je mislil Grimm I. 1152 na n. *besten* ‚flicken‘

in na rom. *bastire*, *bâti* ‚bauen, zimmern‘; toda pozabiti ni, kakšna je „bastlerija“ takega „bastlerja“. Frischbier pristavlja k pomenu ‚flicken‘ (I. 57) opomnjo: „namentlich Sachen, deren Teile nicht mehr zusammenhalten wollen“. Tako delo pa je res nepotrebno, potrata časa. Z ags. *bysen*, angl. *busy* ‚geschäftig‘, got. *ana-busns* od *biudan* ‚Befehl‘ (Schmeller I. 410) se tudi ne dá zvezati beseda brez sile. — Ločiti je od navedenih besed št.-n. *Bastlitán* ‚der gerne bastelt, Bastelarbeit verrichtet‘, ki je prav tako kakor *Báseltang* (*Básslтан*) (st. j.) ‚Zeitvertreib‘ nastalo iz frc. *passer le temps* (Unger 53).

Poganze f. ‚flacher Kuchen aus einer Art Buttermenge, mit Mus von Äpfeln und anderen Früchten gefüllt; Bezeichnung für eine Art gebackener Nudeln‘; *Pogansenpfanne*, *Pogansenblech* (Unger 100). — Iz slov. *buganica* (v prvem delu z z naslombo na *pogača*) in to iz *gubanica* od *gubana*, o katerem glej moje opomnje v spisu „Zur slaw. Lehnw.“ 7. Kakor druge besede za velikonočni kruh se rabi tudi *begánca* v pomenu ‚Palmbusch‘, potem ‚Rutenbürdchen‘ (Jarnik, Etym. 51).

Pratsche, *Bratsche* f. ‚breites und flaches Werkzeug zum Schlagen; Schlag, Wurf, Stoß‘ (Unger 107). — Iz slov. *perača* ‚Waschbläuel‘, kjer je *e* vrinjen za *ь* iz sedanjikove oblike *perem*; pravilno bi bilo *prača*, prim. č. *práč* ‚Schläger, Wäscher‘, *pračka* ‚Schlägerin, Prüglerin, Rauferin, Wäscherin‘; p. *praczyk* ‚Waschbläuel‘, *pracz*, *pracska* ‚Wäscher‘ i. t. d. Glede drugega pomena n. besede je primerjati slov. *prača* ‚Schleuder‘, *prača*, *pračati*, *pračnuti* ‚prellen‘. V tretjem pomenu, ki ga navaja Unger (‚Elle‘) je *Pratsche* iz ital. *braccio*, pl. *braccia*. — Vendar vse kaže na to, da je beseda *Pracke*, *Bracke* ‚Waschbläuel‘ nemškega izvira, in to iz glagola bav. *bräcken* (*bräckə*) ‚klopfen, schlagen mit etwas breitem, z. B. mit der breiten Hand‘. Iz *Pracke* moramo naše *praka* ‚perača‘ izvajati za tegadelj, ker noben drugi slovanski narod ne pozna take tvorbe.

Prag f. Unger 107 ne vé pravega pomena ter citira le iz „Öst. Alpenzeitg.“ 19, 136 (iz Frischaufovega spisa): „Bei Straßen wird die unter Prag und die ober, die rechte und die

linke Prag erwähnt“. — Iz slov. *prag* ‚die Straßenschwelle‘; prim. sbh. *prag* ‚Gefährt, Spur‘, č. *prah* ‚Schwelle, Wasserfall‘.

Bragusche f. ‚Bezeichnung für eine leinene Hose‘; *Wraguschen* pl. ‚Bez. für eine Art Unterhosen‘ (Unterst., Unger 107, 639). — Na poslednjem mestu je že opozorjeno na slov. obliko *braguše*, ki je kakor *breguše* izpeljana iz ital. *braghesse* od *braghe* (lat. *bracae*), kar se je v sufiksu naslonilo na mnoge slovanske tvorbe na *-uša*. V Ungerju 107 navedeni *Bragoni* („drey Paar Pragoni“) so pak naravnost iz ben. *bragoni*, ital. *braconi* ‚Pumphosen‘.

Pralaz, Pralis, Priles, Pralitsen f. ‚kleine, flache Schaufel von Handgröße zum Jäten‘ (Unger 107). — Iz slov. *prálica* ‚Jäthacke, Jäteisen; in der Sägemühle der Haken, welcher das Steigrad fortschiebt‘; *praljka* ‚der Hebel in der Mühle‘; sbh. *pralica* ‚Brecheisen, Hebeisen, Brechstange‘, *praljak* ‚šilo, Pfrieme‘. Izvir slovanske besede je težko določiti, ker manjka ruske in poljske oblike. Pomen kaže na koren *per-*, ki ga imamo v g. *περάω* ‚dringe durch‘, *πείρω* ‚durchbohre‘, stesl. *na-periti* ‚confodere‘, *perq-pbrati* ‚trete, fliege‘ (Et. Wtb. per- 4, 8), do ktereга je Miklosichevo gnezdo *per-3* (Et. Wtb. 240) v pomenu ‚stoßen, drängen‘ v takem razmerju, kakor *dera-dbrati* do *dbrā-drēti*. Podstava bo torej * *pbra-dl-ica* in ne * *por-dl-ica*.

Bramflechten v. ‚drei Haarstränchen zu einem Zopfe flechten‘ (Unger 107). — Iz slov. *pramen* (cf. Miklosich, Et. Wtb. 259: pormenŭ) ‚der einzelne Bestandteil eines geflochtenen oder gedrehten langen Gegenstandes; Flechtreis, Zopfteil: kita na tri pramne‘, hrv. *pramik* ‚capillorum floccus‘, *pram* ‚cirrus‘ itd.

Pransen v. ‚1. zaudern, sich zieren; 2. bei Hochzeiten als ungeladener Gast (Schmarotzer) mitessen‘; *Prans, Präns* f. ‚Schmarotzerei‘; *Pransterer* ‚1. Zögerer, 2. ungeladener Hochzeitsgast, 3. beim Liebesbesuch zweier Burschen bei einem Mädchen ist der zuwartende der Pr.‘; *pranstern* ‚zaudern, zögern, viele Umstände machen‘; *Pransengehen*: „sogenanntes

Pransengehen oder Tanzschauen ist verboten“; „In mehreren Orten, nam. im Ennsthal bestehen die Mißbräuche, daß a) ledige Bursche und Dirnen sich bey dem Tanzschauen oder sogenannten Pränsengehen einfinden und b) die Mädchen zur Nachtzeit in ihren Kammern denen Purschen Brandwein ausschänken“ (Unger 109). Miklosich navaja nemško besedo *Pranser* v Et. Wtb. 263 a, pa se ne peča dalje ž njo. „Grazer Volksbl.“ (30. I. 1906) pa piše „*Bransder* beim Hochzeitsmahle“, „das sind jene Bekannten und Freunde, welche nicht zur Hochzeitstafel geladen wurden, aber immerhin willkommen sind, wenn sie auch als unwillkommene Gäste in das betreffende Gasthaus kommen, wo die Hochzeitstafel und meist auch ein Tanz abgehalten werden“. — To je vse iz slov. *prešati* ‚müssig zuschauen, aufpassen (z. B. einem Hochzeitschmause)‘; *prešalica* ‚das schmarotzerische Gaffen und Lauern bei Hochzeiten und anderen Gastereien‘. Podstava slov. besedi je *preng-*, stesl. *oprešati* ‚attentum esse, intendere‘: strélami oprezahom₆; slov. *opresovati* ‚lauern, gaffen, anstarren, säumen, zögern‘; *opresno* ‚umsichtig‘. Besede ni ločiti od drugih, ki pomenjajo ‚napreči, naprezati — tendere, adiungere, coniungere‘ (Miklosich Et. Wtb. 262 a), kar je prav učil že Matzenauer (Listy fil. XIV 190—191); *prešati* je torej ‚animus, oculos intendere‘. — Sem spada še druga štaj.-n. beseda, namreč *prassen* ‚müssig da stehen und mit offenem Munde gaffen‘ (Unger 110), samo da nima nazala.

Breinen, Preinen pl. (st. j.) ‚Brombergesträuch‘ (Unger 114 iz Weist. Gloss. 632). — Dasi se pomen ne strinja, drznem si vendar razlagati to besedo iz slov. *brin* m., *brinje*, sbh. *brīne* ‚Juniperus communis‘, č. *břínka* ‚Juniperus Sabina‘; ker *brinje* zbada kakor kopina (rubida), se je namreč lahko v nemščini začelo to zadnje imenovati z besedo za prvo. Izvir slov. besede še ni najden. Misliti bi se dalo na sorodnost z lat. *ferio* ‚stechen, schlagen‘, tako da bi bilo za našo besedo izhajati iz razširjenega korena *bherēi-*, ki ga imamo tudi v stind. *bhrīṇā'ti* ‚versehrt, trifft‘ (Walde 217).

Prescherleute pl. ‚ungeladene Hochzeitsgäste‘ (Mittel- u. Unterst.); **Preschischau** ‚Leute, die bei einer Hochzeit nicht geladen sind, erscheinen doch beim Schmaus und Tanz, dh. sie gehen „preschischauen“ und werden nicht zurückgewiesen, sondern auch bewirtet‘ (Unger 115). — Ta beseda je po svojem izviru ista, kakor zgoraj navedene *pransen*, *pransengehen* itd., razložek je le ta, da je izposojena v nemščino v novejšem času in iz oblike, ki je nekoliko drugačna v slovenščini, ker ima *š* za *s* iz *sj*: *preša* ‚Lauer, Anstand der Jäger, das schmarotzerische Lauern bei Hochzeiten‘; *prešati* ‚lauern; ungeladen bei Hochzeiten vor dem Hause lauern (um etwas vom Mahle zu erhaschen)‘ *prešar* ‚Hochzeitsschmarotzer‘. — Štaj.-n. beseda *preschern* ‚rasch und eilig davonlaufen‘ ima težko kaj opraviti z našimi prežarji (prim. v mojih Slov. nar. pesmih III. št. 5382, pesem pod črto), ampak vtegne biti iz ital. *pressa* ‚Eile, Drang‘.

Pribeck m. ‚Überläufer, Flüchtling; alte Bez. für Parteiläufer der Türken (?); Oberhaupt, Dorfrichter, Anführer‘: „Der Willenstainersche Hof zu Marburg wird von der Landschaft zur vnderbringung der *Priweken*, so von den Türkhen aus vrsachen, das sy der chriftenhait lange zeit zum gueten gedient herübergefallen, in ir R. kön. Majest. dition und gebiet angekauft“ Unger 116, kjer je beseda že zaznamovana za hrvaško. Kajkavec Habledič pozna *pribeg* ‚Austreter, Ausreißer, Überläufer‘; stesl. *prěbĕgъ*. Med Slovenci se nahaja beseda le še kot priimek.

Pritsch m. ‚Narrheit, geistiges Gestörtsein, Verrücktheit in gelindem Masse; verrückter Mensch‘; **Pritschling** ‚geistig gestörter Mensch, Verrückter, Tor‘; **pritsch** adv. ‚weg, fort‘ (Unger 116); du bist *pritscht* ‚verrückt‘ (v Gradcu). Beseda *pritsch* je znana po vsi Nemčiji (Schuchardt 67). — Da je *pritsch* v *haidi pritsch* ‚fort, pack dich‘ iz slovanščine, so spoznali že Castelli 94, Schmeller I, 473 in Grimm II. 392 (č. *hajdy pryč*), pa tudi zgoranje so slovanske, kar je spoznal že Schuchardt (Sld. 67): č. *pryč* adv. ‚weg, fort‘, jsem *pryč* ‚ich

bin ganz hin'. Ta češka raba je vendar nemškega izvira: ‚weg sein' = ‚hin, fort sein', ‚ganz weg sein' = ‚außer sich sein'. Iz pomena ‚weg sein' se je namreč razvil pomen ‚abwesend, geistesabwesend sein, verrückt sein'. Na Slovaškem je *prýč* ‚jetika, Auszehrung, Schwindsucht'.

[*Protin* m. ‚Muskelschmerz: „den Protin, das ist Vergicht, könne sie auch vertreiben, gebrauche dazu ein Kraut, genannt *Protinkraut*, müsse auch angesprochen werden“ (Unger 113). — Isto besedo nahajamo v slovenščini: *protin* ‚Gicht', *prti* in *proti* f. ‚Gliederreisen, Arthritis: prti so ga zvekle, zlomile'; *prtij* m., *prtija* f. pl. ‚englische Krankheit, Rhachitis', *protinščina* ‚gelbweiße Scabiose (scabiosa ochroleuca)', tudi ‚der kleine Sumpfhahnenfuß (Ranunculus flammula)', *protinovec* ‚die Tollkirsche (Atropa belladonna)'. Etimologija besede mi je nejasna, zategadelj ne morem določiti, kdo jo je prej izposodil, ker ne kaže biti ne nemška ne slovenska.]

Bukarageschirr ‚Geschirr von Buccari in Dalmatien (!sic!); *Bukaraerde* f. Tonerde aus Buccari(?): „Theegeschirr von B.“ 1759) (Unger 127). — Da bi se v *Bakru* kopala kaka posebna zemlja za boljšo posodo, nisem mogel zaslediti. Meni se zdi, da je *Bukara* tu isto, kar sbh. *bòkara*, *bùkara*, ki je nastalo iz ital. *boccale* ‚Maß, Krug'; *l* je prešel v *r* kakor n. p. v slov. *pišnar* iz *pisinale* (v št.-n. *Pesenal*), ko se je beseda naslonila na navadnejše tvorbe s končnico *ar*, *ara*. Potemtakem bi se moral prvi nemški besedi določiti pomen z ‚Geschirr aus einer Tonerde, wie sie für die Bukare (Porzellankrüge) gebraucht ward', drugi pa s ‚Tonerde für Bukarefabrikation'.

Puran m. Truthahn, Meleagris' (Ostst., Unger 130). — Iz slov. sbh. *puran* ‚Truthahn' od *pura* (Miklosich Etw. 267, kjer beseda ni razložena in je pristaviti gs. *puron* ‚Auerhahn' [on = Hahn]; najbrž bo v zvezi s *puriti*, zapiriti se ‚rot werden'.

Buri m. ‚vom Karst kommender Wind, Bora' (Unger 131). — Iz slov. *burja* ‚Nordwind' (gl. Čas. za zgod. III. 101); Štajercem torej to ne more biti ‚Bora' in, če jo res imenujejo tako,

je to pač le tako nastalo, da se je začel z imenom slovenske burje imenovati sploh vsak močan veter. Druga v Nemce prešla slovenska imena vetrov so *Fauk* (= jug, gl. spodaj) in na Koroškem tudi *Wicher* ‚der starke, scharfe Wind‘ (Überfelder 245, iz *vihér, vihár*).

Pusikan m. ‚Streitkolben, wie er in Ungarn einst gebräuchlich war‘; *Pusikanhammer* ‚id.‘ Unger 132 primerja madž. *busgany*; Madžarji imajo tudi obliko *busogány*, ki bi bolj vstrezala, toda vprašanje je, so li res oni širili to iz turščine (*bosdogan* ‚Keube, Streitkolben‘) prevzeto besedo, ki se v čagatajščini glasi *bosdurgan* ‚Totschläger‘ (Miklosich, Türk. I. 30). Beseda je namreč znana tudi južnim in severnim Slovanom: slov. *busdihan, busdahan*, sbh. *busdovan*, bolg. *busdogan, budzogan* itd., r. *busdychan*, p. *busdygan*, č. *busdygan, bysygán, busykán* itd. Za slovansko posredovanje govori pač toliko razlogov, kolikor za madžarsko.

Taber, Täber, Tabor m. ‚Schutzbau aus einer die Kirche umschließenden Gebäudereihe bestehend, welche nach außen mit Schießscharten versehen sind‘; *Täbergeld* ‚eine Geldleistung zur Herstellung eines Täbers‘ (Unger 134). „In oesterr. Städten der Name verschiedener Gebäude, die gemeiniglich am Ende des Hauptortes oder in kleiner Entfernung davon liegen“ (Schmeller I. 578 d.); srgn. se že rabi *taber, teber* m. ‚Befestigung, befestigter Ort, besonders befestigtes Lager u. dgl.‘ (Lexer, Mhd. Wtb.). Že Schmeller na navedenem mestu, potem Grimm DW. II. 7 in Lexer o. c. primerjajo prav č. *tábor* ‚Lager, Wagenburg, also in jedem Fall eine Art Befestigung‘. Beseda je znana dandanes vsem slovanskim jezikom, stara slovanščina pa je ni imela; tudi srgn. spominki, ki se v njih rabi, so iz konca petnajstega stoletja. Miklosich jo hoče izvajati iz turščine, pa ravno nje pomen v tem jeziku (‚christliches Feldlager‘) govori zoper njegovo razlago. Najprimerneje je izhajati iz češčine. Gradišče gore Tabor, mesta v južnih Čehih, je povod temu oznamenilu: „Dle hebr. Thabor, hora v Galilei, nazvala jedna strana Husitů r. 1419 horu Tábor a potom r. 1420 Hra-

diště hory Tábor“ (Kott IV. 5). Od Čehov se je to poznamenovanje širilo dalje na vzhod in jug k Slovanom in Neslovanom, pa tudi med Nemce, v južne Nemce zlasti vsled turških vojsk, ko se je bil husitski način utaborjevanja udomačil že tudi pri južnih Slovanih. O razširjenosti besede gl. Miklosich, Türk. II. 65, Nachtr. II. 44, 185.

Topolkabaum, Eberesche, Sorbus: „das landgericht fecht sich an von der Strassen enhalb eines grossen *Topolkha* paumb“ (1577, Stockurb. Wind. Feistr., Unger 134). — Iz slov. *topolka* ‚Pappelbaum‘; pomen ‚Eberesche‘ je pač napačno izluščil iz listine sestavitelj štaj.-n. slovarja. Slov. *topolka* iz *topolh* in *topola* f. Zastran razlage slovanske besede spominja Schuchardt (ZfřPh. XV. 111) na furl. *talpon* in gor.-ital. *topon* (‚alber‘, Mussafia, Beitrag, Denkschr. WA. XXII. 215) in izvaja iz *topolka* tudi n. *Tabelke* pri Nemnichu; slovansko *topolh* je po njem do lat. *populus* v istem razmerju kakor périgourdski *tible* k limous. *pible* ‚Pappel‘.

Tafernitz f. „so die welischen Wein in Dafernitzen oder halben Ampern“ (Leob. Maut-Tarif 1568, Unger 138); pri Schmellerju I. 588: die *Tafernits tabernitium*: „So erlauben wir einem erberen man, der sein werd (Wirt) ist, ein *tafernits* nur zu vier ürn“ (Wiener StdtR. Privil. v. 1369), „der sein wirt ist, ein tafern“, „Fürt er herauz welhischen wein, von einer *thafernits* geit er XXIII dn“ (ibid. 35 a). Na vseh teh mestih imamo očitno opraviiti z vinsko posodo, ne pa s krčmo (taberno), zlasti kaže to zveza „in Dafernitzen oder halben Ampern“ (= Eimern), „tafernitz zu vier ürn“, „von einer tafernitz geit er 24 kr.“; tudi v primeru 2. pri Schmellerju je *tafern* pač le okrajšana pisava za *tafernits*, če sploh spada sem. Ker je to tedaj posoda, potem sufiks *-itium*, *-its* ne more biti lat. *-icius*, ampak naš *-ica* in zato mislim, da vtegne biti beseda slovenska, zlasti če pomislimo, da se je v prejšnjih stoletjih spečalo mnogo goriškega in vipavskega vina med južne Nemce na Koroško, Štajersko in Avstrijsko. Tako bi se dalo misliti na * *čabrnica*, sbh. *čabrenica*, ki je isto kar *čàbrica*

(od č**bb**rt ,posoda in mera za vino, Zuber'): „dok pomuzem iljadu ovaca i namuzem dvadest čabrenica“ (nar. ps. pri Vuku); tudi č**ab**rica je najbrž iz č**br**nica, č**ab**renica okrajšano. Po men sbh. č**ab**renica je ‚Kübel, Bottich‘, prim. tudi č. d**č**bernice (t.j. d**ž**bernice) ‚Kübel‘; v nemščini se je slovenska beseda, ker ji je d**šb**- neprijetna skupina, naslonila na *Taberne, Taferne* ter se prestrojila v *Tafernitze*.

Dalken, Talken pl. ‚eine in ganz Steiermark gern genossene Speise: Hafer oder Korn wird in warmes Wasser geschüttet und dieses sodann zum Sieden gebracht (in älterer Zeit durch heisse Steine), dann werden die Körner abgeschöpft, im Backofen gedörret, auf der Mühle zu Grütze geschroten und die Spreu entfernt; das Mehl wird sodann zu einer Art Teig verwandelt, der sowohl roh wie abgeschmalzen oder gesotten gegessen wird‘, Unger 139, kjer nahajaš še sestavljenke: *Dalken*brein, -blech, -dörre, -eisen, 140 *Dalken*hafer, -haber, -mehl, -reiter, -sieb in *Dalk*korn. V Bavarcih je *Dalken* m. ‚teigige, klebrige Materie: d'Nudln sán e~lautərə Dálk'ng worn‘ (Schmeller I. 505); isto tudi v Tirolcih (Schöpf, Id. 74); iz subst. je narejen glagol *dalken* ‚mit oder in teigiger, klebiger Materie arbeiten, kneten, schlecht, unsauber schreiben, klecksen‘, *verdalken* ‚verschmieren, beflecken, durch Ungeschicklichkeit verderben‘; *dalkend, dalket* ‚teigig, klebrig, zähe, ungeschickt‘; der *Dalk* (des *Dalken*) ‚ungeschickte Person‘ (prim. slov. *cmok*), ‚Klecks von Tinte oder Farbe‘ (Grimm DW. II. 699, 916, Schöpf Id. 74, Schmeller I. 505). Tu se uže primerja č. *vdolek*; staroč. *vdůlek*. Navadno se govori zdaj *dolek* ‚der Dalken; Kuchen, Fladen = koláč‘. Čehinje so v péki vdolkov prave umetnice in č. slovarji naštevajo dolgo vrsto različnih sort. Po Avstrijskem so povsod znani „*böhmische Dalken*“. Češka beseda *vdolek, vdůlek* pa po izviru ni prav jasna; najbrž spada k substantivom, ki jih Miklosich v VG. II. 255 pri suffiksu **-lkt** navaja pod št. 6: „**-lkt** ist das oft an den zweiten Teil der comp. Subst. gefügte Suffix, wodurch die Wortverbindung als eine Composition gekennzeichnet wird: *vzylglavlkt*“,

torej je *vdolkk* to, ježe *vdolē* (‚Vertiefung, Loch, Grube‘) jesti ili gotoviti se. Vsaj *vdolek litj* se lije v pripravljene za to *doly* ali jamice v pločevini, na kateri se pekó.

K besedi *Dalken* pak ne spada bav. *dalken, dolken, dulken, dolkezen, dolkesen* v pomenu ‚fehlerhaft sprechen, indem man von Zeit zu Zeit ein Wort nur nach größer Anstrengung der Organe hervorzubringen vermag; im Sprechen den Speichel von sich spritzen, mit vollem Munde sprechen, (verächtlich) sprechen überhaupt: „so lang s' deutsch redt, so stoßt s' mit keiner Zungen an; aber sobald s' französisch redt, so dalkt s'; vielleicht ist aber das so ein dalkete Sprach“ (Eipeldauer Briefe); „Er hat dalkhezt und die Worte über einander geworfen wie ein Garnhaspel“ (Abrahama a St. Clara); „auch sey dermalen seine Zung gar zu schwär und dalket“ (id.) pri Schmellerju I. 505. Primerjaj č. *tlku, tluku, tlouci* ‚schlagen, stoßen‘, *hubou tlouci* ‚Maul machen, das Maul dreschen‘; slov. *tolči* nemški ‚deutsch radebrechen‘, *natolkniti* ‚andeuten, flüchtig erwähnen, auf etwas anspielen‘, *natolcati, natolcevat* ‚anspielen‘; sbh. *natucati* (iz *natukati*?) *u=ł*) ‚andeuten, mit Mühe herausbringen, stammelnd, gebrochen sprechen, schwätzen, radebrechen: tko hoće govoriti mora natucati ‚wer es zum Sprechen bringen will, muß zuerst radebrechen‘; r. *tolk* ‚Gespräch‘ (stosl. *tlkk*), *tolkovat* ‚erklären, erläutern, auslegen, andeuten, explicieren‘.

Tumpel m. *Tamperl* n. ‚dummer Mensch, einfältiger Tropf‘; *tampelt* ‚einfältig, beschränkt‘ (Unger 140). — Beseda vtegne biti slov. *top*, stosl. *tap* ‚stumpf, stumpfsinnig, unempfindlich, dumm‘, *topec* ‚Schwachkopf‘, *tópa* f. ‚neumna deklica‘. Tudi kor.-n. *tumpat, tumpet* ‚abgestumpft‘: a~ *tumpets* ‚messer, ein an der Spitze abgerundetes Tischmesser‘ je iz slovenščine (Trstenjak, Kres III. 114, Schuchardt, Sld. 69). Št.-n. *tumpe* ‚blödsinnige Weibsperson, untergeordnete Magd im Range nach der Hühnerdirn‘ (Unger 182) spada pač tudi sem, prim. slov. *topa*; na *tumpe* je vplival najbrže nemški *dumm*, srgn. *dumb, dumbes*.

Tamdoli m. ‚Tölpel‘: „Mit dem Schimpfworte T. von Luttenberg bezeichnete man die windischen Weinfuhrleute, die, wenn man sie fragte, woher sie seien, mit T. (*tam doli* da unten her) antworteten (Puff)“ (Unger 140). — Skrajšano pač iz *tam doli* od Lotmerka. Kdo je bil pri takem odgovoru pametnejši, kdo bolj trapast, tisti ki je vprašal ali ki je odgovoril, o tem odloči lahko vsak bravec sam.

[**Tamer** m. ‚Viehhof im Gebirge‘ (Unterst., Unger 140). — Štaj.-n. slovar sam pristavlja „aus dem Windischen“; jeli pak beseda *támar*, *támor* res slovenska, o tem je vsakakor dvojiti (prim. Mat. Murko, Zur Geschichte des volkstümlichen Hauses bei den Südslaven, Mitteilungen AG. XXXVI. 28 d. in moje opomnje v spisu „Zur slav. Lehnwörterk.“ 65). Jaz se drznem predložiti zdaj to le domnevo: Ker je *tabor* ‚befestigtes Lager‘, je lahko prevzel, zlasti na planinah, tudi pomen ‚eingefriedetes Lager‘, ‚eingefriedetes Tierlager, Viehhof‘. Pred labijali pa rad nastopa „parasitični“ *m*; tako dobimo * *tambor*. Toda *mb* se kesneje v nekterih jezikih asimiluje v *mm*. To se godi (cf. Meyer-Lübke, RG. I. § 447) v južni Italiji, vshodni Franciji itd.; to ozemlje pa je za nas preveč oddaljeno in poiskati nam je bližega, kjer se godi isto. Take primere nahajamo res v nemščini, n. p. *Amt* iz *ambet*; *dumm*, *dumme* iz *dumb*, *dumbe*; *Emmer*, *Emer* iz *Ember* — *Eimber*, *einbar*, *krumm* iz *krumb*, *Trommel* stgn. *trumba* ... (prim. Wilmanns DG. I² § 80). Tako bi torej tudi iz * *tambor*, * *tamber* lahko nastalo *tam(m)or*, *tam(m)er*, ki je potem prešlo v furlanščino in slovenščino.]

Tantowinatraube f. blaue, ‚Urbanitraube‘ (Unger 611); po Trummerju (Rebensorten) se tako imenuje ‚weißer Wipacher‘ in pa ‚Mehlweinbeer, weiser Grünhainer‘ (Šulek, Imenik bilja 401). Končnica dokazuje, da je tvorba slovenska, ali pak tudi podstava, o tem je pač dvojiti. Drugi Slovani nimajo nič podobnega.

Tarkes, **Tärges**, **Terkus** m. ‚verschnittener Ziegenbock‘; **Tarkeshaut**, **Tarkesinslit** ‚Haut, Unschlitt eines solchen‘ (Unger 143). — Iz slov. č. *trkáč* ‚Stoßwider, Widder‘; slov. *trk*

,Bockstoß': kozel je nastavljal roge in se pripravljaj na *trk*; *trkati* ,mit den Hörnern stoßen': ovni, kozli se trkajo.

Tarraß = *Tarrasbüchse*, Unger 143, kjer se razlaga z ,Wallbüchse', ker se misli, da je beseda v zvezi s *Ter-rasse*. — Nemška beseda je kajk.-madž. *taraska*, *tarack*, v kateri je končnica *-ka*, ki se je v nemščini glasila *-ke*, odpala ravno vsled naslombe na *Tarras* (Terrasse): * *Tarras-skebüchse* se je Nemcu in bi se vsakemu glasila prečudno zavoljo sorodnih skupin *sk-ks* v prvem in zadnjem delu. Iz tega *Tarass* je dalje postalo *taraks* (Darax); o postanku kajk.-madžarskega *taraska* itd. sem pisal v spisu „Zur slaw. Lwk. 65, 66, kjer sem dokazal, da je beseda nastala iz blg. *trěsk* ,Kracher', rum. *treasc*, madž. *tarack*.

Terrant, *Terrantwein* m. ,Name einer roten Weingattung aus dem Görzischen' (16. Jahrh., Unger 151). — Slov. *teran*, čak. *teràn* iz ital. *terrano* (prvotno ,vino, ki diši po zemlji': *terra*). Iz slovenščine nam je izhajati zategadelj, ker se teran prideluje edino v slovenskih in hrvaških krajih. Gledé menjave sufiksa *-an* z *-ant* prim. slov. *škribant* iz ital. *scrivano*. Tujke iz romanskih participov praes. I. lat. konjugacije (*ā*-debel) so uvele to končnico *-ant* tudi v domače besede; prim. č. *dráb* — *drabant* itd., ter primerjaj, kar je rečeno o tej prikazni pod besedo *Trabant*.

Terschinke f. (st. j.) ,Feuerwaffe, Flinte': „3 eingelegte altväterische Terschinken“, „ein Terschinken mit doppeltem Rohr“; *Terschinkenrohr* (Unger 151). — Strelno orožje je večkrat imenovano z izrazi, ki pomenjajo ,Rohr, canna, Pfeife', prim. ital. *bombarda*, *cannone*, turški *qaval* ,Pfeife, Flinte', n. *Pfeife*, r. *piščal* (gl. o tem moje opomnje v Archivu XXVI. 41). Taka beseda je tudi *Terschinke*, ki odgovarja č. *trestinka* ,Hirtenpfeife, Hirtenflöte, Binsenflöte' od *trestina* ,Schilf, Rohr, sbh. *trstina* ,Rotang, Gartenrohr', slov. *trstina*, *trstika* ,Schilfrohr, stesl. *трѣсть*.

Testen, *Test* m. ,dicke, zähe, zu Quark zermalmte Maße, eingesottene Früchte'; *Testscherben*, *Testsulze* (Unger 151);

bav. *Dest* ‚Rob, bis zur Robdicke Eingesottenes von Früchten, Marmelade‘; *Quittendest* (Schmeller I. 556); dol.-avstr. *Dest* ‚jede dicke zähe Materie etc.‘; der *Destaling* ‚Geifer‘ (Castelli Wtb. 109). — Prim. slov. *těsto* ‚Teig, dicker Brei‘.

Dese, Deste f. ‚Gefäß, Kübel, Büchse‘; *Desenteig; Desenscharrer* ‚Werkzeug zum Auskratzen einer Dese‘; dim. *Desel* (Unger 151); tudi *Täste* f. (st. j.) ‚Wassergefäß‘ (Unger 144) spada pač semkaj; prim. bav. *dēstn, dēstl* ‚hölzernes Gefäß zu Wasser, Salz, Mehl, Schmalz, Käse etc.‘ (Schmeller I. 550), pri Adelungu *Döste*, v knjižni nemščini *Döse* in *Dose* (Grimm DW. II. 1028, 1030). V knjižni nemščini nastopa beseda precej pozno (1663) v obliki *Doos*; iz nemščine je prešla v dol. nemščino in nizozemščino ter danščino (*dose*, resp. *doos, daase*). Nemški filologi je ne morejo razložiti. — Če pomislimo, da imajo razen Bolgarov vsi slovanski jeziki besedo, ki ji odgovarja, namrec *děša* (slov. *deša* ‚Kübel, Bienenkorb, Maltertruhe‘, hrv. *diša, dišva* ‚Gelte, Melkeimer‘, č. *díša, díš* ‚Backtrog, Melkkübel‘; p. *dsieša* ‚Teigmulde‘, gs. *dšěša* ‚Backtrog‘, das Faß um den Mühlstein, *dšěška* ‚Kuhfaß‘, ds. *šěša* ‚Backfass‘, mlr. *d’iša*, br. *dšěša*, str. *děša* i. t. d., Miklosich, Et. Wtb. 45 b), smemo pač soditi, da jo imajo Nemci od nas. Toda kako jo razložiti? Zubaty (Archiv XVI. 389) in za njim Walde 225 spravljata besedo v zvezo z lat. *fungo* ‚bilden, formen, kneten‘, got. *deigan* n. *Teig*, češ, ker služi *děša* tudi kot ‚Backtrog, Backfaß, Teigmulde‘. Toda to je le en, in sicer današnji pomen besede *děša*, pa nikakor se ne dá dokazati, da je služila *děša* že sprva le za mešenje ter bi torej bila nazvana po tem delu: „das zum Formen, Kneten dienende“. Testo se ne gnete vedno v kotlinah in tako gnetenje tudi ne more biti prvotno; po mestih rabijo povsod posebno trugo za mešanje malte, na kmetih tega še ni, vsaj ne povsod; tako se je začela morda torej tudi *děša* še le ščasoma rabiti za mešenje, v tem ko se je prej to opravljalo na ploski deski ali enaki pripravi, kakor še to vidimo pri današnjih kuharicah, kadar pripravljajo testo za rezance: potrebna kotlina za vodo

ali mleko se naredi iz moke same, ki se potem omoči in pomeši ter ugnete. Pri južnih Slovanih, na primer v slavonskih gozdih, privzdigne baba, ko je testo vmesila, kar krilo in začne — kajpada ne zelo ukusno delo — ugnetati testo ob bedru proti kolenu. Potemtakem mislim, da *děša* ni ‚das zum Kneten dienende‘, ampak ‚das ausgehöhlte, ausgegrabene, der Trog, Kübel‘ od kor. * *dhig^u*-, ki ga nahajamo v lat. *figo*, *transfigere*, lit. *dė'gia*, *dė'ge*, *dė'gti* ‚er sticht‘, *daigan*, *daigyti* ‚stechen‘, angl. *dig* ‚graben, bohren‘ itd. in da imamo torej nastaviti kot praobliko **dhaig^u-iā*, praslov. **doigja*. V podporo morem navesti tudi besedo *kopanja* ‚Trog, Mulde‘ od *kopati* ‚graben, hauen‘ (prim. lit. *kapóju* ‚Hacke‘, *ka~pas* ‚Grab‘). Slovenska beseda je prešla tudi v litovščino in madžarščino, nasprotno pak so si od Nemcev izposodili Kašubi (Slovinci) svojo *deza* (gl. Lorentz, Slovinz. Grammatik 130: *dɛ~izā* ‚Butterbüchse‘), gluž. Srbi svojo *tysa*, *tyska* ‚Schachtel‘ in dluž. svojo *tejza* ‚Dose, Schachtel, Büchse‘. Kako je razmerje med slov. *deša* (*diša*) ‚kvas, drožice, umešeno testo‘ in med srgn. *deisme*, *dös'n* ‚Sauerteig‘, ne vem. Svojčas sem mislil, ker imamo samo mi to besedo, da smo jo izposodili od Nemcev.

Tidelteitscheg, m. ‚Holzstößel oder Quirl zum Sprudeln des Gemisches von Wasser eines Sauerbrunnns und Wein‘ (Unger 153). — Slov. *dideldajček* ‚motič, s katerim se meša kisla voda z vinom‘. Podstavo tej besedi je iskal Trstenjak v „Glasniku“ 1868, str. 24 v korenu **didh* (!) ‚igrati‘, *didlati* ‚spielen, kreiseln‘; toda vsa tvorba kaže, da od nje ne moremo izhajati; zato jo bolj prav izvaja Levstik v „Novicah“ 1866, 460 iz *dideldaj* ‚zmes, zlasti zmes jarega žita z ječmenom‘, kar je kakor naš *direndaj* ‚lärmendes Umhertoben‘ (Kopitar pri Schmellerju) iz bav. *Dirdendey*, *Diradey*, *Dirledey*, *Dirmadey*, *Dilmedey* itd. ‚grober Zeug, halb aus Flachs, halb aus Wolle; Gemisch aus Sommerkorn und Gerste; jedes Gemisch‘ (Schmeller² I. 537); *dideldajček* je torej ‚mešalce‘.

Titscheln, *tütscheln* sv. ‚mit Steinkügelchen spielen: wer mit seinem Kügelchen ein anderes trifft, dem gehören

beide' (Unger 153, 181); *tutschen* ‚zusammenstoßen‘ aneinander-schlagen, aneinanderprallen' Unger 181); *Eiertutschen* (*Eier-~~teutschen~~*): ‚man stößt mit den Spitzen die roten Ostereier zusammen, und der, dessen Ei ganz blieb, gewinnt das Ei des anderen, oder: einer hält das gefärbte Osterei, und der andere wirft einen Kreuzer mit der Kante darauf, daß der Kreuzer stecken bleibt' (Unger 190). Tudi obliko *turtschen* nahajamo na Štajerskem, posebno znana pa je ta na Koroškem: *Turtsch* m. ‚der Zusammenstoß von zwei Gegenständen, wobei gewöhnlich der eine bricht', *turtsch'n* ‚zusammenstoßen, das Spielen mit Ostereiern, was man in Österreich Eier pecken nennt'; *an-turtsch'n* ‚anstoßen an einen harten Körper, besonders mit dem Kopfe, *sa'mmeturtschn* ‚zusammenstoßen, zusammenschlagen, so daß ein Teil bricht', *turtschar* m. ‚nom. ag. und ein einmaliges Stoßen'. Ali je te besede ločiti od *dutsen* ‚Stoßen (mit einem Kopf an den anderen), arietare', *Duts* ‚Stoß, Beule' (v Švabih, Frankih), je težavno reči; zadnje bi se dale izvajati tudi iz rom.: ital. *intuzzare*, *rintuzzare* ‚an-, abstoßen (* *tuditiare* od *tundere*, Körting² 9799). Oblike z *r*-om pa odgovarjajo pač slovenskemu *trčiti*, *trkati* ‚anstoßen, klopfen; *trčati* ‚s pirihom ob pirihi tolči za igro', *trcljati*, *trčljati* isto; *trcati* ‚klopfen, stampfen; beuteln, ausschwingen'; *trčkati* ‚sanft stoßen'. Prve pak spadajo k slov. *tlŕči*, *tolči*; v poljanskem *tilčati* ‚trkati s pirihom' se je pač ohranil zlogotvorni *l* dalje časa in je zamudil prehod v *ol*; beseda je bila rabljena pač le v navedenem omejenem pomenu in zato se ni podvrgla pričakovanim premembam, zlasti ko se je v končnici naslonila na *trčati*, prav tako z zlogotvornim *r*. Posamezne primere za zlogotvorni *l* imamo celó še iz Truberja. Za to razlago govori zlasti n. oblika *Eierkutschen* s *k* za *t*, kar je iz štaj. dialektičnega *kuči*, *kučem*, kjer je *t* pred (še zlogotvornim) *l* prešel v *k* (prim klaka, knalo, dekla iz detla); na nemški prehod *t* v *k* tu ni misliti, ker so pogoji zanj drugačni, kakor je razvidno iz teh-le primerov: a) *nt*, *tn*: *Asant* - *Asank* ‚Assa foetida', *Brente* - *Brenke*... *Hiasinth* - *Hiasink* (346), *Tinte* - *Tinke*

155 *Grante-Granke* ‚Preisselbeere‘ *Schlund-Schlung, Schlunk, Zant ‚Zahn‘ -Zankerl, Zint, Zintel-Zinkchen*; *Rinde-Rinke*; b) *tl, lt: Büttling-Pikling; Multe-Mulge*; c) *tt: Plack (Blagg)*, če je to *Blatta orientalis* in ne *Polak, Platte-Plecke, Plätte-Plögge, gestotten-gestocken* (288); d) *t: Kamat-Kamak, Worat-Worak* (618). Iz tega se dá posneti, da v nemških Štajercih začetni *t* ne prehaja v *k*. *Tutschen* je lahko naravnost slov. *tľči, tolči, tuči* poleg *kuči*, ki je v nemškem diminutivu dalo *tütscheln* in pozneje *titscheln*; če bi hoteli te nemške oblike izvajati iz gore navedenih romanskih (ital. *intussare* . . .), bi se moralo najprej dokazati, da se ta beseda v romanščini rabi za omenjene igre.

Tiliz m. (st. j.), ‚langes Messer, Dolch‘ (Unger 154); srgn. *tilis* ‚langes Messer‘, poleg tega *tilnis* (Lexer); Grimm DW. II. 150: „er nam zum ersten sein swert und hieb dar — — da nam er sein *dilitz* — — und wolt im die hant in dem glied herab hauen“, „welche hacken, mezzet, tilnitz und stecher zum wein tragen“ (14—15 Jhdt.); bav. *Diglitz* „Degen, Hammer, digliz, pleykugel, wurfhacken“, „Degen, Tiliz“ (Schmeller I. 493). — Iz č. *týlec* ‚der Hackennacken, Messer-, Schwertrücken; das Schwert‘ od *tylъ* ‚Nacken‘, kar je v sorodu z grškim *τύλη* ‚Wulst‘, lat. *tumere* ‚geschwollen sein‘ (Walde 641).

Dirnlbaum m. ‚Kornelkirschenbaum‘, *Dirnlbeere* ‚Kornelkirsche, Prunus mascula‘, *Dirnlholz* (Ostst., Unger 155). Iz slov. *drěnulja* od *drěnъ*, kar je pač iz *derъnъ*, torej sorodno z *drěvo*, o čemer gl. Walde 325 pod *larix*: baza * *dereu*. Prim. tudi opomnje Koštiálove v spisu „Slovanski življi“, program. II. drž. g. 1900/1 v Ljublj. str. 15. Kar piše Miklosich (Et. Wtb. 42 dērn-2), to je premalo določeno, ker navaja brez vsake opomnje le stgn. *tirnpauma*, ngn. *dernlein, diernlein* in *terling*. Nemška narečja poznajo še druge oblike, n. p. bav. *Dirnlein* (*Di’nl, Di’l*), *Dirnleinbeer* (*Di’lber*), tudi *Dirlis, Dirensen, dirensenpaum* (Schmeller I. 541), to iz slov. *drěnuljica*. Tudi nemški *Dorlenbaum* za isto rastlino je postalo pač po vplivu naše besede. Če bi naša beseda bila prvotno nem-

ška, bi se morala, ker je znana vsem Slovanom, glasiti * *trěn*, * *trěnulja*, ako vpoštevamo stgn. *tirnpauma*.

Tober, adj. in adv. ‚tüchtig‘ (Oberst., Unger 157). — Drugim Nemcem nepoznana beseda je očitvidno naš *dober* ‚gut, tüchtig, brauchbar‘, kar je v zvezi z lat. *faber*, n. *tapfer* itd. (Walde 201).

Tock m. ‚Geflecht von schmalen Streifen aus dünnem Gold- oder Silberblatt, die mit Seidenfäden durchzogen sind‘ (Unger 157); bav. der *Dock* id., n. p.: „Mit golden pünden von Dockh“, „Zwey von güldem Dokh gemachte Sternhiet mit langen spizen und radiis, 1 von guldem Stukh ausgeschnittes vnderschirzl, mit Silbern dokh eingefaßt und guet Silbern dokh gestikhten rösln“ (1580); „die Kron von Tag (von Dock?) und dazu den großen Palast (Balas)“, Schmeller² II. 489, ki primerja špan. *toca* ‚Mütze‘, šved. *dok*, v tem ko misli Grimm na nizoz. *duck* ‚Tuch‘. — Prim. sbh. *toke* ‚Art silbernen Küras, der zur Zierde angeschnallt wird; knopfartige längliche Platten, die vorne an die Dolama genäht werden: „dao bih mu toke na prsima“; alb. *toka* ‚Gürtelschließe der Weiber‘ iz turšk. *toka*, *doka* ‚Schnalle‘ (Miklosich, Et. Wt. II. 76).

Tollam f. ‚Name eines Kleidungsstückes für Männer‘ (16. Jhdt., Unger 160). — Iz slov. kajk. *dolama* ‚vestis inferior, tuniça‘ (Habdelič), sbh. *dolama* ‚Mantelkleid, Dolman‘, kar je zopet iz turšk. *dolama*, *doloman*, *doliman* ‚Ceremonienkleid der Janitscharen‘ (Miklosich, Türk. I. 50 itd.).

Dölze, **Delse** f. ‚missratene, speckig gewordene Mehlspeise‘; *dölzig* ‚speckig, zu fest gediegen, dicht, teigig (von nicht ausgebackenen Mehlspeisen)‘ (Unger 160); na Koroškem *Tels* m., na dol. Koroškem der *Telsn* ‚unausgebackene Maße‘ (Lexer 56), *telsn* ‚jeder weiche, teigige, nicht ganz durchgebackene Gegenstand, in Oesterr. *dölsten* ‚weich, teigig‘, *telsig* ‚die speckige Eigenschaft des nicht gut ausgebackenen Brotes‘ (Überf. 70); srgn. *tels* adj. ‚unausgebacken‘; dol. avstr. *dolsta'n* ‚weich, teigig sein‘; der *Dölstä'ling* ‚weicher, gefrorener

Apfel', *dölstárát* 'weich' (Castelli 111), *Delsterling* 'geistloser Faulpelz, Zeitvertrödler' (Unger 149). — Prim. slov. *tolsti* adj. 'feist, fett, speckig, schmierig', č. *tlustý* iz *tlst-*. Neka češka vas pri Jablonnem se zove *Tlustec*, nemški *Tölseldorf*. Da bi bil n. dijalektični *dostig*, *döstig*, *tostig*, *Dost* 'aufgedunsen; schlaff, welk; allzufett, weich, teigig, schmutzig' (Unger 163, Schmeller I. 550, Grimm II. 1311, Schöpf 87) istega izvira, pak se mi ne zdi verojetno.

Trabant m. 'Begleiter, Leibwächter; Mensch, der sich einem an die Fersen heftet und den man überall trifft, wo man ihn nicht zu sehen wünscht, unablässiger Begleiter' (Unger 163). — Že Kluyver je (Zeitsch. f. d. Wortf. IV. 153 d.) to daleč po svetu razširjeno besedo spravil v zvezo s češkim *dráb*, poljskim *drab*, ki je pomenjala najprej raztrganca, razdrapanca, potem vojaka meznika (žolnirja) in dalje sodnega slugo, biriča, žandarja, stražnika. K besedi *dráb* je pristopil lehko sufiks *-ant*, kakor tudi *-an*: prim. č. *suchan-suchant*, *moudry-mudrlant* 'Sophist', *cukr-cukrant*, *trula-trulant*, pa paziti je tudi n. besed kakor *schergant* poleg fr. *sergeant*, ki je pomenjala skorajda isto. — V pomenu 'plumpe Weibsperson, dann Schimpfwort für weibliche Dienstboten' se je št.-n. *Trabant* gotovo naslonil na *trappen* 'plump einherschreiten und dabei stark auftreten' (Unger 163), prim. avstr.-n. *Trampel* 'nerodna dekla'.

Tragátsch m. 'Schubkarren' (Unger 164); bav. *Trágátsch* 'gestellschubkarren' (Schmeller I. 674). — Iz č. *trakač*, *trakař*, na Moravskem tudi *tragač* in tu pa tam *trakáč* 'der Schieb-, Schubkarren'. Češki besedi podstava je *trakati*, *trakovati* 'ziehen, schieben', slovaš. *tragaťsa* 'langsam gehen' kar je vzeto iz nemškega; prim. bav. *Radltrágnng* 'Schubkarren' in *träckeln*, *träckln* 'herumziehen' (Schmeller I. 646), srgn. *trëchen*, *trecken* 'ziehen, schieben, stoßen', kar je zopet v zvezi s *tragen*, ags. *dragan* 'ziehen' in z lat. *traho* 'ziehen', *trāgula* 'kleine Schleife', *trāgum* 'Schleppnetz'. — Naš slov. *vtragati se*, *vtragljiv* ne kaže biti naravnost iz srgn. *trāge*

adv. ‚mit Langsamkeit‘, ampak je prefiks *zw-* samo refleks nemškega *be-*: mich *betrâget* eines dinges ‚ich bin zu trâg dazu‘.

Trischack ‚Name eines alten, jetzt ungebräuchlichen Kartenspieles‘, *trischacken* ‚das Trischackspiel spielen‘, *Trischackkarte* (Unger 174). — Tudi č. je *tříšák* ‚hra v karty‘; toda vprašanje je, ali je to res od začetka bila češka igra. Za pomen ‚losschlagen, hauen, prügeln‘ (Unger 174, Schmeller I. 570, 676) bi se moglo izhajati iz č. *treštiti*, *trištiti* ‚schlagen, daß es kracht‘, slov. *treščiti*, *treskati* ‚krachend einschlagen‘; toda pri tem bi ostala končnica nejasna, ker bi iz res starega č. *-ak* za palatalom morali imeti *-iek*, zdaj *-ík*. Beseda je kakor vsa druga oznamenila za igre v karte gotovo zelo predrugačena, in zato domnevam, da tiči v nji srgn. *drîe* ‚Dreizahl, drei Augen im Würfelspiel‘ ali *drîes* ‚dreimal‘, iz česar je z naslombo na domače *tri* postalo *tříšák* tako, kakor iz *touš* (srgn. *dûs*, stfrc. *dous*, iz česar je Čeh slišal svoje „ucho“) *ušák*, navadno oznamenilo za želodov as (prim. Černý, Příspěvky k české etymologie lidové 77). Ker kvartopirec bije s pestjo ob mizo, ko izigrava, zato je mogel z ozirom na *třískám* ‚schlagen, schmettern‘ iz besede *tříšák* izpeljan glagol zadobiti tudi pomen ‚losschlagen‘, ki se je mogel potem v nemščini (*drischaken*) nasloniti na *dreschen* - *drischt*, *Drischel*, *drischeln*.

Trobenka f. ‚Name eines Getreidemaßes ä. Z. (= 4 „Maßel“) (Untst., Unger 174). — Iz slov. *drevenka* ‚ein Getreidemaß oder Metzen (Hablediç, Belostenec, vzh. Št., Beli Kr.), ein großer Korb‘, *drvénka* ‚der Metzen (eig. hölzernes Maß)‘ (Miklošič), ‚pol vagana‘ (v Ormožu, gl. Pleteršnik s. v.); sbh. *drevenka*, *drevenjka* ‚mensura frumentaria‘ (Voltiggi); slovaški *drevienka*, *drevianka* ‚měrice, dřevěná mísa, Metzen, Holzschüssel‘ (Kott VI. 140).

Drosger, Droskher, Troßger m. ‚Arbeiter beim Hochofen‘ (Unger 176). — Beseda je narejena iz slovanskega *troska* ‚Schlacke, Schlackwerk, Gekrätz, Krätze‘, ki jo nahajamo v slov., sbh., češč., ruščini itd. *Drosger* je torej delavec, ki

ima opraviti s čiščenjem rude: „Der Trosger soll das Graglach saubern, Stain, Sant vnd andern Unlaß darauß khlauben und das Graglach zusammentragen“ (1541); v drugem rudarskem redu mora tudi še „den Laimb zeitlich zuerichten, das Arczt khlein pleuen, den Ankübl recht vnd voll fühlh, das Khol hinzukheren, das Ärtz dorren vnd nicht Graglach darauß machen“ (1541) in podobno 1567: „Die Troßger in Pläheüser (iz tega je naš *plavš*) das Arczt khlain genueg geschlagen“, dalje „droßger das Erz thut dören, legt die Grametel an“ (Unger l. c.). Da izhaja n. beseda iz našega jezika spričujeta soglasnika *g*, *k*, nasproti pak bodo besede *Dros*, *Drosel*, *Droslach*, *Droslat* izvirno nemške, prim. Schmeller² I. 568.

Trudnen sv. ‚1. langsam und gemächlich einerschlen- dern, 2. sich abmühen, abmatten‘ (Untst., Unger 177). — Iz slov. adj. *truden*, *-dna*, *-o*, ‚müde, mühsam, ermüdend‘; *truditi* se ‚sich abmühen, sich bemühen‘. Pomen n. glagola ‚langsam und gemächlich einerschlendern‘ je lahko razviti iz *truden* ‚müde‘; beseda *trud* je v zvezi z lat. *trudo* (Walde 639).

Tschapen, **tschappen** sv. ‚(Kinderspr.) mit der Rute hauen, strafend schlagen‘ (Untst., Unger 178); na Koroškem *tschap'n* ‚mit einer Rute schlagen; am Tage der unschuldigen Kindlein gehen arme Kinder von Haus zu Haus, schlagen mit einer Rute unter dem Rufe „tschâp, tschâp, frisch und gesunt“ auf die Bewohner los, wofür sie kleine Gaben erhalten‘ (Lexer 214). — Iz slov. *šapniti* ‚schlagen mit der Hand, übh. schlagen‘, *šapati* ‚sanft schlagen, am Tage der unschuldigen Kinder schlagen, aufkindeln, Rutenstreiche geben‘. Beseda je izpeljana iz *šapa*, *šap* ‚Hand, Pfote‘ (gl. moje opomnje v Archivu f. SPh. XXVII. 67 d.). Prim. tudi Trstenjak, Kres III. 114 kjer se pak piše tudi napačna oblika *ščap ščapec*) in Schuchardt Sld. 69. Pri Gutsmannu je *šapauca* ‚unschuldiger Kindleintag‘ (489, 543).

Tschaper, **Tschapra**, **Zapra** f. ‚Schabracke‘ (Unger 178). — Iz sbh. *čaprag* ‚Decke für Pferde, Schabracke‘, to iz turšk. *čaprak* ‚Pferdedecke, Schabracke‘ (Miklosich, Türk. I. 36, Nachtr. I. 20, II. 93). Zakaj je v nemščini izpal končni *k*?

Najbrž se je smatrala beseda v slovanščini za diminutiv in se je iz nje posnela nova beseda * *čapra*, ktere vendar ne smemo enačiti z besedo hrv. *čapra* ‚Fell, Haut‘, ker je ta znana le v Črni gori, kamor je najbrž prišla iz albanščine (ne iz turšk. *čevre* ‚Umschlagtuch‘); v albanščini imamo *keprë* iz lat. *capra* ali * *capria*, kajpada zdaj le v pomenu ‚Dachsparren‘ (prim. fr. *chevron*, furl. *ghàvri* isto). Kakor sta *koza* in *koša* v zvezi, tako je iz te albanske besede v pomenu ‚koza‘ pač izpeljano *čapra* v pomenu ‚koža‘.

Tschatsch m. ‚Kleinigkeit, unbedeutendes Ding, Plunder, Trodel, kleines Kinderspielzeug, Anhängsel aus Gold und Silber‘; *Kindertschatsch* ‚Kinderklapper mit Feigelwurzel und allerlei Anhängseln, ein Amulet gegen „Verschreien“ und „Verweinen“‘ (Unger 178, 387); kor.-n. *Tschatsch* m., *Tschatschële* n. ‚schlechtes Zeug, Spielzeug‘ (Lexer 214), ‚ein unbedeutender, nichts werter Gegenstand, eine Sache, an der nichts gelegen ist, Pöfel, Plunder, Bettel‘ (Überf. 81), *Tschatschlach* n. ‚Spielzeug der Kinder‘ (ib.); kor.-n. *tschatscheln*, *tschantscheln* ‚sich mit *Tschatsch* (Spielzeug, allerhand Kleinigkeiten) beschäftigen, Kindereien treibend die Zeit tödten‘ (Unger 178), na Koroškem ‚nach Kinderweise spielen‘ (Überf. 81), tam tudi *tschandern*, *Tschanderwerck* ‚das Spielzeug für Kinder aller Art, überhaupt etwas kleines, unbedeutendes, auch die Scheidemünze‘ (Überf. 81); št.-n. *Tschatschpfennig*, *Zatschsilber* ‚Gold- und Silberpfennig als Anhängsel‘ (Unger 178, 642); *tschentscheln* = *tschatscheln*, *tschantscheln* (Unger 178); *Tschentscher* m. ‚Mensch, der in fauler Weise die Zeit vertrödelt und nichts fertig bringt‘ (Unger 179), na Koroškem *Tscheätsche* ‚ein träger, fauler, feiger, langsamer Mensch‘ (Überf. 82). — Beseda je, kakor sta spoznala že Trstenjak v Kresu III. 114 in Schuchardt Sld. 68, slov. *čaća* ‚Spielzeug, Kindertand‘, *čeča* ‚das Mädchen, die Puppe, Tocke‘, *čačljati* ‚tandeln, spielen‘; *čénča*, *čenčúra* ‚človek, ki se povsod zamoti in zamudi ter nič ne dokonča‘. Besedo *čaća* poznajo tudi Slovani na severju: č. *čač*, *čaća* f. *čačka*, *čačička* ‚Spielzeug, Plunder, etwas Kostbares, Schatz‘

(seveda le relativno), *čačati*, *cacati* 'spielen, tändeln'; poljščina pozna *csads*, *csacs*, *csac* 'Geschenke (Nüsse, Schaustücke, Geld), die unter das Volk geworfen werden', *csacso*, *csacsek*, *caco*, *cacko*, *cacka*, *cacunio*, *cacuchno* 'Kinderspielzeug, Kinderspiel', *cacka* 'kleiner verzärtelter Weichling, kleine verzärtelte Person', *cacane* 'pieszczoch', *cacać*, *cackać*, *ceckać*, *cieckać*, *cackać się* 'karesować się, liebkosen'; r. *caca*, *cjacja* 'Kinderspielzeug, Schmuck, Verzierung'; artiges, gehorsames Kind, Püpplein'. Besede s *c* sloné očividno na dentalizaciji (mazuriranju). Zavrivši izpeljavo iz nemškega *Schatz* (v vseh navedenih primerih je 'Schatz, Schmuck' še le sekundaren pojem), hoče Karłowicz izvajati poljske izraze iz turšk. *čač*, *čadž* 'Körnerhaufen'. Toda, kako je to mogoče, mi je nedoumno. Jaz mislim, da je pri teh besedah osnovni pojem 'Kinderspielzeug'. Kaj pa je najnavadnejša igrača otrok? Po moji misli púpica, pupka (Docke). In ta pomen je pač imela sprva beseda *čača*. Iz te se lahko razvijejo drugi pomeni: 'Docke — Kinderspielzeug — Spielzeug — Sache von geringen Wert — Plunder'. Za otroka ima pupica edino veljavo in navadno mu jo lepo zálšajo: zato se iz 'Spielzeug' razvije dalje 'Schmuck — Schatz Anhängsel — Geld'; na drugi strani pa je igranje s pupico potrata dragega časa, zlasti če se bavi ž njo odrastel človek, zatorej: 'tändeln — Zeit vergeuden — faulenzeln'. Kadar otrok igra s pupico, jo poljublja, se nedolžno pogovarja ž njo, ji kaj poklepetá, torej: 'spielen — sich unterreden — plaudern — plappern'. Na to zadnjo vejo pa se dá obesiti č. *cácal* 'Plauderer', madž. *csacska* 'plauderhaft, Geschwätz', slov. *čenča*, *čenčati* 'Geschwätz, plaudern', ki se srečuje z zgornjim *čenča*, *čenčúra*: kdor mnogo klepetá, se ne more ločiti od sobesednikov, torej se povsod zamudi. Ali spada sem ital. *ciancia* 'Geschwätz, Possen', *cianciare* 'schäkern', rtr. *cioncia* 'Geplapper', span. ptg. *chansa* 'Scherz' si ne upam določiti; mogoče je to pač; Körting² na str. 934 misli sicer na n. *sänseln*, srgn. *senselen*, *sinselen* 'kosen', toda tudi te besede se strinjajo s slovanskimi. Za nje ima Schmeller II. 1138—1141 te-le glagole, ki kažejo

slovanskim popolnoma sorodne pomene: *senseln, senseln, sinseln* ‚zart, zärtlich, empfindsam tun; blandiri‘, *sänzeln* ‚lieb-kosen; zieren, schmücken‘, *saunscheln, sauntscheln* ‚zärtlich tun, hätscheln‘; *sünzeln* ‚sich langsam, bedächtig, verlegen be-nehmen; zaudern‘. — Če pak je prvotni pomen teh besed ‚pu-nica, pupica‘, kako si je razložiti potem besedo? Da bi bila po izviru slovanska, na to ne mislim, ampak le, da so jo Slovani razširili v Nemce. Oni sami so jo pač v obliki *čečá*, odtod *čéča, čáča* itd., sprejeli z Jutrovega, kjer nahajamo turšč. *dšidšé* ‚Tante, Kinderspielzeug‘, *dšidši* ‚Kinderspielzeug‘ in *čičé* ‚Tante, ältere Schwester‘, iz česar je sbh. *dšidša, dšadša, dšidšali* ‚Kiederspielzeug‘, bolg. *čičjo, čiča* ‚Oheim‘, sbh. *čič, čiča* ‚Va-tersbruder‘, magy. *csicsa* ‚senex‘ (Miklosich, Türk. I. 40, 55, Nachtr. I. 23, 33, II. 96). Toda vpraša se, kako more pomen ‚teta‘ preiti v pomen ‚pupica, igrača‘. V dokaz tega moram navesti še druge besede, kjer vidimo isto: bolg. *lélja, lelě* ‚Tante‘, *lélék* ‚Oheim‘, slov. *lila* ‚Puppe, Docke‘, p. *lala, lalka* ‚Puppe‘ in sploh ‚jeder Mann, jede Frau, Amme, Kindermädchen‘ (da pa je tudi tam beseda nekdanj pomenjala ‚Tante, Großmutter‘, se da soditi iz *uklon siě lali* ‚mach dem Herrn [oder der Frau] dein Kompliment!‘), lit. *lėlė* ‚Puppe‘; dalje slov. *donda* ‚Puppe‘ iz *donda* ‚amita, Tante‘ v istrski italijanščini; slov. *baba* ‚Puppe‘ in ‚Großmutter‘. Kako morejo besede za ‚ältere Schwester, Tante‘ preiti semazijologično v pomene ‚Großmutter, Oheim, Greis‘ itd., to sem razložil v spisu „Zur slaw. Lehnwörterk.“ pod besedo *njanja* str. 42.

Tschakan, Tschikan, Zakan, Zikan m. ‚Stock, der in einen Hammer endigt‘ (Unger 178). — Slov. *čakan, čekan* ‚Streithammer; Hauer der Schweine‘; sbh. *čakanac* ‚Dengel-hammer‘, č. *čekan*, p. *czakan* ‚Streitkolben‘; kar se navaja kot stesl. *čekanъ*, tega ni najti v starih cerkvenih tekstih, ampak le v zelo mladih; zategadelj ni staviti besede z Waldejem 154 k lat. *cucumis*, av. *cakuš-* ‚Schleuderkeule‘, ampak z Miklo-sichem (Türk. I. 38, Nachtr. I. 22, II. 94)) k turšk. *ček'an* ‚Ham-mer‘ (cf. *ček'ič* ‚Hammer‘).

Tschaltar m. „ein rother Tschaltär oder Handpfertdökhén 6 fl.“ (Unger 178). — Iz sbh. *čoltar* ‚Pferdedecke‘; p. *csoldar*, *csoldak*, madž. *csoltár*, *csótár* ‚Satteldecke, Schabracke‘, kar je vse iz turškega *čoltar*, ki pomenja isto (pr. *čul* ‚Pferdedecke‘, Miklosich, Türk. Nachtr. I. 25, II. 97, 189).

Tschartak m., *Tschartaks* f. (?) ‚hölzernes Blockhaus an bedrohten Punkten der Landesgrenze gegen Ungarn und Kroatien‘ (Unger 178). *Tschartaks* je pač le nom. pl. — Iz sbh. bolg. *čardak* ‚Pfahlhäuschen, Blockhäuschen, Söller‘, slov. *čerdák* (Habdelič), kar je iz turšk. *čarlık*, *čardak* ‚Gerüst auf dem Dache, Holzgerüst für Wachposten, Altan‘ (Miklosich, Türk. I. 37, Nachtr. I. 21, II. 94).

Tscharker m. (?) ‚Moßschnepfe, Scolopax gallinago‘ (Unger 178). — Slov. *šarka*, ki je sicer po Pleteršniku ime le šarasti ovci, pa se more tako nazvati sploh vsaka šara ali šarasta žival. Prim. *šara* ‚ime šarasti kravi‘, *šarec* ‚Schecke, scheckiges Pferd‘, *šarenjak* ‚Damhirsch‘, sbh. *šaran* ‚Karpfen‘, *šarin* ‚Cobitis barbatula‘, *šarun* ‚ein rotes Insekt mit schwarzen Punkten, Kohlwanze‘, *šaruga* ‚buntes Tier‘; sbh. *šarka* ‚scheckige Kuh; bunte Schlange; bunte Henne; bunte Flinte‘; tudi kozica ‚Scolopax gallinago‘ je šarasta: „zgoraj zagorelo rjava, po hrbtu rjasto progasta in pisana in tudi po sredi glave ima jasno rjasto progo; spodaj je belkasta, na prsih in po bokih rjavo pegasta“ (Erjavec, Živali v pod. III. 2. str. 241 d.). Šarka je izpeljano iz *šar* ‚Farbe‘, kar spada najbrž k lat. *serenus* ‚heiter, hell, klar‘, *seresco* ‚trocken werden‘, g. *ξηρός* ‚trocken‘, stind. *kšarás* ‚brennend, ätzend‘ (Walde 564); iz **kšeros* mora nastati v slovanščini *šar*; potemtakem bi to pomenjalo pri nas prvotno ‚brennend, rot‘, potem še le ‚bunt‘; prim. mlr. *zašaryty ša* ‚rot werden‘. — V vshodni friščini se imenuje *scherke* ‚eine Schnepfenart, welche nach ihrem hin und her schwebenden Pfluge ihren Namen hat‘; beseda se spravlja v zvezo s stgn. *scari* ‚Schere‘, torej ‚die Scherende‘, kar bi se v knjižni nemščini glasilo **Scherchen*. Jeli taka tvorba sploh v nemščini mogoča? Tudi v friščino, ki ni tako

daleč od nekdanjih slovanskih bivališč, je potemtakem pač prišla slovanska *šarka*. Končnico n. *Tscharker* za a slov. besede je presojati tako, kakor *er* v *Bager* in v nastopni besedi.

Tschetter m. (!) ‚Haufe, Anzahl von bestimmter Größe‘; ‚ein Tschetta Soldaten‘, ‚drey Tschötta türkhen‘ (Unger 179). — Tu je obliko *Tschetta* premenil v *Tschetter* še le Unger ali izdatelj njegovega gradiva. Ta prememba ima ravno toliko vrednosti, kolikor pisava nekega neukega Dunajčana, ki je zapisal na svoj izvesek *Soderwasser* za *Sodawasser*. Da je beseda iz slov. sbh. *četa* ‚Truppe, Schar‘, torej ženskega spola, je očitno. Naša beseda se spravlja v zvezo s lat. *caterua* (Walde 103 d.).

Tschederlpfeife f. ‚hölzerne Tabakspfeife mit kurzem Rohre‘; *Tscherterpfeife* id. (Unger 179); tudi koroški Nemci poznajo *Tschedra* ‚die Tabakspfeife für das Landvolk‘; na Tirolskem je *tschêder* f. ‚der Mund‘ (Schöpf 766), tako tudi na Koroškem v prezirljivem pomenu (Lexer 339), *tschêderweit* ‚offen, angelweit offen‘ (Schöpf 766). — V slov. se imenuje taka pipa *čêdra* ‚die hölzerne, mit einem turmartigen Deckel versehene Nationaltabakspfeife, kranjščica‘, po Valjavcu *čadora* ‚kurze Tabakspfeife‘. O tej stvari in besedi je pisal Meringer v IF. XVI. 164, ki jo razlaga iz n. *keder* (kedere köpf) ‚bauchig‘, to iz * *qiðrs*, got. *qiðus* *κοιλία, μήτρα, στέρχος*.

Tscherga, Tschorga f. ‚Art Lagerzelt‘ (Unger 179). — Sbh. *čerga* ‚Zigeunerzelt, Nomadenzelt, Hütte‘, madž. *cserga* ‚Zigeunerzelt‘, bolg. *čerga* ‚Decke‘ itd., vse iz turšk. *čérgé* ‚Hütte, Zelt‘ (Miklosich, Türk. I. 40, Nachtr. I. 22, II. 95).

Tschischmen pl. ‚ungarische Halbstiefel‘ (Untst., Unger 179; bav. *Tschisme* ‚kurze Stiefel‘ (Schmeller I. 682). — Na Štaj. je beseda pač iz slov. *čišem* m., *čišma* f. ‚Halbstiefel, Bundschuh‘, kar je zopet iz turšč. *čizmé* ‚Stiefel‘, ki se je razširilo daleč po Evropi in drugod; v slov., poljšč. in češčino pač po posredovanju Madžarjev (*csizma, csizma*). Glej o besedi Miklosich, Türk. I. 42, Nachtr. I. 24, II. 97.

Tschoi m. ‚Eichelheher, Corvus glandarius‘, blauer *Tschoi* ‚die Mandelkrähe‘; *Zirbentschoi* ‚Zirbenheher, Tannenheher, Nucifraga caryocatactes‘ (Unger 179, 693). — Iz slov. *šoja* ‚Eichelheher, corvus glandarius‘ pa tudi ‚Elster, pica caudata‘ (pri Dalmatinu), kar sta spoznala že Trstenjak (Kres III. 114) in Schuchardt (Sld. 69). *Šoja* stoji za *soja* (prim. madž. *szajka*) od slov. korena *si-* *sijati* ‚glänzen, licht sein‘. Kako je pak iz *soja* postalo *šoja* in iz tega *šoga*, ni lahko povedati. Če bi se dalo dokazati, da je *šoga* omejeno na Gorenjsko in Koroško, kar se mi zdi, da bo res (gl. slovar Gutschmannov, Megiserjev in Pohlinov), potem smemo sklepati, da so ti Slovenci k dativu in lokalu sg., nom. acc. dualis *šoji*, gen. sg. nom. acc. pl. *šoje* naredili nov nominativ *šoga*, kakor so imeli poleg oblik n. p. *noji*, *noje* nominativ sg. *noga*. — Od naše besede je ločiti drugo št.-n. ime za šojó, namreč *Tschak*, *Tschank* ‚gefleckter Nussheher‘, kar je pač v zvezi z *Scheck* ‚das scheckige Tier‘; prim. bav. *geschäckert* (Aschaffénb.) ‚gefleckt‘. Tudi *Tschade* ‚pica caudata, Elster‘ ni iz *šoga*, kakor bi vtegnil kdo misliti; temu nasprotuje namreč drugo št.-n. ime srake *Tschaderer*, *Tschaderkattel* od *schättern* (*schádə'n*) ‚laut lachen, schäkern, schwätzen, schreien wie die Elster, klingen wie ein gespaltener Topf‘, *Schätterhets*, *Schederhex* ‚Elster, pica‘ (Schmeller II. 483).

Tschreppe (*Tschreappn*) f. ‚alter Hafen oder Topf; zerbrochenes Geschirr, Scherbe; schwatzhaftes altes Weib, tönernerne Sparbüchse‘, *tschreppet* (*tschreappad*) adj. ‚misstönend, heiser‘, *Tschrepetse* (*Tschreappatsen*) ‚altes schwatzhaftes Weib‘ (Mittelst.), *tschreppen* (*tschreppa*) ‚mit gebrochener heiserer Stimme reden‘ (Unger 179); v koroških Nemcih *Tschreapn* ‚die Scherben von einem zerbrochenem Topf, der schlechte Topf selbst‘, *tschreāpn* ‚misstönen, der Schall, hervorgebracht durch das Klopfen an einen zerbrochenen Topf‘ (Überf. 83). — Že Überfelder (l. c.), Trstenjak (Kres III. 114) in Schuchardt (Sld. 69) so spoznali, da je to iz slov. *črep* m. ‚Scherbe, gesprungener Topf, Schädel‘; *črepa* ‚Scherbe, tönern-

nes Geschirr“; *črepina* ‚Geschirr, Hirnschale‘, *črepnja* ‚Tiegel‘, *črepniti*, *črepkati* ‚ein Scherbengeräusch von sich geben‘; *črepica* ‚strešnja opeka‘, stesl. *črěpi* ‚Scherbe‘ (gl. Miklosich, Et. Wtb. 34). Sem vtegne spadati tudi bav. *schebern*, *scheppern* ‚schlottern, klappern, tönen wie Steinchen, die in einem Gefäß gerüttelt werden, wie zerspringendes Töpfergeschirr und drgl.‘, die *Schepper* ‚e~ zsambrochné Scheppə'n (von Sachen), ən əldé Scheppə'n, ən əldə Scheppə'rə' alte Weibs-, Mannsperson' (Schmeller II. 354). Iz *črepa* je moglo nastati **Tschrepper* in iz tega po dissimilaciji *Tschepper*, *Schepper*; na vpliv slovenskega *čepa* = *črepa* ni misliti, ker so bližnji slovenski sosedje Nemcev ohranili skupino *čr*.

Tschuter, *Tschutern* f. ‚Kürbisflasche als Weinheber und Reiseflasche; flache Weinflasche‘ (Unger 179), kor.-n. *Tschutra* ‚eine Feldflasche‘ (Überf. 83). -- Iz slov. *čutura*, *čutara*, *čotara* ‚hölzerne Flasche‘, sbh. bolg. *čutura*, madž. *csutora* itd., mlr. *čutora* ‚trubočnyj mundštuk‘ i. t. d., kar je vse iz turšk. *čotura*, *čotra* ‚hölzerne Flasche‘ (Mikl. Türk. I. 43, Nachtr. I. 25, kjer je opomnjeno, da je beseda znana seveda po Madžarjih ali Srbih ali Bolgarjih tudi sedmograškim Sasom in se navaja ng. τσοῦτρα ‚hölzernes Weingefäß auf Paros, was das alte γότρα sein soll, andere denken an κάλυτρα, wieder andere an it. ciotola“). Prim. tudi Schuchardt, Sld. 69.

Tschuketz m. ‚Name einer (ungar?) Münze 1682‘ (Unger 179). Beseda je pač slovenska, in sicer novejša izvedenka iz *čuk* ‚Nachteule, Käuzchen‘. Na Krasu se še včasih govori *čuk* v pomenu ‚goldinar‘: „dej mi dva čyka!“ Gotovo je imel ta denar na sebi podobo kakega tiča, ki ga je narod štel za čuka; tak denar je bil n. p. *Räblerdukaten* ‚von Matthias Corvinus geprägter Dukaten mit einem Raben am Wappenschild‘ (Unger 487), tudi *Räbleindukaten*, o katerem pravi pater Abraham, da poje prijetneje od slavca (Schmeller II. 4). Pazi na diminutiv tudi v tem drugem izrazu nemškem. Glej spodaj besede *Tschunkel*.

Tschundel, Zundel ,hölzerne Wanne zum Abbrühen geschachteter Schweine' (Mittel u. Untst., Unger 179). — Beseda vtegne biti slov. *sod*, hrv. *sud* iz stosl. *śśsqđŕ*, *dolium*, *vas*, *situla*, stosl. tudi že *sqđŕ*; *posuda* je v ruščini celo ,navis', torej je tudi *śśsqđŕ* prav lahko ,Trog'; opozarjam na čolne iz enega debela, in take so tudi posode za parjenje zaklanih prašičev in njih soljenje. Unger navaja pri nemški besedi, da je moškega spola, kar pa je pri končnici *-el* več ko sumljivo, ker si je nemško besedo, če je slovenska, pač razlagati kot diminutiv. Isto velja o nastopni besedi.

Tschunkel, Tschungel ,Schleiereule (pri Lipnici), tudi Zwergeule, Käuzchen' (Unger 179); kor.-n. *tschugg* ,die kleine Ohreule' (Lexer 267). Iz slov. *čuk* ,Nachteule'; sbh. *čuk* ,Name einerachteule'. V slovenščini in sbh. je beseda pač onomatopoična, od *čukati* ,den Laut čuk ertönen lassen', *čuknuti*, *čukati* ,wie der čuk schreien', izpeljana enako kakor češki, madž. *čuvik* od *čuvikati*, prim. *kovikati*, *kuvikati*; furl. *ghuss* ,cucó', iz tega kor. n. *tschusch* (Lexer 249).

Tschurtsche f. ,Zapfen des Zirbenbaumes; entkörnter Maiskolben' (Unger 179); kor.-n. *Tschurtschn* ,Kolbengewächse von Mais, Tannen, Fichten' (Überf. 83), *Zorkeln* ,die Zäpfchen der Eichen' (Lexer 278); tir.-n. *tschutsch* f. ,Fruchtzapfen der Nadelbäume; Tannenzapfen' (Schöpf 770), koč. *tschurtschken* (pri Schröerju 46); na Bav. *Züschén, Zutschen, Zütsen*, Schmeller II. 1158, 1166, 1168, kjer se še navaja 1158 *Zeischgen* ,Zapfen im Zirbelbüschel' in *Tschurschken* ,Fichtenzapfen, welche im Winter zum Einheizen gebraucht werden' s Salcburškega in pa *Surtschen* ,Sürchbüschel, pannochi di sorgo' iz VII. Comuni. — Schmeller misli na slovansko *šiška*, toda iz te besede, ki je najbrž sama že izprevržena, ne pridemo k nemškim oblikam z *r*-om. Primerneje se mi zdi, izhajati iz slov. *čvrš*, ,Knorren', *črš*, *čršje* ,die Zapfen von Nadelholz'; ki se glasi v slov. tudi *storš* m. ,Zapfen am Nadelholz; Maiskolben, der entkörnte Maiskolben; Kohlstrunk'; druge oblike so še *strš*, *starš*, *skorš*, *sörg* in *svrš* ,Ast im Holz, Zapfen am

Baum' (Gutsmann 21, 189, 316, 553, 563); tudi *cvrk* se bajé govori na Dravskem polju. Koren slovenskim besedam je najbrž *sterk*- (Miklosich, Et. Wtb. 322): *strčati* ,emporragen, steif sein, starren, strotzen'. Samo n. besede brez *r*-a morejo biti iz slovanskega č. *šiška* ,galla', v češčini tudi ,Baumzapfen; Strobel; Klob'; slov. *šiška* ,Gallapfel' in na nogi ,Knöchel'. Prim. tudi s. *čvor* ,Knotten, Knollen' (Trstenjak navaja tudi slov. *čvorkelj*, ki pa je vsem slovarjem neznan). Kor.-slov. *čurčel* ,Tannenzapfen' (Gutsmann 189, 316) in gorenjski *čurčelj* (Kranjska gora) je iz kor.-n. *tschurtschel* izposojen nazaj.

Tschuri m. ,mensis der Frauen' (Unger 179). — Pač od slov. *curēti*, *curati*, *curljati* ,tröpfeln, schwach rinnen', sbh. *curiti* manare', prim. Miklosich, Et. Wtb. 38, kjer je pristaviti še madž. *csurogni* in *csurrenni*. Beseda *curēti* je pač onomatopoetična tvorba.

Tschurimuri, tudi skrajšano *Tschuri* m. ,unüberlegter Mensch, der ohne viel zu denken handelt, Sprudelkopf, Unbesonnener' (Unger 179); bav. *Schurimuri* ,gäh auffahrende Person', že 1618 „*Schurimuri* hat Leuß im Beltz“, der *Schurimuri* ,Spottnamen für einen Menschen, der überall ist und nirgends aus weiß“ (iz Castelli 251), „*Schuri-Muri* ,Sprudelköpfchen, kleiner Polster, ein Scherzausdruck zur Bezeichnung eines kleinen Kindes“ (Seidl, Flinserln III. 33, 331), švabski der *Schuri*, *schurig* ,übereilt': vse to v Schmellerju II. 461, kjer se že kaže na slov. *šurimuri*; o tem je prav razvidel že Schuchardt (Sld. 68), da je prišla v nemščino po slovanskem posredništvu iz turščine, v turščino pa iz perzijsčine. V zadnjem jeziku pomenja *šurimuri* po Hammerju ,res agitata nullius momenti'. Beseda je prešla v turščino v obliki *šurmur* ,wertloses Ding; Verwirrung'. Od tam je šla na eni strani k Albancem *širi-miri* ,Durcheinander', rum. *čiri-miri* ,isto', na drugi stran k Srbom *šuri-buri* ,hin und her' (Popović), *šurumuru* ,Interjektion in der Verwirrung des Schreckens' (Karadžić), k Slovincem *čuri-muri* ,Ausdruck bei einem Kinder-

spiel' (Jarnik), v Čehe *šury-mury* ,Gekritzel', *šury-bury* ,unverständliche Reden', na drugi strani v Ruse *šury-mury* ,geheime Intriguen', in dalje iz slovanščine v nemščino, iz ktere smo neke izraze že naveli; pa tudi v dolnji nemšč. nahajamo *Schurre-murre*, *Schurr-murr*, *Schorr-morr* ,Gerümpel', holl. *schorre-morrie* ,Pöbel'; Schuchardt (l. c.) sluti celo, da je tudi frc. *charivari*, dasi je starejša oblika *chalivali*, v zvezi z našo besedo. Druge zveze iz nove grščine glej v G. Meyerjevem Et. Wtb. der alb. Spr. 406. — Trstenjak piše v Glasniku 1860, I. 111, da perz. *čurmur* pomenja po poročilu zgoraj imenovanega Hammerja ,Grille'; že zgoraj citat iz Schuchardta pa kaže, da je to izmišljeno v prid mnenja, da je slov. *šurimuri* to kar ,*muren*'. Zgoraj navedena Jarnikova opomnja o otroški igri (Etymologikon 64) obsega namreč te igre besedilo v tej obliki: *čuri muri pojdi ven*. Po Jarniku je dalje *muri*, *murna* ,schwarzer Ochs', pa *mur*, *muranc* ,muranc', ,schwarze Erdgrille'. Prešeren poje o Ahacljevih pesmih: „Ne čúdi se, nesláne * De pésmi bodo bráne, * Lej púre vábi: púri, púri! * In bôžje vólke šúri, múri!“ (Poezije 112). Vse kaže, da je izraz *šuri-muri* slovenske otroške igre na tujko *šuri-muri* ,Durcheinander' le naslonjen; kadar otrok išče božjega volka ali pa murna, brska v njegovo jamico ali luknjo in dela tam zmešnjavo. Prvotno, tako se mi zdi, pa so se te besede glasile slovenski *črni muren*, *pojdi vun!* Še le tujka *šuri-muri* bi bila torej, tako sodim, premenila *črni* v *čuri*.

Tschurl f. ,leichtlebige Weibsperson' (Unger 179); tir. *tschurl*, *tschorl* (Schnals) ,entehrtes Mädchen', *tschurlkind* ,uneheliches Kind' (Schöpf 770). — Beseda je slov. *curla* ,Mädchen' v zaničljivem pomenu, sbh. *cura* ,Mädchen', kar je oboje *curati* ,pissen'; zastran semazijologičnega prehoda primerjaj slov. *ščijca* ,Mädchen' od *scati* (s_bcati) ,harnen', v praes. *ščim* in *ščijem*. Slov. č. *curati* je prešlo v nemščino tudi sicer: kor.-n. *Tschurln*, *surln*, *surkn* ,pissen' in *sudeln* ,Urin lassen' (Überf. 83, 258); *tschûrl'n*, a~ *tschûrl' mäch'n* ,pissen',

tschud'ln ‚pissen‘, *tchûdele* n. (Kindspr.) ‚penis und vulva‘, Lexer 227, ki navaja še sleški *schurlen*, severnoč. *tschureln*, *tschoreln* in spominja sam že na izvir iz slovanščine.

Dutich, Dutteck, Dudeck m. ‚Name einer (polnischen) Münze im 16. und 17. Jahrh.‘ (Unger 181). — Poln. *dutek, dudek, dytek, dydek, detek, detk* ‚eine Münze, welche 6 polnische Groschen galt‘. Poljska beseda je iz dol.-n. *düttke, dittke* = Düttchen, holl. *duit* (Karłowicz, Słownik wyr. obc. poch. 139); prim tudi Kluge⁶ 75.

Tudeln, dudeln sv. einfache, einförmige Melodien oder Triller singen; jodeln, almerisch singen‘ (Unger 181); *dudeln* (*du'ln*) ‚auf einer Flöte, Pfeife, einem Horn (schlecht) blasen‘, *Dudel* ‚Pfeife, Flöte‘ (Schmeller I. 490, 491); št.-n. *tudletzen, dudletzen* = tudeln (Unger 181). — Iz sbh. č. *dudliti, dudlati*, p. *dudlić* ‚dudeln‘ od *dudy* ‚Dudelsack, Bock-, Sackpfeife‘. Besedo *duda, duditi* pozna skoraj ves slovanski svet in tudi vshodnoevropski neslovanski narodi (Miklosich, Türk. I. 51, Nachtr. I. 31, 106). Da bi pa bila beseda iz turščine (*dūdūk* ‚Pfeife, Flöte‘), kakor misli na ravnokar navedenih mestih Miklosich, ni verojetno; šteti nam jo je mariveč za onomatopoetično domačo tvorbo iz *du-du*, glasu, ki si ga človek domišlja slišati iz *dud*; prim. n. *duten, tuten* in *dud* ‚upupa epops‘ („A dud dobrák honem se ozývá: Už *du, du du du!*“, Kott VI. 166). Glej tudi Šercl, Z oboru jazykozpytu 135.

Tullen sv. ‚laut weinen, schreien, heulen‘, *tulletzen* ‚laut jauchzen; = tullen‘ (Unger 182). Enako je na Koroškem *tuln* ‚laut, ungestüm weinen, heulen‘ (Überf. 84), *tulen* ‚laut weinen‘ (Lexer 75, kjer stoji napak namesto ‚Uk. = Unterkärnten‘ v oklepah ‚Urk. = Urkunden‘). — Iz slov. *tuliti* ‚heulen, laut weinen‘, sbh. *tuliti* ‚heulen, tuten‘.

Turbitz, Turbitze f. (st. j.) ‚Tasche, Satteltasche, Reisetasche, größere Seitentasche‘ (Unger 183). Slov. *torbica*, dimin. besede *torba* ‚Riementasche, Seitentasche‘ od turškega *torba* ‚Sack‘, kar je prešlo v vse vshodnoevropske jezike (Miklosich, Türk. II. 76, Nachtr. II. 57).

Durnitz f. ‚für besondere Zwecke bestimmtes Gemach, z. B. Badestube, auch Gastzimmer‘ (Unger 184). Srgn. *dürnitz*, *dürnitze* ‚ein heizbares Zimmer, meist eine geheizte Badestube, auch Wohn-, Gast-, Speisezimmer, Ratsstube‘ (Lexer). Schmeller I. 542—544 piše: ‚die *Dürnis*, (ä. S.) an Höfen, in Schlössern und Klöstern: Speisesaal, Tafelzimmer, Gaststube, *Dirnis*, triclinium palatinum, aulicum, coenatio palatina seu aulica‘ (Prompt. v. 1618). Beym Münchner Hofsilberkammeramt wurden ehemals unter den Bedienten ‚Schneller auf der *Dirnis*‘, ‚Abspüler bey der *Dirnis*‘ aufgeführt... Die Erzbischöfe von Salzburg hatten in ihrem Obersthofmarschallstab einen *Türnizmaister*. Im Landshuter Wochenblatt von 1815 ist die Rede von Hofdiensten mit der Hofpründe ‚aus dem Zehrgaden der *Diernitz*‘. Die *Dürnitzgasse* in Anspach... ‚Die *Tyrnizen* seyen vol (von Hofbedienten), heißt es am Münchner Landtag von 1514. Bey dem Leichenmahl des a^o. 1508 verstorbenen Herzog Albert IV. wird ‚in der *Türnits* auf XXIV Tisch gesetzt der gemain Adel‘. Für die Gesandten werden am Hofe zu Landshut a^o 1503 im der untern *Türnits* 67 Tische zugerichtet. A^o. 1326 erbauten die Pfalzgrafen in Amberg auch ein neues Schloß und ‚ein große gewöbte *Türnits*, welche auf 5 steinenen Säulen stunde‘. ‚Geschehen a^o. 1490 zu Amberg im Schlosse, der Stuben darin Herzog Georg die Zeit war, ob der *Türnits*‘. ‚Die königl. Commiasarien waren 1498 versammelt im großen *Türnits* im Bischofhof zu Regensburg‘. ‚Zwen Brüder, die sich einander gelaidiget haben zu Wald in der *Thürnits*‘. ‚Die 4 Jungfrauen (welche bey der Fronleichnams-Procession in München heilige Personen vorstellen sollen) berueft man alzeit am Antlasabent zum Nachtmal hinein in die Neufest und sie ligen dieselbige Nacht drinnen im *Dirnis*- oder *Frauenszimmer*‘. ‚In der *durncsen*‘. Im Lexikon von Bayern ist die Rede von einer *Türnitsstube* mit 11 Betten für mehrere Soldaten in einem Thurm von Hohen-Salzburg... ‚item von der neuen *Türnis*- oder Mirabell-Caserne‘. Auch ein Teil des Schlosses

zu Burghausen ist unter dem Namen der *Dürnits* bekannt. „In die *Türnis* des Schloß“. Eine neue *Türnis* und eine alte *Türnis* in dem Schloß von Freising. „In maiorem stubam castri vulgariter *turnits*“. „In dem großen Ratszimmer *Dürnits* genannt“. „Zu dischen auf der *Türnits*“. „Ernhold geh in die *thürnits* nein, und laß all drometer kummen“. „Will mit dir in die *thürnits* gehen, das frūmal nemen alle zween“. „Geh yetzt hinab in die hoffstuben und *dürnits*“. „Des (weil es wieder Frühling) mag ich auch zu Hof nit bleiben, mein zeit in der *thurnits* vertreiben, sondern ich wil ein weil spazieren“ sagt der Neidhardt bei H. Sachs 1560. Der reuterische Edelmam spricht: „Ich wil nauf . in die *thörnits* und nauß schauen auf alle ftraß, ob ich nicht seh für uns etwas“. „Da lag er in seinem steinen gemach bei der *Dortzen* (auf der Wartburg). „Von stehin ymme gegettir vor der dortzen“ (*dornsen* Rathsstube). A°. 1510 führten sie „Er Heinrich Kellner's Knecht in die neue *Dorntzen* vor die Rāthe“, „Giengen diejenigen so Er Heinrich Kellnern zuvor ersucht (peinlich examinirt) hatten zu ihm in die *schwartzse Dornitse*“ (Es sind drei verschiedene Abschriften; nur in der letzten, neuesten steht *Dornitse*, wo in den früheren stobe oder stube.) Die Vocab. 1429 u. 1455 haben estuarium *durnits* oder *padstuben*; Voc. 1445, 1468: *durnits* aestuarium *turnisa*. „Estuarium stuba“ *türnics*, padstuben“ (Clm. 5877, 1449), „Aestuarium *dürnicsen*“ (Fürstenzell 44 f. 21), „Ein *thurneets* zeelt“ (Tegernseer 1617). Vom Dörnen des Flachses „auf *Dorncsen* oder beym Feuer“ spricht Anton in seiner Geschichte der. d. Landwirtsch. III. 284.“ Iz teh zanimivih Schmellerjevih podatkov je razvideti, da je *dürnits* imela nestalen pomen. Ležala je pač v pritličnih prostorih zgradbe, od koder se je vendar, zlasti z gradov, moglo videti na okoli. Poleg nje, ki je bila največa izba, so bile še druge izbe; pazi zlasti na izraz „geh *hinab* in die *hoffstuben* und *dürnits*“. Dala se je kuriti, od tod „aestuarium“. Da pa to ni bila prava pravcata „Badstube“ v pomenu vročega kopališča, to je očitno,

ker so v njej ljudje spali in se zlasti po zimi v njej ves dan bavili. Ako se torej *dürnits* prelaga z ‚aestuarium, padstube‘, ima to le ta pomen, da se je dala dobro kuriti. Saj velja o *badstube* isto: „Heutzutage ist die Badstuben im Oberlande ein zu einem Hofe gehöriges Nebenhäuschen, worin sich der Backofen, die Anstalt zum Flachsdörren und -brechen &c. befinden oder welches nicht selten von dem Tagelöhner bewohnt wird, der dem Hofe vertragsmäßig um einen festgesetzten Tagelohn zu arbeiten hat“ (Schmeller I. 209, Unger 44; št.-n. *Parl* je isto: „Fast jedes Bauernhaus hat noch ein kleines Nebenhäuschen, Zuhäusel oder Parl genannt, nahe bei sich stehen [Unger 51] t. j. *Badl*). Iz ‚aestuarium‘ je torej *dürnits* postala le ‚caminata maior‘. S tem pa nikakor še ni rečeno, da bi bila morala biti tudi imenovana po namenu, ki mu je služila; lehko je bila nazvana tudi le po leži ali pripadnosti. Schmeller l. c. je še domneval, da je morda v zvezi z *gorëti* ‚brennen‘, češ, *g* se je izgovarjal kot *h* in na to je stopil pred ta *h* ženski člen, kar je dalo potem *t* ali *d*. Na zvezo z *gorëti* je mislil tudi Meringer (ZföG. 1903, V. str. 5—6 pos. odt.); *goṛnica* po njem ni drugega kakor lat. *furnus*, torej bi bila že od početka ‚das geheizte zimmer‘ (caminata, keminata, slov. *čemnâta*, *č̣mnâta*). Tudi Diefenbach je že mislil na slovansko *goṛnica*, ki je v ruščini in bolg. ‚poletna izba‘, kar se pač nikakor ne more spraviti v zvezo z *goreṭi*, saj se poleti vendar ne kuri. Temu nasproti je tudi opomniti, da v slovanskih spomenikih *goṛnica* nikjer ne pomenja tega, kar misli prej omenjeni bistrourmni preiskovavec reči in besed Meringer, ampak vedno in povsod je s tem imenom označena le ‚izba ali prostor kje zgoraj v hiši‘, kar pa *dürnits* ni bila, kakor smo videli; edino slovenska *gornjica* bi se mogla navesti v prid Meringerjevega mnenja, pa ta pomenja ‚Rauchloch, Luftloch des Zimmers‘ in se ne more vpoštevati, ker je tak odušnik vedno zgoraj. Dokazati bi tudi morali v primeri z lat. *furnus* — ki daje pri nas *gṛnъ*, *gṛnъсь* — kako tvorbo **gor-* ‚peč‘, od ktere bi mogli izvajati *goṛnica* v pomenu, ki ga zahteva Meringer

s kurjena izba, vroča kopel'. Toda zastonj stikamo za njo. Tudi z *drzewo*, *drzewo*, kar navaja l. c. Schmeller kot domnevo nekega Lischa v Meklenb. Jahrb. V. 34, kjer se navaja slovanski *drewnice* 'Herdstätte', nima beseda gotovo nič opraviti, ker je sploh ni v slovanščini ni v tej obliki ni v tem pomenu; č. *dřevnice* je 'Holzkammer, Holzstube'; ravno *dürnits* pa se je, kakor vse kaže, kurila od *zunaj*, ker ni *schwarze Dürnits*, ki je navedena gori, očrnela od gorečih polen; zakadile so jo lahko luči in sveče, zlasti pa treske, s kterimi so svetili. Po moji misli se je torej Brückner (Die slavischen Ansiedlungen in der Altmarkt und im Magdeburgischen, Preisschriften Jablonowski XXII. 20) upravičeno uprl tem razlagam in izhaja iz *dvornica* 'aula'. Ko so Slovani, zlasti njih vojevode in knezi, spoznali kulturo tujih dežel, kjer so videli lepše in ugodnejše vrejena stanovališča, so si začeli tudi sami staviti podobna, če tudi ne enako bliščeča poslopja, ki jih je narod posnemal potem dalje. Že vsled tega, da se hiša ali dom, zlasti velmož, imenuje *dvor* ali *dvori* (v Istri in po Krasu je *dvor* še dandanes le 'stabulum', t. j. stan ovác, in to je pač najbližje prvotnemu pomenu 'das Geschlossene, Eingefriedete') se dá sklepati na vpliv sosedov, kjer nahajamo enaka oznamenila: *corte*, *hof*, *aula* (αὐλή). Tako se je rabil pri Srbih *dvor* le za večje hiše, pozneje tudi za vsako hišo sploh; pri večini Slovencev pa je dvor le ograjen prostor okoli hiše. V *avli* so bili gostje sprejemani in pogoščevani; zoper mraz je plapolal velik ogenj ali se je kurila velika peč. Zato je avla—dvor postala pravo bivališče gostom, dokler so se mudili v hiši, in ker so se domačini družili z gosti, je moral to biti največji prostor v hiši. Prav se je torej ta prostor, po zimi lepo kurjen, po tujem vplivu imenoval dvor v ožem smislu ali *dvorna izba*, kar se slovanski more izraziti s sufiksom *-ica*: *dvornica*. In popolnoma primerno je, da se je pozneje ta beseda ohranila v oznamenilo izbe za goste. *Dvornica* pa je bila lahko tudi vsaka manjša hišica na dvoru, torej tudi to, kar se danes imenuje pajštva in kjer so

prav tako mogli biti nastanjeni gostje-tujci, zlasti dlje časa se mudeči, kakor živé dandanes v njih delavci (Schmeller I. 209, Unger 44) in pa naši moderni gostje, to je gostači in gostinje (Inwohner, Gastleute ali Gäste na Štajerskem, Unger 268). Besedo *dvornica* v pomenu ,sala, stanza principale e maggiore della casa' pozna srbščina in hrvaščina; to pa se lepo strinja z ,maior stuba castri' ,triclinium aulicum, coenatio palatina seu aulica'. Tudi poljščina pozna še *dwornica* in poleg tega *dornica*, enako imajo kašubski Slovinci *dùgrnica* ,Stube'; Berka (Biskupski) navaja tudi obliko *dourna* ,izba' (Prace fil. III. 378); kot polabski izraz navaja Vokabular der Lüneburger Slawen (Leibnitz, Collect. etym. I. 351) *Dwarneis* ,Stube (*Dornisen, Dörnsse alicubi*)', kar prepisuje Schleicher, Polabisch 182 v *dvār-naića*. Ta beseda, kakor poljski *dvornica* (to pač po vplivu nemške oblike), ni bila več etimologično umljiva za pomen ,Stube', češ, saj ni treba, da je na dvorišču ali da gleda nanje. Zato je Polaban svojo prvotno **dörnaića* (od *dör* = dvor, Hof, Meierei) premenil v izbo, ki ima duri (dvār = dv̥r̥); najbrže tu že vplivala nemška oblika *dornits, Dürnits*, ker se je spravljala beseda v zvezo s *Tür*, dol.-n. *dor*. Druge dolenjenemške oblike: *dörnse* (brem.-niedersächsisches Wörterbuch), *Dörnsse*, potem *dönns* imajo za slovanski *c* soglasnik *s* in so se razvile iz *dvornica* popolnoma fonetično.

Dusak, Dussack m. (st.j.) ,Name einer im 16. Jhdt. in der Bauernschaft viel verbreiteten Hiebwaŕfe, Art Säbel ohne Stichblatt', bav. der die *Dusacken, Dussak, Tissek, Disack* ,ehemals übliche Art Waffen' (Schmeller I. 549) (Unger 185); *Thiesack* ,Hirschfänger, Waidmesser' (Göpfert, Sarepta 95; Grimm DW. II. 1189, 1756). Ta nemška beseda je znana tudi našemu Hipolitu (*Duseck*) in Vodniku (*Dusack*). Glede korenkega vokala je naslonjena najbrž na *Duŕ* ,Schall, Geräusch', sicer pak je že spoznana za slovansko. Slovenci na Ogrskem poznajo *tesák* ,nekak meč', če smemo verjeti Cafu ali bolje njegovemu poročevalcu (gl. Pleteršnikov Slovar); v

češčini je *tesák* sprva le ,Hau-, Zimmeraxt', potem tudi ,Hau-, Waidmesser, Haudegen, Hirschfänger: dlouhý široký nůž, jehož místo kordu užívati lze; meč; *křivý tesák* = turecká šavle; *český tesák* po jedné straně broušený' (Kott, IV. 67).

(Casopis VI.) 1

Epel, Eppel (Öpel) n. ‚Teil des Vordergestelles von Wagen und Schlitten, an dem die Deichsel mit einem Nagel befestigt ist‘; *Epelnagel* ‚Nagel zur Befestigung der Deichsel im Epel‘, *Epelring* ‚eiserner Ring beim Epel, wo der Nagel durchgesteckt wird‘ (Unger 186). Poleg navedenih oblik se rabi tudi oblika *Nepel* n., kar se razlaga (Unger 475) z ‚Bezeichnung für einen Bestandteil der sog. Wage am Wagen‘, kar bo pač krivo, če pomislimo, da je *Nepelnaber* m. ‚Bohrer für das Nepel‘, na vagi pa ni nobene luknje, ki bi se zanjo potreboval tak sveder, in ker se v starem ustavu za vozarje piše ‚ein vorderes Weinnepele‘ (kar je gotovo=Wagenepel) mit kurtzen Kippffen 36 kr.‘ (Unger 627), vaga pa nima nikakih ročic (Wagenkipfe). Potemtakem je v zgoranji razlagi za ‚Wage‘ brati ‚Schale‘ in je torej *Nepel* isto, kar *Epel* z začetkoma pristavljenim *n*-om (kakor v *Nigel-Igel* in pod.), ki izvira iz končnega *n* v členku (*den, einen*). Tudi ta druga oblika z začetnim *n* se rabi v zloženkah: *Nepelkappe* ‚eiserner Beschlag für das Nepel‘, *Nepelstück* ‚Nepel‘ (Unger 465). Pa tudi *Napel* m. v pomenu ‚Setznagel, der die beiden Wagenteile eines Lastwagens verbindet‘ (Unger 470) spada sem; pomen oplenika ‚Kipfstocknagel‘ se je prenesel na sornik ‚Spannagel‘, kar vidimo tudi v češčini (prim. Bartoš, Dialekt. II. 444), kjer je *svorník* ‚Kipfstocknagel‘, ker gre ta klin tako skozi oplen, kakor skozi soro. — Od vseh Nemcev poznajo besedo le Štajerci. Razložiti se dá lepo kot tujka iz slovanščine: slov. *óplen, oplén, oplín* ‚pri vozu na prednji in zadnji premi tisti les, v kateri sta vtaknjeni ročici, Kipfstock, Wendschemmel; tudi prednji in zadnji del voza pri žagi‘, na Ogrskem *oplenci*, tako tudi na Hrvaškem, sbh. *opljen, oplén, oplín* na saonicama ona gredica, što odozgo drži stupce ili češljeve,

(Karadžić), čak. *oplén* ‚transtrum currus‘ (Nemanić I. 47), č. *oplen*, *oplin*, *oplinek* ‚prični dřevo u vozu ležící na šarnici (Wagenschale) (náprave podlé délky), v němž klanice na koncích kolmo stojí, místy slove obrtlík, Rung-, Kipf-, Kopfstock, Kipfen: přední a zadní o. Na oplén klade se korba‘; *opleny* ‚4 pričky v řebřinách, Stöckel‘; *oplen* ‚jedna ze dvou přiček, které sanice spojují, Querholz bei dem Schlitten‘ (Kott s. vv.); mlr. *oplín*; dols. *hoplon* ‚der Schirm, die Schale am Wagen‘. Beseda je prešla tudi v madžarščino: *eplény* ‚Querbalken, Lastbalken über dem Schlitten‘. Etimologija dozda ni jasna. Csl. bi se glasila beseda **oplěnъ*; kaj pa je izpalo pred *n*-om, ali *k* (*q*) ali *t*, je težavno povedati: idg. **ob-plēk-nos* in **ob-plēt-nos* bi dalo *oplěnъ* in primerjati bi smeli v prvem primeru g. *πλακίς*, ‚Sitzbank‘, tir. kor.-n. *Flecken* ‚Brett, Bohle‘, lat. *planca* ‚Bohle, Planke, Brett‘, v drugem pa g. *πλαθάνη* ‚Küchenbrett‘, *πλάτη* ‚Ruderschaukel‘, tako da bi imeli tam koren **plēg*, *plēq*, ‚schlagen, flachschlagen‘, tu pa **plēt* ‚breit, flach‘ (prim. Walde, Et. Wtb. d. lat. Spr. 471—472). Končni *n* slovenske besede se je v nemščini štel za končnico slabe deklinacije ter se je zagadelj opustil, zlasti se je to zgodilo tudi vsled tega, ker so na besedo vplivale mnoge tvorbe na *-el*.

Elen- v sestavljenkah *Elenklau* (st. j.) ‚Klaue des Elen-tieres, ein in alter Zeit gewöhnliches Amulet gegen Fallsucht‘, *Elengoller*, *Ellentgoller* ‚Koller aus Elentierhaut‘ (Unger 199). — Da beseda ni nemška, je znano že davno, toda vprašanje je, ali je iz slovanščine (stosl. *jelenъ* itd.) ali pa iz lit. *ėlnis*. Slovanski *j* lehko odpade na začetku, prim. zgoraj *Auer* poleg *Ĵauer*; to vidimo tudi pri mnogih krajevnih imenih: *Aflens*-Jablanec, *Andrits*-Jedrica, *Auerling*-Javornik, *Edlach*-v Jedlah, *Aßling*-Jesenik (v Jesenicē), *Amlach*-v Jamljah itd. Ker je beseda v končnici izpremenjena, ni misliti izlepa na to, da je vzeta iz litavščine, ker bi bila v takem primeru še ohranila končni *s*, kakor vidimo to iz primerov, kakor so pruskon. *Alus* ‚Art Bier‘, *Bukkis* ‚Fischreuse‘,

Dalkis ‚Art Angel‘, *Dubus* ‚Art Kahn‘ in podobni. Da se je v slovanskih krajih prej tudi *los* (Elch) zaznamoval večkrat z besedami za jelena in košuto, vidimo med drugim iz poročila mniha Bartolomeja Anglika (iz XIII. stol.), ki v svoji realni enciklopediji „De proprietatibus rerum“ v poglavju o Češki piše med drugim: „et inter has feras est quedam habens magnitudinem bovis. hec bestia ferox est et seva et habet magna cornua et ampla, cum quibus se defendit, sed habens sub mento amplum folliculum, in ipso aquas recolligit, et currendo aquam miro modo in illo folliculo calefacit, quam super venatores seu canes sibi nimis appropinquantes projicit et, quicquid tetigerit, depilat horribiliter et exurit. et hoc animal lingua bohemica *loni* nuncupatur“. (Schönbach, Des Bartholomaeus Anglicus Beschreibung Deutschlands gegen 1240, Mitteilungen d. Instit. f. öst. Geschichtsf. XXVII.) Navzlic vrinjeni pravlјici o čudovitem mehu te živali je vendar misliti le na losa, in res stavi neki rokopis za *loni*, *lon*, *loth* drugih rokopisov naravnost *elhent* (Schönbach, l. c. 82), kar je zverženo iz *elch* in *elent* (= *elen*). Če pa se ta žival zaznamuje z imenom za košuto, mogel se je pri nekterih Slovanih tudi samec vrste *Cervus alces* imenovati z imenom za samca vrste *Cervus elaphus*. Beseda kaže torej na to, da je prevzeta iz slovanščine, najbrž iz češčine ali lužiške srbščine. V naših krajih losa v historični dobi ni več bilo. Več gl. Kluge, Et. Wb.⁶ 93, Koštiál, II. gimn. ljublj. program 1901, 16.

Engers m. f., ‚gedeckte Futterstelle der Schweine, Schweinehütte mit langem Trog‘ (Mittelst., Untst., Unger 202.) — Beseda je pač slovenska; prim. slov. *jadrna* ‚izreza, skozi katero prasec vtakne glavo, da more do korita, das Fressloch‘; *jadrne* ‚razdelki pri jasliah‘. *Engers* bi torej odgovarjalo slov. **jadrnica* ‚prostor, kjer so jadrne‘; misliti moramo le, da je *n* iz tretjega zloga preskočil v prvega; **jandrica*, **jangrica*. Mogoče je vplivala vsled kake narodne etimologije tudi naslomba na n. adj. *enge*.

Valenze f. v sestavljenki *Roßvalenze* ‚Pferdedecke‘ (Unger 510) je moglo priti v nemško štajersčino tako iz slovanščine (sbh. *velenac* ‚bunter Teppich‘), kakor iz madžarščine (*velence* ‚Barchent‘). Da ni to iz madž. nazivala Benetek *Velence*, ampak iz imena katalonskega mesta *Valencia*, to sta spoznala že H. Schuchardt (Literaturbl. f. germ. u. rom. Phil. 1893, 5) in G. Meyer (Neugr. Stud. II. 17). K Srbom in Madžarom je prišla beseda po mnenju Meyerjevem iz turščine: *velenče* ‚Valencia-Barchent‘ (pri Bianchi-Kifferju II. 1197 naravnost ‚couverture de laine blanche à longs poils, dite de Catalogne‘); toda potem bi se v srbščini in madžarščini pač glasila **velenač*, **velencse*. Niso je li dali Srbom Grki (βελέντσα), Grkom pa Italijani (Benečani), dasi imajo ti danes le *valessio* ‚una specie di tela di canapa e cotone a guisa di frustagno‘?

Verschnig in *Verschnik* m. (st. j.) ‚Benennung eines gegupften Maßes, nach dem an der windischen Grenze Grundleistungen zu geben waren‘ (Unger 227); *Hirschverschnik* m. ‚Name eines Zehents: „Die Herrschaft den Garbmzechendt als von Waicz, Khorn, Haber, auch H. vnnd die Zehendt Kreizer einzunehmen hat“; „1648 ist an H. in Gelt eingnomben worden 10 Gerz 10 fl“‘ (Unger 349, Hirsch = Hirse). — Iz slov. *vršnik* ‚Getreideabgabe an die Grundherrschaft, Getreidezins‘. Slov. beseda pač ni od vršiti ‚Getreide austreten‘ ampak od *vrh*: z *vrhom* ‚gehäuft voll‘, torej *vršnik* = vrhan mernik, uvršeni mernik nasproti raženemu (štrihanemu) merniku.

Fesslitz f. ‚hölzernes Gesperre an bäuerlichen Wohn- und Wirtschaftsgebäuden‘ (Oberst., Unger 229). Z besedo ‚Gesperre‘ razumeva Nemec: a) Gespärre = Sparrenwerk, Gebälk, to je lemeze ali škarnice, in b) Vorrichtung zum Versperren, pri čemer velja za najvažnejši del zavornica ali zasuvka (Riegel, Querholz). To zadnje, zdi se mi, hoče izdatelj štaj. slovarja oznameniti z izrazom ‚hölzernes Gesperre‘. — Od slovanskih besed je nemški najbližja naša *veslica*, kar se tiče glasov; v pomenu se kajpada loči od nje, vendar ne

tako, da bi je ne bilo moči spraviti v genetično zvezo ž njo. Če je n. *Riegel* ne samo ‚repagulum‘, ampak tudi ‚vectis, Hebel‘ in ‚zu einem gewissen Gebrauch zugerichtetes Holz von mässiger Länge und wenigstens geringerer Dicke als der Balken‘, in potemtakem tudi ‚Brett, Bohle von geringerer Breite‘, potem se je naša *veslica* (dim. od *vesla* f. = *veslo* n. ‚Ruder, Ruderstange, Fischerstange‘) mogla v pomenu enako pretvoriti v ‚repagulum‘. Tako se je mogel dalje pri nas iz pomena ‚Ruderstange, Ruderschaukel‘ razviti dalje pomen ‚Ofenschaukel‘, v češčini (*veslo, vesélko, veselce*) ‚Rührschaufel, Schiebschaufel‘ poleg ‚Maischschait Maischrücke‘, v ruščini (*vesélka, vesélco*) ‚Rührstock, Spatel‘. Pri nas je na Notranjskem *vesla* celo ‚velika žlica‘. Ti zadnji pomeni so se razvili, ker je taka lopata ali mešalo podobna veslu, ki je izprva bilo le navaden, bolj ali menj obtesan drog. Iz nemškega *Fessel* f. se *Fesflits* ne dá razložiti, ampak je beseda ž njo v zvezi le po narodni etimologiji. Tudi na sl. *vesêla* ‚Bindbast‘ ali *vesilce* ni misliti, ker ‚hölzernes Gesperre‘ ne veže, ampak zapira.

Fleien, Fleiden in *Fleigen* pl. f., ‚Getreidespreu, Kleie, Spreu, Ohm‘; *Fleienbett* ‚Bett mit Einsätzen, die mit Kleie und Ohm gefüllt sind‘; *Fleienpolster, Fleienmatratze* ‚Polster, Matratze mit Kleie gefüllt‘; *Fleiensack* ‚mit Spreu gefüllter Sack fürs Bett‘ (Unger 239, 240); kor.-n. *Fleidn* ‚die feinste vom Getreide mittelst einer Windmühle gesonderte Spreu‘ (Ueberf. 97); bav. *Flaen, Flae-w-en* (*flám, flaje~, flaiwen, flám*) ‚die leichten Einfassungen der Haberkörner, die beim Dreschen mit abfallen und durch die Handwindmühle von denselben gesondert werden; hie und da dienen sie als Füllung von Polstern und Betten; ähnliche in der Luft wehende, sich gerne an Kleider ansetzende kleine Körperchen‘; *Fleibm* ‚Am, Spreu‘: „die *fleiden* vom Prein, die *fleuden* vom habern, Khorn, waiczen“ zum Anbrühen für Schweine; das *Augnpflá~l* ‚die Augenwimper‘ (Inn, Salzbg.)“, Schmeller-From-

mann I. 783, ki misli, da je beseda iz gn. *flaum* (to iz lat. *pluma*), pa vendar primerja tudi že slov. *pleve*, č. *pléva* ‚Spreu‘. In v resnici ni izvajanje nemške besede iz slovanščine nemogoče, ker se natančno strinja pomen in pa glasoslovno ogrodje: slov. *pléva* ‚Samenbalg des Getreidekernes‘, nav. pl. *pleve* ‚die Spreu; Schote; Augenlied‘; *plěvnica*, *plěvník*, *plěvnjak* ‚Spreusack als Unterbett, der mit Spreu gefüllte Polster‘; č. *pléva*, *plíva* ‚ausgewürfelte Spreu, Balgklappen, Hülsen‘; gs. *pluva*, ds. *plova* itd. (Miklosich, Et. Wtb. 237). Tudi prehod našega *ě* v nemški *ei* (iz tega *ai*, *a*) ni presenetljiv če pomislimo, da daje krajno ime *Prěška*, *Stěnica* v nemščini *Preisseck*, *Steinitz*; glej tudi spodaj besede *greichen*.

Vochnitze f. (st. j.) ‚eine Art Kuchen oder Weissbrot‘ (Unger 244). O tej besedi sem pisal že v spisu „Zur slaw. Lehnwörterk.“ 7. Prvotno romanska beseda (*focatia*) je prešla najprej v nemščino (*fochensa*), iz nemščine v češčino (*bochněc*, gen. *bochencě*). V češčini se je premenila v *bochnice* ter je odpotovala zopet med Nemce v obliki *bochnis*, h čemur je zgoranja *Vochnitze* le postranska oblika, naslo-njena na starejšo: *Fochensa*, *Fochens* (bav.), *Fochanse* (kor.-n.).

Fredeln in *freddeln* (*fröddln*), pa tudi *freggeln* vb., ‚langsam kränkeln, langsam hinsiechen‘ (Unger 252). Gledé zadnje oblike z *g* prim. *Gewenge* in *Gewende* ‚Einfassungsstein bei Türen und Fenstern‘ in pa zgoraj (Čas. V. str. 81 in 82) opomnjo o sličnem prehajanju soglasnika *t* v *k*. Misliti se da pri *fredeln* na slovanski izvir: *vrěd*, slov. *vrěd* ‚Leibschaden, Verletzung, Geschwür, Eiterbeule‘, *vrěditi* ‚verletzen, wehe tun‘; *vrědán* otrok ‚an einer bestimmten Krankheit leidend‘.

Fratschler m. ‚Zwischenhändler mit verschiedenen Waren‘; *Fratschenhandel*: ‚ein F. alß mit Gieß, Mell, Spökh‘ Schmer, Pradt, Khaß, Khorzen und Dabag erlauben“; *Fratschlerei* ‚Zwischenhandel mit Waren, Waren eines Zwischenhänd-

lers, daher *Fratschlerei* kauften'; *Fratscheln* ,mit verschiedenen Waren Zwischenhandel treiben'; *Fratschelweib* ,Fratschlerin' (Unger 249). V bavarščini *Fratschler* ,Zwischenhändler, Mäkler (mit Eßwaren') (Schmeller-Frommann II. 837). Navadno se imenuje *Fratschlerin* ženska, ki na drobno prodaja na trgu sadje in podobne stvari, ,die Höckerin'. Zgoraj iz listin navedeno mesto, kjer se naštevajo stvari, s katerimi se bavi *Fratschenhandel*, kaže, da je pojem precej enak tistemu, ki ga ima n. beseda *Fragner* ali *Greißler*. Schmeller hoče izvajati besedo iz n. *fraischen* ,erfragen, erforschen', holl. *vre-sken*, misli pa tudi na ital. *frasca* ,Zweig als Zeichen einer Schenke', češ, ker je na Tirolskem *Fradschl* ,die Bierschenke', *Fradschler* ,Bierwiert'; toda pomisliti je, da je s krčmo mnogokrat združena tudi mala trgovina ali prodajalnica. Zategadelj je to misel zavrniti. Pa tudi izpeljava iz *fraischen* ,erfragen', oziroma z navadnejšim v južnih Nemcih glagolom *fratscheln* ,fragen' ni kaj verojetna. Kdo neki bo malega trgovca imenoval izpraševavca, pa naj bo ta trgovec še tako radoveden! Radovednost vendar ni značajna črta za njegov posel. Kakor imenujejo južni Nemci branjevca *Greißler* po *Greuße (grewsse)* ,enthülste Körner, Grieb, Grütze', podobno je dobil svoje ime tudi *Fratschler* po stvari, ki jo je prodajal. Zato domnevam, da je beseda vzeta iz slovanščine, kjer nahajamo esl. *brašno* ,Speise, Nahrung', slov. *brašno* ,Mehl, Viktualien, Wegzehrung', sbh. ,Mehl, Speise' itd. Slovenski *brašnar* ,Mehlhändler, Viktualienhändler' je torej oče nemškemu *Fratschler*. Glede prehajanja skupine šn v šl velja to, kar je povedano o *brusna* pod *Bassel* v Časop. V. na str. 50.

Gati, *Gatje* f. ,Unterziehhose', navadno v sestavi *Gatihose* (Unger 262), na Koroškem *Gattehosen* (Überf. 108). Enako v bavarščini: *Gatyen*, *Gátihosen*, *Gartihosen* (beim Militär, Schmeller-Frommann I. 958); na poslednjem mestu se že primerjajo slovanske besede. Natančnejše podatke gl. v

Miklošičevem Et. Wtb. 60 b pod *gatja*. Etimologija besede ni jasna.

Gantsche, Gauntsche f. ‚kleines Häuschen, Keusche‘ (Ostst., Unger 266). Na Spodnjem Koroškem *Kátsch-n* ‚eine schlechte Hütte, kleines Haus, schlechte Bauernhütte‘. — Beseda vtegne biti slovensko *koča*, v kateri je nosnik ali še ohranjen (osl. *kašta*) ali pa pridejan pred dentalom pozneje. V pomenu ‚altes Weib, meist als Schimpfwort gebräuchlich‘, tudi *Ganke* (Unger 266), pa spada beseda k bav. *Gaunkel, Gâungel, Gangl* ‚große ungeschickte Weibsperson‘ (Schmeller² I. 882 d., 923), prim. tudi Schuchardt, Slawod. 68.

Gamatseln vb. ‚krabbeln, langsam kriechen‘, *wommatseln* ‚krabbeln, wimmeln, prickeln (vom Gefühle eines ‚eingeschlafenen Gliedes)‘, *wammatseln* in *wammeseln* ‚wammeln; prikelndes Gefühl in Händen oder Füßen verspüren‘ (Ostst., Unger 264, 617, 638). — Že v štaj.-n. slovarju se primerja pri prvem glagolu prav slov. *gomaziti* ‚kriechen‘ po Jarnikovem Etym. 219; slov. tudi *gomazeti, gomisljati, gomezeti, gomseti* ‚kribbeln, wibbeln, moussieren, blaß werden‘; na drugem mestu navedeni nemški glagol ima *w* za *g* pač vsled naslombe na nemške besede sličnegā pomena, kakor so *wibbeln, wimmeln* (stgn. *wimidôn, wimissen, wamessen*, srgn. *wimmen* ‚sich regen, wimmeln‘). O drugih oblikah slovanskih besed gl. Miklosichev Et. Wtb. 82 pod *gŭmŭs-*. Beseda je v slovanščini pač onomatopoetična. — Z *gomazeti* je v zvezi tudi slov. *golazen* ‚kriechendes Ungeziefer‘, ki stoji nam* *gomazen*: *go-* se je smatral za nekak prefiks in v drugem zlogu se je *mas-* štel za koren, ter se je v njem po narodni etimologiji *m* premenil v *l*, ker je mislil narod na glagol *lasiti, lasim*.

[*Ganzroß* m. (st. j.) ‚unverschnittenes Roß, Hengst‘ (Unger 267), srgn. *ganse* m. ‚Zuchteber, bav. *Gans* ‚unverschnitten (von männlichen Tieren)‘, *e~ganzə* ‚ein Hengst‘ (Schmeller² I 927) bi se lepo dalo izvajati iz č. *kanec* (že v Žalt. Wittenb.),.

kaneček, ‚Haksch, Eber‘, *jelenity kanec*, ‚Hirscheber, Eberhirsch‘, p. *kaniec*, ‚kiernoz‘, slov. *kanec*, ‚neresec, mrjasec‘ poleg *kan*, kar pozna tudi slovaščina in je, dasi misli Miklosich (Magyar. št. 268) nasprotno, pač iz madž. *kan* ‚das Männchen, das Manntier, der Rammeler‘: *kanpóka*, *kanpulyka* ‚Putterhahn, vadkan ‚Eber‘, *kanca* ‚die Stute, das Mutterpferd‘, *kanosni* ‚ranzen, sich begatten‘. Toda misliti moramo pač tudi na res mogočo zvezo z n. *gans*; prim. slov. *celjak*, *celak* ‚Hengst‘. Kajpada smatrajo nekteri germanisti besedo *gans* za slovansko (iz *kon_{bc}*), v tem ko jo drugi (Brugmann) izvajajo iz pragerm. * *ga-mt-a-s* ‚mit dem (vollen) Maß versehen‘ (IF. Anz. 5. 19, 8. 133.)]

Gibitz in *Kibitz* m. ‚Name eines genießbaren, aber nicht sehr wohl schmeckenden Blätterschwammes mit gewölbtem Hute und weißem Stiele‘ (Unger 291). — Beseda je slovanska; prim. čak. v Istri *gubice* ‚Art Schwamm‘ (r. *gubka* ‚Polyporus‘); ker pa ni misliti na izposodbo iz hrvaščine, je beseda pač iz slov. *gobica* ‚Schwämmchen‘, kjer so najbrž, ker je izposojenka še le nova, pač vplivale tudi še oblike, kakor slov. *glivec* ‚eßbarer Pilz‘, *glivica* ‚genießbarer, schwarzgrauer Stockschwamm‘.

Girlitz m. ‚der Fink, (Obst., Unger 293); „der *Grinitz*, *Grünitz*, *Krinitz*, *Krünitz* ‚der Kreuzschnabel, loxia curvirostra (Nemnich); nach Weigand I. 462 wegen der grünen Farbe“ (pri Schmellerju² I. 1000). Gs. dubonóska se prelaga z ‚Grünfink, grüner *Girlitz*, fringilla serinus‘ in Pohlin piše: „Grile, grilček der *Girlitz* ein Vogel, Gryllus, Avis Certhia“ (Besediše). Č. dubonosek, dubonoska f. ‚loxia chloris‘ se prelaga z ‚Grünfink‘. Po mojem domnevanju tiči v nemški besedi slovanski adjektiv *kriv_b*. Krivokljunu pravijo Čehi *křivka*, dolnji lužiški Srbi *škrjenc*, gorenji *křivka*, Poljaki *krzywonos*. In iz te zadnje oblike nam je izhajati; končni -os se je v nemščini spremenil v -its, kakor je -as v *stoklas* prešel v -its v kor.-n. *Stocklitz* ‚Bromus‘; prim. tudi *Fernitz*

v pruski nemščini za *Firnis*. Ptice *fringilla serinus*, *fringilla chloris*, *loxia chloris* in *loxia curvirostra* se večkrat zamenjujejo. Zato je mogel slovanski **krivonos*_b, ki pomenja prav zaprav le naposled navedeno ptico, prevzeti v nemščini pomen tudi prvih treh, in to tem bolj, ker so mladi krivokljuni samei zelenkasto rumeni, kakor grilček in zelenec. V nemščini je bila pozneje beseda po narodni etimologiji naslonjena na *grün*, *Grille* in na *girren*. Slov. *grilec*, *grilček* je kajpada izposojen iz nemščine.

Godechse (st. j.) ‚Weiberrock, Frauenkleid‘ (v raznih inventarjih, Unger 298); Ulrich von Lichtenstein (Frauendienst 218, 30) omenja tudi že „*gôdehse* ein windisch wibes kleit“. Beseda dozdej še ni razložena. Domneva se mi, da tiči v nji deblo, ki je nahajamo v stsl. *kotyga*, *kotuga* ‚tunica, vestis‘; ta se spravlja v zvezo z lat. *cottus*, ital. *cotta* (dim. *cottola*, od koder je slov. *kotla* ‚Weiberrock‘ na Goriškem), frc. *cotte*, n. *Kutte*, *Kotte*, na drugi strani stgn. *chosso*, *kosso*. *Godehse* bi bilo potemtakem torej **kotuša* ali **kotiša* (prim. nasprotno premembo sufiksa *-essa* v *-uša* v it. besedi *braghessa*, ki se na Štaj. glasi *bregüše*). Iz *s*, *š* more nastati v nemščini *-ks-*, kakor kaže: č. *kus-Kux*, *krošnja-Krachsen* itd. Na zvezo s *hodnik* ‚hodniško platno, grobe Leinwand‘ pač ni misliti pri naši besedi.

Glet m. f. (st. j.) ‚Hütte, Haus‘; dim. *Gletel* in *Glettel* n.; *Gleter* ‚Besitzer einer Glet‘; *Glettstatt* ‚Stelle, wo ein Glet steht oder stand‘ (Unger 294); srgn. *glêt* ‚Hütte, Vorratskammer, Keller‘ (Lexer s. v., Schmeller² I. 978). — Iz slovankega *klět*_b, ki pomenja v slovenščini ‚der Keller, der oberirdische Keller, die Vorratskammer‘. Tudi v pruski nemščini nahajamo besedo: *Klête* ‚Nebengebäude, Vorratskammer für Getreide, Kammer‘, toda tam izvajajo to iz lit. *kle'tis*, pa dvojim, ali po pravici; poljščina pozna tudi obliko *kleta*. Primerjaj, kar piše o naši besedi Meringer, IF. XVI. 123 d.

Gotscheber m. ‚Hausierer mit Südfrüchten (meist aus Gotschee stammend)‘ (Unger 298). Iz slov. *Hočevār*, to od *Hočevje*. Slovenska oblika z začetnim *k* (Kočevār) je nastala vsled narodnoetimologične zveze naše besede s *koča*, češ, da so Hočevarji kočarji; spada li sem neka ulica v Gorici, zvana v uradni ital. *Cocevia*, ne morem presoditi. Nemško *Gotsché* je, kakor kaže že povdarek, naše *Hočevje*. To pač ne bo izpeljano iz osebne imena *Chotъkъ* (prim. s. *Hoča* iz *Hotъča*), ampak (kakor *leščevje* iz *lěska*) od *hojka*, *hvojka* ‚die Weißtanne‘; iz prvega zloga je *j* izginil vsled disimilacije, ker imamo v zadnjem zlogu drugi *j*: torej *hvojčevje* > *hočevje*. Podobno vidimo pri krajnem imenu *Hoče* iz *Hojče* (Kötsch), kakor se še sliši v narodu, in to iz **Hvojčъje*.

Gotschel n. ‚trogartiges Gefäßchen aus Baumrinde zum Auffangen des Lärchenharzes‘ (Unger 298). — Iz slov. *kosól*, *kósol* ‚posodica, narejena iz drevesnega luba, Rinderkörbchen‘, *kosolec* ‚korec iz smrekove kože‘, *kosulj* m., *kosúlja* ‚Rinderkörbchen‘, tudi *kosôra* f., *kosor* m. ‚Köcher, Rinderkörbchen‘.

1. *Görz*, *Gurs* m. (st. j.) ‚Bezeichnung eines Hohlmaßes für alle Arten von Feldfrüchten; Name eines Flüssigkeitsmaßes‘ (Unger 300); *Görsschaff*, *Marchgörs* ‚Maß für das Marchfutter‘ (Unger 450); bav. der *Gors* ‚ein Getreidemaß‘ (Schmeller I.² 945). Beseda je slov. *korec* ‚der Scheffel, gegupfter Metzen‘, kar zopet odgovarja stesl. *korъcbъ*, v starejših spomenikih *korъ*, in to je iz grškega *κόρος*, to zopet iz hebrejskega *kor*; poleg *korec* imamo na vzhodu tudi *koruš* ‚Scheffel‘, kar sloni na lat. *chorus* istega vira. Že v svojem spisu „Zur slaw. Lehnwörterk.“ 34 sem opozoril, da je besedo *korъcbъ* v pomenu ‚Massgefäß‘ ločiti od besede *korъcbъ* ‚Schöpfgefäß‘; Vasmerju (Grekoslavj. et. II. 246) se to zdi „nepravilno“. Kaj pa, če je naš *korec* iz *skorje* napravljena posoda, dalje če je naš korec ‚Hohlziegel‘? S čim so krili prej strehe? Ali ne tudi s drevesno *skorjo*, ki ima prav tako podobno žlebnjakov? In slovaški *korec* ‚kozubek na jahody‘ je

vendar le iz skorje! Treba je torej tu res ločiti tujko od domačih besed, izvedenih od *kora*.

2. *Görz* in *Gurs* m. (ð) ‚Name eines Weingartenmaßes‘ (Unger 300); *Goritse* f. ‚Die Hueben mit der Goriczen vnd Hoffstadt. Die Goriczen ist rings vmb eingereindt, guet auf anders halb Tag Pau groß. Die Goriczen vnd Pambgart ist mit villen Obstpäm besetzt‘ (1680) (Unger 300); *Gritse* f. ‚umzäunter Platz für Schweine‘ (Mittelst., Unger 306). — Vse to je iz slov. *gorica*. Prvi pomen (mera vinogradska) je *gorica* ‚Weingarten‘ dobila tako, kakor se še v Furlaniji meri svet po kampih (njivah), n. p. ta in ta svet méri pet kampov. Drugi pomen ima *gorica* še v mariborskem okraju, kjer je *gorica* ‚Hofplatz um das Wohngebäude und um die Ställe, mit Obstbäumen besetzt, vielfach als Schweinetummelplatz benützt‘, tako imenovana, ker jih imajo večinoma kmetje, ki bivajo vrhu *goric*; tretji pomen je razviden iz drugega, prim. tudi *ovčja gorica* ‚der Schafhof‘; včasí je *gorica* celo ‚Markt-, Dorfplatz‘. Najstarejša n. oblika je *Görz*, najmlajša je druga, *Goritse*, kjer nimamo več preglasa; *Gritse* si imamo razlagati po prehodnjih stopinjah: *garitse*, *geritse*, kjer je *ge-* bil vpoštevan za znani nemški prefiks (prim. *grade* za *gerade*).

Gotscherl, *Gutscherl* n. ‚Schweinchen‘ (Unger 298); kor.-n. *Gatschele* ‚Schwein‘ (Lexer). — Zadnje je Trstenjak v Kresu III. 113 primerjal s slov. *kočej*; prim. še *koča* ‚Schwein, *kocek*, *kocej*, *kočka* ‚junges Schwein, Ferkel‘; *kočič* ‚Mauerassel (Schweinchen)‘, besede, katerih sorodnost s španskim *gocho*, fr. *cochon* itd., madž. *koca* ‚Mutterschwein, Sau‘, kakor pravi Schuchardt, Slawod. 68, ni prav jasna. Prim. spodaj besede *Kausch* itd.

Gockerlenze, *Gogolanze* f. ‚Nießwurz, Helleborus, niger; Küchenschelle, Anemone pulsatilla‘ (Unger 297, 248). Iz druge besede je pač tudi skrajšana št.-n. *Gläntsche* ‚Schneerose, Helleborus niger‘ (Unger 291). V slovanskih jezikih nahajamo za ‚Helleborus niger‘ podobno ime: sbh. *kukurnik*,

kukuriek (sts. *kukurěk_b*), slov. *kukurek*. V drugih slovanskih jezikih se s podobnimi izpeljavami zaznamujejo druge rastline: *veratrum album*, *aristolochia*, *matricaria*, *aethusa*, *cyclamen* itd. Iz slovanskega **kukurnica*, kar lahko nastavljamo ob sbhrvaškem *kukurnik*, je le korak do *Gockerlense*.

Goriatsche f. ‚Tabakschwärzerstecken‘: „ein T., die sogenannte Goriatsche“ (1801) (Unger 133). — Iz slov. *gorjača* ‚Knotenstock‘ („Gorjačarji, tatovi in cigani po svoje govore“, Prešeren). Naša beseda je pač iz *garjača* ‚knorriger Stock‘, prim. *gárjavka* v istem pomenu; besedo je torej izvajati iz *garati* ‚kratzen‘, *garje* ‚Krätze‘. Od kod pa to? Najbrž iz romanščine: prim. lat. *cārere* ‚Wolle krämpeln‘ ital. *cardare* ‚Wolle kratzen‘, kar je dalo v narečjih, ki so blizu nas, *gardare*; to je moglo preiti v **gadrare* in iz tega nastati **garare*, prim. provens. *escarrassá* poleg ital. *scardassare*. Pleteršnik misli na n. *haaren* ‚der Haare berauben‘; ker pa je beseda znana bolj na zapadu, je prej misliti na prvo domnevo.

Grad m., ‚Geländer unter dem Giebel des Hauses, (Unger 301). Vse kaže, da je to le slovanski *grad* ‚Umfassung‘, prim. še pl. *gradí* ‚der Preßkufenkranz, das Preßgesimse‘ in poljski *pogródka*, *pagródka* ‚cembrowanie w studni, deski, któremi jest obity otwór wewnątrz i zewnątrz studni‘ (Słownik Karłowicza- Kryńskiego- Niedźwiedzkiego I. s. v.)

Grachelitze, *Gracharitse*, *Grachetse* f. ‚Wicke (wird als Futterkraut gebaut)‘ (Unterst., Unger 301); *Krachetse* ‚Erbse‘ (Mittelst., Unger 406); *Gracherlen* n. pl. ‚frieselartiger Hautausschlag mit erbsengrossen roten Flecken‘ (Gamnitz, Unger 301); kor.-n. *Grächlasn*, *Grăchalasn* ‚die Wicken‘ (Ueberf. 116), *Grachel*, *Grachelitsen*, *Kracherlitsen* (Lexer). — Že Jarnik, Etymol. 226, je videl v kor.-n. besedah slovansko podstavo *grach_b* ‚Erbse‘, k čemur spada naravnost kor.-n. *Kracherbse* (Schmeller² I. 1360) in izpeljanke iz nje. Prim. slov. *gráholjica* ‚Zaunwicke, vicia sepium‘, *grahorica* ‚die

Futterwicke, vicia sativa, ‚Vogelwicke, vicia cracca‘; *grá-hor* m., *gráhora* f.: „koža je bila kakor z grahoru posuta“. Že pri Pliniju omenjena *cracca vicia* ne odgovarja našemu *grach*_b, ker je to iz **gorch*_b. Nepovoljne domneve O. Schraderja glej v 6. izd. Hehnovih „Kulturpflanzen u. Hausthiere“ str. 215—216.

Graglach in *Gralach* n. ‚zur Bildung der Maß überschüssiges flüssiges Eisen im Stückofen‘; *Graglachzug*: „den Graglach mit Fleiße tut man legen zusamm, welcher von dem Maßeisen im Pläofen kommt herdan“; *Gragler* in *Gradler* m. ‚Blähhausarbeiter, der den Blähofen mit Kohle und Erz füllt‘; *Gragen* ‚bearbeitetes Eisenstück‘ (? pač ‚unbearbeitetes‘!): „die Hamerleut solten kein verboten Eise oder Gr. fuern“ (Unger 301). V slovenščini imamo *grodelj* ‚das Roheisen, das Schmelzeisen, der Eisenklumpen‘, sbh. *grudelj* ‚Gußeisen, Roheisen‘, iz česar se dá s kolektivnim sufiksom *-ach* izvajati *Graglach* (nam. * *Gradlach*, prim. *Gradler*); naša beseda je najbrž izpeljana iz *gruda* ‚Klumpen‘. Je li morda tujka?

Gramatel n. ‚Erzröststätte, in der auf eine Schichte Holz und Kohlen Erzstücke gelegt werden, hierauf wieder Holz, dann wieder Erz u. s. w.; das ganze wird mit Steinen umgeben und sodann angezündet, worauf es wochenlang fortglüht. Uebrigens ist diese Art des Erzröstens schon veraltet‘; *Gramatelholz* ‚Holz, das für Gramatel zum Erdrösten dient‘ (1588) (Unger 302); kor.-n. *Grāmatn* ‚das Hitzen der Steine im Feuer, um mittelst derselben das Futter für die Haustiere, wie auch das Wasser zur Wäsche zu hitzen‘ (Ueberfelder 116), *grommetn* (Drautal) ‚viel Holz zum Anzünden übereinander legen‘ (Lexen). – Iz slov. *gramada*, *gromada*, *grmada* ‚großer Haufe, Holzstoß, Scheiterhaufe‘; *grmaditi* ‚aufschichten‘ (prim. Let. Slov. Mat. 1896. 152). O izviru slovanske besede gl. Walde 275 d.

Greichen vb. ‚sündigen‘ (Gamlitzer Ggd., Unger 306). Že izdatelj štaj. slovarja je prav razložil besedo iz slovenšč-

čine: *grĕh* ‚Sünde‘, po nepotrebnosti pa je naš jezik „obogatil“ s spako *grechati* ‚sündigen‘.

Gressling m. ‚Gobio fluviatilis, ein besonders in der Drau häufiger Fisch‘ (Unger 306); Schmeller pozna (I. 1381) der *Kressen* in *Kressling* ‚der Gründling, cyprinus gobio‘. Beseda je pač slovanska iz **gręsbnikъ* od glagola *gręs* - ‚immergi‘; češčina pozna *hřis*, *hřiš*, *hrous* ‚cyprinus gobio, die Kresse‘, stara češčina *hrus*, *hrús*, *hrys* in *hřis*, narečja pa *hrous*, vse v pomenu ‚fundulus=grundele, Grundeling, Grundel, Gründling‘; Bohem. 63 pri Gebauerju (Slovník) navaja *hrus* grundulus (sic!), *hřis* *morský* globius (sic!). Prim. gledé pomena še slov. besedo *globoček* za isto ribo; vendar zastran té ni zábiti, da se ista riba sbh. imenuje *glavoč*, *glavač* in *glamoč*.

Gritsch m. ‚Grille‘; dim. *Gritscherl*, *gritschen* ‚zirpen‘ (Unger 306.) Ker so te besede, rabljene na Spodnjem Štajerju in v Gleichenbergu, drugim Nemcem neznane, so pač iz slov. *čirič* ‚Weingrille, decanthus pellucens‘, *čiriček*, *čeriček*, *čriček* ter v začetku naslonjene na n. *Grille* in ne na slov. *kričati*; tvorba je v našem jeziku onomatopoetična. Prim., kar piše o enakih besedah Schuchardt v ZfrPh. XXXI. 16,17.

Groppen m. ‚nur in der Mehrzahl: Astholz, Prügelholz‘; *Groppenhackel* ‚kleine Hacke zum Schlagen des Ast- und Prügelholzes‘ (Unger 308). — Prim. slov. *krópec* ‚debela, na koncu čvrsta palica‘; *kropelka=krepel* ‚Prügel‘, *krepélec* ‚Holzprügel, Knüttel‘, *krepelo*, *kropelo* ‚Prügel‘, *krepelovje* ‚Knüttelholz, Prügelwerk‘; sbh. *krpele* pl. t. ‚Verbindungswerk der Jochpaare Ochsen am Pfluge‘.

Gruden, *Grude* f. ‚Die Erdscholle, Ackerscholle, Erdklumpen, Brocken, Klumpen, Stück‘ (Mitt.-Untst.); *Grudel* n. ‚Klumpchen, Klößchen, Nocke, Nockerl‘; *Grudenbleuer* ‚Holzschlägel zum Zerklopfen der Ackerschollen‘ (Untst.); *Grudelbäck* ‚nicht zünftiger Bäcker, der nicht lockeres Gebäck, sondern schwer genießbare Klumpen (Grudeln) liefert‘; *Grudel-*

gebäck ‚schlechtes Gebäck, Erzeugnis eines Grudelbäckers‘; kor.-n. *krud'n* ‚die Erdscholle‘ (Lexer). — Že Miklosich (pri Lexerju), Trstenjak (Kres III. 113) in Schuchardt, Slawod. 68, so spoznali, da je to zadnje slov. *gruda* ‚die Scholle, Erdscholle, der Klumpen‘, č. *hruda*, *hrouda* itd.

Grutsch m. (st. j.) ‚Hamster‘; **Grutscher** ‚Verarbeiter, und Verkäufer von Hamsterfellen‘ (Unger 310); bav. „**Grutsch** damma, melotes“; „Dampna hamster, caper silvestris albis cornibus et latis **grütsch**“ (Diefenbach); „Reht als dy grutschen und mauerwerff machten sy locher grüb und kerff“ (M. Beham); poleg tega „**Kratscher**, **Gritscherl**, **Kritscherl**, Erdzeißerl *Arctomys citellus*, da‘ **Gritscha'l** Scheerm Maus“ (vse to pri Schmellerju² I. 1018). — Beseda je slovanska, kakor je namignil že Schmeller: č. *křeč*, *křeček*, *chrček*, *skřeček* ‚der Hamster, *cricetus frumentarius*‘, p. *skrsecsek* ‚Hamster, Kornratte‘ (slov. *skriček*, *hrček* ‚Hamster‘); v zvezi je s kor.* *krik-* (*kričati*), iz česar je izvedeno tudi *skrěkъ* ‚Geschrei‘; slov. *hrčica* (prim. zgoraj *Kritscherl*) pomenja tudi ‚Zwergspitzmaus, *sorex pygmaeus*‘; tvorbe s *ch* (=slov. *h*) je izvajati od *hrkati*, *hrcati* ‚knurren, schnarchen‘, onomatopoeičnega glagola, kakor *grčati*, č. *hrčeti* ‚murren, murmeln, rauschen‘. Latinski *cricetus*, v klasični dobi nepoznana beseda, — dandanes živi žival le še na Nemškem, Poljskem in Ruskem — je pač prav tako slovanskega izvira, kakor n. **Grütsch**.

Gubanitze f. ‚Name einer Mehlspeise in Unterst.‘ (Unger 312); **Gibanse**, **Gobanse** f. ‚Bezeichnung für eine Art Rahmstrudel‘; **Gobansenpfanne**, **Gobansenblech** (Unger 291, 297). — Iz slov. *gubanica* id. Nemški obliki *gubanitze* in *gobanse*, (prim. tržaško-ital. *gubana*, furl. *gubane*) nam kažeta, da imajo tudi št. Slovenci obliko *gubanica*; poleg nje pa govoré tudi *gibanica*, kar poznajo tudi Hrvati, prim. *gibanica* ‚prsnac, torta, panis testacius‘ pri Mikalji 102. Štajerska *gibanca* torej ni iz *gūbanica*, kakor sem mislil nekdaj.

Günsnik, Günstnik, Gisnik m. ‚Lichtschild‘ (st. j.) (Unger 293, 315). V slovenščini je *jistje, isteje, istje* ‚Wölbung über der Ofenmündung (med ogrskimi Slovenci [Nagy ‚Návod 50] *geske* iz *jestje*)‘ ‚Mündung des Ofens, Ofenloch‘, *isti* ‚Stangen oberhalb des Herdes‘. Nemški *Gisnik* bi bil torej naš **jistnik*, tako imenovan ali po obliki oboka nad istejami (pečnim žrelom) ali po mestu, ker je bila luč nameščena pri istih ali na istniku, to je zidu nad istejami (pečnim žrelom). — Iz *isti* (*jisti*) ‚rante nad ognjiščem‘ se dá morda razložiti tudi izraz *glisti* (*gliste*) za iste droge; *jisti* je dalo najprej **gisti* in pozneje po nar. etimologiji *glisti*; na drugi strani so iz *isti* na Goriškem naredili *listnice*, na Ziljskem *liste* (Murko, Zur Gesch. des volkst. Hauses, Mitt. Anthr. Ges. XXXVI. 21). Druge oblike besede *isteje* (mesteje, osteje, steje, üsteje, histeje, üstenik, istelnik) glej v Vestniku I. 6 in 22.

Guserl! Guserl! ‚Lockruf für Enten‘ (Unger 315) je iz slovanščine, kakor je spoznal že Schmeller, ki navaja tudi švabski *Gussele* ‚Gänslein‘ (I. 951) in iz Würzburga *Goss* ‚Ganserich‘ (I. 949, pa to je morda le dijalektični izgovor n. *Gans*), iz Anspacha pa *Huserlin* ‚junge Gans‘ (I. 1183). Tudi pruska nemščina pozna *Guss*, *Guše*, *Gusche* ‚Name und Lockruf der Gans: „Guše, Gänsches, kãmt nã Hûs!“ (Frischbier I. 260). V štaj. nemščini je ime gosi (sl. *gosa*, sbh. *gus*, č. *hus*, *husa* itd.) rabljeno za pozivanje rac. Tudi neki drugi nemški klici za race so prešli v nemščino iz slovanščine, namreč *Libele! Libele!* iz slov. *liba*, kar je najbrž iz madž., in pa bav. *gátsch*, *gátsch* ‚Lockruf an die Enten‘, *Gätschel* ‚Ente‘, (Schmeller² I. 965), kar je iz č. *kače*, *kačka* ‚Ente‘ (prav za prav *Katarina*).

Haramien, Haramier m., nav. v pl. (st. j.) ‚Bezeichnung für jene kroat. Fußknechte, die als Grenzmiliz im 15. und 16. Jahrh. jenseits der Drau standen‘; *Haramierhäftsche* ‚Name einer Waffe der kroat. Fußknechte‘ (Unger 328). — Kajk. *haramia* ‚pedes, miles pedestris‘ (Habelič), ‚Soldat

zu Fuß, Fußknecht, Musquetier' (Jambrešič 684 s. pedes), tudi 'Trabant'; sbh. *haramija* 'Räuber, Dieb' iz turšk.-arab. *h'arami* 'Räuber, Dieb', tudi v madž. *haramia* 'Räuber, Straßenräuber' (Miklosich, Türkisch I. 67). Kar se tiče razvitka iz pomena 'Räuber' v 'Soldat zu Fuß', je primerjati isti razvoj pri turški besedi *h'ajdud* (hajduk): glavna mezda takih pešcev je bila ropanje in pa obiranje ljudi, na drugi strani so kajpada haramije, hajduki in klefte bili roparji le proti sovraženim Turkom, od katerih so se rešili v gore.

Haufnitze f. 'Bezeichnung für ein Wurfgeschütz mit kurzem dicken Rohre auf Rädern, eine Art Haubitze' (Unger 332); pri Prevenhuberju, Annal. Styr. 150, je *Hausnitze* pač le pomota (Unger 333): v rokopisu se je bral *f* za *f*. V 15. stol. *hûfnitze*, *haufnits*, *Haufenits*, *Haufenitse*. — Beseda je iz č. *houfnice* 'Steinschleuder, vojni lesení stroj, s katerim se je kamenje kupoma (*houfně* = glomeratim) metalo; pozneje vojni stroj, med kano- nom in možnarjem': „nejprve ze silného železnými kruhy okovaného dřeva, později však ze železa. Nabíjela se kamením, kulemi i ohnivými šípy“ (Kott VI. 348; prim. tudi Schmeller² I. 1056 d.). Podstava č. besedi je torej srgn. *hûfe*, *houfe* 'Haufe'. Tudi oblike z *b* morajo biti slovanske, dasi se pri nas ne dajo izkazati, ker bi bila nemščina sicer ohranila *f*. Iz *Haubitze* so dalje naredili Francozi svoj *obus*, Španjolci *obus*, Turki *obustopi*, Italijani *obizza*, *obice* (ben. *obizzo*, Boerio 447), kar so zopet sprejeli Hrvati v obliki *obica*. Najprej se omenjajo *houfnice* v husitskih vojskah. Prim. Matzenauerjeve opomnje v Listych fil. XI. (1884) 337.

Hetsche f. 'Hagebutte'; **Hetschepetsche** f. 'Hagebutte, Rosa silvestris' in 'Fruchtbeere der Hagebutte'; **Hetschebeere**, **Hetscherbeere** 'Fruchtbeere der Rosa silv.'; **Hetschepetsch-röserl**; **Hetschepetschener** (scil. Schnaps) 'aus Hagebutten bereiteter Schnaps' (Unger 335); kor.-n. **Hetschenbetschen** 'Hagebutte' (Lexer 140), **Hötschapötsch** (Ueberf. 136), **Oetsche-**

pötsch pri Gutsmanu 207; bav. *Hetschepetsch* ‚Hagebutte zu Brey verkocht und mit Zucker eingemacht‘, *Hetschelein*, *Hödschabödsch*, *Hödscha‘ln* ‚Hagebutten‘, *Hötschi-Bötschen-Zettel* (Schmeller² I. 1192). Že Jarnik je izvajal nemško besedo iz slov. *šipečje* (sc. jagode) od *šipek* ‚wilde Rose, Hundsrose, Rosa canina‘ (Etymol. 132). Besedo poznajo le alpski Nemci; *Hetschepetsch* se je Nemcu zdela zložena beseda, in zato je izluščil iz nje kot prvi del sestavljenke *Hetsche*. Prim. še Schuchardt, Slawod. 72, in Koštiál 18. Pred slovenski začetni š je nastopila v nemščini najbrž nemška beseda *Hecke* ali *Hag*, ker se dotična rastlina imenuje tam *Heckenrose*, *Hagebutte*. Odkod je slov. *šip*ъ, še ni dognano; z ozirom na r. *šip* ‚Rosendorn‘, č. *šip* ‚Pfeil‘ vtegne biti prvotni pomen pač ‚trn, ost‘. Od *šip*ъ ‚trn‘, *šip*ъкъ (prim. bolg. *Šipka*, kjer raste mnogo rož) ne smemo ločiti besed *šipraga*, *šipraka*, izprva s trnastimi rastlinami prepleteno grmovje ‚Dorngesträuch‘, potem še le ‚Rutengestrauch, Gesträuch‘ sploh.

[*Huisel*, *Huiserl* ‚kleine Ziege‘ (Obst., Unger 359) bo težko v zvezi s slovanskim *kosa*, dasi se nekod govori za to *kojsa*, *kojsika*; začetni *h* nasprotuje tej izpeljavi. Najbrž je to le nemško osebno ime *Hois*, *Hoisl* ‚Matthaeus‘, ker se živali večkrat kličejo s krstnimi imeni.]

Igawitz, *Igowitz*, *Igawitzer* m. ‚Berg- oder Buchfink‘ (Mittel- u. Obst., Unger 365); poleg tega tudi *Nigowitz*, *Nigowitzer* ‚Bergfink, fringilla montifringilla‘; *Nigowitzbirne* ‚Bezeichnung für eine Birnengattung‘ (Unger 478); Gutsmann piše 559: „*Ikewitz* Vogel vikeca“; bav. *Igawitz* ‚Bergfink‘ (Salzb.), dol.-avst. *Nigawiz* (Schmeller² I 52). — Iz č. *jikavec* ‚Berg-, Schnee-, Wald-, Winter-, Tannenfink‘ (Kott), gs. *jikawc* ‚Bergfink, Zetscher, fringilla montifringilla‘ (Pfuhl 1073), kar je izpeljano iz (č.) *jikavý* ‚stotternd, stammelnd‘, č. *jikati* ‚stottern, stammeln‘, slov. *jikati* ‚schluchzen‘, *jiknoti*. V začetku nemške besede je končnica členka; prim. *Nepel* pod *Epel*.

Irs m. ‚Fischotter, Wasserwiesel‘ (Unger 369); poleg tega *Nörs* m., *Nörsel* n. ‚kleine junge Fischotter, Wasserwiesel, auch Fell davon‘; *Nörsenbalg* ‚Fischotterfell‘ (Unger 479); srgn. *nors*, *nörs*, *nurs*, *nürs* ‚der kleine Fischotter und dessen glänzender Pelz‘, srlat. *noersa*. — Iz slovanskega *norъch*, ‚der Taucher, mergus, die Fischotter‘, gs. *nōrc* in *nurc* ‚Sumpftotter, latax‘; v nasprotju z *Nigawits* je prva oblika te besede izgubila začetni *n*, ker se je štel za končni samoglasnik členka v sg. acc. O drugih oblikah te besede v nemščini glej odstavke *Nörs* v spisu Koštiálovem str. 23.

Jaar in *Fair* n. ‚Halsbespannung für Zugtiere, im Gegensatz zum Joch, der Kopfbespannung‘ (Mittel-, Untst.); *Faarsprissel* ‚eiserne oder hölzerne Querstange für das Jaar‘; *Faarwit* ‚Holz für das Jaargestelle, dann auch dieses selbst, in letzterer Bedeutung mit dem Zusatz *eysern*, da die Bdtg. des *wit* im 17. Jhdt. verblaßte‘ (Unger 361). Zadnji razlagi pač nista natančni: *Faarsprissel* je „Jochsprissel, d. h. der starke Stecknagel (klinec), welcher verhindert, daß das Joch von der Deichsel herunterschlüpfe“, drugo *Jochwit* pa ‚Weidenband, welches das Joch der Zugtiere (Jaar) mit der Deichsel verbindet und am Jaarsprissel ein Hindernis zur Bewegung nach der Deichselspitze hin findet‘. Že Unger 361 je spoznal v št. *Faar* naš slov. *jarem*. Končni *m* slov. besede se je pomešal najbrž z nemško končnico slabe deklinacije *-en* in je potem odpal. Slovenska beseda spada k lat. *arma*, g. ἀρμαστῶ itd. Slov. *jérmen* ‚Riemen‘ nima ž njo nič opraviti, kakor uči po Pedersenu Berneker v svojem Etym. Wtb. 31. *Jarem* ni niti danes *jermen*, niti ni bil prej nikoli, ampak le trd les ali deloma celo železo. *Fermen* se je razvilo iz *remen* (po n. *Riemen*) še le na slovanskih tléh: **rimen*, **rmen*, *armen*, *jarmèn*, *jérmen*.

Jaritze f. ‚Schimpfwort für Frauenzimmer in älterer Zeit: „hat geschrien: du Järizin, du Sauschererin vnd Sacra-

ment Diepin, du hast sein Geld gestohlen“ (Rotenfels); *Ĵarsel* n. ‚Henne, die zum ersten Male Eier legt‘ (Mittel-, Untst., Unger 363); kor.-n. *jâretsle* ‚ein Huhn, das bald Eier legen wird‘ (Lexer 150); *Ĵarasle*, *Ĵarggele* ‚Hühnchen im ersten Jahre‘ (Ueberf. 140). — Tako Lexer kakor Ueberfelder mislita, da je koroška beseda nemška in v zvezi z *jâr* (Jahr). Zapeljale so ju k temu nemške tvorbe kakor *jârig* ‚ein Jahr alt‘ in *Ĵârling* ‚einjähriges Tier oder Kind‘ (Schöpf, Tir. Idiotikon 292). Temu se pa protivi že druga oblika, *Ĵarggele*, ki ni nič drugega, ko naše *jarka*, kakor je prva naše *jarica* ‚eine junge Henne‘ = jara kokoš ‚im Frühling ausgebrütete Henne‘; tudi pomen št. *Ĵaritse* se nahaja v slovenščini, kjer nahajamo *jarica* ‚mutwilliges Weib‘, kar spaja narodna etimologija tudi z *jariti se* ‚sich begatten‘, torej je *jarica* kot ‚mannsüchtiges Weib‘ res psovka.

Jauch, *Ĵauchwind*, warmer Wind, Südwind, Scirocco‘; *Ĵauchluft* ‚warme Luft, die der Südwind mit sich bringt‘; kor.-n. *Ĵauk* ‚der laue Süd- und Südwestwind‘ Ueberf. 141., Lexer 150); na Salcburškem *Ĵauchwind* ‚der Süd- und Südwestwind‘; na Tirolskem *jauchen* ‚juži se‘. — Že Jarnik (Etym. 55) je spoznal, da je beseda slov. *jug* ‚Süden, Südwind‘; prim. Schuchardt, Slawod. 69.

Jause f. ‚Zwischenmalzeit vormittags gegen 9 Uhr und nachmittags gegen 4 Uhr‘; *Ĵausenbrot* ‚Hausbrot aus besserem Mehl‘; *Ĵausenransen* ‚lederne Tasche für das zur Jause mitgenommene Brot‘; *Ĵausenzeitbau* ‚Ackerfläche, deren Bestellung eine Arbeitsdauer von einer Jause zur andern erfordert‘; *jäuseln*, *jäuserln* ‚komische Weiterbildung zu jausnen‘ (Unger 364); korn.-n. *Ĵausen*, *jausnan*: „Ziska, und mit ihm mehrere geben es mit Vesperbrod, dh. Abendbrod (sic!) genießen. Ich kann hierin, was Kärnten betrifft, nur einesteils beistimmen; denn bei uns hat man eine Vormittag- und eine Nachmittag-Jause, und somit glaube ich es geben zu sollen mit: Mitte-Vormittag- und Mitte-Nachmittag-

Brod; *jausnan*, dieses Brod oder was es immer ist, genießen“ (Ueberf. 141). Isti pisatelj navaja s Koroškega obliko *Nojasn* ‚die Jause‘ (str. 190); *jaus'n* ‚Mittagsmal‘, *vornjaus'n*, *nächjaus'n* ‚kleines Zwischenmal, jenes vormittags, dieses nachmittags‘ (Lexer 151), bav. die *Fausen* ‚Genuß eines Zwischenmales‘: die *Vor-* oder *Früe-Fausen*, die *Abend-Fausen*; *Fausenschlaf*, *Fausentrunk* ‚Nachmittags-Schläfchen, Trunk‘; toda „also gieng es in dem saus, in dem smatzgen und dem *jaus*, bis die schusslen wurden wan“ (Schmeller² I. 1210) in srgn. *jūs* ‚Zwischenmalzeit, das Schwelgen‘ (Lexer) ne bo spadalo sem — Davno se je že spoznalo, da je beseda slov. *jušina* izprva ‚Mittagsmal‘, kar se je, ko stoji solnce na jugu. Sprva se je beseda glasila v nemščini *jūsene*, *jausen*, toda končni *n* se je kmalu začel vpoštevati za končnico slabe deklinacije in se je v nom. sg. odvrigel; že v XV. stol. imamo *jause*, *gause* (Diefenbach s. v.); prim. Koštiál 18, Schuchardt, Slawod 67. Čudna in presenetljiva je učenost v najnovejši (Hirtovi) izdaji Weigandovega slovarja, da je n. *Fause* iz slov. *jušina* (!) ‚Mittagssessen‘ in da spada „zu den unter *Fauche* (!!!) behandelten Wörtern“.

Junz m. ‚junges Tier, Jungvieh‘ (Unger 370). — Slov. *junec* ‚junger Ochs‘, *junče*, *junè* ‚tele, ki se je začelo past hoditi‘.

Jurko m. ‚Bezeichnung für ein Trinkgeschirr von gewisser Form‘ (Fehring, Feldbach, Murau) (Unger 371). — To je pač slov. ime *furko*; prim. v slovenščini izraz *štefan* za posodo, ki drži dva litra.

Kapper m., *Kapperkraut* ‚Dillenkraut, Anethum graveolens‘. — Beseda nima nič opraviti z n. *Kapper* (Capparis), ampak je slov. *koper*, *koprec* ‚Dill, Gurkenkraut, Anethum graveolens‘, csł. *kopr*, sbh. *kopar*, bolg. *kopr*, č. *kopr*, p. *kopr*, *koper* itd. — Enako je slovanskega izvira izpeljanka iz te besede, ki se nahaja v starejšem nemškem jeziku: »*co-pernic* ‚mev‘. Botanische Bedeutung ‚Peucedanum palustre‘

Mönch.“ (Erik Björkman, Die Pflanzennamen itd. v ZfdWortf. III. 270); to ni drugega ko č. *koprnik* ‚meum‘, gs. *khoprnik* ‚Bärwurz‘; pri nas se že preprost dimin. *koprec* rabi v pomenu ‚Meum athamanticum‘.

Katzamaika f. ‚Frauenoberkleid, Joppe‘ (Untst., Unger 373): „Damen haben *Casamaicas*, Rosshaarröcke, Busennadeln wie die Pflöcke“ (Der Aufmerksame 1840, Nr. 11.) — Beseda je iz slovanščine: slov. *kočemajka* ‚kurzes, weibliches Oberkleid‘, tudi *kočomajka* in *kašomajka*; p. *kocabajka*, *kucubejka* ‚Frauenunterrock von Boi oder Fries‘, mlr. *kucbajka*, *kacavejka* ‚wattierter Kittel‘, r. *kocevejka*, *kocavejka* ‚Mäntelchen, Frauenjacke‘. Slovanska beseda izvira iz n. *Kutsboie* ter je razširjena s slov. sufiksom -bka. *Kutsboie* je zloženska iz *Kutse* (stgn. *kosso*, *kossa* f.) ‚grobes Wollenzeug Oberkleid‘ (tudi med štaj. Nemci, Unger 619) = *Kutte*, lat. *cottus* in iz *Boi* (Karlłowicz, Słownik w. o. p. 284), dan. *bai*, šv. *boj* ‚Wollenzeug‘, holl. *baai*, to iz stfr. *baie* (nfr. *boie*), ital. *baietta* (iz lat. *badius* ‚kastanienbraun‘, prim. Falk - Torp, Norweg. - Dän. Etym. Wtb. 43); torej je *Kutsboie* pravzaprav ‚Kleid aus Kuttengewollenzeug‘.

Kalastern vb. ‚hauen, schlagen, prügeln‘ (Unger 374), Prim. sbh. *klaštriti*, slov. *klestriti* ‚beschneiden, behacken‘, kar je stranska oblika našemu *klestiti* ‚behauen, behacken, prügeln‘. Podobno je pruskon. *kalaschen*, *kallaschen* ‚prügeln‘, *Kallasche* ‚Prügel‘ (tudi na Poznanjskem in v Altmarki) iz p. *kolacić*, *kolatać* ‚klopfen, schlagen‘, *kolatać* kogo ‚turbować, bić, okładać, razić, walić, tluc, grzmocić, schlagen, prügeln, hauen, verwunden, stoßen, tüchtige Schläge versetzen‘.

Kaleßingewagen n. „zwei Pfluegradeln und ain K. 1 Gulden“ (Unger 375). Beseda je zložena iz *Kaleß* in iz *Ingewagen* ‚Wagengestelle‘. Prvi del zloženske je slovanski *kolesa*, kar je iz češčine prešlo v nemščino kot *Kalesse*, *Kalesche*, od Nemcev pa dalje v rom. jezike; prim. Grimm II. 602, Schmeller² I. 1233. Iz rom. jezikov se je beseda vrnila k nam kot *kaleš*, iz n. kot *koleselj*.

Kaluppe f. ‚baufälliges, schlechtes, finsteres und schmutziges Haus‘; **Kalupper** ‚Besitzer einer Kaluppe‘ (Unger 375); kor.-n. *Kalupn* ‚eine schlechte, dem Einsturz drohende (!) Hütte‘ (Überf. 144); bav. *kaluppe* ‚schlechtes Haus‘; v Spišu *kalibe*, *kalupen* ‚Hütte im Wald‘, Grimm V. 95, Schmeller² I. 1233. Tudi prn. *Kaluppe*, *Galupe* ‚id.‘, *Kaluppner* ‚Bewohner einer Kaluppe‘ (Frischbier I. 330). — Iz č. *chalupa* ‚Hütte, Bauernhaus, Sölde, Weiler‘, p. *chalupa*, gs. *khalupa* ‚casa‘ tugurium‘, pri južnih Slovanih *koliba*, slov. *goliba*: „golibe se velijo krčme na ogrski meji, kje se je nekdanj prav dober kup živelo“ (Trstenjak v Zori I. 201). V slovanščino je prišla beseda iz g. *καλύβη*; prim. Matzenauer v Listych fil. VII. 217, Schuchardt, Slawod 70.

Karabatsch m. ‚Rute, Stock, aus Reiseru geflochtene Geißel, Karbatsche‘; *karabatschen* ‚mit Ruten züchtigen, (Unger 378); bav. der *Karbatsch*, die *Karbatschen*, ngn. die *Karbatsche* (Schmeller² I. 1286); kor.-n. *kardawatschen* poleg *kardamausen* ‚derb durchhauen, züchtigen‘ (Überf. 146), naslonjeno na *karbatschen* ‚die Wolle krämpeln‘ in *Karde* ‚carduus‘. — **Karabatsch** je došlo k Nemcem po posredovanju Slovanov (slov. *korbač*, *korabač*, sbh. *korbač*, *korobač*, *kurbač*, č. *karabač*, *korbáč*, p. *karbacs* itd.) iz turškega jezika, kjer pomenja *kerbač* ‚Ochsenziemer, Karbatsche, Reitgerte‘ (Miklosich, Türkisch I. 96, I. N. 62, II. N. 148), ter se je iz slovanščine razširilo skoraj v vse evropske jezike.

Kasekin in **Kassakin** m. ‚Bezeichnung für eine Art Schlafrock oder Hausrock für Männer, um 1770 in Stmk. in Mode gekommen‘ (Unger 381); *Hassaken* m. (st. j.): „einen alten Mansrockh oder H.“ (Unger 331); *Kasake* f. (st. j.) ‚gefüttete Jacke für Männer und Frauen‘; dimin. *Kasäkel* (Unger 379); bav. die *Kasaken*, *Kasäklein* ‚kurzes Oberkleid gemeiner Frauen‘, srgn. *kasagân* ‚Reitrock‘ (Schmeller² I. 1300). — To besedo, ki je prešla tudi v rom. jezike (ital. *casacca*, fr. *casaque*, *casquin*, ptg. *casaca* ‚lange Überjacke‘) in jo hočejo

neki romanisti izvajati iz *casa* („gleichsam eine anziehbare Hütte“ [!!!], prim. Diez s. v.), spravljajo drugi bolj prav v zvezo z ruskim *kazakin*, ‚Kosakenrock, Halbrock‘. Tako se dá tudi lepo umevati zgoraj navedeni pomen „Reitrock“.

Kausch! Kausch! ‚Lockruf f. Schweine‘ (Unger 382), *Kosch* m. ‚schmutziger unsauberer Kerl‘ (Unger 405); pruskon. *Kusch, Kosch*, dim. *Koschke* ‚Name für Schwein, Lockruf für Schwein‘ (Frischbier I. s. v.). — Prim. slov. *koča* ‚Schwein, Sau‘, *kocek, kocej* ‚Schwein‘, *kajsa* ‚Schwein‘, poljski *koś, koś* ‚Lockruf für Schwein‘; toda pozabiti ni, da pomenja tudi že v švabščini *Kosel*, f. in n., ‚Mutterschwein, schmutziges Weib‘, *koseln* ‚schmutzen‘; prim. frc. *cochon* itd. in glej zgoraj besede *Gotscherl*.

Kepenek, Kepernigg, Kepanick m. ‚Männerüberrock, Reitmantel, Mantel‘ (Unger 382), bav. *Gebernek, Gebenek, Gepenitz*: „ain neuer weißer Gepönitz“ (1526) (Unger 271). — To zadnje je iz slov., sbh. *gabanica, kabanica* ‚manjši gaban‘, tudi za ženske ‚Art Mantel‘. Prvo pa odgovarja turškemu *k'e-p'enék* ‚Art Regenmantel von Wolle‘ (Miklosich, Türkisch I. 6), ki je pa prišel v nemščino najbrž iz madž. *köpenyeg*, ker ni misliti neposredno na p. *kopieniak*, mlr. *kepenjak*. Poleg navedenih oblik se nahaja v drugih jezikih beseda brez sufiksa *-ek, -ica*; it. *gabbano*, bav. *Gaban, Gabein, Gawan* ‚Regenmantel von Filz‘, slov. *gaban* itd. Prim. o nji Körting² 1683 cābannā, kjer se zopet plašč primerja s kočo !! Beseda je pač orijentalna; v kurdskem jeziku se nahaja v istem pomenu *k'a-pan, k'apanek*, staror. *kjafin, kipein* (Miklosich I. c.).

Keusche f. ‚geringste Gattung bäuerlichen Besitzes, bestehend aus einem Häuschen mit Garten und kleinem Acker, der achte Teil einer alten Hube; altes halbzerfallenes Bauernhaus, wertloses, schlechtes Häuschen‘; *Keuschenhocker, Keuschler* (Unger 385). Schmeller² I. 952 ima *Gaischen, Gaischler*, pa tudi: „die *Geuschen*, Wohnung eines Klein- oder Leerhäuslers (*Geuschler*, Lungau), jedes Bauernhaus; in Mitter-

sill *Geuschler* ‚Einwohner‘, d. i. Nichtbürger“ ter primerja slov. *kôča*. Überfelder 149 piše pod *Keischn*, *Keischler*: „Ein kleines niederes Haus überhaupt. Eigentlich aber versteht man unter Keusche ein Achtel von einer Hube, dessen Besitzer *Keuschler* genannt wird. Bei jeder Subrepartition werden 8 Keuschler für eine Hube gerechnet, zB. zahlt der Keuschler 5 Kreuzer, so zahlt der Bauer 40 Kreuzer“. Schuchardt, Slawod. 69, izvaja besedo iz ital. *casa*, toda v resnici je iz slov. *hiša*, *hiša*, kakor je razvidel že Murko v spisu „Zur Geschichte d. volkst. Hauses bei den Südslaven“ (MAG. XXXVI. 94): „Nsl. *hiša* ist frühzeitig von den Deutschen zurückentlehnt worden, da es noch die Diphthongierung des *î* mitgemacht hat; *Keische*, *Keischler* wäre richtig zu schreiben für das in Steiermark, Kärnten und Krain im Amtsstile übliche *Keusche*, *Keuschler* (Kleinbauer, Häusler)“. Da je Murkova razlaga istinita, je razvideti iz imena vasi *Šiška* pri Ljubljani, ki ni drugega ko *Hiška* v gorenjskem izgovoru: „in villa vocata inferior *Keissach* in theutonico, sed in Slavonico appellatur *Chisschia* (t. j. Hiška)“ (1370 l.); pozneje (1453) se ta vas nemški imenuje *Geyss*, *Keys*, *Kheis*, *Gheis* (t. j. Hiša); prim. S. Rutar v Lj. Zvonu 1891, 115—116. Kor.-n. *Katsch'n* (Lexen 156) je ločiti od naše besede; ta je res vzeta iz našega *kôča*; prim. zgoraj besedo *Gantsche*.

Klapotetz f. (sic!) ‚Klapper der Windmühle; Windmühle‘ (Untst., Unger 389). Iz slov. *klopotec* ‚die Klapper‘. Da bi Nemci govorili *die* Klapotetz, se mi zdi bosa; izdatelja št. slovarja sta bila k temu zapeljana po nemškem *die* Klapper, *die* Windmühle.

[*Klester*, *Klenster* n., ‚gekrümmtes Holz, das am vorderen Ende der Anzen (gl. te besede) angebracht ist und in das der Hals des Zugpferdes kommt‘; *Klesterprügel* = *Klesterhols* ‚Klester‘; *Klesterkumet* (Unger 304); bav. *Klöster* (v Češkem Iesu), *Kamöklêstæ* ‚das Kummetholz oder Kummeteisen‘, (Schmeller² I. 1340, 1341). Že Jarnik 235 je mislil na to, da je beseda slovanska. V slov. imamo *klêštra*, nav. v pl. *kleštre* ‚das Kummetholz, die Kummetklammer‘. Enako razlaga

besedo tudi Levstik v Erjavčevi „Potni torbi“ (Letopis M. S. 1880, 219). Ker se v bav. nahaja tudi oblika *Klauster* in pomenja beseda tudi ‚Schloß‘, št.-n. *Arbklester* ‚das Klester für ein Arb (Türschließhaken)‘, mislijo n. filologi na lat. *claustrum* ‚Verschluß‘. Določba zavoljo tega ni lehka, ker imajo drugi Slovani v taistem pomenu oblike brez *r*: r. *klešči* in *klěšni* ‚tiski, derevjannyja časti chomuta, račni klešni‘, č. *kleště* do chomoutu ‚dřeva dvě, jichžto konce slovou uši, Kummstock‘, sbh. *klešta*, *kliješte* ‚Zange, Kummstock‘; v teh slovanskih jezikih je torej ta naprava imenovana po kleščah, ker stiska, ščiplje. Če je res bav. *Klöster* v pomenu ‚Schloß‘ iz *claustrum*, ni razvidno, da bi morale biti zategadelj iz latinščine tudi naše *kleštre*, če imajo poleg njih drugi Slovani *klešče*; prim. *klestriti* poleg *klestiti*. Stvar potrebuje vsakakor še nadaljne preiskave.]

Kopleinig f. (sic !) (st. j.): „Die Gabe *Kopleinig* genannt, wurde zur Zeit der Rektifikation in der Regel in die Kategorie der Sackzehente eingereiht und solches in Befund gezogen und besteuert: 4 Copleiningkh machen 1 Laibacher Stär“ (Unger 400); *Kuplenik* in *Kupleinik* (st. j.) ‚Sackzehent, bestehend in Bargeld, Hühnern, Würsten, Korn und Flachs‘ (Untstm., Unger 417). — Iz slov. *kupljenik* ‚ein Getreidemaß pol vagana, od *kupiti* ‚häufen‘, torej ‚gehäufeltes Maß‘. V obliki *Kupleinik* se je iz ozkega *e* razvil v nemščini *ei* kakor v priimku *Kleinoschegg* iz *Klénovšek*, *Klénovščak*; prim. tudi zgoraj *Fleien*.

Koteln vb. ‚Weinstöcke bis auf die Wurzeln bloslegen, sodann Dünger in die Grube einstreuen und dann die Wurzeln wieder mit Erde umlegen‘ (Unger 401). — Iz slov. *kotliti* ‚Grübchen um ein Bäumchen oder einen Weinstock machen, um ihn zu düngen‘ (Plet.) od *kotla* ‚Lache‘, *kotel* ‚Kessel, Vertiefung im Erdboden‘. Če bi bila beseda nemška (od *kot* = Mist), bi se morala glasiti *köteln*, prim. *köten* ‚irden‘. Podstava ji je torej *kotl*, ‚kesselförmige Vertiefung‘. Enako je slovanskega izvira pruskon. *Kuttel* ‚tiefste Stelle in einem Gewässer; beim

Kartenspiel die gemeinsame Kasse', p. *kociel*, *kotla* 'Kessel' (prim. n. *Kessel* = Kesselloch, tiefes Loch in einem Teich, nam. als Fischlager, Bassin, Wasserbecken) in pa 'kara skladana przez tych, którzy pasują, a zabierana przez następnego grającego' (die Pinke, der „Jud“); prim. tudi p. *kotlina* 'dolek w dnie stawu gdzie się ryby chowają'; kaš. *kutel* 'długa matnia sieci zwanej brodnia', pruskon. *Kuttel* 'das engmaschige Hinterende der Matrice des Niewods' spada pač tudi sem: iz slovinsk. *kùocel* gen. *kùotla* (Lorentz, Slovinzisches Wtb. I. 511).

Kontusch m. (18. stol.) 'bis über die Hüften reichendes Hausoberkleid (meist für Frauen bestimmt), in der Mitte stehend zwischen Kleid und Mantel mit einer am Nacken beginnenden langen Falte, das weit und luftig und zum Anziehen bequem war' (Unger 471); bav. *Kontusch*, *Kantusch* (— —) 'veraltete Art einer städtischen weiblichen etwas über die Hüften herabreichenden Oberkleidung' (Schmeller² I. 1267); pruskon. *Kontusche* f. 'weites fliegendes Oberkleid der Frauen, aber auch kurzer Schlafrock für Männer' (Frischbier s. v.) — Beseda je turški *kontoš*, v čemer sta že Linde in Schmeller slutila in je pred kratkim časom samostojno našel tudi naš Šuman (v Archivu XXX. 302.) g. *κόνδος* 'ein ursprünglich medisches, dann auch persisches Oberkleid mit breiten Ärmeln'. Turki so dali besedo Slovanom in severnim Nemcem so jo gotovo posredovali Poljaki, katerim je *kontusz*, *kuntusz* 'zwierchnia sukna długa z wylotami' celo narodna obleka. Besedo poznajo tudi Slovenci v Žetalah na Štaj.: *kantuš*, *kantušek* 'nekaka otroška obleka' (Henrik Rešek v Novicah 1857, 415) in drugi južni Slovani (sbh. *kuntoš*, *kontuš* itd.) in pa Madžarji: *kantus*, *köntöš* 'kurzes Oberkleid der Weiber, Kinder'. Beseda je prešla dalje tudi v romanščino, np. frc. itd. (Miklosich, Türkisch I. 98, I. N. 65, II. N. 151).

Koratink m. nekak denar: 'in wallisch ganz vnd halben Guldinern oder Coratinkhen 18 fl.' (1657, Unger 404). — Domneva se mi, da je to v slov. sufiksom -*čē* iz ital. *caratino* izpeljana beseda, kateri je v postavo ital. *carato* 'der Karat';

pomenjala bi torej ‚vollkaratiger Gulden‘. Da so Slovani dali, pravzaprav posredovali nemškim Štajercem tudi imena za denar, je razvidno iz besed *Asperl*, *Petak*, *Blechtsche*, *Polturak* itd.

Kosch m. ‚Trog, Schüssel, aus der Tiere fressen; aus Weiden geflochtener Tragkorb; Ort zum Trocknen von Kukuruz‘ (Mittelst., Unger 405); *Beinkosch* ‚Bienenstock‘ (Mureck, Unger 63), *Buckelkosch* ‚Rückenkorb‘ (Unger 124), *Tragkosch* ‚Tragkorb‘ (Unger 165), *Wagenkosch* ‚Wagenkorb‘ (Unger 614). — Iz slov. *koš* ‚Korb‘. V pomenu srbske, kukuružnjak zvane nprave dandanes ni beseda več znana Slovencem. Primerjaj o tem moje opomnje v spisu „Käse, Käser, Kosch“ (ZfdWortforsch. V. 285). Zastran št.-n. besede *Kosch* ‚schmutziger Kerl‘ gl. zgoraj besede *Kausch*.

Krachse f. ‚Rückenkorb; schlechtes, baufälliges Haus; wegwerfend für altes Weib; Hosenträger‘ (Obstm.); *krachset* adj. ‚halbverfallen, morsch‘ (von Holz); *Krachsner* ‚Gewerbetreibender, der mit einem Rückenkorbe voller Waren im Lande herumzieht, Hausierer‘ (Unger 406); *Buckelkrachse* ‚Tragkrachse‘ (Unger 125); *Ankrachse*: in die A. kommen ‚in eine unangenehme Lage k.‘ (Unger 2, 3). — Iz slov. *krosna*, *krošnja* ‚die Krachse, das Tragreiff, der Weberstuhl‘, sbh. *krosne* ‚Weberstuhl, Wirkstuhl‘, *krošnja* ‚Tragkorb, Brodkorb, Kiepe, Tragreiff, Heutrage, Graskorb‘; bolg. *krosna* ‚Wiege‘, č. *krosna*, *krūsna* ‚Korb, Reff‘; stč. *krósna*, *krósně*: decima salis trussa, quae sclavice dicitur krosna; *krosna* ‚clitella‘; r. *krošnja* ‚Körbchen aus Weidenruten‘. Beseda pomenja torej ogrodje koša, tudi koš sam in njegovo pletenjë; zategadelj je mogla prevzeti pomen ‚Weberstuhl‘. V sorodu vtegne biti naša beseda z lat. *cratis* ‚Flechtwerk, Hürde‘, *κάρταλος* ‚Korb‘, *κώρτος* ‚Binsengeflecht, Fischreuse‘, stpr. *korto* ‚Gehege‘, ir. *crett* ‚Körper, Wagenkasten, od kor. **qert-*, oziroma baze **gerāt-* in sufiksa *-sn*; vendar je primerjati tudi n. *Kretsen*, stgn. *chresso*, srgn. *kretse* ‚Geflecht, Korb, clitella‘. Nemško besedo *Krachse* je izvajati iz slovanščine, ker je znana le južnim Nemcem.

Kram m. ‚der Kramladen, die Krambude, Verkaufsstand; der Kram‘ (Unger 407). Enako v vseh nemških narečjih, od koder se je razširila beseda daleč na sever, celo na Švedsko in v Islandijo. Včasih se navaja kot stgn. *chrām* (Graff IV. 608), vendar Kluge te oblike ne omenja; dokazana je po Grimmu, DW. V. 1986, v pomenu ‚Zeltdecke‘ že v 12. stoletju; v srednji gor. nemščini pomenja ‚Zelt, Bude, ausgespanntes Tuch, Zeltdecke, bes. die Bedachung eines Kramladens‘ (Lexer). Nemški *Kram* so hoteli nekteri spajati z lat. *gremium*, slov. *gromada*, stind. *grámas* ‚Schaar‘ (Brugmann, Morph. Unt. I. 62 pri Waldeju 276), toda to le z ozirom na ‚Kram=Kramware‘, kar pač ni prvotni pomen. Drugi so stgn. *chrām* spajali s stesl. *črēm* ‚Zelt‘ (Johansson pri Bernekerju), stind. *carma* ‚Leder‘ in oboje s stgn. *skerm*, *skirm* ‚Schild‘, iz česar so drugi štelj celo *črēm* le za izposojeno besedo (Hirt pri Waldeju 276); toda to ne gre, ker bi iz germ. * *skerma* morali imeti v stesl. vsaj * *štrēm*. — Pozabiti nam ni razvoja angleške besede *shop* ‚Laden‘, ki ni drugega ko n. *Schuppen*; v srjn. stgn. *schopf*, *schof* ‚Gebäude ohne Wände, Wetterdach, Vorhalle‘; v ang. *sčeoppa* ‚Halle, Hütte‘, angl. *shop* ‚Laden‘; iz nizoz. je fr. *escoppe*, *échope* ‚kleine Bude‘. Enakega izhodišča, mislim, nam je iskati tudi besedi *Kram* ‚Kramladen, Zeltladen‘. Nahajamo ga v slovanskem *chram* iz starejšega * *chorm*. V stari (cerkveni) slovanščini pomenja beseda poleg ‚tentorium‘ že tudi ‚domus, conclave, delubrum, aedes, templum‘ in enako v veliki večini slovanskih jezikov ‚Gebäude, Wohngebäude, Haus‘; toda to je gotovo še le kesneje razvit pojem in ne prvoten; stesl. *chram* *jego domu* se razlaga z ‚atrium, Vorhalle‘; sbh. *hramac* je pastirska koliba (casa pastorum, na Krku, Nem. I. 20); na Štaj. je *hram* ‚der meist hölzerne Weinkeller im Weingarten‘, na Krasu pa vsaka klet sploh, kar pomenja *hram* najbrž tudi v zakonu vinodolskem (7, 8, 21, 62); r. *chorómy* so ‚domus magna lignea‘, p. *chromina* pomenja ‚salasz, chata, szota (Schuppen, bloß mit Dach bedecktes Ge-

bäude), buda, chalupa', mls. *chorómyna* 'dom, chata', stesl. *chramina* 'tentorium, domus, conclave, ergasterium, mansio', pa tudi samo 'tectum'. Beseda je prešla tudi k Rumunom, kjer se je poleg *crambă* (=hramba) 'transportable Bretterbude des Schaffhirten' nahaja *crámă* 'Kelterhaus' (prim. slov. *hram* na Štaj. in na Krasu). Iz navedenega je razvidno torej, da je *hram* bil sprva res le 'Wetterdach, Vorhalle' in se je še le pozneje razvil pomen 'izba, kambra, hiša'. Taka streha je bila potrebna prodajavcu na semnjih, in ker se je tak hram narejal zlasti za opasila ali semanje dni, je zadobil *hram* v sbh. tudi pomen semnja (Kirchmesse) sploh (prim. Rječnik III. 678, Rešetar, Štok. Dial. 235): „svetkovina je onda, kad je crkvi *hram* ili kako seljaci vele, kad im slavi crkva“, „mali je gospogjin dan na Cetinju *hram* i narodni svetac“; tudi v v Rači pri Belovaru se rabi beseda v pomenu 'Kirchweihe', toda že v nemški obliki *kram*. Da je n. *Kram* iz slovanskega *chramъ*, za to govori tudi št.-n. *Kramel* 'altes, verwahrlostes Haus' in *Krams* 'Schlafstelle der Arbeiter bei den Hochöfen' (Unger 407, 408); to zadnje ni nič drugega ko slov. *hramec*; prim. rezij. *hram* 'Zimmer', enako na Gorenjskem pri Prešernu: „V hrám pogléjte, Mi povéjte, Zvézde, al rés ôna spi“. — Beseda je prešla k Nemcem od zapadnih Slovanov, od katerih, pa ni lahko reči, ker bi dalo tako p. *chrom*, gsb. *chrom* kakor č. *chrám* in slov. *hrám* v nem. *Kram*. Oblika *Krom* pri Schmellerju (I. 1367) je pač le dijalektični izgovor oblike *Kram*. Da so besedo mogli sprejeti Nemci od Slovanov, je zelo verojetno, ker je v njih rokah bila ponajveč trgovina med temi. Pozneje se je pri njih iz prvotnega pomena razvil pomen 'Verkaufsstand' in dalje 'Ware, die im *chram* zum Verkaufe gelangt'. Ko so Nemci besedo po svoje pretvorili, so jo v oblikah *kram*, *krama*, *kramar* itd. vrnili zopet Slovanom ter razširili tudi med Neslovane. — Slovanska beseda sama dozdaž še ni razložena povoljno. Matzenauer (Listy fil. VIII. 224) jo spravlja v zvezo s stind. *sarma*, avest. *fšarema*

„maison, demeure“; Kozlovskij (Archiv f.sl. Ph. XI. 384) s stind. *harmyám* „Haus, Palast“; toda vprašanje je, ali jo smemo sploh ločiti od slovanske besede *chrana*, *chraniti* „bewahren, beschützen“. V tem zadnjem pomenu bi ji lepo pristojal pomen „Schutzdach, tectum“, torej isto, kar je n. *Schuppen*. Med *chramъ* in *chrana* je razloček le v sufiksu. Če je moja domneva prava, bi bilo spajati besedo z lat. *servo* „erhalten, beschützen“, avest. *horaiti*, *haurvaiti* „hat acht, schützt“, *harâ* „hütend“, *haratar* „Hüter, Schirmer“, *harôdra* „Pflege, Wartung“ itd. (prim. *chrana* „cibus“). Od naše besede je ločiti sts. *gramъ* „caupona vel domus“ in str. *gromnica* (XV. stol.) „Caupona“; zadnje stoji pač za *gromnica* iz *grobъnica* od *grobъ*, ktero, kakor vse kaže, ni pomenjalo prej le „Grab, sepulcrum“, ampak tudi „Erdhaus, Keller“. Na to kaže r. *pógrebъ* „Keller, Kellergeschoß, Verließ“ od korena *greb-* „graben“. Na viši stopinji nahajamo potem od istega korena *greb-* in s sufiksom *-mos*: **grôbmos*, kar je moralo dati *gramъ*. Pojem „cella vinaria“ lahko prehaja v pojem „caupona“ in nasprotno; prim. slov. *pičnica* „Keller“.

Krenn m. „Meerrettig, cochlearia armoracia“, kakor v drugih južnonemških narečjih; rabi se v mnogih sestavljenkah: *Krennfleisch*, *krennharb*, *Krennhau*, *Krennkoch*, *krennmäßig*, *Krennreißer*, *Krennsonntag*, *Krennwachs* (Unger. 411, 412); kor.-n. *Kreân* in *Kren* „Meerrettig“; Zorn, Ärger“ (Überf. 160); bav. *kre~*, *krêi~*, srgn. *krên*. Davno za slovansko spoznana beseda: slov. r. *chren*, *chrênъ*, č. *křen*, p. *chrsan* (Schmeller² I. 1371, Schuchardt Slawod. 66, 67, Koštiál 20). Slovanska beseda pa še ni etimologično pojasnjena.

Kummet m. isto kar v pisni nemščini; *Kummetbretze* „Band des Ochsen- und Pferdejoches“; *Kummeter* „Kummetmacher“ (420); kor.-n. *kummat* (Lexer 168), bav. das *Komet*, *Kamat* in *Kumat*; srgn. *komat*, *komet*, *kumet*. Nemški filologi razlagajo besedo iz slovanske: cs. *chomătъ* „Joch, Kummet“, slov. *homôt* poleg novega, iz nemščine izposojenega *komat*, č.

chomout, p. *chomat*, ds. *chomot*, r. *chomut*_b. Beseda je torej znana skoraj vsem slovanskim jezikom; lit. *kaman~tai* je iz slovanščine. Vendar vse kaže, da *chomat*_b ni prvotno slovanskega, ampak germanskega izvira. Poleg te besede ne smemo namreč pozabiti na slov. *ham* 'Kummet', mlr. *chamy*, kar ima tudi madž. *hám* 'Pferdeggeschirr'. To je iz stgn. *châmo* 'retinaculum iumentorum', ngn. *Hammen* 'Kummet', srlat. *chamus*; primerja se g. *μαύρος* 'Maulkorb für Pferde', lit. *ka~manos* 'lederner Zaum', *kamûti* 'zusammenpressen'. Te besede spravlja Prellwitz v zvezo s srgn. *hemmen*, stisl. *hemia* 'zügeln, hemmen'. Če je to res, vtegne tičati v koncu besede *chomat*_b n. *Mund*, got. *mundos* 'Mund, Maul' in bi torej prvotno germanska beseda pomenjala 'Hemmemund, Mundhemmer' ter bila isto, kar 'Zaum'. Iz 'Zaum' se je lahko razvil pomen 'Pferdeggeschirr' in nato 'Kummet'; pomni, da je madž. *hám* 'Pferdeggeschirr' pri nas 'Kummet'. Falk-Torp, Norw.-dän. Etym. Wtb. 376 izhajata tudi za *chomat*_b 'Kummet' iz *ham* 'abgeschundene Haut, Balg, Sacknetz'. Toda kako si je potem razložiti *at*_b?

Küré m. (st. j.) 'Bezeichnung für eine Art Männermantel mit weiten Ärmeln, wie sie im 18. Jahrh. im Gebrauch waren' (Unger 421); *Kireh* m. 'Art pelzgefütterter weitärmlicher Manns-rock' (Sanders); pr.-n. *Kierei* f. mantelartiges Oberkleid mit langen hängenden Ärmeln' (Frischbier I. 359). Že Adelung II. 1589 je izvajal besedo iz poljščine, kjer imamo *kireja* in *kireja* 'Art gefütterter Überrock; dunkelblauer wollener Regenmantel mit Kapuze; Winterpelz; übermäßig weiter Rock, Pelz oder Regenmantel' (Słownik Karl.-Kr.-Niedzw. II. 328, 341); poljska beseda je iz ruščine: mlr. *kereja*, vlr. *kirejá*, *kiréjka* 'verchnij kaftan so stojačim_b vorotom_b; širokij čekmen_b s_b za-
stežkami; lisij tulupčik_b, krytyj suknom_b' (Dalj² II. 111). Beseda je prišla k Slovanom iz turških jezikov in je pač niso naredili še le Slovani iz turšk. *kýr* (*kēr*) 'siv, pepelnast', kakor misli Karłowicz, W. o. p. 273.

Kuscher m. 'grüne Eidechse, Lacerta viridis'; *Kuscher-hanserl* 'Kuscher' (Unger 421); kor.-n. *Kuscher*, *Guscher*

„die große Gattung Eidechse; die kleine nennen wir *Peterlan*, *Riapalan*‘ (Überf. 164); *Guschger*, *Kuschker*, die grüne Eidechse‘ (Lexer). — Že Jarnik Etym. 227, 240 je prav izvajal besedo iz slov. *gušcer*, *kušar*, *kuščar* (Schmeller² I. 1304); za *šč* je nastopil najprej *št*, pozneje *šk*. Prim. še Trstenjak, Kres III. 113, Schuchardt, Slavod. 68. S štaj.-n. *Kuscher h a n s e r l* in kor.-n. *Peterle*, *Riapale* (kar hoče Überf. I. c. izvajati iz lat. *petra*, oz. *repere*, pa je le možko ime *Peter* in *Riapl* [Ruprecht]), je prim. slov. izraz *martinček*; gl. Körting² 5978 pod Martinus, kjer se to ime navaja kot izraz za mnoge druge živali in orodja. V italijanščini se rabi *salta-martin*, v furl. *salte-martin*, *martin-saltari*, *martin-salto* v izraz nekaterih žuželek (Heuschreckenkäfer, Wassertreterwanze), pa tudi za zelenca, tako v Bellunu in v Bergamasku: bellunski *martincos*, bergam. *martinas*; prim. opomnje Schuchardtove v ZfrPh. XXXI. 14. Della Bona piše v „Calendario per l’ anno 1849, publicado della società agraria di Gorizia“: „*saltamartins* ‚lucertola‘ da *martins*“ (pismeno poročilo J. Koštiála).

Labaratsche, f., ‚Plaudertasche, Vielrednerin, Schwatzmaul‘ (Untst., Unger 421). — Beseda je v podstavi sicer nemška, v izpeljavi s formantom *-ača* pak slovenska. Narejena je iz *labrati* ‚schwätzen, plaudern‘, kar je sprejeto iz n. *labern* ‚Unsinn plaudern‘, bav. *lebrisen* ‚in leidenschaftlichem Zorne ungestüm poltern, besonders von Weibern‘ (Schmeller-Frommann I. 1410), švabski *läfern*. Hrvaščina pozna *lavrati* ‚schwätzen‘. V slovenščini imamo še *labra* ‚geschwätziger Mensch‘, *labrač* m., *labrača* f.; zadnje je mati n. zgoraj navedeni besedi. Prim. več o tem v mojem spisu „Zur slaw. Lehnwk.“, (Denkschriften WA. L. str. 35) pod *labrda* in pa, kar piše o besedah *lapare*, *lepare*, *lipare*, ‚schlappen‘, s. *laba* ‚Lippe, Gosche‘ Schuchardt v ZfrPh. XXXI. (1907) 644 d.

Laschitz, *Lasitz*, f., Wiesel, Hermelin; Pelzwerk von Hermelin und Wiesel‘ (Unger 427). Beseda je znana že srgn.: *lassât*, *lasset* ‚eine Wieselart und das Pelzwerk davon‘, *lassâtin* adj.: *lassatein* wât, ein *lessenzîn* kürsen (Lexer); bav. *Lasset*,

Lassit, Laschitz (ä. S.) ‚Art feinen Pelzwerkes‘: „Keine Frau darf der guten Schauben mehr haben als drey von Fehrücken, von Lasset oder von Fehwammen“, „Eine fehruckene, eine *lassatme* und eine fehwammene kürsen“, „Fürsten haben, so sy lehen empfahen wöllen, rot huet auf mit lassat vnderfuettert“, „mehr 789 Pelg Lassitz“ itd. (Schmeller-Frommann I. 1503). Besedo pozna tudi pismena nemščina: *Laschitzen* ‚Pelzwerk von Schneewiesel‘, auch *Laski-Felle*, *Lasten* (Sanders). — Da je beseda slovanska, je spoznal že Schmeller l. c.: slov. sbh. č. p. itd. *lasica* ‚mustella‘, p. ds. *laska* ‚mustella‘ in ‚putorius vulgaris‘; pazi tudi na slov. obl. *pod-lastica*. Slovanska beseda še ni razložena neovržno. Matzenauer v Listyeh fil. 1882, 189 je mislil na sorodnost z letskim *loss*, *losains* ‚gelb, gelbbraun, fahl‘, pa vokal se ne strinja. Drugi (n. p. Šercl, Z oboru jaz. 96) so mislili na zvezo s poljskim *łasić* się ‚schmeicheln‘; potemtakem bi bila torej beseda v zvezi z *laska* ‚Liebe, Gunst‘ *łasy* ‚begierig, lüstern‘, kar je v sorodu z lat. *lascivus* in *laska* bi bilo potem presoјati tako, kakor č. *holota* ‚die Nacktheit‘ in ‚armes Gesindel‘, torej ‚die Liebe, Gunst‘ in ‚die Geliebte, Günstige‘. Če je temu tako, je potem ta beseda tabu, kakor *medved* ‚der Honigesser‘. V premnogih jezikih se namreč lasica imenuje z ljubeznivimi priimki: it. *donnola* (od domna, domina) šp. *comadreja* ‚Gevatterin‘, port. *dominha* ngr. *νομφοτά, νοφιτζα*, ‚nevestica‘, stg. *γιάλη*, pač v zvezi z *γάλως* ‚svakinja‘; bav. *Schöntierlein*, *Schöndinglein*, pri Madžarjih *menyít* ‚snaha, nevesta‘, pri Turkih *gelindžik* ‚nevestica‘, v danščini den *kjönne* ‚lepotica‘, staroangl. *fairy* ‚prelepa‘ in morda spada sem tudi frc. *belette*, ki pač nima nič opraviti s *felis* ali *meles* (gl. Walde 214). — Od zgoraj navedenih nemških besed pak je ločiti št.-n. *Lasset* ‚ein auch *Rasset* genannter Stoff im 18. Jhdt‘, *lasseten* ‚aus *Lasset* gefertigt‘: „*lassetene* Spalier, *lassetene* Sessel“ (Unger 427), kar je primerjati z ben. *rasèto* ‚sorta di stoffa sottilissima, lavorata alla foggia di raso (raso=Atlas, glattes Zeug, Sarsche)‘ in z angl. *lasting* ‚5 bindiges Atlasgewebe‘.

Laßbrennen vb. ‚durch Brand eine Rodung herstellen‘ (Unterst., Unger 427); pri Pohlinu, Malu besediše sub Gaym: *Läßbrennen* sylvam purgare. Bavarci pravijo temu delu *Riedbrennen* (Schmeller-Frommann II. 60), kar je v nekaj drugačni obliki znano tudi štaj. Nemcem: *Reutbrennen* ‚abgehacktes Holz auf einem „Reute“ verbrennen‘ (Unger 502). — Beseda je, ker je Nemci sicer ne poznajo (na dvojbeni *calasneo* ali kakor hoče Grimm *calasueo* ‚commarcanus‘, se ni preveč oslanjati, ker je nejasna beseda), slov. sbh. č. *las* ‚Gereut, Neubruch, baumleere Fläche im Walde‘: laze delati, laze žgati, laze kopati, sbh. *las* ‚kleines Feld zwischen Gestein, Bergfläche, Waldplatz eine Menge übereinander gefällter Bäume‘, *lasna* ‚der zum ersten Male geackerte Boden‘, mlr. *las* ‚Waldwiese, r. *lasina* ‚Gereut‘, p. *las* ‚pastwisko‘; *lasy* ‚Stammenden, Klötze, Buschwerk‘. Pomni še č. *las* ‚nezoraná část brázdy, ungeackerte Stelle im Felde, vůbec nevzdělané místo, lada, Lehde‘, *las* hory ‚Bergfläche‘, *lasy* ‚vysoká místa na horách‘. Slovanska beseda je prešla tudi v novo grščino *λάζος*, *λαθιά* in v albanščino *las*, s členom *lasi* (v Kalabriji ‚luogo rimasto vuoto di piante per effetto del fuoco‘, G. Meyer, Neugr. Stud. II. 38). Etimologije slovanski besedi še niso našli dozdej; ali je res v zvezi z ang. *lasu* (*loés*) ‚pascuum‘, n. *Lâr*, *Lêr* ‚locus incultus, pascuum publicum‘, fr. *laris*, nizoz. *laar* ‚leeres unangebautes Feld‘, je težavno reči; v tem primeru bi imeli pač v slovanščini s namestu *s*. Primerjaj več o tem E. Lidén, Språkhistoriska bidrag 25—31. Po Joklovem zakonu bi mogla biti v zvezi z *led-ina* (**lnd-so-s*); toda paziti je tudi na pomene ‚Klötze, Buschwerk, übereinander gefällte Bäume‘, s čemer se strinja srgn. *slac* ‚Holzschlag, zum Holzschlage bestimmte oder durch Holzfällen gelichtete, urbar gemachte Waldstelle‘; kajpada se za got. *slahan* navadno izhaja od palatalnega *ĥ*, v tem ko naša beseda zahteva *ġ* ali *ġh* na koncu korena.

Ledaring m. ‚frisch gemähtes Viehfutter‘ (Ostst.); **Ledaringgarten** ‚Wiesenfleck beim Haus, der bestimmt ist, immer frisches Viehfutter zu liefern‘ (Unger 431). — Beseda se mi

zdi biti v zvezi s slov. *ledina* ‚ein mit Gras bewachsener Platz, der keine Wiese ist, der Anger‘, sbh. *ledina* ‚Anger, Feldanger, Grasanger, ungeackertes Land‘, stesl. *lédina* ‚terra inculta‘ itd., skoraj v vseh slovanskih jezikih. Iz *ledina* se je razvilo najprej * *Lédin*, *Leden*, potem s formantom *-ing* (prim. Häckerling ‚Hacksel, gehacktes Stroh als Viehfutter‘) * *Ledening*, z disimilacijo * *Lederling* > *Ledaring*. Tudi n. *Lehde* ‚ein nicht urbar gemachtes, wüst liegendes Land, Heide‘ (Sanders) bo slovanskega vira in to iz severnoslovanskih jezikov, kjer nahajamo v dol. luž. srbščini *vedo* ‚die Ledung, unbebautes Land‘, na *ladach* ‚auf den wüsten Fluren‘ in pa krajno ime *L'eda* ‚Lehde im Kalauer Kreis‘ (Zwahr), gs. *lado*, *ladko*, *ladšičko* ‚unangebautes wüstes Land, Lehde‘, č. *ladina* ‚pole ladem ležící‘ na husích *ladách* ‚auf der Gänseweide‘. Beseda je znana vsem Slovanom, razen Poljakom. Nemški filologi izza Grimma mislijo, da imajo Nemci svoj *Lehde* iz nizozemščine: *leeghde*, toda to pomenja ‚Niederung, Tal‘, prim. tudi pruskon. *Lêge*, *Lêgde* ‚niedrig gelegene Stelle, Vertiefung in flacher Gegend‘, ne pa to, kar n. *Lehde*, ki se tudi v pomenu (wüst liegendes Land) strinja s slovansko besedo; nemška sorodna beseda je *Land*.

Lemesen f. pl. ‚Zimmerholz: „Andre bith umb etlich baar Sperholz vnd Lemesen“ (Luttenberg); „Vrban bith zu einen Stadl etwaß Holz, ist eine 4 baar Sperholz Lemesen vnd Latten zu hackhen bewilligt“ ib.; „4 Speer vnd 13 Paar Lemesen zu einem Stall“ (ib.) (Unger 437.) — Slov. *lêmes* ‚Dachsparren‘; *lemesi* ali roženice ‚Ruderstange, Ruderbaum der Flößer‘, stč. *lemiesz* ‚Balken, Tafel‘, *lemiesha* ‚Balken‘, gs. *lemjas* ‚Leitersproße‘, ds. *lemjas*, *remjas* ‚die Sproße an der Leiter‘, p. *lemiǫš* ‚dražki spojone, kładzione na wierzchowaniu dachu dla ochrony od wiatru (Karł.-Kr.-Niedźw. Słown. II. 714). Beseda bo ista, kakor *lemešb*, ki se v poljščini glasi tudi *lemiǫš*, *lemiǫsz* poleg *lemiesz*. To orodje pri plugu je bilo kakor soha sprva pač le drog za lomljenje zemlje, primitivno oralo: stesl. *lemešb* ‚Pflug‘; prim. tudi sl. *drevó* ‚Pflug‘.

Lebzeltledel in *Leseltledel*, m. in n., ‚Lebkuchen, der in Form eines Wickelkindes gestaltet ist‘ (Unger 438). — To besedo postavljam sem samo zastran prvega nje zloga *Leb-, Lebe* (srgn. *lëbekuoche, lebkuchen, lëbeselte*). Nemški filologi jo izvajajo navadno iz lat. *libum* („Wort und Sache ist vielleicht aus klösterlichen lateinischen Küchen hervorgegangen“). Po pravici se je tej razlagi uprl J. Koštiál v svoji razpravi „Slovanski življi v nemškem besednem zakladu“ (program II. gimn. Ljubljana 1900, str. 22). Pozabiti namreč ni, da se poleg tega rabi tudi *Lebhonig*. Izhajati iz *libum* ali, kakor hoče Kluge, iz *leip* ‚Laib‘, ni mogoče. Prvo bi pomenjalo ‚Kuchenkuchen‘, kakoršne tvorbe se v nemščini sicer nahajajo, če je otemnel pomen prvega dela sestavljenke, pa ravno pri naši besedi ni ta domneva verojetna, ker imamo poleg *Lebkuchen* tudi *Lebselte*, ki bi moralo potem pomenjati ‚Kuchenzelte‘ še manj je misliti na *leip*, ker si ne moremo misliti, kaj naj potem pomenja *Lebselte* in *Lebkuchen* (Zelte, Kuchen von Gestalt eines Brotlaibes?). In potem bi bil dalje *Lebhonig* ‚der Honig, der in einen Laib getan wird‘; toda strd se rabi le za potice, ne pa za navaden kruh. Prav je torej mislil Schade (Altd.Wtb.) na p. *lip-iowy miód, lipiec* ‚Lindenhonig‘. Pomislimo le kako daleč na zapad je prihajal med iz slovanskih in litovskih dežel — in najboljši je lipov, zlasti iz Kowna — in kako so bili nemškim samostanom darovani večkrat slovanski bučelarji, da so tam gojili svojo umetnost, ki je je bilo Nemcem treba zastran meda in voščenih sveč. Glede prehajanja vokala *i* v *e* se smemo sklicevati prvič na kašubsko obliko, kjer vidimo isto: *lépa = lipa, lépawy = lipowy, lépka = lipka, lépina = lipina* (Ramult 92), *lăpoistwo, lăpoisna* ‚Lindenholz‘ (Lorentz, Slovinz. Wtb. I. 558), drugič pa na svojstvo dolenje in pruske nemščine, da rabi za dolgi *i* (*ie*) rada dolgi *e*: *Wês = Wiese, Spëllait = Spielleute* itd. Sicer bi pač imeli te premembe tudi, če izhajamo iz *libum*, in *e* bi bil iz *ei* v *leip* še bolj nerazumljiv; moči pa je vrhu tega misliti tudi na narodno nemško etimologijo. Schmeller piše pod *Leblaib* (ta beseda zopet govori zoper

Klugeja: * Laiblaib!): „Brod, das zu Weihnachten mit eingemachten Kloetzen, Zwetschgen und Nüssen gebacken wird. Jedes Mädchen ladet ihren Liebhaber, der Wein und Brantwein mitbringt, zum Anschneiden dieses Brodes ein. Mislingt das Gebäck (der Leblaib), so muß die Bäckerin das nachfolgende Jahr sterben. Die Volksetymologie leitet das Wort von *leben* ab“ (I. 1409), V tako boljše pecivo pa se navadno deva tudi strd.

Libernik m. (st. j.) ‚Name einer venez. Silbermünze im Werte von 22 alten Kreuzern‘ (Unger 438). — Slovenski je *librnik* ‚Ding, das einen Pfund (*libra*) schwer ist‘; slov. *libra*, nekđaj tudi denar (= 20 krajcarjev), je iz ital. *libbra*, špan. *libra*, frc. *livre*, ital. *lira* ‚Name verschiedener Rechnungsmünzen‘, vse iz lat. *libra* ‚Pfund‘.

Libritze f. st. j.) ‚Name eines alten Handelsgewichtes für Gewürze, das ungefähr die Hälfte eines alten Pfundes betrug‘ (Unger 438). — Slov. *librica* ‚Pfund‘ iz ital. *libbra*, *libra* ‚id‘. Moja mati je do nedavna še kupovala olje, petrolej in enake tekočine po „librei“ (po starem funtu).

Lucken m. v besedah: *Pfingstlucken* ‚derjenige, der am Pfingstsonntage unter allen seinen Hausgenossen der letzte vom Schlafe aufsteht; will man einem so geschmähten noch was mehreres anthun, so setzt man ihm eine aus belaubten Baumzweigen und Brennesseln geflochtene Krone auf und nennt ihn dann Pfingstkönig“ (Muchar); *Pfingstlucke* f. k prejšnjemu; *Pfingstluckenbraut* ‚jene der Pfingstlucken, die mit 2 Kranzeljungfern auf einem Wagen von Burschen durchs Dorf gezogen wird‘; *Pfingstluckenkranz* ‚Kranz aus Brennesseln, der am Pfingstsonntag Langschläfern auf den Hut gesetzt wird‘; *Pfingstluckenritt* m. ‚Ritt der Viehhirten am Nachmittag des Pfingstsonntags durch das Dorf Wagendorf, wobei als letzter der mit Birkenreisern umflochtene und bekränzte Pfingstlucken (Halter, der des Morgens mit seinem Vieh als spätestester auf der Weide erschien) reitet‘ (Unger 77). — Zastran pomešanih pojmov se mi je zdelo potrebno, izpisati vse te podatke. Da je beseda slovenska, je spoznal že Davorin Trste-

njak, ki piše v Novicah 1880. str. 110: „Kdor je (na binkošno nedeljo) prvi na pašo prignal, je bil od drugih pastirjev poslavljen; ovenčali so mu najstarejo kravo in postavili ga za *kralja gonjaša*: Venec iz pisanih cvetic spleten bil mu je krona, pisana palica-žezlo; drugi pastirji pa so mu v čast piskali na žveglicah (piškalkah) in orgljicah in pokali z biči, da je vse hrumelo po dolini. Kdor je pa slednji na pašo prignal, je bil zasramovan; njegova najstareja krava je dobila venec iz kopriv, on pa krono iz smrdljivih rož in luka (čebule) in pa priimek *lukec*. Ta navada je še zdaj po vsem Štajerskem, tudi nemškem, da posebno mladi ljudje na binkošno nedeljo zgodaj vstanejo; kdor pa zaspi, dobi venec iz kopriv, ki se mu na kluko obesi in Nemci ga zasramujejo s psovko *Pfingstluken*.“ Trstenjakov popis jasno kaže, da je ločiti *Pfingstluken* od *Pfingstkönig*, kar je zdaj med štaj. Nemci že pomešano. Prvi se v bavarščini imenuje *Pfingstesel*, drugod *Pfingstlümme*, štajerski Slovenci mu pravijo tudi *lukman*, kar je narejeno takó, kakor *gorman*, *racman* i. pod. tvorbe; taka pastirica se imenuje *lukmanca* (prim. Trstenjak v Novicah 1857, 98, Pajek v Črticah 5). — Navratil šteje za slovansko še neko drugo nemško ime za pojem „Pfingstesel, Pfingstlümme“ itd., namreč besedo *Molits*. Adalb. Kuhn pripoveduje namreč v „Märk. Sagen“ 1843, 324 id., da se v vasi Braunau blizu Salzwedla dečki pretekajo; kdor zadnji pride, tistemu nadenejo ime *Molits*, mu obežejo koleno s povreslom ter ga vodijo po vasi, prepevaje o njem šaljivo pesem. Isti Kuhn sluti v „Nordd. Sagen“ 380 (56), da je morda beseda slovanska. Navratil misli, da je iz p. *młodsik*, zato ker pravijo v Salzwedlu takemu dečku tudi „der schmucke Junge“. Nemogoča ta domneva ni, toda iz p. *młodsik* je pot do *Molits* pretežavna. Jaz mislim, da je to slovanski **malъcъ*, ker pozna poljščina *malec*, *chłopiec mały*, *chłopczyk* = *malczyk*.

Ludel f. ‚Tabakspfeife‘ (Unger 443); isto v bavarščini v pomenu ‚Tabakspfeife‘, pa tudi ‚Sauggefäß für kleine Kinder, weibl. Brust‘, in poleg tega *Lulle*, *lullen* ‚lambere, sugere lin-

guam, digitum etc.', *ludeln* 'saugen, Tabak rauchen' (Schmeller-Frommann I. 1445, 1470); Beseda je iz slovanščine: slov., sbh. *lula* 'die Tabakspfeife', slov. *lulati* 'saugen'. Nemščina je iz slovenskega *l*-a naredila *ll*, ta pa prehaja včasih v narečjih v *dl*, kakor nasprotno *dl* v *ll*. Schuchardt piše (Slawod. 67.): „Pol. klr. *lulka* 'Tabakspfeife' leiten Sie (t. j. Miklosich) von nhd. *Lull*, bair. *Ludel* her; aber die Herkunft des auch in Wien wohlbekannten *Ludel* 'Tabakspfeife' von türk. *lülé* 'Pfeifenkopf' und zwar durch Vermittlung von serb. slow. *lula* (rum. *lulé*, ngr. λουλέζ), welche schon von Jungmann, Linde u. A. angegeben war, kann kaum zweifelhaft sein und in diesem Falle wenigstens hatte Hammer-Purgstall Recht, der bekanntlich den Ursprung der meisten Wiener Wörter bei Türken, Arabern und Persern suchte. Aus bair. *Lulle* (preuß. *Lulke*, *Nulk* = poln. *lulka*) wurde mit Anlehnung an *ludeln ledeln* 'saugen' *Ludel* (*Ledel*), das weiter nach Nord und West vordringend sich zu *Nudel* umgestaltete. Ganz ebenso gilt für böhmerw. — *Ludel* 'penis' (mit kärnt. *ludeln*, *lulu* machen 'pissen', mähr. *lulati* zusammenhängend, oder *Lull* 'Röhre'), allgemein öst. *Nudel*, nicht wie Schmeller meint, umgekehrt“ (Slawod. 67). Št.-n. *Ludel* 'Schwegelpfeife', *ludeln* almerisch singen, jodeln, auf der Schwegelpfeife blasen oder pfeifen, Unger 443) je kakor *lullen* 'einschläfern' onomatopoetična beseda, enako sbh. *ljuljati*, *lju* prepevati, kakor se navadno poje ob zazibavanju, p. *lulać* 'kolysać, wspiać śpiewem' itd.

Luscheln vb. 'falsches reden, lügen' (Ostst., Unger 445.) — Beseda je pač iz slov. *laš*, *laša* f., *leša* 'Lüge'; na vzhodu se tudi govori *lugati*; vendar se je lehko v nemščini naslonila na dijalektični samostalni *Lug* f. 'Lüge'. Iz nemščine ni mogoče št. besede izvajati, ker bi se *g k* pred formantom *-sen*, *-schen* (*-sen* : **lugasen*) ohranil.

Luschen f. pl. 'Hülsen von Heidekorn, die in warmen Wasser geweicht als Pferdefutter verwendet werden'; *Heidenlösche* f. 'Abfall der Heidenfrucht, Hülsenmenge von Buchweizen' (Unger 445, 336). — Iz slov. *luščina* 'Fruchthülse,

Samenhülse, Schotte', *lušina*, *luščinje* 'Fruchthülsen, harte Obstschalen' od *luska* 'Schale'. Razvoj je *luščina* < *lušina* < **Lúschin* < *Luschen*, oziroma *Lóschin* < *Löschin*; izposojenka torej ni prav stara, ker bi za šč sicer pričakovali *st* (Ščavnica-Stavencz-Stainz . . .).

Mattel, m. 'großer, hochgewachsener Mensch' (Ennst., Unger 446). Prim. slov. *mot* f. dicke Holzstange, hrv. *motka* 'Stange, Gerte, Baare, Zain'. Velik človek se večkrat imenuje z izrazi za 'Stange', 'Baumstamm', 'Pfosten', prim. n. baum-langer Kerl, Baumlackel. Primerjaj zdaj Rud. Mucha sestavek „Holz und Mensch“ v „Wörter und Sachen“ I. 39-48. Slovenščina pozna besedo tudi na nižji stopinji: *met* 'Stange, Pfosten, Säule, dicke Holzstange' (v rezijanščini: dví mítu kukuší, anu den sème petelèn 'zwei Stangen mit darauf sitzenden Hennen und ein einziger Hahn', uganka, ktere rešitev je 'zóbe nu jazék'). Z *mot* bi jaz spajal tudi besedo *motyka*, **motyka* 'Haue'. Dol.-s. *motyja* 'Rodehacke' je iz *motyka*, v katerem se je za *y*-em razvil parasitični *j*; vsled tega se je beseda štela za diminutiv in se k nji naredila nova podstava. *Motyka* je kakor *šoha* in *lemeš* bila najprej primitivno orodje, obstoječe iz droga posebne podobe, s katerim se je zemlja razrila, da bi se vanjo spravilo seme, ter je v zvezi z lat. *mateola* 'Werkzeug zum Einschlagen in die Erde', stind. *matyúm* 'Egge oder Kolben' (Walde 372), v romanskih jezikih *masza* 'Keule, Schlägel' itd. (Körting² 573, št. 6000). Drugačen formans nam kaže germ. beseda *mast* 'Stange, Sperrstange, Schiffsmast', ki vtegne prav tako kakor naš *most* 'Brücke' (izprva 'Prügelweg', z motmi postlana pot) spadati k istemu korenu, kakor ga nahajamo tudi v latinskem *materia*, *materiēs*, 'Bauholz, Nutzholz, Stoff, Materie', seveda na drugačni stopinji. *Most* v prvotnem pomenu 'mit Prügel'n, Balken, Brettern belegter Boden' nahajamo še v narodnih pesmih; na njem se pleše. Da bi to bil pravi most čez reko, ni z lepa misliti (prim. moje Nar. pesmi III. 5446: „Mosti so široki, ka je nemre kolo preigrati“); to je mariveč iz

brun sestavljeno plesišče (Tanzboden), na Goriškem zvano *brjár* iz furl. *brear* od *brèje* ‚Brett‘; prim. v Hennegau *Brücke* v pomenu ‚der bretterne Fußboden‘, v bav. die *Bruck* ‚breite Liegestatt von Brettern am Ofen und an einer Seitenwand der ländlichen Wohnstube‘ (Schmeller-Fromann I. 347), iz česar je slov. *pruka*, *pručica*, posebno pa pruskon. *brücken*, *brüggen* ‚eine Straße, einen Platz mit Steinen pflastern‘ (Frischbier I. 111).

Manschetter m. ‚Händler mit Wein, der diesen von der Presse weg kauft und zu dem Zwecke von einem Weingarten zum anderen zieht‘ (Mittel-, Ust., Unger 449). — Iz slov. *mešetar* ‚Unterhändler, Mäkler‘, kar je iz ital. *misseto*, *messeto*, furl. *missete* v istem pomenu, od g. *μᾶσιτης*. Več prim. o tej besedi v mojem spisu „Zur slaw. Lehnwk.“ 39.

Martolos m. ‚alte Bezeichnung für die kroat. Fussknechte, (Unger 450). — Slov.-kajk. *martolos* ‚mango‘ (Habdelič): „martolos, kateri ljudi krade in kupuje ter prodaje“; sbh. *martolos* ‚Weiberdieb‘. Martolosi so bili turški pešci, večinoma krščeni, večkrat Vlahi zvani, ki so sosednjim deželam storili mnogo kvara, ker so plenili in palili vasi, gradove in mesta ter odpeljavali nesrečni narod v sužnost. Glasovi o njih navalih so dohajali ponajveč iz Senja (prim. Lopašić, Hrv. urbari 92, pa tudi poljički statut [ed. Jagić v Mon. histor. jur. IV. 36, 37, itd., kjer se s smrtjo in drugimi strogimi kaznimi grozi tistemu, ki bi jim pomagal]. Pomen št.-n. besede se strinja najbolj z navedbo Vukovo v 1. izd. Rječnika pod *martòlos*: „Tako su se v prošlom vijeku zvali austrijski pogranični stražari prema Turskoj“. Glede besede gl. Miklosich, EtWb. 184 (*martolos* ‚christlicher Soldat in türkischer Garnison‘), kjer, se beseda izvaja iz g. *ἄρματωλός*; to zadnje se spaja navadno z latinskim *arma* ‚Waffen‘.

Mauncherl n., *Maungetzel*, *Munketsel* ‚Stachelbeere‘, *Meiketsche* f. Stachelbeere und Johannisbeere, *Migetse*, *Mugetse* ‚Ribes grossularia‘ (Unger 454, 457, 461). Iz slov. *malhica* *mathelj* ‚Stachelbeere, Ribes grossularia‘ od *malha*, kar je zo-

pet iz stgn. *malha*, *malaha* 'lederne Tasche, Reisetasche'. Sadu je torej dano ime torbice. Oblika *Munketsel*, *Mugetse* se bliža najbolj št.-slov. obliki *munkec*, ki jo navaja Cigale (II. 1527), če ta ni še le iz *mugetse* izposojena. Iz *mathica* (*mauhica*), *mathelj* je lahko nastalo **mauketsel*, kjer je pred guturalom nastopil potem parasičen dental. S temi besedami pač ni v zvezi kor.-n. *meischgl* 'Stachelbeere' in *mäuserling* (Lexer) i. t. d.; glej sestavek *merusalka* v mojem spisu „Zur slaw. Lwkunde“ 39.

Maundeln vb. 'langsam in der Bewegung sein, schläfrig herumarbeiten, zaudernd und langweilig vorgehen'; *Maundler* m. 'langsamer, träger Mensch, Zauderer, Faulpelz' (Unger 454). — Prim. slov. *mudljati* 'säumen, zögern', *mudljav* 'säumig, langsam, saumselig', *muditi* 'säumen machen, verzögern, aufhalten'; m. se 'säumen, zaudern'. Tudi tukaj je *n* vrinjen kakor sicer mnogokrat pred dentali.

- [*Mente*, *Menten*, *Mentin* in *Menteg* m., 'Name einer Art ungarischen Pelzes' (oft in Invent. um 1600, Unger 459). — Primerjati bi se dalo slov.-kajk. *menten* 'der Mantel'; toda oblika *Mente* kaže na to, da izvira št.-n. beseda morda kar naravnost iz madžarsčine, kamor je prišla iz nemškega *Mantel*, to iz lat. *mantellum*; s poslednjo zgoraj omenjeno n. obliko prim. slovaški *mentek*. V ogrščini je zadnji *n* (**menten*) iz **mentel* (prim. slov. *monten* iz *montel* vsled asimilacije), izpal zato, da se loči beseda od adj. *menten* 'ledig, frei'. Za madžarski izvir nemških besed govori vokalna harmonija: *menten* za **manten*.

Merling, *Mirling*, *Mirning* in *Mirnig* m. 'Name eines alten Hohlmaßes für Getreide (im 17. und 18. Jhdt. in Untst.) in der Größe eines alten Metzens' (Unger 459). — Iz slov. *měrník* 'Gefäß zum Messen des Getreides (gew. 1/2 Metzen), der Scheffel'; stsl. *měrníkъ*. Nemške oblike te besede nam jasno kažejo stopinje, kako je slovenska končnica *-nik* prešla v *-ling*: *-nik* > *-nig* > *-ning* > *-ling*.

Mestwe f. ,Lederstrumpf (nur im Invent. Tattenbach 1649, Unger 459). — Slov. *mestva* na zaplete ,Schnürschuh', sbh. *mestva* ,Art Fussbekleidung, scarpette, soccus' (Mikalja 250), p. *messty*, mlr. *mešty*: iz turšk. *mest* ,Socke, leichter türki-scher Schuh'. Prehajanje pomena ,Schuh' v ,Strumpf' in na-sprotno nahajamo tudi sicer; prim. lat. *calceus* ,Schuh', ital. *calza* ,Strumpf', č. *punčocha* ,Strumpf' iz n. *Bundschuh*, n. *Socke* ,Strumpf' in angl. *sock* ,Schuh', ital. *socco* ,Halbstiefel' itd. Pomen ,Strumpf, Socke' se je razvil še le iz pomena ,Schuh, Halbstiefel'.

Miri in **Myri** m. (?), ,Name eines Gewichtes für Oel, gleich 25 Pfunden' (16. Jhdt., Unger 463). — Slov. *měra* ,Maß, Gewicht', stsl. *měra* ,mensura, pondus' itd. v vseh slovanskih jezikih.

Motzen vb. v pomenu ,fein regnen, nieseln, Nebel reißen' (Unger 464) je pač slov. *močiti* ,nass machen, nassen', *moča* ,Nässe, anhaltendes Regenwetter, Nässe, feuchtes Wetter'.

Moil n. ,Suppe aus geronnener Milch und Weizenmehl'. — Prim. slov. *mělja* ,das Gemahlene, Mehl'. Ker se *e* v slov. besedi izgovarja kot *ie*, je iz tega lahko nastalo v nemški šta-jersčini *oi*; prim. *Moidel* poleg *Miedl* (Unger 464, Lexer 186).

Mugel m., ,Steinklotz, Klumpen, runder Geschiebestein, große Spielkugel für Kinder' (Unger 467). — Vse kaže, da sta v tej besedi pomešani dve slovenski, namreč 1. *gomila* (iz *mogyla*) ,Erdhügel, Erdhaufen, Grabhügel, Haufen überhaupt, Flußinsel, Sandbank, Schieferstein', *gomiljati* se ,sich häufen, sich türmen', *gomilo* ,-(Mist-)haufen' in pa 2. *gomolj*, *gomoljec* ,Knollen', *gomólja* ,Klumpen', *gomóla* ,Schiefer-ton', *gomiljiti* se ,Klumpen bilden', stsl. *gomolja* ,maza', gs. *homola* ,Klum-pen' itd. Ime gore *Mugel* (fem.) pri Ljubnu spada pač k prvi besedi, dasi misli št.-n. pesnik Roßegger, da beseda tudi morda — nič ne pomenja: „Man braucht sich allerdings nicht unter jedem Worte etwas zu denken, das Wort *Mugel* aber will erinnern an etwas stumpfsinniges, dabei verschlagenes und trotziges“ (!). Potem govori o neki „steilaufsteigenden

Kuppe der Mugel“ (Heimgarten XX (1896) 64). Gora *Mugel* sestoji, kakor se mi zatrjuje, iz laporja. Prijatelj Murko je slišal od dunajskih turistov: „Wer wird auf so einen Mugel (= kleinen Hügel) steigen?“

Munke f. ‚Mus oder Brei, der aus dem Mehle getrockneter Birnen hergestellt ist‘ (Jakelland [Ostst.], Unger 468); že srgn. *munke* vel brey, polenta, vocab. vratisl. (pri Miklosichu, EtWtb. 201, kjer se omenja tudi pr.-n. *Mauke*); kor.-n. *munkn*, *munggn* f. ‚eine Nationalspeise aus Hafer- und Gerstenmehl‘ (Lexer). — Iz slov. *moka*, sbh. *muka*, stsl. *mąka* ‚Mehl‘; prim. slov. *močnik* ‚Mehlmus‘.

Murke f., ‚Nebenform zu Gurke‘, dim. *Murkerl* (Unger 469); kor.-n. *Murgn* (Überf. 186); na Dol. Avstrijskem pravijo *Umûarkn* (Castelli, Wtb. 260), kar je iz č. *vokurka*; še druge nemške oblike so bav. *Ungarten*, *Mumgarten*, *Umgarten* ‚Gurken‘, v Pasovi *Ungetn* (Schmeller-Frommann I. 97, 109, 936). Slovenci imamo *murka* in *umurek* poleg *ogorek*, to zadnje pa je starejše; je li štaj.-n. beseda res naravnost iz našega jezika, je več ko dvomljivo, ker se ne da razložiti, zakaj naj bi bil *g* slovenske besede prešel v *m*. Če si pak mislimo, da se je starejša oblika glasila *agorьka* t. j. *ongorka* ali *agorьkь*, so Nemci v začetnem *on* lahko videli *um*. Na drugi strani je č. **ohurka* iz starejšega **uhorka* vzbujal pri dvojezičnikih misel, da je *o* prepozicija *ob*, in zato so *o* preložili v *um*: **umhurke* je moralo potem dati **umurke* in pozneje *murke*. Narodna etimologija je naredila potem *umgarten* itd. *Murke* je nato bilo sprejeto v slovenščino, ker v Slovencih ni saja, reja in uživanje tega sadu tolikera, kakor pri vzhodnih njih bratih, in se je k zapadnim Slovencem zanesla ta reja še le v novejši dobi iz Nemcev.

Nasarn f. ‚bewaffnetes Flußschiff größerer Gattung für die Sau und Drau‘; *Nasadist* m. ‚Bemannungssoldat für eine Nasarn‘ (Unger 474). — Iz sbh. *nasadna* (scil. ladja), to je ‚ein Schiff, welches andere anrennt, in den Grund bohrt‘; v ta namen ima na prednjem delu poseben *násad*; prim. sbh. *nasaditi*

brod ‚ein Schiff in den Grund segeln, scheitern‘. Skupina *dn* se v nemščini rada spreminja v *rn*: prim. *Garn* za *Gadn, Gaden*. V besedi *Nasadist* je še ohranjen *d*, ker ne stoji pred *n*-om. Slovanska beseda *nasadъ* je v stari ruščini precej navadna in večina v Sreznevskega Materialyh II. 328 omenjenih mest kaže na to, da je to bila nekaka bojna barka; tudi *nasada*, coll. od *nasadъ* (torej nekako ‚Flotte‘), je znana stari ruščini: „nasadu Pskovskuju u lovcovъ otъjaša sъ puščicami i so vsъмъ zapasomъ ratnymъ“. Prav tako pozna besedo poljščina: *nasad* ‚łódź o dwu rzędach wiosel‘. Pomen je zgoraj iz navedene sbh. zveze razumljiv. Iz slovanščine je prešla beseda v madžarščino: *naszád* ‚die Korvette, das Rennschiff‘, *hadinaszád* ‚Brigantine‘ (Miklosich, Magyarisch št. 505).

Oder, Otter pl. ‚Holzabteilungen für Streu und Grummet, welche auf die Tenne aufgesetzt sind und bis zu ihrer Decke reichen‘ (v Starih Osojah [Altaussee], baron Andrian pri Meringerju v IF. XVIII. 256). — Na navedenem mestu izvaja Meringer to besedo prav iz slovanščine in to iz *odrъ* ‚Bettgestell‘, č. *odr* ‚Pfahl‘, *odry* ‚Gerüst in der Scheune‘; k tam navedenemu dodaj še p. *odryna* ‚szopa, stodola na siano, br. vr. *odrina* ‚saraj, sěnovalъ‘. *Odrъ* je v sorodu s stgn. *etar* ‚Jaun‘, ngn. *Etter*. Tudi dol.-avstr. *Otta* m. ‚der Torweg‘ (Castelli 213) je slovanski *odrъ* (ne *uta*, kakor misli Castelli in za njim Schmeller-Frommann I. 177).

Opock, Opack, Opach, Appock m. ‚Mergel, Mergelboden‘ (Untst., Mittelst.); *Opockbrunnen* ‚Brunnen, dessen Bohrloch durch eine Mergelschicht geht; ein O. hat meist schlechtes Trinkwasser‘; *Opockfels* ‚Mergel‘ (Mittelst.), *opockig* adj. ‚mergelhaltig‘ (Unger 481). Beseda se rabi tudi na severovzhodnem Štajerju, kakor mi je pripovedoval zdaj že umrli ravnatelj meščanske šole v Fürstenfeldu, Lange. — Iz slov. *opoka* ‚Mergelschiefer‘, stesl. č. p. mlr. *opoka* ‚Fels‘, r. *opoka* ‚Lehmboden‘ (Miklosich, Et.Wtb. 235: pek), torej je v zvezi s *peč*, *peštъ*.

Osnak m. ‚Name einer auch in Stmk. im 17. Jhdt. gangbaren venedigischen (!) Silbermünze‘ (Unger 486). — Slovenski *osmak* ‚Achter‘; slovensko ime pri „benečanskem“ (v resnici oglejskem) denarju (pr. *petak* itd.) ni presenetljivo, ker so novci oglejskih patrijarhov bili v obhodu do Drave.

Rabasch, Rabisch, Rabusch, Rabsch ‚Kerbholz‘ (Untst., Unger 487), **Rosch** ‚Merkbrettchen, auf dem durch kleine Einschnitte Vormerkungen gemacht werden, bes. bei Kohlenbauern in Oberst.‘ (Unger 509); **die Rösche** ‚Rechnung oder Abrechnung mittelst des Rosches‘, **aufröschen** ‚die Rechnung bestätigen, quittieren (von den Kohlenbauern mittelst des Rosches)‘, **anröschen, Anröscher** ‚Oberknecht, Vormeister, Unterbaumeister, (Unger 34); **Rasch, Räschel** ‚Merkzeichen‘ (Unger 492); **rabuschel** ‚membrum fem.‘, **rabuscheln** ‚coire‘ (Unger 487); v bavarščini **Rabisch, Rabüsch, Rabasch** ‚Kerbholz, raitholz‘ (Schmeller-Frommann II. 4), **Ramasch** (ib. II. 90). — Beseda je slovenski *rovaš, rabuš* itd. ‚Kerbholz‘, o kateri sem obširneje razpravljal v spisu „Zur slaw. Lehnwk.“ 53—57 in, kakor mislim, dokazal, da je prišla v Slovane iz madžarščine. Ker je v nemščini *Rost* prešlo v *Rosch*, to pa pomenja tako ‚Rost‘, kakor ‚Kerbholz‘, je druga oblika za pomen ‚Kerbholz‘ tukaj nastopila tudi za ‚Rosch‘ v prvem pomenu, tako da govore zdaj Štajerci *Feuerrabisch* za *Feuerrost*, *Bratrabisch* za *Bratrost* ‚Rost zum Braten‘, to je, iz proporcije *Rabisch: Rosch=Rost*: *Rosch* je nastala enačba *Rabisch=Rost*.

Rabler m. ‚Katotraube, Catonia corvina‘ (Marb. Ggd., Unger 487). — Beseda je pač narejena iz slov. *rabula, rebula, rabulina, rebulina*, kar je prišlo k nam iz ital. *rebola, ribuola*, frl. *ribuele, rabuele*; večino rebule in najboljšo prideljujejo Slovenci v Brdih in zato je izhajati od slovenske besede. Iz *rabola, rebula* je nastal tudi n. *Rainfal, Ranfler, Raifel*, iz česar je zopet slov. *ranfol, ranfolica*. Suchenwirth IV. 116, 408 poje: „Nicht ander tranck man tzu dem mal nur Wippacher vnd *Rainfal* vnd Luttenberger guten wein“

(Schmeller² II 105). Več o tem gl. v mojem spisu „Prinos k pozn. tujih besed v slov.“ (Letopis sl. M. 1896, 161 d. [26—27]).

Ragatsch m. ‚Teichfrosch, Rana esculenta‘ (Unger 489). — Beseda je, dasi onomatopoetična, vsaj zavoljo sufiksa, pač iz slovenščine: *regača*, žaba *regača*=*rega*=*raga* ‚Laubfrosch, Quaker‘, *regačica* ‚Laubfrosch‘; spol je v nemščini premenjen, ker je tam *Frosch* beseda moškega spola; vendar imamo tudi v slovenščini *regelj* ‚Frosch‘ poleg tvoreb iz debela, razširjenega *z-et*: *regetača* ‚Frosch‘, žaba *regetalka*, der quakende Frosch‘, *regetati* ‚quaken‘. Ker je beseda onomatopoetična, je *g* ohranjen navzlic palatalnemu vokalu za njim. V sorodu so lat. *rana* ‚Frosch‘, kar se razlaga iz *rācnā* ‚Brüller, Schreier‘ od *racco* (Walde 515), ščemer se spravlja v zvezo tudi cksl. *reka*, *rešti* (slov. *reči* itd.); tako tudi bav. *regeln* ‚großsprechen‘, die Leut *abregeln* ‚die Leute ausrichten, ihnen übel nachreden‘ (Schmeller-Frommann II. 72), ki misli na isl. *reigiast* ‚sich steif machen, groß sprechen‘ in na n. *regen* ‚anregen, berühren, in der Rede berühren‘, kar pač ne bo v zvezi; že v Schmellerju se po pravici vzporeja z nemško besedo šlesko-n. *roegern* ‚schreien wie der Frosch‘ in p. *rsegot* ‚Froschgequack‘ (Weinhold p. 75), *rsektac*, *rsegotač* ‚rauh tönen, rauhen Ton von sich geben, quaken‘.

Rámaten vb. ‚arg lärmern, rumoren, poltern‘ (Unger 490); kor.-n. *romenten* ‚lärmern, toben‘ (iz Firmenicha I. 181 pri Schmellerju-Frommannu II. 90). — Jeli beseda res slovanska, to je na vagalici, ker slovanske besede, ki se dajo primerjati, niso prav jasne. Najbliže je n. besedi naš *romotati* ‚ropotati, lärmern, poltern‘. Druge besede z *rom-*, *ram-* v prvem zlogu, ki pomenjajo isto ali kaj sorodnega, so: slov. *ramôvš*, *ramúš*, *ramúh* ‚Getöse, Lärm‘; *romon* ‚Gemurmel‘, *romonéti*, *romoniti* ‚murmeln, sprechen‘, č. *romoniti* ‚plappern‘, *rámus* ‚Lärm, Geschrei‘. Tudi te besede so pač vse onomatopoetične, kakor *romplati* iz n. *rumpeln*, prim. tudi lat. *rumor* ‚jedes dumpfe Geräusch, Murmeln, Gesumme‘.

Reppeln vb., navadno v sestavi z *ab-*: *abreppeln* ‚Maiskolben entkörnen‘ (Unger 8). Na Dolenjem Avstrijskem *rebeln*: Die Trauben *abrebeln* ‚die Beeren davon abzupfen‘, der *Grebeltá, Greblá* ‚Wein aus Beeren gewonnen, welche früher vom Kamm abgeriffelt (abgerebelt) wurden, damit nicht wenn sie (! pač *diese*) mitgepreßt werden, dem Most einen herben Beigeschmack geben‘ (Seidl pri Schmellerju-Frommannu II. 67, ki prim. der *Rappen* ‚entbeerte Traube‘, *rappe* ‚racemus‘ itd.). Toda to je frc. *râpe* iz *raspe* ‚Traubenkamm‘, furl. *rapp* poleg *rasp* ‚grappolo, grappo‘. Ako bi *rebeln* bilo iz *rappe*, bi pričakovali v avstrijskem izgovoru *rápln*, ne pa *rebeln* ‚reppeln‘. Zategadelj izhajam rajši iz slov. *robiti* ‚schlagen, abschlagen‘, odkoder imamo dalje *robkati* ‚von der äußern Schale entfernen, schälen; entkörnen z. B. Mais; abkratzen (die Mauer), *robiti* se, *robkati* se ‚sich raufen‘; odtod *robína* ‚grüne Nußschale, čak. *robinje, rūbàk* ‚nux matura‘ (Nemanić I. 26); slov. *robad* ‚zelene orehove lupine‘. Pomisliti je, da je *robkati* pri nas v pomenu ‚entkörnen‘ vedno diminutiv, kakor n. *reppeln, rebeln*. Iz *robiti* je moralo nastati v nemščini **röben*, kar daje v dim. obliki v avstrijskih Nemcih *rebeln, repeln* (prim. zg. *Epel: Öpel < oplēn*). K *robiti, robkati* spada tudi sbh. *korubati* ‚den Kukuruz auslösen‘ in vse vkupe gré pod *rombū* (Mikl., Et.Wtb. 281, Matzenauer v Listych fil. 1890, 165).

Roacht m. ‚Teichfrosch, Rana esculenta‘ (Unger 506). — V slovenščini nahajamo v istem pomenu *rújht, rujhtáč, rújhtelj, rohtáč, rohtan, roktelj* in poleg tega tudi *rahtan* ‚der grüne Frosch‘, kot glagol pa *rújhtati=regetati, ragljati* ‚schreien wie die grünen Wasserfrösche, laut gackern‘, *ráhna* ‚zungenfertiges Weib‘; češčina pozna *rochotati, rochtati, rochati, hrochati, chrochati* ‚kraken, quaken, knallen, krachen, rasseln grunzen‘, gs. *rjechtač* ‚wirlen, quaken‘: žaba rjechta, p. *rsechot rsechotač, rsegot, rsekot, rsekt* ‚rauhes Getön, Gequak, Klirren‘ itd. Besede so v slovanskih jezikih onomatopoetične; korenski vokal se menjava po glasu, ki ga meni narod slišati

iz regljanja, ter je zdaj *a*, zdaj *e*, zdaj *o*, zdaj *u*. V *rûjht* je *j* novejši vdevek, kakor mnogokrat za padajočim akcentom. Prim. tudi zgoraj besede *Ragatsch*.

Robeln vb. ‚raufen‘ (Eunsl. Unger 506); bav. der *Robler* (na Salcburškem in v tir. gorah) ‚Bursche, der sich auf seine Stärke im Ringen und Raufen was zu gute tun darf, Rauffheld‘, *Roblerin* ‚die tüchtigste Almkuh‘ (Schmeller-Frommann II. 10). — Prim. slov. *robiti* ‚hacken, hauen, schlagen, zuschlagen, robili so se = bili so se ‚sie raufte‘ (na Ziljanskem); prim. tudi *robkati* se ‚streiten, raufen‘; č. *roubiti* ‚sekati; nepřátele šavlemi r. „mečem svým je roubal“ (Kott III. 99). Besedo so dali Bavarcem najbrž Čehi in ne mi. Prim. tudi *reppeln*.

Robot f. v raznih sestavah: *Handrobot* ‚Arbeit, die mit eigener Hand zu leisten war, wie zB. fast alle Feldarbeiten‘ (Unger 326); *Jagdrobot* ‚Hilfeleistung der Untertanen bei der Jagd der Grundherrn‘ (Unger 392); *Landrobotgeld* ‚Name einer um die Mitte des 17. Jhdt. von den Untertanen statt der Arbeit eingehobenen Steuer‘ (Unger 425); *Spannrobot* ‚Robot, die mit einem Ochsen oder einem Pferdegespann zu leisten war‘ (Unger 522); *Zugrobot* ‚Spannrobot‘ (Unger 656); *Robot-salzstock* (Unger 506). Druge nemške oblike te besede v Nemcih so *Robat*, *Robold*, *Robald* ‚Frohndienst‘ (Schmeller-Frommann I. 10). — Že davno je znano, da je to slovanska beseda, ki je prešla k Nemcem nekaj iz severnoslovanskih jezikov (č. *robota* itd.), nekaj pa pač tudi iz slovenščine (*rabôta*; edino ta oblika je pri nas upravičena, *robota* je mogoče razlagati le po vokalni asimilaciji vokala v prvem zlogu na vokal v drugem zlogu). Beseda je, kakor znano, sorodna z n. *arb-eit*.

[**Sadian** m. v sestavah *Sadianfell*, *Sadianhaut* ‚gegerbtes Bocksfell‘ (Unger 515). — Beseda je ista, kakor *safijan*; bolg. *sahtijan*, s. *saktijan*, r. *safbjan*^ъ, p. *saffjan*, madž. *szattyám* iz turšk. *saytian* ‚Saffian, plattierter Maroquin‘. Nemški obliki *Sadian* je najbliža madžarska, ki je nastala pač iz srbske. *Saffian* je v nemščini še le novejša izposojenka, najbrž iz Rusov prek Poljakov.]

Spaucken vb. ‚vertreiben, fortjagen, verjagen‘ (Ober-, Mittelm., Unger 523) je že zaradi pomena ločiti od kor.-n. *spauck'n* ‚bedächtig gehen, hin und her schleichen‘ (gn. *spucken*, bav. *spuchen* ? Lexer 235, št.-n. *spacken*, Unger 520). — Beseda se strinja s slov. *spokati*, *ispokati* ‚davonjagen, vertreiben‘ od kor. *ponk-* ‚prav, za prav, mit der Peitsche knallend jagen, davonpeitschen‘.

Spechar m. ‚Speckverkäufer‘: „Der Besuch von Speckwaren-Käufern aus Pettau am Marburger Wochenmarkt ist eine neue Erscheinung, da von dortiger Gegend eine große Zahl der ‚Specharen‘ kommt“ (Grazer Tagespost 1893. Nr. 18 pri Ungerju 523); **Specharsen**: „Gegen die *Specharsen*. Die hiesigen Fleischer und Selcher fühlen sich durch die Konkurrenz der *Specharsen* empfindlich geschädigt und bemühen sich daher schon seit langem, dieselbe von den Wochenmärkten am Hauptplatz zu verdrängen. Unter der Bezeichnung *Specharsen* versteht man Bauern und Händler aus dem Draufelde des Marburger und Pettauer Bezirkes, welche sich auf Privilegien aus der Zeit der Kaiserin Maria Theresia berufen, nach welchen ihnen gestattet ist, auf den Wochenmärkten der beiden Städte Schweinefleisch, Speck und Würste zu verkaufen.“ (Grazer Volksblatt 1901. Nr. 300 1. Nov.) — Slov. *špehar*, *špeharec* ‚Händler mit Speck, Speckverkäufer‘; to iz *špeh*, kar je iz n. *Speck*: *ch* (oziroma *ch* in *s*) kaže na slov. izvir zgoranjih n. besed.

[**Schargan**, **Scharkan** m. ‚Bezeichnung für eine gewisse Art von Gewehren (Unger 533); **Schakan**, **Tschákan**, **Tschakan** ‚Reiterhammer‘ (Unger 532) je ločiti od onega; prim. Časopis V. 89 pod *Tschakan*. Beseda pač ni naravnost iz slov. *šarkan* ‚Drache‘, ampak iz tega madž. podstave *sárkány* ‚der Hahn, Hammer einer Flinte oder Büchse, eig. Drache‘.]

Scharrátzel n. ‚Anas querquedula‘ (Ennst., Unger 434). — V drugem delu nemške besede tiči pač slov. *raca*, o kateri besedi gl. moj spis „Zur sl. Lehnwk.“ 50. Da bi vse bilo iz *šara raca* ‚bunte Ente‘, ni verjetno, ker bi Slovenec in Slovan to izrazil drugače: **šarica*, *šarka*.

Scheike, Tscheike f., ‚Flußplatte, wie sie auf der Drau in Gebrauch sind‘ (Unger 536). — Iz slov. sbh. č. b. r. *šajka* ‚Barke‘, oziroma č. p. mr. *čajka*, kar je prešlo tudi v madžarščino: *sajka*, *csajka* in je vzeto iz turšk. *šajka* ‚Barke‘; prim. Miklosich, Türk. II. 60 in Türk. N. II. 38, kjer se pravi: „Der Ursprung dieses in den Ländern der Untern Donau sehr verbreiteten Wortes ist nicht aufgeklärt: auf türk. *kajek* läßt sich *šajka* nicht zurückführen“.

Schéstak m., ‚scherzhaftes Bezeichnung für ein altes Sechs- und neueres Zehnkreuzerstück‘ (Unger 537). — Iz slov. ali č. *šesták* ‚ein Sechser‘; prim. zgoraj *Osnak*.

Schináckel m., 1. ‚Kahn, Nachen‘, 2. ‚großer plumper Schuh‘ (Unger 539); kor.-n. *Schinakl* ‚Kahn‘ (Überf. 212), *schinakl* ‚Nachen‘ Lexer; bav. *Schinákl* ‚Nachen, schlechter Kahn; Ainbaum‘ (Schmeller-Frommann II. 426). — Slov. *čolnják*, sbh. *čunjak* ‚Kahn‘, poleg slov. *čolnák* ‚Schiffchen‘, dandanes zlasti ‚Weberschiffchen‘; prim. Schuchardt, Slawod. 68. Ta oblika je mlajša izposojenka kakor n. *Zille*, *Zülle*; o besedi glej zdaj tudi Berneker, Et.Wtb. 167.

[**Schirk, Scherk**, m. ‚gemeiner Stör, Accipenser stellatus‘ (Unger 575, 540). — Beseda je pač iz madž. prevzeta: *söreg* ‚sturio secundus, Accipenser stellatus, Schörgel‘, *söröge* ‚Accipenser serratus‘, turkm. *süiruk*, r. *sevrjuga*; prim. Miklosich, Magy. št. 728. — Z n. *Schirke*, *Schörke* ‚Gryllus domesticus‘ se strinja slov. *ščurek*, *ščürek*, *šurek* (Matzenauer, Cizí sl. 340), *schirken*, kor.-n. *tschiargasn* ‚zirpen‘ (Überf. 82), toda ta beseda je v obeh jezikih pač onomatopoetična, prim. Schuchardt, Zeitschr. f. rom. Phil. XXXI. 17.]

Schlabutzig adj. ‚ärmlich, fadenscheinig, schäbig, abgetragen‘ (Unger 540). Zeitschr. f. d. A. VI. 202 se navaja *schlawetsik*. — Prim. slov. *slab*, *slaboten* ‚schwach, schwächlich‘; slaba obleka ‚schäbige, ärmliche Kleidung‘; sbh. *slabuš* = slabić ‚Schwächling‘.

Schlibowitz, Schliwowitz, Schligowitz m. ‚Zwetschkenbranntwein‘ (Unger 544); bav. *Schliwowitzer* ‚Branntwein‘,

Schlickewitze ‚Branntwein, Schnaps‘, *Slivowitzer* (in Oest.), ‚Zwetschenbranntwein‘. Da je beseda slov. *slivovica*, *slivovec* ‚Zwetchkenbranntwein‘, je spoznal že Schmeller-Fromman II. 539, 540 in 505. Oblike z *g*, *k* so tvorbe narodne etimologije, ker se je beseda spravljala v zvezo z *schlucken*, dij. *schlicken*, češ, to žganje se pije le požirkoma.

Schmand m. (Unger 546), *Schmund* (Scheuchenstuel, Idiotikon der Berg- u. Hüttensprache 216) ‚Sammelausdruck für Mineralien, die durch Nässe aufgeweicht sind, wie sie in den Pochwerken (Pochschmand) vorkommen, in der Grube aber das Gesteine und die Fahrten überziehen, weshalb man zur Grubenbefahrung stets eigene Grubenkleider über die gewöhnliche Kleidung anzieht‘. — Beseda bo pač slovanska, prim. cksl. *сѣмѣтъ* ‚commixtio‘, slov. *môt* ‚das Trübe, der Satz‘, *motine* ‚Bodensatz einer Flüssigkeit‘, sbh. *smuta* ‚Schneewetter‘, cksl. *сѣмѣтити* ‚confundere‘. K istemu debilu spada tudi srgn. *smant* ‚Rahm‘, v tem ko vse kaže, da je n. *Schmette*, *Schmetten* prevzeto iz slovanskega *smetana*, kar si imamo navzlic rumunskega *smîntînă* razlagati iz korena *met-* (**сѣmeta-na*) ‚das Zusammengeworfene, der Aufwurf, Auswurf‘; *n* je v rum. obliki pač le sekundaren pojav, navaden pred guturali in dentali; drugači uči Miklosich, Et.Wtb. 189 b; prim. Schuchardt, Sld. 66.

Schrette f. ‚sumpfige Wiese‘ (Weststeierm., Unger 566). — Iz slov. *čreta* ‚morastiger Ort, Ried‘, *čret*, *čretnik*, *čretina* ‚id.‘, sbh. *čret* ‚Sumpfwald‘, mlr. *čeretnyča* ‚Riedgras‘, r. *čerětъ* ‚Schilfrohr‘, *očeretъ* ‚Schilf, Binse‘. Več o besedi gl. Berneker, Et.Wb. 150.

Startin m. ‚Name eines älteren Maßes für Flüssigkeiten (bes. Wein); er faßte 7½ Rademer oder 5 große oder 10 kleine Grazer Eimer oder 20 Cillier Eimer = 565·959 Liter‘. — Iz slov. *štrtin* ‚10 avstrijskih veder‘, kar je skrajšano iz *četrtn*, poprej četrti del prav velikega soda (negotove mere).

Star in *Starick* m. in n. (st. j.) ‚Name eines Getreidemaßes, das zwischen 30 und 74 Litern schwankte‘ (Unger 570); *Ster* ‚Name eines Trockenmaßes von beiläufig 180 alten Wiener

Pfunden' (Unger 574). — Iz slov. *star* 'der Scheffel, ein Getreidemaß (= 2 Metzen)'; *starič* 'neka davščina, Sackzehent'; sbh. *star*: „opat je dužan dati jedan star kostanja“ (Kastavski stat., Mon. hist.-jur. IV. 191), *starič* 'mensurae genus' (Nemanič I. 39). Beseda je v slov. in sbh. jeziku iz ital. *starío* (danes *stajo*), furl. *star* 'la sesta parte del congio', 'una misura di granaglie' kar je iz lat. *sextarius*; prim. Miklosich, Et.Wb. 320, Körting² 8677. Zanimiva je št.-n. oblika *Starick* s k za č (iz ć) kakor v starejših krajnih imenih n.p. *Peggau*: *Pečevje*. Iz tega bi se smelo sklepati, da se je ć na Štaj. dolgo časa ohranil.

Stocklitz m. Trespe'; *Stocklitzreiter* 'Trespensieb' (Unger 579); kor.-n. *Stocklitz* (Unterkr.) 'bromus', *stöglás* 'eine Gattung im Getreide wachsender Schmielen' (Lesachtal, Lexer 242). — Beseda je slov. *stoklas* m. *stoklása*, *stéklasa* f. 'die Trespe (bromus)', kar je spoznal že Jarník, Etym. 235. Slov. oblika *stéklasa* je iz **stáklasa* (z á -jem za odprti ó) enako kakor v *sténoga*, *ténoga* 'Tausendfüßler' iz *stanoga*, *stonoga*. Končni -as so Nemci sami prevrgli v navadnejši jim -its, ki so ga sicer videli pri slovanskih tujkah in imenih; prim. tudi pr.-n. *Moritz* za lat. *Mores* in opomnjo v Časopisu VI. 8 d. Priimek *Stoklasa* so Nemci v novi dobi samovoljno premenili v — *Stocklasser*!!

Skodel n. 'Brettchen, Schindel' (Untst., Unger 597). — Iz slov. *skodla*, sbh. *skudla*, stesl. *skadъla*, to iz lat. *scandula*, prav tako, kakor n. *Schindel*, stgn. *scintula* iz lat. *scindula*; prim. Meillet, Études sur l' étymologie et le vocabulaire du vieux slave I. 184.

Supan m., *Dorfsupan* 'Dorfrichter, Dorfamtman' (Unger 161). Že srgn. *supân*, *sôpan*, *sûpan* m. 'slavischer Edelmann, Fürst, Verwalter eines Gutes'. — Iz slov. *šupan*, stsl. *šupanъ*, kar so že drugi našli. Slovanska beseda je narejena iz korena *geŭp-* (prim. Brugmann IF. XI. 111, Hujer, Listy fil. XXXI. 1904, 105 in XXXVI. 1909, 60). Da bi bila beseda tuja, kakor misli Brückner, Rozprawy Akad. umiej. v Krakowie, wyd. hist.-fil., Ser. II., tom. X. 1898, 331 in IF. XXIII. 217), nikakor

ni verojetno; njegova domneva o krajšanju te besede se da podpreti k večjemu z madž. *ispán*, o katerem bi se moglo trditi, da je *i* pritaknjen v odpravo dvojnega konsonanta na začetku te besede; toda stč. *hpan*, ki se ne da odpraviti kar tako, se iz **špan*, *špan* ne da razložiti glasoslovno.

Wabe f. „wegwerfend für ‚Weib“ (Unger 612); *Sandwabe*, „Sandweib, Hausiererin mit Scheuersand“ (Unger 517), *Höllwabe* „Schimpfwort unbestimmter Bedeutung für Weiber“ (ibid. 354), *Mistwabe* id. (ibid. 463). — Beseda je zelo razširjena med Nemci; kor.-n. *Wabe* „ein altes Weib“ (Überf. 241), *wâbn* „altes, schlimmes Weib“ (Lexer 236); srgn. *bâbe*, *bôbe* „altes Weib“. — Iz slov. č. itd. *baba* „altes Weib“. Da nemška beseda ni iz *Weib* (*wîp*, *wîbes*), kaže že izgovor korenskega *a*, ki je tak kakor v *Waberl*, *Wawerl*, *Wabadle* (Überf. 241) iz *Barbara*, ne pa *ai* (*Waiþ*, *Waiþfolk*). Prim. tudi Schuchardt, Slawod. 70. *Bâbe* je starejša izposojenka kot *Wabe*.

Walet, *Woiet*, *Waletstrick* m. „alte Bezeichnung für Seil, Strick, Tau“ (Unger 615); kor.-n. *wojet* „Leitseil“ (Lexer 259). — Ta beseda je le po viru slovanska. Slovansko besedo so namreč Cigani, znani prekupci in tatje konj, širili dalje v Nemce; iz sbh. *vogja* „Zügel“, *vogjica*, p. *wodsa*, *wodse* „Zügel“ (prim. cksl. *powodъ* habena, slov.-hrv. *vojka* „Leitseil“, blg. *vodilo* „Zügel“, ds. *wocka*, *wodska* „Leine“, mlr. *vašky* „vodilo, Leitseil“, br. *voška* „Lenkseil“, r. *vozša*, *voška* „Lenkseil“) so naredili Cigani svoj *vódja*, *vod'a* (morav.-slešk.), *vodia*, *vod'a* (Wrat. 168) „Zügel, Lenkseil“, *vodjengero* (*voděngero*) „Riemer“ in iz tega dalje *voida* „Halfter“ (wrat. 135), *waida* „Lenkseil, Halfter, Riemen“ (Liebich 167, 206 pri Miklosichu, Zigeuner I. 45, III. 27); mimo tega govore za to *kantari* (Miklosich, Zigeuner II. 46). Iz cig. *vo-ida* (trizložno) so naredili Nemci *woiet* itd. in dali to nam: *vajet* „Zügel“, *vajati* ravnanja, „Ruderbande“ (pri Küzmiču, Apost. XXVII. 40). Prehajanje pomenov Zügel-Leitseil-Halfter-Zaum ni presenetljivo, prim. turški *jular* „Leitseil, Zügel, Zaum“, sbh. *ular*, *jular* in gs. *wohlojca*, sbh. *oglav*, č. *ohlav* itd. v istih pomenih.

Wetsch m. ‚der Gerichtsdienere‘ (Oststm); *Wetschpfennig* (st. j.) ‚Wiener Pfennig; Abgabe der Untertanen in Wiener Pfennigen‘ (Untstm., Unger 622); die *Wetschen*, die *Wötscha*, ‚Banntaiding. Bannpfennig‘: „Die Wetsch ist aufgesetzt zur bestättigung des landgerichts“ (Kaspret, Časopis III. 215, 225). Beseda je, kakor se omenja na naposled navedenih mestih, slovenska, ter odgovarja cksl. *věšta* iz **vět-jā*, sbh. *viječa* ‚Rat‘, č. *věce* ‚Volksversammlung‘, p. *wieca* ‚Adelsgericht‘; čak.-istr. *večevati* se, ‚den Proceß fortsetzen‘ (Novice 1851, 135). V pomenu ‚Gerichtsdienere‘ bi *Wetsch* kazalo na **vět-jos* ‚der Ansager, Verkünder, Bote‘, toda podobne tvorbe slovanski jeziki ne poznajo in zato mislim, da so jo Nemci še le sami naredili iz kake svoje sestavljenke n. pr. **Wetschdiener*, *Wetschbote*, kakor so naredili der *Polizei* = ‚Wachmann‘ iz *Polizeidiener*, *Polizeimann* in druge podobne besede. Da bi *Wetschpfennig* pomenjalo res ‚Wienerpfennig‘, kakor uči Unger, se mi ne zdi resnici podobno. Citat pri Kaspretu kaže samo na ‚Bannpfennig, Zinspfennig‘ zadnje še na Koroškem; pomisliti je, da se tudi še druga davščina zaznamuje z besedo podobnega pomena kakor *věča od vět* ‚sagen, festsetzen‘, namreč *rok*, *obrok*, *urok* ‚Abgabe, stipendium, tägliche Kost‘ od *rešti* (reči). Ta okolnost je vzroka dovolj, da smemo Hirtovo misel, da bi *rok* bila tujka iz germ. *rahha* odločno zavriniti. Izipisovavec listin je pri besedi *Wetschpfennig* najbrž mislil na ime mesta dunajskega, ki se v vzhodnih Slovencih, Srbohrvatih, Madžarih itd. imenuje *Beč*. — Matzenauerjeva etimologija iz madž. *becs* ‚pretium‘ (Cizi slova 365), pa moja poprejšnja iz *Wette*, stgn. *wetjan*, *wetti* (Archiv f. sl. Ph. XIV. 551 d.) je ponesrečena.

Witsch m. ‚aus Weidenzweigen geflochtene Karbatsche, die am Tage der unschuldigen Kinder zum „Frisch- und Gesund Sagen“ verwendet wird‘ (Gamlitz, Unger 632). — Iz slov. *bič* ‚Geißel, Peitsche‘. Ta izposojenka je prav mlada, v tem ko je *Peitsche* prevzeta iz iste slovanske besede že v starejši dobi, ker jo je zadel že prehod *i* v *ei*.

Witsche f. ‚Flasche von bestimmter Form, Pitsche; vagina mulierum‘; **Pitsche** ‚kleines Holzfäßchen; Trinkgefäß aus Holz: Milchkanne‘; **Weinpitsche**, ‚hölzerne Weinflasche, 4 bis 5 alte Viertel Weines fassend‘, dim. **Weinpütschel** (Unger 632, 82, 626). Tudi na Bavarskem **Butschen**, **Bütschen** [**Bidschen**] ‚kleines mit einer Handhabe und einem Deckel versehenes Gefäß in Form eines abgestutzten Kegels, das bey zahlreichem Hausgesinde als ein wohlfeiles, haltbares und ergiebiges Trinkgeschirr gebraucht wird. Ehimals nannte man Bütschen auch eine Art Gefäß, in welchem Salz verführt wurde‘ (Schmeller-Frommann I. 312). — Št.-nemški *w* stoji za slov. *b*; pa tudi za *p* nastopa v št. nemščini *w*, prim. *wudl*, *wudl*=*putte*, *putte* ‚Lockruf für Geflügel‘ (Unger 639). N. beseda se da spraviti v zvezo s slov. *buča* ‚bauchiges Gefäß, bauchiger Krug‘, *būč* ‚Faß‘, *būček* in *beč*, *beček* ‚Fäßchen‘, kar bo iz ital. *boccia*. V pomenu ‚vagina mulierum‘ pak je **Witsch** slov. *pica*, *pička* ‚weibliche Scham‘ kar je razlagati iz *pica* ‚Henne‘, kakor slov. gs. *kurica* (prim. moje opomnje v Archivu f. sl. Ph. XXVII. 50 d.)

[**Witschker** m. ‚Name einer Art langer beilförmiger Messer‘. — Beseda je pač prevzeta neposredno iz madž. *bicska*, kar je kakor *bicsak* in sbh. *bičkija* izposojeno iz turšk. *bičak* *bečak* ‚Messer‘.]

Wildschur m. in f. ‚gewöhnlicher, billiger Pelz, roher Reisepelz (meist Wolfspelz)‘ (Unger 634). — Beseda je prešla v nemščino iz p. *wilcsura*, č. *vlčura* ‚Wolfspelz‘ ter je sprejeta tudi v knjižni jezik. Narodna etimologija jo je spravila v zvezo z *Wild*: „die Wildschur wird meistens aus den Pelzhäuten wilder Tiere als Wölfe, Füchse verfertigt“, Überf. 245, kjer se beseda napak razlaga, kakor tudi v Schmidovem Schwäb. Wtb. 483; prava poljska oblika je *wilcsura* in ne *wilcsur*, kakor navaja Andresen (Über d. Volksetym.⁵ 290).

Wuchtel f. ‚Name einer mit Germ bereiteten Mehlspeise; großes Schwein‘ (Unger 638). — Prvo je iz č. *buchta* ‚Schmalzkuchen‘, drugo iz slov. *buhta*, ki ima različne pomene, med,

drugim tudi ‚Weib mit aufgedunsenem Gesichte‘, prim. č. *nabouchanyj* ‚korpulent‘. Glej Berneker, EW. 97, 98

Wuger (st. j.) ‚Tonerde für feine Geschirre‘; *wügern* ‚aus Wuger verfertigt‘ (Unger 638, 639). — Iz sbh. *bokara*, *bukara* ‚vrč, boccale, urceus, trulla, lagena‘, *bòkar* ‚poculum majus‘. Od posode je ime preneseno na snov, iz ktere je posoda narejena; na *Bakar* (*Buccari*) ni misliti. Prim. zgoraj *Bukarageschirr*.

Wuscherl n. ‚Laus‘ (Untstm., Unger 640); kor.-n. *wûsele* ‚Laus‘ (Kinderspr., Lexer 340). — Iz slov. *uš*, *vuš*, eksl. *vъšъ* v istem pomenu.

Zap in *Zappa* m. ‚Bezeichnung für eine Art gestippten Leders‘ (Unger 641); bav. *Zapp* ‚Chagrin als Benennung einer Art gestippten Leders, türk. *sagri* (sagre)‘; „*Zappeleder* ‚corium camelinum‘, *sappern* ‚über etwas seinen Unwillen zeigen, auslassen‘; der *Zapp* (Augsb.) ‚Unwille, Verdruß, frz. chagrin“, Schmeller-Fromman II. 1141; književnon. *Zapp* ‚ein schwarzgekörntes Leder‘ (Sanders). — Vse to je iz slov. sbh., č. p. r. *cap* ‚Bock, Ziegenbock‘ kar hoče G. Meyer EW. 387 razlagati iz alb. *tsap*, češ. ‚da stoji za **sap* = lat. *caper*, stisl. *hafr*. Vasmer pa izvaja besedo bolj prav iz turšk. *čap* ‚Ziegenbock‘ kar je zopet iz perz. *čapiš* ‚Bock‘ (Greko-slovjanski etjudy, III. 222 v Sborniku II. otděl. tom 86.) Usenje je imenovano po živali, iz čegaver kože je narejeno; torej je prvi pomen prav za prav ‚Ziegenbockleder‘. Beseda je prešla tudi v madž. *capbör* ‚Bockleder‘. V pomenu ‚Unwille, Verdruß‘ hoče Schmeller-Frommann l. c. primerjati n. *sappern* „von *Sappra* Sacrament“ ((II. 317) torej ‚sakramentieren, mit Saprment fluchen‘; toda tudi v tem pomenu je beseda ista, kakor v prvem. O nji velja namreč to, kar o frc. *chagrin*, ki se je razvilo iz turšk. *sagre* po pomenih: Kruppe — die die Kruppe bedeckende Haut — rauhes, mit Senfkörnern gepreßtes Leder — Korduanleder — Gram — Kummer. O tem piše Miklosich (Archiv f. slaw. Ph. XI. 111): „Die Vermittlung ist in der Vorstellung des Reibens durch einen rauhen

Gegenstand zu suchen; Diez führt auch genuesisch *sagrina* nagen und ital. *lima* an, das einen nagendem Kummer ähnlichen Sinn vertritt. Man darf auch bulg. *griša* Sorge von *grysnagen* vergleichen.“

Zaucke f. ‚läufige Hündin, liederliche Dirne‘ (Unger 644); kor.-n. *Zaukn* f. ‚läufige Hündin, Hündin überhaupt‘ (Überf. 253); bav. *Zauck*, *Zaugg*, *Zauche*, *Zauch*, *Zôhe* ‚die Hündin, die Hundemutter‘ (Schmeller-Frommann II. 1076, 1080, 1109); srgn. *sohe*, stgrn. *soha* ‚Hündin‘, *Zohensun* ‚filius caniculae‘; pr.-n. *Suck*, *Zock*, *Zocke*, *Zogg*, *Zogge*, *Zuck*, *Zucke* ‚Hündin‘, preneseno ‚liederliches Frauenzimmer‘ (Frischbier II. 497). Od poslednjega je ločiti *Zugg*, *Zauk* ‚Art Handschlitten‘, kar je n. *Zug* od *ziehen*, prim. slov. *vlake* ‚Schlitten, Schleife‘ od *vlěsti*. Nemški filologi spravljajo besedo v prvem pomenu večkrat v zvezo z dol.-n. *tewe*, *teve*, *tiffe* ‚die Hündin‘, gottinški *tache*, šv. *tacka* ‚Schafmutter, Schweinsmutter, Weibsperson‘. Toda vokalizem se temu protivi; št.-n. *seickin*, *sückin*, bav. *Suckel* ‚Schwein‘, *suckeln* ‚unrein sein‘ itd. se pa v pomenu ne strinja ter izhaja iz lat. *sucula* ‚Schweinchen‘. — Najnaravneje se nemška beseda v pomenu ‚Hündin, liederliches Frauenzimmer‘ razlaga iz slovanščine: r. p. *suka* ‚Hündin, polab. *seuko* ‚Hure‘, *seukar* ‚Hurer‘ iz idg. **ph'oukâ*, prasl. **psuka*, ki je sorodno s **pek'u*, lat. *pecus* (prim. Osthoff, Der Hund im Indogerm. IA. XII. 346). Iz slovanščine je prešla beseda tudi v rumunščino in madžarščino, iz prve tudi v narečje moravskih Vlahov (Miklosich, Et.Wtb. 328, 329). S staron. psovko *Zohensun* prim. še zlasti enako r. *sukinъ* *synъ*. Tudi št.-n. *Zeckel* n. ‚leichtlebiges Frauenzimmer, liederliches Mädchen‘ (Unger 646) bo is *suka*; prehodnja stopinja je najbrž **Zöckel*.

Zeischke f. ‚Zirbenzapfen‘ (Ob. Murtal, Unger 647); na saleburškem *zeischgen* ‚Zapfen im Zirbelbüschel‘, Schmeller-Frommann II. 1158, ki že primerja slov. *šiška* ‚Gallapfel‘; tudi stsl. *šišbka* je ‚galla‘; č. *šiška* pa že ‚Baumzapfen, Strobel‘, p. *ssysska* ‚Tannen-, Fichtenzapfen, Zapfen der Nadelhölzer‘, r. *šiška* ‚Knollen, Knorren, Zapfenfrucht, Fichtenzapfen‘ itd.

Ločiti je od tega *Tschurtsche*, o čemer glej opomnjo zgoraj pod to besedo.

Zeisel n. v sestavi *Erdzeisel*, *Zieselmaus*, *Arctomys citellus* (Unger 204); bav. *Ziselmaus* ‚cricetus‘, *cisimûs*, *cismûs* ‚glis‘; srgn. *cisemûs*, *zisemûs* ‚zeisel‘ etc. pri Schmellerju-Frommannu II. 1157. — Beseda je iz slovanščine, kakor je našel že Schrader (IF. XVII. 29): č. *sysel* ‚Erdzeisel‘, r. *susl*^b, *suslik* ‚mus citellus‘, b. *s_bsel*, *s_bsar* ‚Ratte‘ od *sysati*, *syskati*, *susati* ‚zwischen‘, slov. *siskati* ‚durch die Zähne zischen‘; prim. še moje opomnje v Archivu f. sl. Ph. XXVIII. 516.

Zipraga f. (st. j.). Unger 749 ne vé besedi pravega pomena; v Inv. Leisser 1600 se bere: „ain Schwarz alt tiechener Fligmantel mit Zipraga“. — Besedo nam bodo pojasnile pač tele navedbe: sbh. *čamprage* ‚Kinnkette, Hemdheftel am Halse, fibula‘; *m* je vtaknjen, kakor kaže v akad. rječniku citat iz Rapića: „Ah da bi ti taknuo u ona puca i ča prage srebrne i pozlaćene!“ in pa dim. *čaprašice* v neki oporoki. Tudi ta beseda ni prvotno slovanska, ampak turška: *čapras* ‚Knopfborten, Schnürenbesatz an einem Uniformrocke‘ (Miklosich, Türkisch I. 36, Na. I. 20 Na. II. 93). Toda odkod imamo za *s* turške besede v slovanščini gutural: bolg. *čaprak* ‚Schnalle‘, sbh. *čamprage* ‚Hattel‘, mlr. *čaprijaha*, *čepraha*, *čypraha* ‚Spange, Klammer‘? V turški besedi so videli Slovani plural, v katerem se pred i-jem spreminja *g* v *s* (*ds*); zategadelj se je iz oblike na *-si*, *-dsi*: bolg. *čaprasi*, *čapradsi* napravila singularna oblika *čaprag*, *čaprak* in pozneje, morda z naslombo na besede *čabraka*, *čabraga* ‚Pferdedecke‘ tudi *čapraga*, *čampraga*; grški *σαφράζι* je zategadelj najbrž iz bolgarščine in Bolgari so bili potemtakem morda prvi, ki so besedo začeli širiti dalje tako, kakor so jo spremenili oni.

Zille f. v sestavljenki *Roßzille* (st. j.) ‚Flußzille kleinerer und kleinster Gattung‘ (Unger 511); kaj je *Zillkette*, Unger 652 sam ne vé (‚zu einem Kahne, einer Zille gehörige Kette?‘); *Zile* in *Zülle* ‚Holzknechtshütte‘ (Unger 652) nima z našo besedo nič opraviti, ker je to isto, kar *Sille*, *Selle*, *Selde* ‚Unterstands-

hütte auf Alpen', torej skoraj isto, kar *Knechtselde* 'Holz-knechthütte beim Schlage' (Unger 397), ki se imenuje v no-vejšem času celo *Kasárn* (Unger 379); kor.-n. *sille*, *sülle*, *zill'n* 'kleiner Nachen, Kahn' (Lexer 265), *Ziln* 'ein Kahn, kleines Fahrzeug auf Flüssen' (Überf. 254); dol.-avstr. *Zül'n* f. 'der Kahn, der Nachen', pri Horneku tudi *Zullen* (Überf. I. c.); bav. die *Züllen* (*Ziln*, *Zuin*) 'das Schiff, vom kleinsten Nachen oder Fischerkahne an bis zu der größten Art, wie sie auf dem Inn und der Donau vorkommen'; „westlich nicht über das Donau-gebiet, setzt es sich im Osten nach regelrechten sprachlichen Analogien mehr oder minder entstellt durch alle slawischen Dialekte fort“ (Schmeller-Frommann II. 1115, 1116). — Beseda je torej, dasi Schmeller še ni popolnoma bil prepričan, ker je še mislil na n. *Kiel*, naš slovanski *člkn*, slov. *čoln*, slovaški *čln* itd. (prim. Berneker Et.Wtb. 167 d.). G. Meyer, Alb.Et.Wtb. 395 pod *sul'e* 'kleines Bott' bi hotel spravljati besedo v zvezo s saks. *culis* 'navis longa', toda stvar se mu zdi povse nejasna, ker ne vé, kako naj bi beseda prišla potem k Škipetarjem; tudi ni navis longa isto, kar *Zülle*, *Zille*. Schmeller ne vé, zakaj stoji v n. besedi zdaj *ü*, zdaj *i*. Prvo je narodno, drugo pismenemu jeziku prikrojeno; saj je znano, da avstrijski in bavorski Nemci govoré za *spielen Spiel* le *spülen Spül*. Turški *černeğ* 'Schiff, Kahn' je iz slovanščine: *člkn*₇*k*₇.

Zirei, *Sirei* f. (st. j.) 'fistelartiges Geschwür' (Unger 653), bav. *Sirei*: „Jucken, Beißen, Syrey“; „ain Pflaster über die *sirey*, da ist ain Krankheit wan ains ain maus besaicht“ „Für die *syrein* haiß dir gewinnen die grünen Frösch“; „für die *syrey* oder feul“; „Salvawasser vertreibt die *Siray* und die Filteln (? Fisteln) und die masen; ob die *Sirey* am Mund war und gar durchl. bis auf die zenn, so leg ein dünn geschlagen bley zwischen den zenen und den schaden“; „die Schaden unter den Augen, die hart rufen haben vnd weiter fressen als die *Zirey* oder Frantzosen . . .“ Te in še neke druge primere ima Schmeller-Frommann iz raznih spomenikov (II. 322, 323). Mimo njih pozna nemščina podobne izraze, ktere pa se mi zdi

ločiti od oblike *Sirei*, *Zirei*; tako imamo v srgn. *siure*, ki pomenja ‚Milbe, Kratzmilbe‘, tudi v št.-n. *Seurl* ‚Hitzblaschen‘ (Unger 594), to se razlaga iz srlat. *siro*, frc. *ciron* (siron) in ima v bavarščini oblike *Soi'l*, *Sui'l*, *Soia'l*, *Sui'el*, v švabščini *Suirle* (izg. *surrle*) ‚Hitzbläschen, Eiterbläschen auf der Haut, beissende bletterle, teredo‘, tudi die *Seur*, švic. *Süre*, vzhodnjefriško *Sier*, holl. *sier*, *sierlje*: Krätzen, Aus-satz, *Syr*, „wann man an den Händen *Seyern* oder Reidlieser hat“; „surigo *sewär*“, „*seyrin* cirilus“, „*siere* acarus“. Prvo se mi zdi, kakor je primerjal že Schmeller in za njim DW. X. 1231, slovanska beseda, in to slov. *čirāj* ‚majhno ulje, ki nima nič vršiča, Hitzblatter‘, b. *čirej*, r. *čirij*, *čirej* (čir^{ij}), *čirečk*, ‚vered‘, boljačok, steržnevoj naryv^ь, Euterbeule, Geschwür‘, sbh. *čirjak*, *čiraj*, ‚tvur, možel, poganac, postema, apostena‘ (Mikalja 40, 851), *čirāl̃j* poleg *čil̃er* ‚apostema, ulcus‘, *čirljic* ‚ulcus-culum‘ (Nemanić I. 29, 37), narejeno kakor *tečāl̃j*, ‚cardo‘, *otročāl̃j*, *kačāl̃j* ‚blatta orient.‘ itd. za *tečaj*, *otročaj*, *kačaj* (Nemanić I. 19, 69, 19). Druge podobne tvorbe so slov. *čirjak* in *čir*, sbh. *čir*, p. *czyrek*, *czerjak*, mlr. *čyrjak*, *čyrka*, *čirjak*, vse več ali menj isto: ‚Geschwür, Eiterbeule, Apostem, Furunkel, Burzeldorn, Wimmerferm‘. Poleg besed s č na začetku imamo v slovanščini tudi oblike s začetnim šč; slov. *ščirjevec* ‚tvor, ulje‘, č. *štirák* ‚čast, těla od poštípnutí nabéhla, uher, trud, Finne‘, *štirik* ‚Ausschlag, Wimmerl‘. Te zadnje nas po svojem pomenu silijo, da jih ne smemo ločiti od prvih; toda kako jih razložiti? Berneker jim EW. 157 ne ve postanka. Pomisliti je treba, da se za ‚Geschwür, Finne, Furunkel‘ rabijo večkrat imena nekih živali, ki rijejo pod zemljo ali pod kožo, ker one včasih povzročajo dotično oteklino zares ali le po mnenju narodovem: prim. slov. *ôgrec* ‚Beule, Finne, Mitesser, Hautblüte, Masern, Blattern‘ in pa ‚Engerling‘, ‚Finnen im Gesicht‘, sbh. *ugrk*, ‚ono što živi ljeti u goveda ispod kože‘, p. *wəgry*, *wəgry*, r. *ugor*, ‚kleine Beule‘ in ‚oestrus equi‘ in pa n. *Engerling* sam, ki je istega korena kakor naš *agrr*^ь; gs. *m'adw'edk*, ‚Gerstwurm, Werle‘, Engerling, r. *medvėdok*, slov. *medvedec*, sbh. *medvedac* prav

tako ‚Maulwurfsgrille‘; slov. *bramor* ‚Maulwurfsgrille‘ in pa ‚Beinraß, Skrofeln, Fingergeschwür, Wurm‘, č. *krtice* ‚Skrofeln‘ in ‚Maulwurf‘; sl. *šelva*, *šova* ‚Schildkröte‘ in pa ‚Fistel, Skrofeln, fistulöse Geschwüre‘, č. *šluva*, *šluna* ‚Schlauchgeschwulst‘ itd. Povsod se rabi zdaj za znano bolezen ime *cancer*, *rak*, *Krebs*, in v pr. nemščini je *Ackerkrebs* ‚Gryllotalpa‘ (Frischbier I. 176). Če pa je tako, smemo tudi za *čir*_б, iz česar je r. *čirej*, slov. *čiraj* narejeno s sufiksom -_бja (gen. v r. *čir*_бja), in za *ščirjevec*, *štirák*, *štirík* izhajati od enake podmene, da tiči namreč v nji ime kake živali. Najverojetnejše je izhajati od onomatopoetične tvorbe za *čvrčka* ‚Grille‘, zlasti ker vidimo, da se posebno Gryllotalpa v jeziku premnogokrat rabi v poznamenovanje oteklin, žov, tvorov in ules. In v resnici imamo primernih tvoreb v slovanščini: slov. *čirič* ‚Weingrille, Decanthus pellucens‘ iz starejšega *čir* poleg *črič*, *čriček*, *čerič*, *čeriček*; *čiriti* ‚zirpen‘; r. *čirkat*_б ‚schlarren, schlurfen, zirpen, melken‘, *čirikat*_б ‚zwitschern, zirpen‘. Poleg glasu *čir*- pa slišijo Slovani v glasu te živali tudi *ščir*- in *ščur*-, in *cvr*-, *cyr*-. Zategadelj imemo v slovenščini: *ščirič* ‚Weingrille‘, *ščurek* ‚Feldgrille, Hausgrille‘, *ščuric* ‚Weingrille‘, sbh. *šturak* ‚Grille, Feldgrille‘, *šturic* ‚Feldgrille‘, *štur* ‚Molch‘; *šturiti* ‚zirpen‘, č. *štir*, *štirek*, *štireček* ‚gryllotalpa, die Erdgrille, Maulwurfsgrille‘ in ‚Skorpion‘, na Moravskem *ščúr*, *štúr*, *ščour*, *štour*; tudi ‚Molch, Salamandereidechse‘ (zastran tega pomena prim. slov. izraz *kuščarji* za Mandeldrüsengeschwür; poljščina pozna le *czyrykać*, *czyrkać*; r. *ščur*_б pomenja ‚Uferschwalbe‘ in Kernbeißer‘, pač po glasu teh ptic, in pa ‚Regenwurm‘, kar zopet kaže na črva, ki rije. Tudi Tolminci pravijo krtovici *črv*; da bi pa bilo to le pokvarjeno iz *čir*, čes. da se je to kratko povdarjalo, ni misliti, ker je tudi v pr. nemščini *Ackerwurm* isto kar *Engerling* (Frischbier I. 15); r. *čirok*_б ‚Knakente‘ kaže prav tako na **čir*_б. Enako ima lit. *čiras* m. ‚narost‘ (gubka na berežė)‘ in *čiuróti* ‚grač na skrzypcäch‘. Iz navedenega je torej dovoljeno posneti, da n. *Zirei*, *Sirei* lepo odgovarja slovenskemu *čiraj*, r. *čirej*, in da to pomenja sprva čvrčka. Č, c lahko

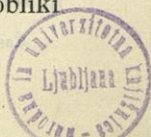
prehaja v *s*, *sz*, kar vidimo iz krajnih imen, n. pr. *Čemernik-Semering*. Podobnega postanka pa so tudi zgoraj iz Schmellerja na drugem mestu omenjene nemške besede, samo da ni v njih videti izposojenec iz slovanščine. Schuchardt je v ZfrPh. XXXI. 16 d. zasledoval razvoj onomatopoeičnih izrazov za glas cvrčkov, skržadov, kobilic in enakih živali, ter je našel *čir*, *čirč*— tudi v baščini, v norveščini, švedščini in srd. nemščini; jaz bi ga pa iskal tudi v srgn. *siure*, srlat. *siro*, fr. *siron* (ciron). Razvoj pomena bi bil potem isti, kakor sem ga razložil gori za slovanski **čirь*, *čirьjь*. Ko beseda ni več bila narodu onomatopoeična, se je morala spreminjati po glasovnih pravilih: *siur*- < *seur*- itd.

Zesel n., ‚Füllen: „bei großen Bauernhochzeiten war es in alter Zeit üblich, ein Pferdefüllen, *Zesel* genannt, zu schlachten und zu verspeisen; Kaiser Josef II. soll diese Gepflogenheit durch einen Erlaß aufgehoben haben, um die Pferdezucht zu heben“; *Ziserl* ‚saugendes Füllen‘ (Untstm., Unger 649, 653). — Iz slovenščine, kjer imamo *cisek*, *čišlek*, *cusek* ‚saugendes Füllen, Hengstfüllen‘; *cisa*, *cusa*, *cusika* ‚Stutenfühlen‘ od *cisati*, *cusati* ‚saugen‘.

Zudeln vb., ‚rieseln (vom Wasser); pissen, harnen, (Obstm., Unger 655); kor.-n. *sudln* in *tschurln* ‚Urin lassen, pissen‘ (Ueberf. 258, 83), d.-avstr. *sudl'n* (Castelli 274), sleški *schirlen*, *schurlen*, *schullen*, miš. *schollen*; (Schuchardt, Slawod. 65); bav. *surlen*, *suddeln* ‚rieseln, froptenartig fließen‘, der *Zurl* ‚seiherartiger Ansatz an der Röhre einer Gießkanne (Schmeller-Frommann II. 1166, 1151); v ogrskih gorah *Tschulolo* ‚penis‘. — Iz slovanščine: slov. *curljati* ‚rieseln‘, dim. k *curati* ‚pissen, harnen‘, v sbh. ‚rinnen, lecken‘, o katerem je pisal že Schuchardt, Slawod. 65. V nemščini prehaja *r* pred *l*-om v *dl*, glej Časopis V. 65. Da bi bila beseda nemška, bi imeli v slovanščini **cudljati*. Tu se nahaja namestu začetnega *c* tudi č: č. *čurati*, mlr. *čurity*, *vyčurity* ‚rieseln‘ (Miklosich, Et.Wtb. 30 b in 417), let. *čurēt*, enako v madžarščini: *csur-og-ni*, *csur-*

on-ni. Beseda je pač onomatopoetičnega postanka. Primeri tudi še zgoraj *Tschuri*, *Tschurl*.

[*Zweschpe* f. *Zwetschke* (Unger 659). — Matzenauer, Cizi slova 340. misli, da imajo Nemci *Zwetschke*, *Zwetschke*, itd. od Slovanov; toda ravno nasprotno je res. Nemški filologi (n. p. Kluge) razlagajo to besedo iz *damaskin*, čemur pa nasprotujejo nepremagljive glasovne ovire. Najprej ne vemo, zakaj naj bi *d* prešel v *z* v času križarskih vojsk, ker ob tej dobi je baje sliva *prunum damascenum* prišla v Italijo in na Nemško; angl. *damask plum*, *damson*, *damsin plum* nam kaže, da bi morala beseda tudi v nemščini, če bi bila ista, hoditi isto pot. Na sedmograški *mašen*, *mäsen* (pri Klugeju), kjer bi bilo pridejati tudi bav. *Maschen* „Art großer Pflaumen, (Nürnberg, Schmeller-Frommann I. 1180), se ne moremo sklicevati, ker je to iz ital. *a-mascino* (začetni *d* se je štel za prepozicijo). Jaz mislim, da smemo izhajati edino le od (*prunus*) *sebastica*; poleg slive damaščanke je prišlo ob križarskih vojskah tudi več drugih vrst sliv iz Sirije v zapadno Evropo. Ena izmed teh je bila *sebastica* t. j. iz *Sebaste*, kakor se je zvalo neko mesto v Samariji. *Prunum sebasticum* je torej *sebastska sliva*, ne pa „cesarska, žlahtna“ sliva, kakor je mislil Perger (Leunis, Synopsis der Bot. 420). Iz *sebastica* se dadó lahko izvajati vse nemške in iz teh slovanske oblike tega sadeža. Najprej je, ker se je prvi zlog občutil kot nekak prefiks, izpal v tem slogu *e* (prim. *bleiben-beliben*, *gnade-genâde* itd.); *b* se je praviloma premenil v *w* in *a* se je zavaljo nastopnega *i* moral preglasiti: **swestke*. Iz tega je nastalo na eni strani **šwestke*, kar je prešlo v češčino in poljščino kot *švestka*, *szwestka*, *szweska*, na drugi strani pa je iz **šwestke* po disimilaciji nastalo **sweštke* in po dentalizaciji začetnega *s* ter metatezi glasovne skupine *štk*, ki je pretežavna, *swetške*. Iz **sweštke* se je dalje izcimilo na drugi strani po premembi sufiksa *sweštpe*, *swešpe*, iz *swetške* pa sta, ker se je v nekih krajih zdel *ke* dimin. sufiks, oziroma ker je v **sweštke* *t* izpal(**sweške*), nastali obliki

zwetsche in *zwesche*. Na podobnih, toda ne popolnoma tako jasnih premembah slone druge nemške dijalektične oblike: turing., vzhsrn. *quatšge*, rensko-fr. *kwekšt*, koburg. *quakštr*, *quetsche*. Iz **zweštke*, *zwetške* je najbrž vsled asimilacije nastalo najprej **tšweštke*, v katerem se je prvi š v olajšavo izreke odpravil: **tweštke*, kjer je potem *tw* prešlo v *k* (*qu*), po asimilaciji s *k* drugega zloga. Nastopanje vokala *a* v nekih naposled navedenih dijalektičnih oblikah je v zvezi z obravnavanjem preglasa v teh narečjih. Iz takega narečja je posneto tudi poljsko *szwasska*, *szwacska*. Bav. *Zweschpn* je prešlo v slovenščino, kjer imamo *čvešpa*, *čvešpeljni*. Tukaj se je po prvem konsonantu *t* izvrgel *v* (prim. *trd*, *torilo*, *storiti*...) in je nastala oblika *češpa*, *češplja*, ki je prešla tudi v istrsko čakavščino (*čēšpa*) in v furlanščino (*ciēspe*). Ako bi hoteli izpeljavati č. *švestka* z Matzenauerjem naravnost iz srlat. *sebastica*, bi si ne mogli razlagati niti š, niti ne izpada vokala *e* (*seb-*), niti ne *v*, niti ne vokala *e* v povdarjenem zlogu za *a*.]

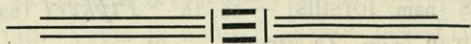
Zwitschker m. „unterkrainischer Wein von rötlicher Farbe und großer Säure“ (Unger 660). — Iz slov. *cviček* poleg *cvič*, *cvičar* v istem pomenu, čak. *švik* „vinum acerbum“ s sufiksom *-er* razširjeno, ki je v nemščini sploh navaden za razne vrste vina. Slovenska beseda sama je nemškega izvira, izpeljana iz *zwicken*, *sicken*; prim. moje opomnje v „Prinosu k poznavanju tujih besed v slov.“ 6—7 in v spisu „Zur slaw. Lehnwk.“ 12.

Zwielen, *zwülen* vb. „quitschen, quitschend schreien, grunzen“ (Unger 660). — Iz slov. *cviliti* „quieken, winseln, wimmern“, *cvil* „Gewinsel, Gequieke, Gewimmer“, cksl. *cvilěti* „plangere“ in *cviliti*. Gl. Miklosich, Et.Wtb. 150.

Zwurn f., Unger 611 ne vé pomena besedi: „Naglmeyer 3 mahl in sein Heystadl khumen und jedesmahl ein Zwurn Hey weckhgetragen“; korn.-n. *Zurre*, *Zürrl* „großer Sack von grober Leinwand“: *Stroasurre*, *Lécksurre* (Lexen 267); *Zurn* f. „ein Hopfensack“, *Zurre* f. „ein Futter“ oder

Getreidesack' (Veberf. 259). Da je št.-n. in kor.-n. beseda ista, je torej gotovo. Jarnik piše str. 123 svojega Etymol.: „*sura*, die *Zurn*, der Heusack“ — Pa tudi, da je nemška in slovenska beseda ista, je očitno. Jarnik razlaga slovensko s ‚Heusack‘, Janežič s ‚Strohsack, Futtersack‘, Caf pri Pleteršniku z ‚großer Sack‘. Kteri jezik si jo je izposodil? Da nima nič opraviti z bask. *sorro* ‚Sack‘ (v špan. *babasorro* ‚Bohnensack, ungeschliffener Mensch‘, prim. Körting² 1123, ktero besedo zdaj romanisti razlagajo vse drugači, prim. Schuchardt v ZfrPh. XXXI. 24), to je že zavoljo oddaljenosti baščine pač na dlani. Enako je zavriniti, kar navaja Trstenjak v Kresu III. 115, in to iz teh razlogov: Prvič ne pišejo Jarnik in drugi *šura*, ampak *sura*, in drugič ne nahajam nikjer zaznamovane r. besede *ščura* ‚Sack‘, potemtakem ne more tudi kor.-n. beseda biti ž njo v zvezi. Začetni *s* v nemški obliki za *s* slovenske oblike govori za to, da jo imajo Nemci iz slovenščine, kar uči tudi Schuchardt, Slawod. 69, v tem ko sem jaz prej v Archivu für slawische Phil. XIV. 542 trdil nasprotno, ker se mi beseda ni zdela jasna gledé postanka. — Ker pa nam št.-n. oblika *Zwurn* kaže v početku konsonantično skupino *sw-*, bi jo zdaj izvajal iz **s_ʷvora*, *svora*, ki sicer v tem pomenu v slov. jezikih ni ženskega spola, kar pak ne prihaja zelo v poštev; bolj nevaren je moji razlagi prefiks *s_ʷ*. Češčina pozna *vor* ‚Art Sack‘ in ‚plachta přes celý vůz, do které se obilí sype m. pytlů, vorek ‚měch, pytlík, Sack‘ (na Moravskem, v Šleziji in na Slovaškem, Kott IV. 790), poljščina ima *wór*, *worek* ‚Sack‘. Misliti bi si torej morali, da je poleg nesestavljenke *vor_ʷ* ‚Sack‘ nekdaž bila v sorodnih slovanskih jezikih navadna tudi s *s_ʷ* sestavljena oblika, kakor imamo v češčini poleg *vor* ‚Floß‘ tudi *svor*, torej tako, kakor pravi Nemec za ‚das Geschlossene, Schließbare‘ tudi ‚das Zusammengeschlossene, Zusammenschließbare‘, oziroma ‚Zusammenschliessende‘. — Iz **svora* je prehod v *surre* prav lehak, ker je v slovenščini *o* ozek; enako je v hočevščini iz slov. *svora*, *sora* ‚die Langwiede beim Wagen‘ postalo prav tako *sure*.

Kot nosilo za seno se večkrat rabi nekaka plahta ali ponjava, ktere ogli so pritrjeni na križema nameščenih lesenih drogih; ta priprava je lahko bila imenovana **s_bvora*. Ubogi Kraševci so nosili, kakor še pomnim, prodajat seno v Trst v ponjavah. — Slovenska oblika *sovora* ni **savora*, ampak je iz *svora*, ker drugi slovanski jeziki ne pripuščajo prve oblike. Iz *svora* je nastalo najprej *sovra* (to je: *uo* je prešel v *uo*, ta v *ou*) in *sovra*+*svora* je dalo potem kontaminacijo *sovora*. Iz zadnje oblike je nastala po predevku zlogov *vosora*, iz ktere se je abstrahirala oblika *osora*, ker se je štel *v* le za labijalizacijo prvotnega začetnega *o*.

Popravki in dostavki.

(Druga številka pomenja vrsto.)

V „Časopisu“ *V*. je popraviti:

Na str. 38, 9. od spodaj *Asl* nam. *Ast*.

Na koncu članka *Asperl* na str. 46 pristavi še: Primerjati je zastran te besede še Vasmer, Grekoslavj. etjudy II. 222 v Izv. II. otděl. tom. XII, 2. vyp., in srlat. *albus* (sc. nummus) ‚Weißpfennig, seit 1360 geschlagene Münze in Westdeutschland

zuletzt im Kurfürstentum Hessen im Werte von 9 Pfennigen' (Weigand, DW.⁶ 36).

Na str. 49 je v v. 19 nam. ta beseda brati: ta beseda v tem pomenu. Na koncu dotičnega članka pristavi še: Slovanski * *petrъ*, *petro* hočejo izvajati nekteri (Vondrák) iz *pъn-*, drugi zavoljo oblik z *r*-om (Mikkola) pa iz *pret-*, toda vse kaže, da nobeno ne bo prav. Beseda je pač iz istega korena, kakor *patъ*, lat. *pons* 'Brücke' ter odgovarja v korenem vokalit. lit. *pintis* 'Weg' in je s formantom *-ro-* razširjen *pnt-*. Naš * *petrъ*, *petro* je torej takorekoč 'brückenartige Bühne' in na to še le 'Decke, Raum über der Scheune' in 'oberes Stockwerk'.

Dalje popravi: 50, 19: * *bässnlîn* (nam. *bassenlîn*) — 50, 20: * *basll* (nam. *basll*) — 51, 17: navaden (nam. navadni) — 52, 4: „benečanski“ (nam. benečanski) — 52, 19: stgn. (nam. srgn.) — 52, 24—25: končnica *en* se namreč šteje (nam. končnico *en* sta namreč izdatelja štela) — 52, 26: (*-ina*) (nam. *-ena*) — 53, 7: *Petschat* (nam. *Peschat*) — 53, 11: * *Petsch* (nam. *Petsch*) — 54, 10: fossilis (nam. forsilis) — 56, 16: * *Pipkerl* (nam. *Pipkerl*) — 57, 3: Zastran (nam. Za stran).

Na str. 61, 6 je pristaviti na koncu: ital. *pomolo* 'kleiner Apfel'; prim. tudi sbh. *balega* 'Viehkot' iz * *bagola* in to iz ital. *bacca* 'Beere', in pr.-n. *Kaffeebohne* 'Kotkügelchen der Schafe' i. t. d.

K str. 62: Vprašanje, so li dali besedo *Bodengrett*, *Bongret*, *Bogrita*, *Bogrât* Nemcem Slovenci ali Čehi, ni še jasno popolnoma. Nemške oblike z *e* in *i* govore za Slovence, oblike z *a* bi govorile za Čehe, vendar ni pozabiti, da je tudi pri nas vsled asimilacije in naslombe na *grad*, *graditi*, *ograda* lahko nastopil *a*. Izvajati moramo namreč to besedo od *gręda*, ki ne pomenja v slovenščini samo 'trabs Balken', ampak tudi 'lectus, lectica' (Habdelič) in dalje tudi 'areola, Beet'; toda ta poslednja diferencijacija je od *gręda* 'lectus' samo sekundarna, kakor je tudi v nemščini *Bett* in *Beet* izprva ista beseda. Paziti nam je tudi na pomen mlr. *hrydy* (*hrjady*) 'das Gerüst'. Naš *pograd* v pomenu 'Art geflochtene Zwischenwand' je seveda ločiti

in izvajati od *gord-*: *graditi*; ta tvorba je, mislim tako vplivala na starejši *pogred*, da je ta premenil svoj vokal, kar se je zlasti moglo zgoditi v gen. sg. *pogreda* in v koroških narečjih. *Pogred* se prav lepo strinja z lit. *pagrindas*, nav. v plur. *pagrindai* ‚das Brückholz, die Bohlenlage im Stalle‘, kar je s prefiksom *pa-* (=našemu *po-*) izpeljano iz *grindis* ‚Diele, Bretterboden der Stube, des Stalles‘.

Dalje beri 66, 30: Nemci (nam. Nemcih) — 68, 25: sbh. *praća* (nam. *praća*) 72, 10: Gliederreißen (nam. Gliederreisen) — 74, 32: prejšnjih (nam. prejšnih) — 74, 35: **čbrnica* (nam. **čbrnica*) — 75, 20: klebriger (nam. klebiger) — 76, 13: Abraham (nam. Abrahama) — 80, 8: *daigau* (nam. *daigan*).

K str. 82. Gledé etimologije besede *drēn*, iz baze **dereu-* opominjam, da izvaja Hirt tudi nemško ime tega drevesa ali grma t. j. *Hartriegel*, stgn. *harttrugil* v zadnjem nje delu **trugilin* iz idg. **dru* ‚Eiche, Baum‘, torej iz iste baze (Weigand, DW.⁶ 815).

K str. 85. Beseda *Trischack* ni iz slovanščine in jo je torej prečrtati. Vzeta je namreč, kakor piše Frischbier I. 150 po Vilmarju, iz francoščine: „*tréjaques* (richtiger *tre sciacchi*)“ ‚ein Hazardspiel, Dreikart, Brelan‘; *treschacken, traschacken, draschacken* ‚einen dritten in diesem, im Anfange des vorigen Jahrhunderts sehr üblichen Spiel sein Geld abnehmen, ihn gehörig schneiden‘, ‚durchprügeln‘.

K str. 89. V članku *Tschakan* je za citatom iz Ungerja dodati: bav. *Zschägin*: „Erstlich ein glit reiter mit Tigerheiten und eisen hackhen oder Zschägin“ (Schmeller-Frommann II. 1168).

Dalje beri 90, 33: *scāri* (nam. *scari*) — 90, 35: tvorba pri takem pomenu (nam. tvorba).

Na str. 93, 35 je pristaviti na koncu: Prim. tudi št.-n. *Euldukat* mit dem Bilde einer Eule (Unger 207). — Na str. 94, 20 je za besedami (Unger 20) pristaviti: *Zutsche* ‚Fruchtzapfen von Nadelbäumen (bes. Zirbelkiefern)‘ (Unger 655). — Istotam je na koncu 24. vrste pristaviti: *Ziesn* in v v. 25 za številko 1166 vstaviti še številko 1167.

Na str. 95, 11 pristavi: Primerjaj tudi sbh. *svor* 'Knorren'.
 Dalje beri 95, 11: *csuranni* (nam. *csurenni*) in 97, 1: *tschû-dele* (nam. *tchûdele*).

K str. 97, 8: Poljska beseda *dutek* je originalna in ne prevzeta iz dol.-n. *Düttke*, *Düttchen*. To je dokazal Edw. Schröder v spisu „Düttchen. Geschichte eines Münznames“ (Jahrbuch des Vereins für niederd. Sprachforschung XXXIII, Norden u. Leipzig 1907, str. 107–118). Orel na penezih se je namreč dovtipno prekrščeval z imeni navadnejših, izrednih ali grdih ptic, n. p. z imenom vrana, papige in tako tudi z imenom *dudka* t. j. vdeba. Primerjaj o tem referat Aleks. Brücknerja v Pracach filol. VI. 611 d., in kar je povedano zgoraj na str. 93 pod *Tschuketz* in v pristavku k temu članku.

Dalje beri 100, 16: že (nam. še).

V »Časopisu« VI. je popraviti:

Str. 4, 9: iz osmanske turščine (nam. turščine). — Na str. 22. je pristaviti na koncu članka *Źurko*: Pruski Nemci imenujejo v šali veliko posodo za pitje *Michel*, kar hoče Frischbier II. 63 razlagati iz stgn. *michil* 'groß'; z ozirom na slovenska izraza *jurko* in *štefan* to pač ne bo obveljalo. — Na str. 29, 20 pristavi še *Kopfkrachse* (Unger 400) — 31, 23: *hràm* (nam. *hrám*).

K str. 33, 10–19: Moja domneva, da tiči v 2. delu besede *chomatъ* n. *Mund* 'os' ne bo prava. Zdaj se mi zdi bolj resnici podobno, da je to staronemški sufiks *-munt*, ki odgovarja lat. *-mentum* (*-m_h-to-): *vestimentum*, *testamentum*, *cognomentum* (Willmanns, DGr. II. 354, Brugmann VGr. II. 234 d.). Praoblika bi bila torej **kam-m_h-to-* ter bi pomenjala 'Hemmittel'.

K str. 42, 32: Zastran mosta, ki se na njem pleše, opozarjam na ital. izraz *ballatojo* v pomenu 'terrazzino, verone, Balkon', in na furl. *saltador* v istem pomenu.

Str. 43, 28: kjer se (nam. kjer, se) — 45, 3: Fußbekleidung; — (nam. Fußbekleidung), — 45, 30: Rosegger).

Na str. 61, 27–29 je brati prav: grški *τσαπράζι* je naravnost iz turščine, kakor tudi rum. *čjaprag* in *čaprezar*.

Na str. 66, 1 beri: *an-ni* (nam. *on-ni*).

Druge malenkosti popravi lahko vsakdo sam.

Kazalo

obravnavanih, oziroma razloženih besed.

(V ta spisek so sprejete nemške besede v abecednem redu slovarjev nemškega knjižnega jezika in pa tiste slovanske in drugih jezikov besede, katerih postanek, vir in razširjenost sem poskusil določiti, ali sem jih v semazijološki zvezi potreboval v dokazovanje. Rimska številka V stoji pri oznamenju tistih strani iz V. letnika „Časopisa“, ki se ponavljajo tudi v „Časopisa“ VI. letniku, to je od strani 43. do 69. Na besede v oceni Unger-Khullovega slovarja, natisnjeni v letniku V. 37–44 pod črto, se v tem spisku nisem oziral. Za številko stoječi d. pomenja „in dalje“.)

I. Nemške besede v ožem zmislu:

Aba V 43. Abendjausen 22. Ackerkrebs 64. abblasen V 58. abregeln 49. abrebeln, abreppeln 50. Ahorn V 46. Amse V 45. Anatzen Ainitzen, Ainitzen V 44 d. Ankrachse 29. anröschchen 48. Anze, Änz, Anz'n V 44. Appock 47. Arbeit 51. Arbklester 27. Asperl V 46, 115 d. aufplunzen V 59. Aufröschchen 48. Augnpfla 1 5. Auer V 46.

Bäbe 56. Badling V 65. Badstube 100. Bager 47. Bai 1 V 60. Balda V 48. bamachla, bamächlich V 65. Bankrat V 62. Barte V 48. báschln, bäschn V 67. baseln, Baselarbeit V 67. Bassel V 50. basteln, Bastler V 67. Bastlitan V 68. Beißker, Beitzker, Beizger V 54. Beinkosch 29. Besniz V 55. besten V 67. Bettbogreta V 62. Bidschen 58. Bieng, Biengen V 54. Bissack V 57. Bissen V 47. Bißgurre V 54. Blaschen, Blässe V 59. blech, Blechatsche V 58. Blotzen V 58. Böba 1 V 60. böbe 56. bochniz 6. Bodengret, Bogerat, Bogritte, Bongret, V 61 d., 116 d. Boi 23. Bolle V 61. bomali V 65. Bömelein, Bönlein V 60 d. Borl V 65. Bösnitz V 55 d. Bosniak V 65. Botschger V 47. Bracke, bräcken, bracko V 68. Bragoni, Bragusche V 69. Bramflechten V 69. Branzder 70. Bratsche V 68. Breinen 70. Brücke, Brücken 43. Buckelkosch 29. Buckelkrachse 29. Budizn V 63. Bugetschen V 63. Bukara-geschirr, -erde 72. Bundschuh 45. Bunke V 55. Buri 72. Butschen, Bütschen 58.

Calasneo 36. Casamaica 23. chämo 33. chräm 29. chrezzo 29. cisi-müs 61. copernic 22.

Dafernitz 74. Dalken, dalket 75. deigen 79. Deisme 80. Delsterling 84. Delze 83. Dernlein 82. Dese, Deste 79. Dest 78. Destalling 79. Dëstn, Dëstl 79. Dierniz 98 d. Dierlein 82. Diglitz, Dilitz 82. Diradey, Dirdenday 80. Dirnbaum, -holz, Dirnlein 82. Direnzen 82. Dirniz 98 d. Disack 102. Dock 83. dolken, dolzezen 76. Dölze, dolzig 83. dolsta'n 83. Dönns 102. Dorlenbaum 82. Dorfsupan 55. Dornitze, Dörnse, Dornitzen, Dortzen 99 d. Doss, Dose, Döse, Döste 79. Dros, Drosel 86. Drosger, Droskher 85. Dudeck 97, 118 Dudel, dudeln 97. dulken 76. dumm 76. Durnitz, Dürnitz 98 d. Dusak, Dussack 102. Dutich, Düttchen, Düttcke, Dutteck 97, 118 Dutz 81.

Eiertutschen, -kutschen 81. Einniz V 45. Elen, Elch, elhent 2. d. Engerling 64. Engerz 3. Enz V 45. Epel, Eppel 1. Erdzeisel 61. Euldukaten 117. Eunitze V 45.

Fasel V 51. feitschen V 35. Fernitz 10. Fessel, Fesslitz 4. Flecken 2. Flaen, Flaewen, Fleibm, Fleiden, Fleien, Fleigen, Fleugen 5. fochenza 6. Fradschler, Fradschl, Fratschenhandel, Fratschler, Fratschlerei 6. freden, freddeln, freggeln, fröddeln 6. Früējausen 22.

Gaban, Gabein 25. Gaischen, Gaischler 25. Galupe 24. gamaseln 8. Gantsche 8. ganz, ganze, Ganzroß 8. Gasböbarl V 60. Gati-, Gatte-, Gatjehosen, Gartih. 7. Gatsch, Gätschel 17. Gatschele 12. Gaunkel, Gauntsche 8. Gawan 25. Gebenek, Gebernek 25. Gei~zn V 45. Gepatter V 48. Gepenitz 25. Gerebelter 50. Geuschen, Geuschler 25. Geyss 16. Gibanze 16. Gibitz 9. Girliz 9. Gisnik 17. Gläntsche 12. Glet, glêt, gleter, Glet(t)el 10. Gobanze 16. Gockerlenze 12. Godechse, gôdehse 10. Gogolanze 12. Goriatsche 13. Goritze 12. Gorz, Görz 11, 12. Gotscheber, Gotschee 11. Goschel 11. Gotscherl 12. Gracharitze, Grachel, Grachelitze, Gracherlen, Grachetze 13. Grad 13. Gradler, Gragen, Graglach, Gragler 14. Gramatel, grämatn 14. Grebeltà 50. greichen 14. Greißler 7. Greßling 15. Grille 15. Grinitz 9. Gritsch, Gritscherl, gritschen 15 d. Gritze 12. grommet'n 14. Groppen 15. Grude, Grudel, Gruden 15. Grünitz 9. Grutsch, Grutscher, Grütsch 16. Gubanitze 16. Günsnik, Günstnik 17. Gurz 11, 12. Guschler, Guschger 33. Guserl, Gussele, Guss, Gušche 17. Gutscherl 12.

Haaren 13. Haba V 43. Hadžilojawecken V 66. haidipritsch 71. Hammen 33. Handrobot 51. Haramien 17. Hassaken 24. Haubitze, Haufnitze, Hausnitze 18. heidelpanzen V 49. Heidenlösche 41. hemmen 33. Hetsche, Hetschepetsch, Hetschenbetschen 18. Hirschverschnig 4. Hof 101. Höllwabe 56. Ilödschabödsch, Hötschapötsch, Hötschpötschen 18, 19. hüfnize 18. Huisel, Huiserl 19. Huserlin 17.

Igawitz(er), Igowitz 19. Irz 20.

Jaar, Jair 20. Jagdrobot 51. Janze V 45. Jârazle, Jaretzle, Jarggele, Jaritze, Jarzel 21. Jauch, jauchen, Jauk 21, 73. Jauche 22. Jauer V 46. Jause, jäuseln, jausnan 21, V 52. Junz 22. Jurko 22. jüsene 22.

Kalibe, Kaluppe, Kalupp(n)er 24. Kalasche, kalaschen 23. kalastern, 23. Kaleß-ingewagen 23. Kamot 32. Kamöklêstə' 26. Kantusch 28. Kapper 22. Karabatsch, karabatschen, Karbatsch, kardamausen, Kardawatschen 24. Karbatsche V 53. Kasagân, Kasake, Kasäkel, Kasekin, Kassakin 24. Kâtsch'n 8. Katsch'n 26. Katzamaika 23. Kausch 25. Keder 91. Keischen, Keischler, Keissach, Keusche, Keuschler, Keys 26. Kepanick, Kepenegg, Kerpennig 25. Kheis 26. Kibitz 9. Kierei 33. Kindertschatsch 87. Kireh 33. Klapotetz 26. Kloster, Klester, Kleuster, Klöster 26 d. Klête 10. Komat, Komet 32. Kontusch(e) 28. Kopfkrachse 29, 128. Kopleini(n)g 27. Koratink 28. Kosch, Koschke, Kosel 25, 29. koteln 27. kozzo 10, 23. Kracherbse, Krachetze, Kracherlitz 13. Krachse, krachset, Krachsner 29. Kram, Krams 30 d. Kratscher 16. Krean, Krenn 32. Kressen, Kreßling 15. Kretzen, kretze 29. Krinitz 9. Kritscherl 16. Kruden 16. Krünitz 9. Kumet, Kumat

Kummet, -er 32, 118. Küré 33. Kuscher, Kuschker 33. Kutte 10, 33. Kuttel 27, 28. Kutzboie 23. Kwekšt 67.

Labaratsche 34. läfern 34. Landrobotgeld 51. Lâr 36. Laschitz, Lassitz, Laski, lassât, lasset, Lassit, Lasten 34 d. Laßbrennen 36. Lasset. 34, 35. leben 39. Lebzeltledel, -honig, -kuchen V 56, 38. Ledaring 36. Lêge 37. Lehde 37. leip, Laib 38. Lemesen 37. Lâr 36. Libele 17. Libernik 39. Libritze 39. Lösche 41. Lug 41. Lucken 39. Ludel, ludeln, Lull, Lulle, Lullen 41. luscheln 41. Luschen 41.

Malha, malaha 44. Manschetter 43. Marchgorz 11. Martolos 43. Maschen 66. Mattel 42. Mauke 46. Mauncherl, Maungetzel 43. maundeln, Maundler 44. Meiketsche 43. Mente(n), Menteg, Mentin 44. Merling 44. Mestwe 45. Michel 118. Migetze 43. Miri 45. Mirling, Mirning, Mirnig 44. Mist' wabe 56. Moil 45. Molitz 40. Motzen 45. Mugel 45. Mugetze 53. Murgarten 46. Mund 118. Munke 46. Munketzel 43. Murg'n, Murke 46. Myri 45.

Nächjausn (Nojasn) 22. Napel, Nepel 1. Nasadist, Nasarn 46. Nigel 1. Nigowitz(er) 19. Nörz, Norzel 20. Nudel 41.

Ochsenanze V 45. Oder 47. Opach, Opack, Opock, opockig 47. Opel 1, Osnak 48. Ötschepötsch 18. Otta, Otter 47.

Päasn V 47. Pabian V 46. Pager V 47. Paier V 53. Paisen, Paißen, Paißel V 47. Panterbrücken 48. panzen V 49. Pápotschen, Paputschen V 46 d. Paripel V 49. Parl 100. Pasatze, Pastatze V 58. päseln, pöseln Pâslack, pâslacken, Passlack (-erei), pässeln V 66 d. Paß, passen, Passer V 50. Pâsteck V 56. pasteln V 67. Pästniz, Pästling V 55. Pastuch V 51. Pater V 48. Patschen, Pawotschen V 46 d. Pébøl V 60. Peier, Peierich V 53. Peitsche V 53. Penken V 54. Pepperl V 60. Pernikel V 55. Perwak V 55. Pesenal 72. Pestack V 55. Petak V 52. Peterlan 34. Petschat, Petsche, Petscheten, Petschier, petschieren V 52 d. Petschnigg V 52. Pezzen V 52. Pfingstkönig, -esel, -lucken 39. phister V 56. Pickerl V 56. Pieng, Pienk(en) V 54. Pikez V 56. Pischgertz, Pischgritz V 56. Pissn V 47. Pistoute V 56. Pitsche 58. Plas, plaseln V 58, Plätz V 58. Plautz, Plautze, plautzig V 59 d. plechin V 58. Pleschke V 59. pleseln, pleiseln V 58. Pletz-e V 58. Plösche, Plotze. Ploze V 58 d. Plunz, Plunzen, plunzet, plüssig, plüzig, Plüz V 59 d. pobeln V 61. Poganze V 68. Pogatsche, pôgaz, Pogazn V 63. Pograden, Pograt V 61 d., 116 d. Polaunitze, Polenitze, Polonik, Polonitze V 64. Polturak, Poltrak V 64. pomali, pomadi, pomadig V 65. Pongrat V 61 d., 116 d. Pöpalan, Pöpelein, Poppen, poppeln, Pöpperl, Pöpplein V 60 d. Posatz V 58. Poß, poßeln, poßler, posteln, Postler V 66 d. Potitze(n) V 63. Potschen V 46. Pracke V 68. Prag 68. Pralaz, Praliz V 69. Prans, Präns, pransen, Pranser, pranstern, prassen V 69. Prater V 48, 116. Pratsche V 68. Preinen 70. Preißelbeere V 50. Prescherleute, preschern, Preschischauen 71. Pribeck 71. Prilez V 69. Pritsch, Pritschling, pritscht 72. Priweken 71. Protin 72. Pünken, -loch, punken, pünket V 55. Puran 72. Pusatz V 58. Pusikan 73. Putize V 63.

Quakšt, Quatschge, Quetsche 67. Quittendest 79.

Rabasch, Rabisch, Rabsch, rabuscheln, Ramasch, Rasch 48. Rabler 48. Råbler(ein)dukaten 93. Ragatsch 49. Rainfal, Raifel, Ranfler 48. rámaten 49. Rappe, Rappen 50. regen 49. regeln 49. reppeln 50. Riapan 34. Reutbrennen. Riedbrennen 36. Riemen 20. Roacht 50. Robot, Robald, Robot, Robold 51. robeln, Robler, -in 51. roegern 49. romenten 49. Rosch, Rösche 48. Roßanze V 45. Roßzille 61. Rost 48. rumpeln 49.

Sadian, Saffian 51. Sam̃-Pépeln V 60. Sandwabe 56. Schakan, Schargan, Scharkan 89, 52. Scharratzel 52. schebern 93. Scheike 53. Schepper, scheppern 93. Schergant 84. Scherk 53. Scherke 90. Schestak 53. Schinakel, Schinaki 53. Schirk, Schirke 53. schirlen 65. schlabutzig, schlawetzig 53. Schlammbeißer V 54. Schlickewitze, Schligowitz 53 d. Schmand, Schmette(n), Schmund 54. schollen 65. Schöndinglein, Schöntierlein 35. schopf, schof 30. Schörgel, Schörke 53. Schrette 54. schullen 65. Schuppen 32. Schuri, Schurimuri, Schurmurr 95. schurlen 65, 97. Seickin 60. Semering 65. Seur, Seurl, sewär, seyrin, Sier, Siere, Sirei, Sirey, siure 62 d. Skodel 55. skern, skirm 30. slac 36. smant 54. Soi'l, Soie'l 63. Sópan 55. spacken 52. spaucken 52. Spannrobot 51. Speck, Specharen, Specharzen 52. Star, Starick 54. Startin 54. Stocklitz, Stögglass 55. Suck, Suckel, suckeln, Sückin 60. Sui'l, Sui'el, Sui'el 63. Supan, suppân 55. Süre 62 d. Surtschen 94. Syr, Syrein 62 d.

Tabelke 74. Taber, Täber, Tabor 73, 77. Tache 60. Tafernitz 74. Talken 75. Tamdoli 77. Tamer 77. Tampel, tampelt, Tamperl 76. Tantomwinatrape 77. tapfer 83. Tapolkabaum 74. Targes, Tarkes 77. Tarraß 78. Täste 79. Teber 73. Teig 79. Telz'n, telz 83. Tarkus 77. Terrant 78. Terschinke 78. Test, Testen 78. Teufelspitsche V 53. tewe, teve, tiffe 60. Thafernitz 74. Thiesack 102. Thörnitz, Thürnitz 98 d. Tidelteitscheg 80. Tiliz, Tilniz 82. tirnpauma 82. Tissek 102. titscheln 80. tober 83. Tock 83. Tollam 83. Topolkha 74. Trabant 84. träckeln, trakln, tragen, träge, Tragatsch 84 d. Tragkosch 29. [Trischack, trischacken 85, 117.] Trobenka 85. Troßger 85. trudnen 86. Tschadl, Tschak 92. Tschakan 89, 52. Tschaltar 90. tschandern 87. tschappen 86. Tschaper, Tschapra 86. Tscharker 90. Tschartak 90. Tschatsch, tschatscheln 87. Tshedra, Tscheder, -pfeife 91. Tschaike 53. Tschentscher 87. Tscheppe 93. Tscherga 91. Tschertscherpfeife 91. Tschetter 91. Tschikan 89. Tschis(ch)men 91. Tschoi 92. Tschorga 91. Tschorl 96. Tschreapn, Tschrepp, tschreppet 92. Tschûdele, tschudeln 97. Tschugg 94. Tschuketz 93. Tschulolo 65. Tschundel 94. Tschungel, Tschunkel 94. tschureln, Tschurl, tschurln 97, 65. Tschuri 95. Tschurimuri 95. Tschurtschken, Tschurtsche 91, 61. Tschutter(n), Tschutra 93. tudeln 97. tuln, tullen, tulletzen 97. Tumpe, tumpet 76. Turbitz(e) 97. Turnitz, Türnitz 99 d. turtschen, tutschen, tütscheln 81.

Umgarten, Umuarken, Unget n 46.

Valenze 4. vasselint V 51. Verschnig, Verschnik 4. vissen, vist V 84. Vochnitze 6. Vornjausen 22.

Wabe 56. Wagenkosch 29. Walet 56. wammasseln, wammeseln 8. Weinputsche, -pütschel 58. Wetsch, -pfennig, Wetschen 57. wibbeln 8.

Wicher 73. wimmeln 8. Witsch 57. Witsche 58. Witschker 58. Wildschur 58. Wisag, Wisatz V 58. Woiet, Wojet 56. wommaseln 8. Wötscha 57. Wraguschen V 69. Wuchtel 58, Wuger, wugern 59. Wuscherl 59.

Zakan 89. zänselen 88. Zap, Zapp, Zappa, Zappeleder, zappern 59. Zapra 86. Zauche, Zauch, Zaucke, Zauck, Zaugg, Zaukn 60. zaunscheln 89. Zatschsilber 87. Zeckel 60. Zesel 65. Zeisel 61. Zeischgen, Zeischke 60. zens(z)elen 88 d. Ziezn 117. Zikan 89. Zille 53, 61. zinselen 88. Zipraga 61. Zirbentschoi 92. Zirei, Zirey 62. Ziselmaus, Zisemus 61. Ziserl 65. Zugrobot 51. Zullen. Zülle, Züllen, Züln 53, 62. Zundel 94. zünzeln 89. züschen, Zutsche, Zützen 94, 117. zurkn, Zurl, zurlen 89, 65. Zurn, Zurre. Zürri 67. Zweschke, Zwéschpe, Zwetsche, Zwesche 66 d. zwielen, zwülen 67. Zwitschker 67. Zwurn 67.

II: Germanske besede razen nemških:

Hol. baai, dan. bai, šv. boj 23. angl. bubble V 61. ags. dragen 84. stekand. fura 65. stisl. hafr 59. angl. fairy 35. dan. kjønne 35. stsaks. kulis 62. niz. laar 36. angl. lasting 35. niz. leeghde 37. ags. sčeoppa, angl. shop 30. angl. sock, (n. Socke) 45.

III. Slovanske besede:

Aba V 43. aspra, asprica V 46. агорѣкъ 46.

Baba 56, 89. babel, bbülj V 61. bačkory V 47. baza V 47. balega 116. balta V 48. basen, basn, basma, basn V 50. běč, běček 58. beganca V 58. bič V 53, 57. bičkija 58. bisaga(e), bisak V 57 d. bob V 60. bobelka, boblina, bobljati, boubel, -atý V 61. bochnice 6. bokara V 59, 72. borъ V 65. Bošnjak V 65. braguše V 69. bramor 64. brašnar, brašno 7. breguše V 69. brin, břinka 70. brjar 43. brusna V 50. bubla, bublina, -nka, bublanka, bubulj, -ica V 61. buča, buč, buček 58. buganica V 68. buhta, buchta 58. bukara V 59, 72. burja 72. buzdihan, buzdahan, buzdovan, buzykán 73.

Cac, caca, cacač, cácal, cackač 88 d. celak, celjak 9. cizek, cuzek, ciza, cuza, cuzika 65. cukrant 84. cjacja 89. cura, curla, curati, curiti, curljati 95, 96, 65. cvič, cviček, cvičar 67. cvil, cviliti, cvileti 67. cvrček 64. cvrk 95. czac, czacz 88 d. czakan 89. czerjak 63. czyrkač 64.

Čabrenica, čabrica 75. čač, čača 88 d. čadora 91. čajka 53. čakan 89. čampraga 61. čapra 87. čaprag, čaprak 61. čardak 90, čecha 89 d. čedra 91. čekan 89. čemnata 100. čenča, čenčura 89. čepa 93, čerdak 91. čerť, čeretnyča 54. čerga 91. čerič, čeriček 15, 63 d. češpa, češplja 66 d. četa 91. čič, čiča, čičo 89. čiler, čir, čiraj, čiralj, čirič, čiriček, čirikatъ, čirjak, čirokъ 15, 63 d. čižem, čižma 91. čižlek 65. члѣнокъ 62. čoln, čolnak, čolnjak 53, 64. čoltar 90. čotara 93. črěmъ 30. črěpъ, črepa, črepnja 92, 93. čret, čreta 54. čriček 15. črš, črše 94. čuk, čukati 93, 94, čunjak 53. čurati, čuryty 65. čurčel, čurčelj 95. čurimuri 96. čutura. čutara 93. čuvikati 94. čvešpa, čvešpeljni 66. čvor, čvorkelj 95. čvrš 94. čyrjak, čyrka 63 d. чѣбрьъ 75.

Čuk, čuknuti 94.

Děbernice 75. detek, detk 97, 117. deza 80. deža 79, 80. dideldaj, -ček, direndaj 80. diža, dižva 79 d. dober 83. dolama 83. donda 89. drob 84. dren, drenulja, -ica 82. drěvo 82, 37. drevenka, drevianka 81. dudu, duditi, dudliti, dudlati, dudić 97. dudek, dutek, dytek 97, 117. dvornica 98. džadža, džidža, -li 89.

Frnikola 55.

Gaban, gabanica 25. garati, garje, garjavka 13. gašb 17. gibanica 16. glamoč, glavoč 15. glisti 17. glivec, glivca 9. globoček 15. gobica 9. * godeše 10. golazen 8. goliba 24. gomil-a, -o, -jati se 45. gomol, -a, gomola 45. gomaze(i)ti, gomizljati, gom(e)zeti 8. gorica 12. gorjača 13. gornica 100. gradi 13. grah, graholjica, grahor, -a, -ica 13 d. gramada 14. gramъ 32. grčati 16. greh 15. gręda 116. grilec 10. grmad, -a, -iti 14. grodelj 14. gromada 14. gromnica 32. gruda 14, 16. grud, -clj, -alj 14. gubanica V 68. 16. gubice 9. gus 17. guščer 34.

Haba 43. haramija 19. histeje 17. hiša, hiška, hiža 26. Hočevje, Hočevr 11. Hoče 11. houfnice 18. hpan 56. hram, hramec, hramac 30, 31. hrana 32. hrcati, hrček, hrčica 16. hren 32. hřiz, hřiz 15. hruda, hrouda 16. hruz, hrouz 15. hus, -a 17.

Chalupa 24. chomať, chomutъ, chomout, chomot 32 d, 118. chrček 16. chrěň 32. chram, chrom 31 d. chrzan 32.

Isti, isteje, istelnik 17. izpokati 52.

Jabolka V 61. jadrna 3. jarica, jariti se, jarka 21 d. jarъmъ 20. jaspra, jašper V 46. javor V 46. jermen 20. jikati, jikavý, jikavec, jikawc 91. jisti 17. jug 21, 73. junec 22. jurko 22. južina V 52, 22.

Kabanica 25, kacavejka 23. kače, kačka 17. kaleš 23. kanec, kaniec 8. kantuš 28. kar(a)bač 24. kašta 7. kažomajka 23. kepenjak 25. khalupa 24. khoprnik 23. kiereja, kireja, kereja 33. klaštriti 23. klestiti, klestriti 27. klešče, klešči, klešti, klešte 26. d. kleštre 26 d. kleta, klětъ 10. klopotec 26. kocabajka, kocavejka 23. kocej, kočej 12, 25. kociel 28. koča 8, 12. kočič 25. kočemajka 23. kojsa 12, 25. kojza 19. kołacić, kołatać 23. kolesa, koleselj 23. koliba 24. kontusz 28. koньсь 9. kopanja 80. kopar, koper 22. kopieniak 25. kopr. koprec, koprnik 22 d. * koratinec 28. korbač, kora(o)bač 24. koрьсь 11. korubati 50. koruš, korъ 11. koš 12, 25. koš 29. * kotiša 10. kotel, kotla, kotlina, kotliti 27 d. kovikati 94. koza, koža 87. kozol, kozulj, -a, kozor, -a 11. kram, -a, -ar 31. křeč 16. křen 32. krepel, -o, -ovje, -ec, krpele 15. krivъ, křivka, křivka 9. krop, -ec, -elka, -elo 15. krosna(e), krošnja 29. krtice 64. krzywonos 9. kucbačka, kucubejka 23. kući 81. kukurěkъ, kukurnik 12. kuntusz 28. kuocel 28. kupljenik 27. kurbač 24. kus 10. kušćar, kušar 34. kušćarji 64.

Laba, labra, labrač, -a, labrati labrda 34. ladina, lado, ladko 36. lala, lalka 89. lasica, laska 35. lasić się, łasy 35. laz, lazy, łaz, łazy 36. laž, laža 41. ledina, lędina, l'ędo 36 d. lělja 89. lemešb, lemiesz, lemiez, lemiezh, lemież, lemiąž 37. lépa, lépka, lépina 38. liba 17. libra, librica, librnik 39. lipiec, lipowy (miód) 38. listnice 17. ljułjati 41. loni 3. lugati 41. luhec, lukman, lukmanca 40. lula, lulać, lulati, lulka 41. luščina, lušina 41 d.

Malec 40. mahelj, mahlica 43 d. martinček 34. martolos 43. mąka 46. medvedec, medvedok 63. melja 45. mentek 44. mera 45. mernik 45. mesteje 17. mestva 45. mešetar 43. moča, močiti 45. mogyla 45. mojškra V 57. moka 46. monten 44. most, mot, motyka, motyja 42. môt, motine 54. mudlja-ti, -v, muditi 44. mudrlant 84. muka 46. munkec 44. muren 96. murka 46.

Nasadъ, nasada, nasadna 46 d. natolcati, -evati, natucati 76. норѣсъ, norc, nurc 20.

Obica 18. odrъ, odry, odrina, odryna 47. očeretъ 54. ogorek 46. ogrec 63. ojnice 44 d. oplên, opljen, oplin 1 d. opoka 47. osmak 48. osora 69. osteje 17.

Pablon, paplan, poplun V 46. pagač, pagačina, pagačar V 63. pagródka 13. panj, panjač 55. papuč, papuča(e) V 47. parip V 49 d. poslak V 66. pastuchъ 51. pasti V 51. pasti, paziti V 50 d. pecen V 52. peča V 52. pečat V 53. peč, -ena, -ka, -etina V 52, pejcъ V 53. penj, penjek, peň V 55. peskarъ, peskozob, peskoroj. piskarъ V 54. petak V 52. petar, peter, petrъ, pëtro. patro, piëtro, pržeter V 48, pica, pička, V 53. pipa, pipka, V 56. pir, -a, -ih, -ika, -jevica 53. pisker, piskrec V 56. piskati, piskorъ, piskoř, piskur V 54. pižnar 72. pjeňk V 55. plavž 86. plaz V 58. plecháč V 58. plěšb, pleša, pleška V 59. pléva, pleve, plevnica 6. pliš, pliška V 59. plotica 59. pl'uca, pljuča, pluca V 60 d. pogača V 63 d. pogred, pograd 62, 116 d. pogrodka 13. pohrada, pohrádka V 62. polovnica, polovnik V 64. polturak, poltrak V 64. pomalu, pomali V 65. poskonik, poskonnice, ploskon 55 d. posuda 94. posъlъ V 66. potica V 63. pověseň, pověsmo, povesmo V 47 d. prača, pračka, praczyk V 68. prag V 68. praka V 68. pralica, praljka V 69. pramen, pram V 69. přatra V 48 d. prezati, opręzati 70. preža, prežar, prežati 71. přěbĕg, přibeg 61. protin 72. přo~trů, přo~trpů 49. pruka, pručica 43. prvak V 55 pryč 71. punčocha 45. puran 72. purstí 72. pyro, pyř 54. pyňъ 55. pyrati, perą 69.

Raca 52. rabota 51. rabul-a, -ina 48. rabuš 48. ragljati, rahna, rachtan 50. ramovž, ramus, ramuš, ramuh 49. rebula 48. regelj, regetača, regetalka, regetati 49, 51. remen 20. robota 51, robina, robinje, robiti, robkati 50, 51. rohtač, rohtan, roktelj 50. rochati, rochotati, rochtati 50. rokъ 57. romotati, romoniti, romplati 49. roubiti 51. rovaš 48. rubak 50. rujht, rujhtati 51. rzegot, -ač, rzechotač, rzekot, rzekt, -ač 49, 50.

Safijan, sahtijan 51. sadъ 94. seuko, seukar 60. sevrjuga 53. skřeček, skrzczech, skrěķъ 16. skodla 55. skorž 94. skudla 55. slab, -oten, -uš 53. slivov -ec, -ica 54. smetana 54. smuta 54. sod 94. soja 92. spanec, spancati V 49. spokati 52. spržetr V 49. stanoga 55. star, -ič, -ic 54 d. starž 94. steje 17. steklasa, sténoga, stoklas, -a, stonoga 55. storž, strčati 94. sud, suka, sukin syn 60. sura 68 d. suslikъ, suslъ 61 svor, svora 68 d., 118. svrg, svrž 94. swaczka 66 d. sysel 61. sъmatъ, sъmatiti 54. sъsadъ 94. sъsel 61. szwaszka, szwestka 66 d. szyszka 60, 90.

Šajka 53. šap-a, -ati, -niti 86. šarkan 52. šarka 90. šar, šara 90. ščap 86. ščijca 96. ščirič, ščirjevec 64 d. ščur, -ek, ščour 53, 64. šesták

53. šipeče, šipek, šipъ, -къ, šipraga, -ka 19. šiška, šiška 60, 94 d. šiška 26. škribant 78. škrijenc 9. šoja, šoga 92. špehar, špeharec 52. štefan 22. štir, -ek, štour, štur, -ak, -ic 64 d. štrtin 54. šurek 53. šuri-muri, -buri 95 d. švestka 66. švik 67.

Tabor 73 d., 77. tantovina 77. tamar, tamor 77. tarask, taraska 78. tapъ 76. tejza 86. ténoga 55. teràn 78. tesák 102. těsto 79. tilčati, trčati 81. tlku, tluku, tlouci 76. toke 83. tolči 81. tolkovatъ 76. tolst, tlustý 84. tlъkъ 76. top, -a, -ec 76. topol, -a, -ka 74. torb-a, -ica 97. tragač, trak-ač, -ař, -ati, -ovati 84. trecti, trč-ati, -kati, -ljati 81. trestin-a, -ka 78. trěsk 78. třišák 85, 117. trk, -áč, -ati 77, 81. troska 85. trud, -iti 86. trъstъ, trestina 78. trulant 83. tuliti 97. tylec, tylъ 82. tyza 80.

Uš 59. ůsteje, ůstenik 17.

Vajeti 56. vdolek, vdůlek 75 d. věce, věča, večevati 57. velenac 4. vesla, veslica, veslo, veselko, veselka, vezela, vezilce 5. vihér 73. vijača V 63. vogja 56. vokurka 46. vrěd, -iti, -án 6. vršnik 4. vtragati se 84. vuš, vьšъ 59.

Wagry, węgry 63. wieca 57.

Zapasátъ V 51.

Želva, žluva, žluna, žova 64. župan 55 d.

IV. Romanske besede:

Amascino 66. albus 115. arma 20. aula 101.

Babazorro 68. babouches V 46. бага V 61. badius, baietta 23. bastire, bâti V 68. belette 35. bersac, -ca V 57. beta V 52. bissacium, bisaccia, bissace, bissac, bisuk, bisuog V 57 d. boccale 72. boccia 58. braccio 68. braconi, bragoni, braghe, braghese V 69. brear 43.

Calceus, calza 45. cannone 78. capra 87. caper 59. carato, caratino 28. cardare, carere 13. casa, casaca, casaque, casaquin 24 d. caterva 91. chagrín 59. chávri 87. chanza 88. charivari 96. chevron 87. chorus 11. ciancia, -re 88. ciaprag 118. ciespe 67. cioncia 88. tšireap V 57. ciri-miri 95. ciron 65. cochon 12, 25. corte 101. cottus, cotta, cottola 10, 23. cracca 14. crambă, crámă 31. cratis 29. cricetus 16. cucumis 89.

Damascenum 66. deságă V 57.

Escarassá 13. escoppe, échoppe 30.

Faba V 60. faber 83. felis 35. ferire 65, 70. fingo 79. figo 80. focacia, fogazza, fugazza, fogúča V 64. furnus 100.

Gabbano 25. gardare 13. gocho 12. gremium 30.

Intuzzare 81.

Laris 36. lascivus 35. libra, libbra, lira, livre 39. libum 38.

Magistra V 57. mateola, materia, materies, mazza 42. meles 35. misseto, missete, messeto 43.

Noerza 20.

Obus, obuz, obizza, obizzo, obice 18.

Pappucia V 46. parhippus V 50. passer V 50. passer le temps V 68. pecus, 60. penis V 51. perik, -a 54. pezza V 52. pisinale 72. pistrina V

56. planca 2. pomo, pomolo V 61, 116. populus 74. *preminócca V 55. pressa 71.

Racco, rana 49. râpe, rapp, rasp 50. rabuele, rebuola, ribuola, ribuele 44. rintuzzare 81. rumor 49.

Scandula, scindula 55. scardassare 13. scrivano 78. sebastica 66. sergeant 84. serenus, seresco 90. servo 32. sextarius 55. siro, siron 65. smintinâ 54. socco 54. specio V 51. spirare V 54. stajo, star, stario 55. sucula 60.

Talpon 74. terrano 78. topon 74. tragun, trágula, traho 84. treasc 78. tréjaques, tre scacchi 117. trudo 86. tumere 82. Valessio 4.

V. Grške (staro- in novogrške) besede:

ἀραρίσκω 20. ἄσπρον V 46. ἀλή 101. βελέντα 44. βισάκι V 57. γαλέη 35. διαάκιον, διαάκι V 57. εἶδεν V 49. ἐφάπλωμα V 46. καλύβη 24. κάνδης 28. κάρταλος 29. κόρος 11. κύρτος 29. ξηρός 90. πάπλωμα 46. πάρπι, πάρπιπος V 50. πέλεκος V 48. πλακίς 2. πλάτη, πλαάνη 2. περάω V 69. σκέπτομαι, σκοπός, σκόψ V 51. τούτρα 93. τὸλη 82.

VI. Litovske, letske in staropruske besede:

Lit. čiras, čiuroti 64. let. čurēt 65. daigau 80. lit. ja~voras, jo~varas V 46. stp. korto 29. lit. ka~pas, kapóju 80. let. loss, losains 35. lit. o~varas V 46. pagrindas 117.

VII. Albanske (škipetarske) besede:

k'epre, 87. pašë V 51. sulë 62. širi-miri 95. toka 83.

XIII. Staroindiske besede:

bhrināti 70. grāmās 30. hármyam 32. kšārās 90. matyám 42. pácyati V 51. pásas V51. picchorā V 54. sarma 31. spácyati V 51.

IX. Avestske in perzijske besede:

Cakuš 89. fšarema 31. horaiti, haurvaiti, harā, harətar, harədra 32 perz. čapiš 59.

X. Ciganske besede:

Vodia, vodja, voida, vodjengero 56.

XI. Irska: crett 29.

XII. Madžarske besede:

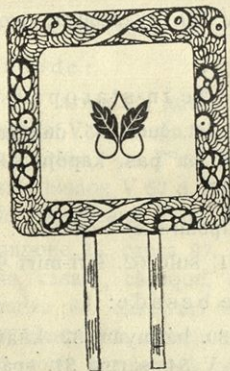
Bagó V 47. bicska 58. bocskor V 47. buzgany, buzogany 73. capbör 59. csacska 88. csajka 53. csarga 91. csicsa 89. csizma 91. csoltár, csotár 90. csurogni, csuranni 95, 65, 118. csutora 93. hám 33. haramia 18. ispán 56. kan 9. kantus, köntös 28. koca 12. mente, menten 44. menyit 35. naszád 47. papucs V 47. paripa V 50. sajka 53. sarkany 52. söreg, söröge 53. szattyám 51. tarack 78. velence 4.

XIII. Turške (osmanske in severnoturške) besede :

Aba V 44. aspré V 46. бага V 47. bičak, bečak 58. bozdurgan 73. čaj, čadž 88. čaj 59. čaprag 61. čardak čartak, 90. ček'an 89. čérgé 91. čévré 87. černek 62. čizmé 91. čoltar 90. čotura, čotra 93. doka 83. doloma, doloman, doliman 83. džidžé, džidži 89. gelindžik 35. h'ajdud 18. h'arami 18. kajek 53. kaval 78. kontoš 28. keř 33. keřbač 24. [k'apan, kapaneč 25]. lülé 41. mest 45. obuztopi 18. papuš, papudž V 47. pupla V 46. satian 51. šiiruk 53. šajka 53. toka 83. velenče 4.

XIV. Drugojezične :

Bask. zorro 68. babil. asir. sumer, pilakku. 48.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

111

